

Роман за любовта, която идва с трепет, но донася само болка

Томас Харди

ДВЕ
СИНИ
ОЧИ

Апостроф

ТОМАС ХАРДИ ДВЕ СИНИ ОЧИ

Превод: Ваня Томова

chitanka.info

„Две сини очи“ е една от първите творби на английския класик Томас Харди. Самият той определя творбата си като „романтична и фантастична история“ за любовта, лоялността, приятелството и отражението, което има социалното положение върху тях.

Любовта често умира с времето — но много по-често умира, защото идва някой друг.

В центъра на повествованието е красивата Елфрайд, която е въввлечена в сложен емоционален триъгълник. Синеока и жизнерадостна, тя неволно буди чувства у двама мъже: младия архитект Стивън Смит и по-възрастния литературовед Хенри Найт. Двамата бързо се превръщат във врагове, докато Елфрайд агонизира в опита си да вземе решение.

Любимите мъже, както и любимите жени може да се разгледят от прекалено много доброта.

Томас Харди започва да пише „Две сини очи“, докато ухажва първата си жена Емма. В тази книга има силно изразен биографичен момент — нещо, което авторът не повтаря никога повече в произведенията си. Дилемата на Елфрайд илюстрира трудното решение, което самият Харди е трябвало да вземе с този роман — да продължава да се развива като утвърден архитект или да се захване с литературата и тепърва да се доказва пред света.

ПРЕДГОВОР ОТ АВТОРА

Историята, която следва, беше написана по времето, когато модата да се реставрират безразборно църкви бе стигнала до най-отдалечените кътчета в западната част на Англия. Там необузданите и драматични извивки на морския бряг отдавна съжителстваха в съвършена хармония със суровите църковни сгради в готически стил, разпръснати по брега, отхвърляйки като напълно несъвместими всички архитектурни опити да се наложи нещо ново. Възстановяването на сивите скелети на Средновековието, чийто дух беше отлетял, изглеждаше не по-малко нелепо от това да бъдат съживени прилепилите се към тях скали.

Стана така, че една въображаема история за три човешки сърца, чиито емоции бяха в съзвучие с това природно обкръжение, намери в тези обикновени църковни реставрации подходяща сцена да бъде представена.

Брегът и земите около Касъл Ботеръл са вече добре известни и лесно ще бъдат разпознати. Искам да добавя, че на запад това е най-отдалеченото място от всички онези удобни кътчета, в които се осмелих да издигна моя театър за несъвършените малки драми на провинциалния живот и на страстите; и този театър се намира близо или недалеч от неясната граница на Усекското кралство, която подобно на западната граница на днешните американски заселници несигурно се придвижва напред.

Това обаче не е толкова важно. Мястото (поне за един човек) е царство на мечти и тайнственост. Призрачните птици, притъмнялото море, сърдитият вятър, вечният монолог на водната шир, пурпурните багри на разцъфтяло цвете, които сякаш изригват от урвите, протегнали се към брега, създават на нощния фон сумрачна атмосфера.

Огромна крайбрежна скала присъства в разказа; и по една или друга причина, вече забравена, точно тази скала е описана в историята като Безименна. За да сме точни обаче, би трябвало да кажем, че една

забележителна скала, в много отношения приличаща на описаната, носи име, което не е прославно от нито едно събитие.

Т. Х., Март 1895 г.

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

Елфрайд Суонкорт — *млада дама*
Кристофър Суонкорт — *духовник*
Стивън Смит — *архитект*
Хенри Найт — *рецензент и есеист*
Шарлот Тройтън — *богата вдовица*
Гъртруд Джетуей — *бедна вдовица*
Спенсър Хюго Лаксилиан — *благородник*
Лейди Лаксилиан — *негова съпруга*
Мери и Кейт — *две момиченца*
Уилям Уърм — *момче за всичко, малко заваян*
Джон Смит — *майстор зидар*
Джейн Смит — *негова съпруга*
Мартин Канистър — *клисар*
Юнити — *домашна прислужница*
Други прислужници, майстори, ратаи, коняри, хора без
отличителни белези и т.н., и т.н.

Място на действието:

Главно в покрайнините на Лоуър Уесекс

I

... ранна теменужка,
поникнала сред пролетния мъх
на младостта му — чар и дъх за
миг,
и толкоз.^[1]

... дивната весталка, царуваща
над запада обширен...^[2]

Елфрайд Суонкорт беше момиче, чиито емоции прозираха на повърхността. Но тяхната конкретна природа се променяше с кретащото време и беше известна само на онези, които следяха какво се случва в нейния живот.

Външно тя съчетаваше много интересни, рядко срещани черти, което обаче се дължеше не толкова на самото съчетание, а по-скоро на отделните елементи. Всъщност човек не виждаше формата и плътността на чертите ѝ, когато разговаряше с нея; тази обаятелна способност да не позволява на събеседника си да изучава видимо лицето ѝ не се дължеше на прикриващия ефект от едно добре овладяно поведение (тъй като поведението ѝ беше детинско и едва ли овладяно), а на привлекателния ѝ, недостатъчно изискан език. Живяла цял живот в уединение, *monstrari gigit*, сочена с пръст от празноглави мъже, тя не се беше възгордяла и на деветнайсет или дваайсет години социалният ѝ опит не беше по-голям от опита на една градска млада дама на петнайсет.

Една нейна черта обаче се забелязваше: очите ѝ. Те я отразяваха цялата; не беше нужно да се гледа по-надалече: тя живееше там.

Тези очи бяха сини, сини като есенна далечина — сини като синьото, което виждаме между чезнещите, сякаш моделирани хълмове и гористи склонове в слънчева септемврийска утрин. Мъгляво и сенчесто синьо, безначално или бездънно, такова, в което не се поглежда, а се прониква.

Колкото до присъствието ѝ, то не беше силно; беше слабо. Някои жени могат да наложат личността си така, че тя да проникне в атмосферата на цяла банкетна зала; присъствието на Елфрайд не беше по-осезаемо, отколкото на едно коте.

У Елфрайд имаше замечтаност, каквато е завладяла лицето на Мадона на стола^[3], но лишено от екстаз: тя излъчваше топлотата и духа на онзи тип женско лице, което се среща най-често при красавиците — простосмъртни или божествени — на Рубенс^[4], но без да е подчертано чувствено. Характерният израз на женските лица на Кореджо^[5] — изпълнените с копнеж мисли, които са твърде дълбоко, за да насълзят очите — се появяваше и на нейното лице понякога, но рядко при обикновени обстоятелства.

Онзи момент в живота на Елфрайд Суонкорт, в който дълбоко жегване като че ли остана завинаги загнездено в нея, настъпи през един зимен следобед, когато тя, застанала права, се озова в ролята на домакиня, лице в лице с някакъв мъж, когото не бе виждала никога преди — нещо повече, тя го загледа с наивното любопитство и интерес на Миранда^[6], с каквито никога досега не бе дарявала простосмъртен.

Точно този ден баща ѝ, викарий на една енория в заливаните от морето подножия на Лоуър Уесекс, и вдовец, беше получил пристъп от подагра. След като провери дали прислугата е изпълнила домакинските си задължения, Елфрайд стана неспокойна, няколко пъти излезе от стаята, качи се по стълбите и почука на вратата на бащината си стая.

— Влез! — както винаги се чу отвътре енергичен, силен глас.

— Папа — каза тя по едно време на хубавия, червендалест мъж на четирийсет години, пухтящ и свистящ като бутилка, която всеки момент ще се пръсне. Беше легнал на леглото, загърнат с халат, като от време на време издаваше, без да иска, по някой и друг звук от една или няколко букви, които се чуваха почти като псувни. — Папа, няма ли да слезеш долу тази вечер? — Тя говореше отчетливо; той беше доста глух.

— Страхувам се, че няма — ех-х-х! — много се страхувам, че няма, Елфрайд, Пф-ф-ф! Не мога да търпя дори носна кърпа да се докосне до този мой проклет крак, да не говорим за чорап или пантоф — пф-ф-ф! Ето, пак! Не, няма да ставам до утре.

— Надявам се само онзи лондончанин да не дойде, защото не знам какво да правя, папа.

— Ами сигурно няма да е много приятно.

— Мисля, че едва ли ще дойде днес.

— Защо?

— Защото вятърът е много силен.

— Вятърът! Как може да ти хрумне такова нещо, Елфрайд! Къде се е чуло и видяло вятър да попречи на един мъж да си върши работата! Как можа този мой пръст така изведнъж... Ако дойде, предполагам, че трябва да го пратиш при мен, а после да му дадеш нещо да яде и да го сложил да спи някак си. Боже мой, ама че неприятна работа!

— Трябва ли да му се предложи вечеря?

— Вечерята е много тежко ядене за уморен човек след досадно пътуване.

— Тогава следобеден чай?

— Не е достатъчно да се нахрани.

— Тогава ранна вечеря с чай? Има студено пиле, пай със заешко, печено месо в тесто и други подобни.

— Да, ранна вечеря с чай.

— Трябва ли аз да му наливам чая, папа?

— Разбира се, ти си господарката на къщата.

— Какво! Да седя там през цялото време с някакъв чужд човек? Нито го познавам, нито има кой да ни запознае.

— Това за запознаването са глупости, дете, знаеш го много добре. Един практичен човек с професия, пътувал, откакто се е съмнало тази сутрин, едва ли ще бъде склонен да говори и да разменя любезности довечера. Той иска храна и подслон и ти трябва да се увериш, че ги е получил, просто защото аз съм на легло и не мога да го сторя. Надявам се, че в това няма нищо страшно, нали? С какво ли не си тъпчеш главата, като четеш толкова много от онези романи.

— О, не, няма нищо страшно, когато очевидно става дума да се направи нещо по необходимост, както е в случая. Но нали разбираш, ти

винаги присъстваш, когато идват хора на вечеря, дори когато ги познаваме; а сега този непознат, този светски човек от Лондон може би ще си помисли, че всичко това е странно.

— Добре, не се занимавай с него.

— Партньор ли е на мистър Хюби?

— Едва ли, но може и да е.

— Кой знае на колко години е?

— Не мога да кажа. На масата в кабинета са копието от моето писмо до мистър Хюби и неговият отговор. Можеш да ги прочетеш и тогава ще знаеш, колкото знам и аз за нашия гост.

— Прочела съм ги.

— Има ли смисъл тогава да задаваш въпроси? Всичко, което знам, е там. Уф-ф-ф!... Чумата да те... калпазанка такава! Аз и една муха не мога да изтърпя, толкова ми е тежко.

— О, извинявай, папа. Забравих, помислих, че може да ти е студено — каза тя, като издърпа припряно одеялото, с което беше покрила краката на страдалеца; изчака, докато следите от прегрешението ѝ изчезнаха от лицето му, за да се оттегли от стаята и се върна на долния етаж.

[1] Уилям Шекспир, „Хамлет“. Действие I, Сцена III. Прев. от английски Валери Петров (1985 г.). — Б.пр. ↑

[2] Уилям Шекспир, „Сън в лятна нощ“. Действие II, Сцена II. Прев. от английски Валери Петров. — Б.пр. ↑

[3] Картина на Рафаело, рисувана ок. 1513–1515, изложена в Палацо Пити във Флоренция. — Б.пр. ↑

[4] Рубенс (1577–1640) — фламандски живописец. — Б.пр. ↑

[5] Антонио да Кореджо (1489–1534) — италиански художник, който доразвива класическите традиции на Ренесанса; рисува емоционални, жизнерадостни образи. — Б.пр. ↑

[6] Дъщеря на Просперо от пиесата на Шекспир „Бурята“, 1623 г. — Б.пр. ↑

II

Беше вечерта на един зимен ден...^[1]

Същия следобед, когато още два-три допълнителни часа се вляха във вечерта, на небесния фон по билото на един гол самотен хълм в енорията се забелязаха движещи се фигури. Това бяха двама мъже с добре очертани вече силуети, седнали в двуколка, тласкани напред от хапещия вятър. Прекосявайки цялото мрачно пространство на откритото поле, те сигурно не бяха видели нито една самотна къща или жива душа; и сега, когато нощта вече се спускаше, бледият сумрак, все още даващ представа за наблюдавания от тях пейзаж, се оживи от тихата поява на планетата Юпитер, която на мига заблестя още по-ярко отпред, и на Сириус, неин съперник, разпръскващ лъчите си от позицията, заел над раменете им. Единствените светлини, които се виждаха на земята, бяха няколко матовочервени петна, блещукащи тук-там по далечните хълмове. Това, както охотно обясни кочияшът, бяха тлеещи огньовете; горяха торф и прещип там, където общинският терен беше раздробен за земеделско ползване. Вятърът тържествуваше все така, съвсем малко притихнал след буйството си през деня; три-четири облачета, нежни и бледи, пълзяха ниско по небето, на юг към Ламанша.

Бяха изминали двайсет и три от общо двайсет и шестте километра между железопътната гара и крайната точка на пътуването си, когато поеха по ръба на стръмна долина. Беше дълга няколко километра и заледените скелети на една по-пищна растителност от тази, която ги беше заобикаляла дотук, говореха за по-плодородна почва със следи от внимателно ограждане и обработване. А малко по-нататък на едно сечище сред брястовете от плодородната долина се разкриваше гледка към господарска къща.

— Това е Ендълстоу Хаус на лорд Лаксилиан — каза кочияшът.

— Ендълстоу Хаус. На лорд Лаксилиан — повтори механично другият мъж. Той се обърна настрани и заразглежда най-внимателно почти невидимата сграда с интерес, какъвто неясната картина нямаше как да породи. — Да, на лорд Лаксилиан е — отново повтори той, загледан в същата посока.

— Какво, там ли отиваме?

— Не, в дома на викария, както ти казах.

— Помислих, че сте се размислили, сър, защото сума време се взирахте в нищото.

— О, не, интересувам се от къщата, това е всичко.

— Като повечето хора, както се казва.

— Повечето хора не се интересуват от същото, от което се интересувам аз.

— Е... неговото семейство не е нещо повече от моето, смятам аз.

— Как така?

— Майстори на плетове и огради, това може да им се признае. Но веднъж преди много години един от тях, докато работел, си сменил дрехите с крал Чарлз Втори и така му спасил живота. Крал Чарлз отишъл при него като обикновен човек и му рекъл направо: „Ей ти, с работната престилка, аз се казвам Чарлз Втори и това е самата истина. Ще ми дадеш ли назаем твоите дрехи?“. „Нямам нищо против“, отвърнал майстор Лаксилиан и двамата начаса си разменили дрехите. На тръгване Чарлз Втори казал като обикновен човек: „И ако някога взема короната, ела в двореца, почукай на вратата и смело извикай: «У дома ли е крал Чарлз Втори?». Кажи си името. Ще те пуснат да влезеш и ще станеш лорд“. Ама много хубаво го е измислил господарят Чарли.

— Много хубаво, наистина.

— Както гласи историята, кралят седнал на трона и няколко години по-късно майстор Лаксилиан почукал на вратата му и попитал дали крал Чарлз Втори е у дома. Отговорили му, че го няма. „Ами тогава Чарлз Трети?“ — попитал майстор Лаксилиан. „Да — казал един млад мъж, застанал там като обикновен човек, само че носел корона, — аз съм Чарлз Трети“. И...

— Смятам, че това е грешка. Не си спомням в английската история да е имало някой си Чарлз Трети — възрази кротко другият мъж.

— О, няма грешка, точно такава си е историята, само че я няма на книга; този Чарлз е бил с много странен нрав, ако си спомняте.

— Добре, продължавай.

— Така или иначе, майстор Лаксилиан станал лорд и всичко вървяло добре до едно време, когато той се скарал ужасно с крал Чарлз Четвърти.

— Не, Чарлз Четвърти не мога да го приема. Честна дума, това вече е прекалено.

— Защо? Джордж Четвърти нали е съществувал?

— Разбира се.

— Ами колкото Чарлзовци, толкова и Джорджовци. Но повече и дума няма да кажа за това... Е, по-смешен свят от този няма, честна дума. Как е възможно такава нещo!

Сгъстяващият се здрач беше преминал в мрак, докато говореха, а очертанията на господарската къща постепенно изчезваха. Прозорците, които допреди малко бяха като черни петна по цялото по-светло протежение на външната стена, се озариха и преобразиха в квадрати от светлина върху основния тъмен корпус. Всичко това се случваше на фона на нощния пейзаж, който поглъщаше очертанията на постройката в мрачното си еднообразие.

Известно време никой не каза и дума, изкачиха един хълм, след това друг, стоварил се върху билото на първия. Следваха още един-два километра по платото, откъдето на брега, към който се приближаваха, се виждаха два фара, спрели да починат на хоризонта, спокойно хвърляйки доброжелателни отблясъци. Стигнаха до друг оазис; гориста долчинка лежеше като гнездо в краката им; кочияшът обърна рязко коня към нея и се смъкна по стръмния склон, който се криеше под дърветата като заешка дупка. Потъваха все по-дълбоко.

— Домът на викария в Ендълстоу е тук — продължи мъжът с юздите. — Това е западната част на Ендълстоу; източната е на лорд Лаксилиан и там има друга църква. Мистър Суонкорт е свещеник и на двете църкви и току притичва напред-назад. Ами да, смешен е този свят. Мисля, че на мястото на тази къща някога е имало каменоломна. Онзи, който едно време я построил, изгребал пръст за едно райско кътче и посадил около нея цветя и дървета. Но нивите, които остъргал, оттогава нищо не струват.

— Откога е тук викарият?

— От около година, година и половина може би, няма две, защото още не са го ядосали, но по правило енорияшите започват да ядосват свещеника в края на втората година, когато се опознаят. Ама иначе е много добър. Да, пасторът ме познава добре от други пътувания дотук; и аз също го познавам.

Появиха се измежду дърветата, завиха рязко и комините и фронтоните на къщата станаха видими в тъмнината. Никъде не трепна светлинка. Слязоха от двуколката; мъжът стигна пипнешком до вратата и позвъни на звънеца.

След три-четири минути, изминали в търпеливо чакане, без да се чуят никакви звуци, подсказващи, че някой ги е чул, непознатият пристъпи напред и натисна звънеца, но по-настоятелно. И тогава си въобрази, че чува стъпки в коридора и движения на дръжката на вратата, ала никой не се появи.

— Може би не са у дома — въздъхна кочияшът. — А аз се надявах на една вечеря в кухнята на пастор Суонкорт. Толкова хубави неща имат тук — пирог с месо, смокинови кексчета, ябълково вино, някоя и друга капка ликьор!

— Хайде, хайде, съседи! Богати или бедни, какво ви е подгонило така, че сте дошли на края на света по това време на нощта? — възкликна в този момент някакъв глас и като обърнаха глави, те видяха един слабоват човек, който влачеше крака откъм задната врата, а в ръката му се клатушкаше рогов фенер.

— За каква нощ ми приказваш! Само седем пъти е ударил часовникът. Я дай малко светлина и ни пусни да влезем, Уилям Уърм.

— О, ти ли си това, Робърт Ликпан?

— Аз и никой друг, Уилям Уърм.

— А гостът ще влезе ли?

— Да — каза непознатият. — У дома ли е мистър Суонкорт?

— Точно така, сър. Ще имате ли нещо против да заобиколите до задния вход? Предната врата не може да се отвори от влагата, както става понякога: и крадец да дойде, не може да я отвори. Аз си знам, сър, че съм един нещастник, дето само си преплита краката, и няма никога да благодаря на Бог, че ме е създал, но мога да ви покажа откъде да влезете, сър.

Новодошлият последва водача си през малка портичка в стената, след което прекоси един килер и една кухня, с очи, вперени право

напред — вроден ужас да не би някой да си помисли, че любопитства, не му позволяваше да огледа помещенията, които оформяха задната част на този домашен гоблен. Като пристъпи в коридора, откъдето щяха да го заведат в стаята му, откъм фойето на главния вход изплува фигурата на Елфрайд, тръгнала да разбере каква е причината за закъснението им. Първоначалното ѝ стъписване, като видя госта, който идваше отдолу по стълбите, беше доказателство, че не е очаквала това изненадващо обходно движение, плод на изобретателния ум на Уилям Уърм.

Тя се появи в най-красивата от всички женски премени, по-точно полуоблечена, със спусната къдрава коса, свободно падаща на раменете ѝ. Чертите на лицето ѝ говореха, че се чувства неловко; общо взето, тя не изглеждаше като жена, която е на мястото си в тази ситуация. Гостът свали шапка и първите думи бяха изговорени; предварително заинтригувана, Елфрайд гледаше с интерес, примесен с изненада, човека, на когото трябваше да окаже гостоприемство.

— Аз съм мистър Смит — каза непознатият с мелодичен глас.

— Аз съм мис Суонкорт — отвърна Елфрайд.

Стеснителността ѝ премина. Контрастът между действителността пред очите ѝ и мургавия, мълчалив, умен, възрастен делови мъж от нейното въображение — мъж, чиито дрехи миришат на градски пушек, кожата му жълтее, невидяла слънце, а като говори, изпъстря речта си със сентенции — ѝ донесе такова облекчение, че тя се усмихна, дори почти се изсмя в лицето на новодошлия.

Стивън Смит, когото до момента тъмнината скриваше от нас, по това време имаше младежка външност, а колкото до годините му, трудно можеше да се каже, че е солиден мъж. Съдейки по вида му, Лондон беше последното място, което човек би си представил като място на заниманията му: лице като неговото със сигурност не можеше да издържи на пушека и калта, мъглата и прахта; такова приветливо изражение не би могло да има дори представа за „умората, треската, страха и ужаса“^[2] на Втория Вавилон.

Цветът на кожата му беше прекрасен също като на Елфрайд; розовите му бузи — и те нежни като нейните. Устата му — със съвършена форма като лъка на Купидон и цвят черешовочервен като нейната. Светла къдрава коса, искрящи синьо-сиви очи, руменина и момчешко поведение; нито бакенбарди, нито мустаци, освен ако

малкото светлокафяв мъх над горната устна можеше да бъде наречен така — това представляваше лондончанинът с професия, чиято очаквана поява тревожеше толкова много Елфрайд.

Елфрайд побърза да изкаже съжаление, че мистър Суонкорт не е в състояние да го приеме тази вечер, и обясни защо. Мистър Смит с момчешки по природа глас, но преправен да звучи по-мъжествен, отговори, че много съжالياва да чуе тази новина, обаче що се отнася до неговото посрещане, то изобщо не е важно.

Стивън беше заведен в стаята си. Останала сама, Елфрайд боязливо се вмъкна в стаята на баща си.

— Той пристигна, папа. Толкова е млад за бизнесмен!

— О, така ли!

— Лицето му е... ами... красиво, също като моето.

— Хм-м-м! Нещо друго?

— Нищо: това е всичко, което знам за него засега. Много е хубаво, нали?

— Ще видим, като го опознаем по-добре. Слез долу, за бога, и дай на горкия човек нещо за ядене и пиене. И като се нахрани, кажи му, че искам да разменя няколко думи с него, ако няма нищо против да се качи тук.

Младата дама се върна безшумно долу, а докато чака да се появи младият Смит, най-добре е да видим писмата, отнасящи се до неговото посещение.

1. МИСТЪР СУОНКОРТ ДО МИСТЪР ХЮБИ

Ендълстоу, домът на викария, 18 февруари 18...

Сър,

Смятаме да възстановим кулата и страничния кораб на църквата в нашата енория; и лорд Лаксилиан, патрон на църквата, спомена, че сте архитект, на когото човек може да се довери, затова препоръча да Ви попитам ще приемете ли да надзиравате работата.

Аз съм крайно невеж по въпроса за необходимите предварителни стъпки, които трябва да се направят. Вероятно обаче първата е (ако, разбира се, както казва лорд Лаксилиан, сте склонен да ни съдействате) Вие или някой

от Вашите подчинени да дойде и да види сградата, а после да докладва, което би задоволило енорияшите и други хора.

Мястото е много отдалечено: в радиус от двацет и три километра няма железопътна линия; най-близкото селище, където може да се отседне — минава за град, но е просто едно голямо село, — е Касъл Ботеръл, на четири километра по-нататък; затова най-удобно за Вас ще бъде да останете в моя дом, който с радост Ви предоставям, вместо да продължавате до Касъл Ботеръл и да се върнете отново на сутринта.

Другата седмица по всяко време, когато Ви е удобно да ни посетите, ние ще бъдем готови да Ви посрещнем. Искрено Ваш,

Кристофър Суонкорт

2. МИСТЪР ХЮБИ ДО МИСТЪР СУОНКОРТ

Пърси Плейс, Черинг Крос, 20 февруари 18...

Уважаеми сър,

Съгласно Вашата молба от 18-и този месец, готов съм да направя измервания и чертежи на страничния кораб и кулата на църквата във Вашата енория и да установя повредите с оглед на нейното възстановяване.

За тази цел моят помощник мистър Стивън Смит ще тръгне от Лондон с ранния влак утре сутринта. Много благодаря за Вашето предложение да го подслоните. Той ще се възползва от поканата и вероятно ще пристигне по някое време вечерта. Можете да му имате пълно доверие и да разчитате на неговите познания в областта на църковната архитектура.

Като се надявам, че плановете за възстановяване, които ще подготвя от неговите подробни изследвания, ще задоволят Вас и лорд Лаксилиан, оставам, уважаеми сър, искрено Ваш,

Уолтър Хюби

[1] Популярна английска песен от XIX век, обработена и изпълнявана днес като „стара фолк балада“. — Б.пр. ↑

[2] Джон Кийтс (1795–1821) — английски поет, „Ода за славея“, Прев. Моис Бело. — Б.пр. ↑

III

... под звънки птици
мадригали...^[1]

Първата богата вечеря в дома на викария в Ендълстоу подейства много добре на младия Стивън Смит. Както беше предложила Елфрайд на баща си, масата бе отрупана с какво ли не за хапване, наречено „ранна вечеря с чай“. Храната бе приветствана от всички, когато са далеч от градове и хора, и особено привлекателна за младежи. Масата беше красиво украсена със зимни цветя и листа, и наред тях погледът спираше, привлечен от котлети, пилешко, пай, две огромни парчета месо, изпечени в тесто, за които чинията беше малка и създаваха радостно впечатление за изобилие.

В дъното, недалеч от камината, изникна сервизът за чай от старомоден устърски порцелан, а зад него се появи крехката фигура на Елфрайд, която се опитваше да внесе достойнство, подобаващо на омъжена жена, в движенията, докато наливаше чая, както и да изглежда по-авторитетна и угрижена по въпроси, свързани с мармалада, меда и битата сметана. Тъй като беше вечеряла преди той да пристигне, тя установи колко се стеснява, когато не му сервира: нямаше какво друго да прави, освен да говори. Помоли го да я извини, за да довърши писмото, което бе започнала да пише на една масичка, но като седна и се захвана с него, цялата пламна от връхлетялото я чувство, че се е държала недопустимо грубо. Щом видя обаче, че гостът не забелязва нищо лошо в това и също изпитва неудобство, докато тя следи внимателно кога да допълни чашата му, Елфрайд се успокои още повече; а когато той, без да иска, ритна крака на масата, след което за малко не обърна чашата с чай, също като ученик, се почувства господарка на положението и заговори съвсем спокойно. Непринуденото държане и еднаквата възраст заличиха от паметта им

факта, че са двама току-що срещнали се непознати. Стивън се впусна красноречиво да се хвали с твърде незначителния си опит, свързан с професионалните му занимания; а тя, тъй като не се бе научила да отстъпва, преразказа оживено историите на баща си, който щеше да се изненада, ако беше чул колко точно се придържа тя към сюжета и настроението. С други думи, в дома на мистър Суонкорт тази вечер можеше да се види една много интересна картина на тема *Колко е сладко да си дваисетгодишен*.

Накрая Стивън трябваше да се качи на горния етаж и да разговаря на висок глас с викария, който между пъшканията многократно поднасяше извинения, че толкова безцеремонно го е извикал в спалнята на един непознат.

— Смятах обаче, че трябва да ви кажа няколко думи преди първата работна сутрин на вашето посещение — продължи мистър Суонкорт. — Човек губи търпение, като остане прикован на легло цял ден заради внезапно проявен каприз от страна на врага си — който за мен е непознат, тъй като все още знам съвсем малко за подаграта. Както и да е, сега се е преместила в другия ми пръст, но много леко и очаквам утре сутринта съвсем да изчезне. Надявам се, че долу добре са се погрижили за вас.

— Отлично. Но колкото и да е жалко и аз да съжалявам, че сте на легло, умолявам ви да не обръщате ни най-малко внимание на присъствието ми тук през това време.

— Няма. Но утре ще сляза долу. Дъщеря ми е отличен доктор. Една-две дози от нейните леки микстури ще ме оправят по-бързо от всички хапове на света. А сега на въпроса за църквата. Седнете, седнете. Както виждате, тук не можем да си позволим да се придържаме към официални любезности и поради тази причина един възпитан човек рядко остава с нас по-дълго; затова не бива да губим време за предварителни контакти с него, защото ще си тръгне, преди да имаме удоволствието да го опознаем отблизо. Тази наша кула, както ще забележите, е отвъд възможността да бъде реставрирана; но самата църква е в добро състояние. Трябва да видите някои от църквите в графството. Изгнили подове, бръшлян по стените.

— Мили боже!

— О, това е нищо. В една съседна енория винаги когато завали дъжд по време на църковна служба, богомолците отварят чадърите си

и не ги свалят, докато от покрива не спре да капе. Сега, ако бъдете така любезен да ми донесете онези документи и писма, които виждате на масата, ще ви покажа докъде сме стигнали.

Стивън прекоси стаята да ги вземе, а викарият се загледа в стройната фигура на госта.

— Предполагам, че сте достатъчно добре подготвен? — попита той.

— Достатъчно добре — отвърна младият мъж и леко се изчерви.

— Толкова сте млад, така ми се струва — бих казал, че сте най-много на деветнайсет години.

— Аз съм почти на дваисет и една.

— Точно на половината на моята възраст; аз съм на четирийсет и две. Между другото — продължи мистър Суонкорт, след като приключи с тази тема, — казахте, че цялото ви име е Стивън Фицморис и че дядо ви е родом от Каксбери. Та ми хрумна, че аз знам някои неща за вас. Вие сте от известна стара фамилия от графството — най-малкото не сте най-обикновен Смит.

— Не мисля, че във вените ни тече тяхна кръв.

— Глупости! Точно така трябва да мислите. Подайте ми „Поземлена аристокрация“. Сега ще видим. Ето, Стивън Фицморис Смит, погребан в църквата „Сейнт Мери“, нали така? Е, от тази фамилия води началото си Лийзуърди Смит и паралелно с този клон се появява генерал сър Стивън Фицморис Смит от Каксбери...

— Да, виждал съм паметника му там! — извика Стивън. — Но няма връзка между неговото семейство и моето: не може да има.

— Не може да има, защото вие така смятате. Но вижте тук, уважаеми сър — каза викарият и удари с юмрук по рамката на леглото, за да е по-убедителен. — Ето ви тук, Стивън Фицморис Смит, живее в Лондон, но произхожда от Каксбери. В тази книга е дадено родословно дърво на фамилията Стивън Фицморис Смит от имението Каксбери. Сега в семейството ви вероятно има само хора с професии — не съм любопитен, не задавам такива въпроси, не съм такъв човек, но е ясно като две и две четири какъв е произходът ви! Мистър Смит, поздравявам ви за кръвта, която тече в жилите ви, синя кръв, сър, открай време много желан цвят, честна дума.

— Бих предпочел да ме поздравите за нещо по-осезаемо — отговори младият мъж колкото тъжно, толкова и стеснително.

— Глупости! И на това ще му дойде времето. Вие сте млад — животът е пред вас. Вижте сега, вижте колко назад в древността са корените на моето семейство Суонкорт. Ето тук — продължи той, — този е Джефри, един от прадедите ми, който загубил баронската титла, защото обичал да си прави шеги. Еее, такива сме си ние! Но историята е много дълга, за да я разкажа сега. Да, аз съм беден човек, всъщност беден джентълмен: онези, с които искам да съм приятел, не искат да са ми приятели; а пък, които искат да са ми приятели, са много по-долу от мен и не могат да ми бъдат приятели. Като изключим, че понякога обядвам с един-двама свещеници от съседни енории и от време на време си говоря — а понякога и вечерям — с лорд Лаксилиан, мой познат, аз съм съвсем самотен — съвсем.

— Имате своите занимания, своите книги и... дъщеря си.

— О, да, да, и не се оплаквам от бедност. *Canto coram latrine*^[2]. Е, мистър Смит, да не ви задържам повече в стаята на болния. Ха! Това ми напомня за една история от младежките ми години. — Тези думи на викария бяха последвани от серия кратко прикрито кискане и Стивън го погледна въпросително. — О, не, не! Не е за разказване, изобщо не е! — продължи шепнешком мистър Суонкорт, подсмиввайки се мрачно. — Слезте долу, дъщеря ми ще направи най-доброто за вас тази вечер. Помолете я да ви изпее нещо — тя свири и пее много хубаво. Лека нощ, имам чувството, че ви познавам от пет-шест години. Ще повикам някого да ви заведе долу.

— Не се безпокойте — каза Стивън. — Мога да се оправя. — И слезе долу, като си мислеше колко прекрасно е непрестореното поведение в отдалечените графства в сравнение с лондонската сдържаност.

— Забравих да ви предупредя, че баща ми е доста глух — рече тревожно Елфрайд, когато Стивън влезе в малката гостна.

— Няма значение; знам всичко и сме големи приятели — отговори ентузиазирано бизнесменът. — А, мис Суонкорт, ще бъдете ли така любезна да ми изпее нещо?

На мис Суонкорт тази молба й прозвуча извънредно директно, както всъщност беше; нямаше как да не се досети обаче, че баща й има нещо общо с формулирането на молбата, знаейки от собствен опит за безцеремонния начин, по който я използваше за скучни, пребиваващи за кратко гости. В същото време, тъй като мистър Смит се държеше

твърде искрено, за да бъде критикуван, а и на години беше твърде млад, за да внуши страх, тя бе готова — да не кажем доволна — да се съгласи. Като избра от шкафчето за ноти някои стари семейни песнички, които някога беше свирила и пяла с майка си, Елфрайд седна пред пианото и запя „Беше вечерта на един зимен ден“ с красивия си контраалтов глас.

— Харесвате ли тази стара песен, мистър Смит? — попита тя накрая.

— Да, много — каза Стивън, който щеше да отговори точно така, при това искрено, каквото и да беше избрала тя: от весела песничка до реквием.

— Сега ще ви изпея нещо от Делайер, даде ми го една млада дама, францужойка, която гостуваше в Ендълстоу Хаус:

*Аз я посадих и видях как се ражда,
тази хубава роза, където птиците...^[3]*

А след това ще ви изпея моята любима песен, оставям я за самия край, от Шели^[4], музиката е написана от горката ми майка. Толкова обичам да пея на някого, който наистина иска да ме слуша.

Всяка жена оставила завинаги спомен у един мъж, се връща в представите му с образа си от тази конкретна сцена, на която, изглежда, е отредено да има специално място във всичките му спомени от начало до край. Както в Средновековието светицата покровителка с проявите на своя дух е осветлявала ума на хората, така и духът на любимата завладява ума на любовника си, превъплътена без усилие в преживяването от момента на любовното осенение; и със задълбочаване на познанството това преживяване остава непроменено, въпреки че — ако човек гледа от страни — животът дава далеч по-подходящи поводи за бляновете на влюбения.

Образът на мис Елфрайд, видяна в минутите, докато пееше, остана завинаги пред очите на Стивън — и когато заспиваше, и когато се будеше, ден след ден този образ беше там. Профилът на млада жена в светлосива копринена рокля, украсена с нещо меко като пух, отворена отпред, започвайки бавно от долу нагоре като мъжка жилетка,

нахлузена без риза; хладният цвят контрастира възхитително с топлата руменина на врата и на лицето ѝ. Свещта в далечния край на пианото се приближава веднага до леко къдрещата се коса и оставайки невидима наполовина, я превръща в мъгляв облак светлина, обвил главата ѝ като сияние. Ръцете ѝ са върху клавишите, устните ѝ са разтворени, готови да извиват трели, в нежно декресчендо, и финалните думи на тъжния апостроф:

*Любов! О, защо ли оплакваш
как крехко е всичко, открила
и взела най-крехкото пак ти
за люлка, за дом и могила?*

Главата ѝ е леко издадена напред, очите ѝ са устремени решително към горния край на нотния лист срещу нея. Поглежда бързо Стивън в лицето и още по-бързо се обръща да продължи заниманието си, лицето ѝ, отърсило се от тъгата, междувременно е придобило един определен израз на дяволита палавост; тя се задържа известно време, но не прераства в същинска флиртуваща усмивка.

Стивън внезапно се премести и застана откъм лявата ѝ ръка, където имаше място колкото за едно малко канапе между пианото и ъгъла на стаята. Той се вмъкна там и загледа с копнеж Елфрайд в лицето. Толкова продължително и толкова настоятелно я гледаше, че бузата ѝ пламваше все повече и повече в тъмночервено с всяка добавена от нея дума. Когато песента свърши и тя остана неподвижно минута или две, се осмели да го погледне отново. Лицето му изразяваше неописуемо униние.

— Сигурно не слушате много песни, мистър Смит, след като се заслушвате така в моите?

— Може би ми прави впечатление изпълнението на песента: искам да кажа вие — отговори тихо той.

— Хайде, хайде, мистър Смит!

— Точно така е, не слушам много песни. Предполагам, че имате погрешна представа за мен. Тъй като съм непознат, дошъл в едно отдалечено място, вие смятате, че аз непременно водя много бурен

живот и знам къде какво се е случило. Но не е така. Животът ми е тих като вашия и по-самотен, самотен като смъртта.

— Смърт, предизвикана от излишествата на живота, който водите? Но съвсем сериозно, разбирам, че ни най-малко не сте такъв, за какъвто ви мислех, преди да ви видя. Не сте критично настроен, не сте натрупали опит, нито сте... придирчив. Затова се съгласявам да ви пея песни, които знам само наполовина. — Като усети, че с това признание го е оскърбила, без да е имала такова намерение, тя наивно добави: — Искам да кажа, мистър Смит, колко е по-хубаво, а не по-лошо, че сте млад и не много опитен. Не мислите, че животът ми тук е съвсем еднообразен и скучен, знам това.

— Наистина не мисля така — разпалено потвърди той. — Сигурно е възторжено поетичен, бляскав, ведър и...

— Хайде стига, мистър Смит! Вижте, други мъже, когато ги накарам да бъдат достатъчно честни, та да кажат истината, мислят точно обратното: че моят живот сигурно е ужасно досаден, следвайки обичайния си ход, но е извънредно приятен в дните, които те прекарват тук.

— Аз бих могъл да живея тук завинаги! — рече той с такъв тон и израз на чисто откровение, че Елфрайд се изненада, като разбра, че нейните песни са възпламенили сърцето на Стивън, превръщайки го в един малък Троил^[5]. И побърза да каже:

— Но вие не можете да живеете тук завинаги.

— О, не. — Той се сви в себе си, отдалечавайки се като червей.

Емоциите на Елфрайд пламнаха внезапно като неговите, но най-малката от всички малки прояви на слабохарактерност — глад за възхвала — разпали у Стивън желание, подобно на нейното, да се чувства като човек, който заслужава похвала, така както скромността ѝ я караше да се чувства порицана.

[1] Кристофър Марлоу (1564–1593) — английски драматург и поет, „Пламенният пастир към своята любима“. — Б.пр. ↑

[2] Пея пред разбойника (лат.). — Б.пр. ↑

[3] Делайер, „Розата“; автор на музиката е Жан-Жак Русо. — Б.пр. ↑

[4] Пърси Шели (1792–1822) — английски поет-романтик, „Щом лампата падне разбита“. Прев. Николай Тодоров. — Б.пр. ↑

[5] В старогръцката митология Троил е син на Хекуба, царица на Троя. Доста по-късно в средновековни и ренесансови текстове Троил се влюбва в Кресида. — Б.пр. ↑

IV

*Където торфът е струпан
на купчини гнили...^[1]*

По свои лични причини на другата сутрин Стивън Смит стана скоро след зазоряване. От прозореца на стаята си той видя първо стръмните стени на две голи скали, спускащи се заедно надолу като буквата V. На дъното като течност във фуния се появяваше морето, сиво и малко. В края на единия хълм, доста по-висок от съседа си, се издигаше църквата, която щеше да бъде сцена на неговите занимания. Самотната постройка беше черна и оголена, тя разсичаше небето, като започваше от самия връх на хълма. Имаше квадратна, рушаща се кула, не можеше да се похвали нито с назъбен парапет, нито с островърха куличка, приличаше на нещо завършено и монолитно от една и съща субстанция като гребена на хълма вместо на отделна конструкция, издигната върху него. Църквата беше опасана от ниска ограда; на високото над нивото на оградата се виждаше гробището — не както обикновено изглежда всяко гробище, фрагмент от пейзажа със съответното многообразие от светлосенки, а само един профил на фона на небето, нацърбен от контурите на гробове и на два-три надгробни камъка. Никакво дърво не можеше да оцелее горе — само еднообразната сиво-зелена трева.

Пет минути след този повърхностен оглед стаята остана празна, а нейният обитател беше изчезнал безшумно от къщата.

Два часа по-късно той беше отново в стаята, изглеждаше разгорещен и поруменял. Сега се опитваше да спазва всички изисквания на изкуството да се обличаш, които на зазоряване напълно бе забравил. Колко цветущ вид имаше това момче след тайнственото сутрешно бягство. Устата му беше образец за съвършенства. Ясно очертана, с чувствено стиснати устни като на Уилям Пит^[2], представен

в добре или малко известния бюст на Нолекънс^[3] — уста, която сама по себе си е богатството на един млад мъж, ако я използва както трябва. Овалната му брадичка, чиято горна част се обръщаше навътре, продължаваше своята безупречна и пълна извивка, докато привидно стигнеше една точка на сливане с долната устна.

Веднъж прошепна името Елфрайд. Ах, ето къде беше! На ливадата, със семпла рокля, без шапка или боне, тичаше бързо като момче, но с момичешка лекота, след един питомен заек, когото се опитваше да улови. Напевно изричаните подмамващи думи се редуваха с отчаяни втурвания, толкова несъответстващи на думите, че фалшът им бе очевиден дори за домашното животно, което се стрелваше и изплъзваше, пресмятайки внимателно ходовете си в тази игра.

Сцената долу беше съвършено различна от гледката, която представляваха хълмовете. Гъсталак от храсти и дървета ограждаше благодатното място от пустошта наоколо; дори по това време на годината тревата там растеше пищно избуяла. Никакъв вятър не проникваше през защитния пояс от вечнозелени храсти — губеше силата си при по-високите и по-издръжливи дървета, които оформяха външната граница на горичката.

И тогава чу, че някой тежък човек се тътри по пантофи и вика: „Мистър Смит!“. Смит се насочи към кабинета и намери там мистър Суонкорт. Младият мъж изказа задоволство, че вижда домакина си долу.

— О, да, знаех си аз, че скоро ще бъда добре. Не съм имал вземане-даване с подаграта повече от две години, а и тя обикновено преминава на втората нощ. Е, къде бяхте тази сутрин? Мисля, че току-що ви видях да идвате.

— Да, бях на разходка.

— Рано е започнал денят ви, така ли?

— Да.

— Струва ми се, че много рано.

— Да, доста рано беше.

— Накъде тръгнахте? Предполагам, че към морето. Всички поемат към морето.

— Не — аз тръгнах покрай реката чак до оградата на парка.

— Вие не сте като другите. Но предполагам, че това диво място е нещо ново за вас и ви е изкушило да се измъкнете от леглото.

— Не е съвсем ново. Аз го харесвам.

Младежът, изглежда, нямаше желание да обяснява.

— Сигурно, сигурно, щом отивате да гледате птиците рано сутринта, след като сте пътували четиринайсет или шестнайсет часа. Но всеки си има свой вкус и аз се радвам, че вашият е точно такъв.

— След закуска, но не преди това, ще мога да извървя петнайсетина километра, господарю Смит.

Разбира се, че в това твърдение нищо не беше преувеличено. На дневната светлина, мистър Суонкорт се оказа мъж, който наред с другите двама души под неговия покрив имаше сериозни претенции да бъде възприеман като хубав — хубав в смисъла, в който луната грее: клисури и долини, чиито хвърлени сенки променят окраската на лунната повърхност, когато се вгледаш по-внимателно, не се броят. Цветът на лицето му беше такъв, че нито бузите му потъмняваха, нито челото му избледняваше, а оставаше изцяло непроменен — обичайният неутрален червеникавооранжев цвят на кожата на мъж, който се храни добре — да не кажем твърде добре — и не мисли чак толкова много; вижда се, че всяка негова пора функционира. Цялостното впечатление, което оставаше, говореше за подобрена версия на фермер, облечен с неподходящи дрехи; здраво стъпил, изправен мъж, който, ако някога загубеше равновесие, щеше да падне назад.

Обстановката, сред която в момента се разполагаше викарият, беше точно каквато би трябвало да бъде обстановката на един викарий — неговият кабинет. С това съответствието се изчерпваше. Върху цялата полица на камината бяха наредени шишета с лекарства за коне, свине и крави, а до стената имаше висока маса, направена от парчета стара дъбова порта на църковен двор. Отгоре ѝ стояха препарирани бухали, разни екземпляри, и чайки, а над тях — снопчета житни и ечемичени класове с надписи от коя година е реколтата. Няколко сандъка и рафтове, повече или по-малко отрупани с книги — сред най-известните бяха „Бележки за римляните“ от доктор Браун, „Бележки за коринтяните“ от доктор Смит и „Бележки за галатяните, ефесяните и филипиняните“ от доктор Робинсън, — поддържаха духа на мястото,

въпреки куклената къщичка върху тях, морския аквариум на прозореца и шапката на Елфрайд, която висеше в един ъгъл.

— На работа, на работа — каза мистър Суонкорт след закуска. Той беше установил, че е необходимо да играе ролята на маховик, като противодейства на силите, движещи не както трябва неговия гост.

Пригответяха се да отидат в църквата; викарият, след като размисли още малко, се качи на своята черна като въглен кобила, за да не преумори крака си от самото начало. Стивън каза, че би искал някой да му помогне.

— Уърм! — провикна се викарият.

Минута или две по-късно иззад къщата се чу мънкащ глас:

— Ах, някога бях силен, но вече не е така! Ама никой не може да ме командва, аз съм си независим като всички останали, дето след името си пишат ескуайър^[4].

— Какво има? — попита викарият при появата на Уилям Уърм, който беше повторил думите си. — Уърм казва понякога много верни неща — обърна се мистър Суонкорт към Стивън. — Що се отнася до думата „ескуайър“, мистър Смит, тя е пратена по дяволите — има я в писмата на всеки празноглавец, който носи черна дреха. Нещо друго, Уърм?

— Ами да, тия хора пак започнаха да пържат.

— Мили боже! Много съжалявам.

— Да — каза Уърм на Стивън, охкайки, — имам такъв шум в главата си, че не се живее ни денем, ни нощем. Тия хора сякаш за целия свят пържат риба — пържат, пържат, пържат по цял ден в горката ми глава, докато накрая не знам тук ли съм, или ме няма. Ама Всемогъщият ще разбере рано или късно, надявам се, и ще ми прати облекчеше.

— А пък моята глухота — започна мистър Суонкорт авторитетно — е мъртва тишина, докато в главата на Уилям Уърм някакви хора пържат риба. Чудна работа, нали?

— Чувам как тиганът цвърчи, съвсем като истински — добави Уърм, потвърждавайки думите му.

— Да, чудна работа — съгласи се мистър Смит.

— Много странно, много странно — припя викарият и всички поеха по хълма, по пътеката, оформена от двете страни с ниска каменна ограда, в която блещукаха парченца кварц и кървавочервен

мрамор, очевидно извънредно ценни сред кафявия нанос от пясък и глина. Стивън крачеше с мъжко достойнство до главата на коня. Уърм се препъваше отзад на един хвърлей камък, а Елфрайд не беше конкретно никъде и в същото време навсякъде; понякога отпред, понякога отзад, друг път отстрани, кръжейки около групата като пеперуда; не можеше да се каже, че участваше сериозно в пътуването, но по някакъв начин се включваше на моменти в общото придвижване.

Докато продължаваше по пътя, викарият обясняваше:

— Фактически аз изобщо не исках да имам ядове с възстановяването на църквата, но трябваше да направя нещо в своя защита заради тези проклети сектанти: използвам думата в библейския смисъл, а не като ругатня.

— Колко необичайно! — каза Стивън загрижено, както го изискваше сериозното приятелско разположение.

— Необичайно? Това е нищо в сравнение с положението в енорията на Туинкли. И двамата църковни настоятели са... ами няма да кажа какви са: и псалтът, и клисарят.

— Колко странно! — възкликна Стивън.

— Странно? Уважаеми господине, това е нищо в сравнение с положението в енорията на Синертън. Що се отнася до нашата енория обаче, надявам се, че скоро ще имаме някакъв напредък.

— Трябва да се доверявате на обстоятелствата.

— Няма обстоятелства, на които да се доверяваме. Ако ще се доверяваме на нещо, по-добре да е на провидението. Но ето че пристигнахме. Диво място, нали? Но на мен ми харесва в такива дни.

От тази страна човек влизаше в гробището, като прекрачваше едно каменно стъпало, но въпреки това оставаше насред голия хълм, без да губи чувството за необятна свобода. Красиво място, където да бъдеш погребан, а това предполага, че красотата може да придружава човек до гроба му при всякакви обстоятелства. Нямахте нищо страшно в това гробище, като например купчини суха пръст, оградени с пръчки, които крещат в ушите „затвор“, вместо да шепнат „покой“; или подрязани градински цветя, създаващи представа за хора с траурни дрехи и бели носни кърпички, дошли да се погрижат за тях; или следи от колела, които напомнят за катафалки или погребални коли; или кипариси, изложили скръбта на показ; или дъски от ковчези и кости зад дърветата, за да се знае, че ние сме само наематели на нашите

гробове. Не, нищо, само висока, буйна, раснала на воля трева, променяща формата на купчините пръст самите те с неправилна форма, не привличат с нищо окоето; всичко това — част от внушителното присъствие на старата планина, без никакво разкрасяване от човешка ръка. Отвън се виждаха почти същите склонове и почти същата трева; а зад тях беше ведрото, невъзмутимо море, ширнало се до средата на хоризонта, така че окоето да го възприеме като огромна вдлъбнатина, като вътрешността на син кораб. Отделни скали се открояваха изправени в далечината, опасани в основата от пяна, чиято белота наподобяваше оперението на безбройните чайки, неспокойно кръжащи наоколо.

— Хайде, Уърм! — каза рязко мистър Суонкорт и Уърм веднага застана мирно, готов да получи заповеди. Дватама със Стивън поеха нещата в свои ръце и работата продължи до ранните следобедни часове, когато Юнити от кухнята в къщата на викария, тичаща по хълма без боне, ги извика да хапнат.

Елфрайд се появи едва късно следобед, когато се отзова на специалната покана от Стивън, отправена, докато обядваха. Тя изглеждаше толкова вълнуващо *жизнена* и преливаща от енергия, когато влезе в старата безмълвна сграда, че в този миг „пурпурната светлина“^[5] с целия си ослепителен блясък озари света на младия Смит. Уърм беше отпратен да измери височината на кулата.

Какво друго можеше да направи тя, освен да пристъпи по-близо — толкова близо, че една миниатюрна дъга от полата ѝ докосна крака му — и да го попита как върви изработването на новите скици, след което се залови да изучава принципите на измерване на сгради с неправилна форма. После се качи на амвона, за да си представи отново какво би било да си проповедник.

Приведе се оттам.

— Ако ви споделя нещо, нали няма да го кажете на папа, мистър Смит? — попита тя, изпитала внезапно желание да му се довери.

— О, не, няма — отвърна той, вдигайки поглед.

— Ами аз много често пиша проповедите на папа и той ги чете по-добре, отколкото собствените си, но след това говори с разни хора и

с мен какво е казал в проповедта си този ден и забравя, че аз съм му я написала. Не е ли смешно?

— Колко сте умна! — възкликна Стивън. — Аз за нищо на света не мога да напиша проповед.

— О, много е лесно — рече тя, докато слизаше от амвона и се приближаваше към него, за да обясни по-нагледно. — Прави се така. Играли ли сте някога една игра на залагания, казва се *Кога е? Къде е? Какво е?*.

— Не, никога.

— О, жалко, защото писането на проповед прилича много на тази игра. Взимаш текста. И си казваш: защо това е така? Какво е това? И така нататък. После го записваш в раздел *Общи*. След това продължаваш с *Първо*, *Второ* и *Трето*. Папа не иска да има *Четвърто* — твърди, че са глупости. И накрая един последен раздел *Разни*, от който няколко изписани страници са сложени в големи черни скоби, а отстрани пише: *Пропусни това, ако фермерите заспиват*. После идва ред на *Заклучение*, следват: *Няколко думи и край*. Но през цялото време на гърба на всяка страница пише: *Говори тихо*. Искам да кажа — добави тя, поправяйки се, — че аз така пиша върху проповедите на папа, защото иначе той започва да говори все по-високо и по-високо, докато накрая се разкрещява като селянин на нивата. О, папа е толкова смешен понякога!

След този детински изблик на доверие тя се уплаши, сякаш предупредена от женски инстинкт, който за момент нейната пламенност беше заглушил, че е била прекалено откровена с един сравнително непознат мъж.

Елфрайд видя баща си и излезе на вятъра, тласкана от порива му, докато се спускаше по склона на гробището, и в този вихър движенията ѝ, но не и подбудите ѝ, бяха момчешки; това беше изяществото на изпълнителя на пируети — тук нямаше никакво притеснение от собствената личност. Тя поговори една-две минути с баща си и пое към къщи, а мистър Суонкорт тръгна към църквата и Стивън. Вятърът беше освежил пламналото му лице, както охлажда нагорещено желязо. Той беше във весело настроение и загледа усмихнат Елфрайд, която слизаше по хълма.

— Малка празноглавка! Съвсем вятърничава изглежда — каза той и се обърна към Стивън. — Но тя изобщо не е такава, мистър

Смит. Сериозна е като вас — а че вие сте сериозен, си личи от старанието ви.

— Аз мисля, че мис Суонкорт е много умна — отбеляза Стивън.

— Да, така е, разбира се, че е така — съгласи се папа, стараяйки се в гласа му да се долови колкото е възможно по-неутрален тон на обективна преценка. — Вижте какво, Смит, ще ви кажа нещо, но тя не бива да разбере за нищо на света — за нищо на света, запомнете, защото държи да се запази в тайна. Ами *тя често ми пише проповедите* и се справя много добре с тази работа!

— Тя умее всичко.

— Това го може. Тази малка палавница много я бива за това. Но внимавайте, Смит, нито думичка пред нея, нито думичка!

— Нито една — увери го Смит.

— Погледнете там — каза мистър Суонкорт. — Какво мислите за моя покрив? — Той посочи с бастуна си към източната част на църквата с олтара.

— Ваше дело ли е това, сър?

— Да, през цялото време работих само по риза, свалях старите покривни греди, ковах летви, покрих с плочки покрива, всичко това с двете си ръце, помощник ми беше Уърм. Работихме като роби, не беше ли така, Уърм?

— Така си беше, разбира се, много повече от всеки друг — хи-хи! — каза Уилям Уърм, изниквайки отнякъде. — Като роби, точно така — хи-хи! Ама и вие как побесняхте, сър, когато пироните взеха да се изкривяват! Леле, боже! То не е толкова лошо да кълнеш, ако преглътнеш думите, по-лошо е да кълнеш и да ги изречеш, нали, сър?

— Защо?

— Защото, сър, когато оправяхте покрива, проклинахте само наум, което, предполагам, никому не вреди.

— Аз мисля, че не знаеш какво става в ума ми, Уърм.

— О, така ли, сър, хи-хи! Може и да съм само един нещастник, сър, който си преплита краката и не умее много да чете, но пък изричам думите буква по буква не по-зле от всеки друг. Не си ли спомняте, сър, онази бурна нощ, когато поискахте да ви държа свещта в работилницата, докато правехте нов стол за източната част с олтара?

— Да, и какво?

— Аз стоях със свещта, а вие казахте, че обичате да имате компания, па макар и само едно куче или котка — имахте предвид мен, а стола никак не го биваше.

— Ох, помня.

— Не, стола никак не го биваше. Много хубаво беше да го гледаш, но, господи...

— Уърм, колко пъти трябва да ти правя забележка, че говориш несвързано?

— Аз ставах за гледане, но на стола никак не можеше да се седне. Целият стол се изкривяваше като буквата Z, веднага щом човек седнеше на него. „Стани, Уърм“, казахте вие, като видяхте, че столът се разлюлява с мен. Взимате го и го пращате по дяволите в другия край на работилницата — и всичко това в пристъп на гняв. „Проклет да е този стол“, казах аз. „Точно това мислех и аз“, казахте вие, сър. „Разбрах го по лицето ви, сър — казах аз — и се надявам, че Господ и вие ще ми простите, дете казах онова, което вие нямаше да го кажете.“ За да си спасите живота, нямаше как да не се присмеете, сър, на един нещастник, който си преплита краката и може толкова ясно да ви чете мислите. Да, умен съм аз не по-малко от всеки друг.

— Мислех, че ще е по-добре, когато ходите в църквата и на кулата, с вас да е някой разумен човек — каза мистър Суонкорт на Стивън на другата сутрин, — затова получих съгласието на лорд Лаксилиан да изпрати такъв човек, когато вие пристигнете. Заръчах му да е там в десет часа. Той е много интелигентен и ще ви каже всичко, което ви интересува за състоянието на стените. Името му е Джон Смит.

Елфрайд не искаше да я виждат отново в църквата със Стивън.

— Аз ще наблюдавам оттук кога ще се появите на върха на кулата — обади се тя през смях. — Ще видя фигурата ви на небесния фон.

— А пък аз, като се кача горе, ще ви помахам с кърпичка, мис Суонкорт — каза Стивън. — След дванайсет минути от този момент нататък — добави той, поглеждайки часовника си — ще бъда на върха и ще се оглеждам за вас.

Тя заобиколи градината с храсти на ъгъла, откъдето можеше да го наблюдава как се спуска по склона към подножието на хълма, където се издигаше църквата. И там видя, че го чака едно бяло петно — майстор зидар в работни дрехи. Стивън пресрещна мъжа и спря.

За нейна изненада, вместо да продължат към гробището, и двамата, без да бързат, седнаха на един камък близо до мястото, където се срещнаха, и останаха сякаш унесени в дълбок разговор. Елфрайд погледна часовника си — девет от дванайсетте минути бяха минали, а Стивън не даваше и знак, че ще продължи. Минаха още минути — стана ѝ студено от чакането и потръпна. Едва след като се изнизаша още петнайсет минути, те тръгнаха бавно нагоре със скоростта на костенурка.

„Грубо и невъзпитано! — каза си тя, изчервявайки се заради засегнатото си честолюбие. — Всеки би си помислил, че е влюбен в онзи ужасен майстор зидар, а не в...“

Изречението остана недоизречено, но не и недомислено.

Тя се върна на входа.

— Човекът, когото изпрати, да не би да е някой мързеливец, който не се помества и нищо не прави? — попита тя баща си.

— Не — отвърна изненадано той, — точно обратното. — Това е майсторът зидар на лорд Лаксилиан: Джон Смит.

— О — каза Елфрайд безразлично и тръгна обратно да чака и трепери на ветровития си пост. В края на краищата това не беше сериозно — детинска работа, — да гледаш от една кула и да махаш с кърпичка. Но новият ѝ приятел беше обещал, защо трябваше да я дразни така? Силата на един удар е пропорционална на материята, от която е направен удареният обект, както и на собствената си инерция; а тя притежаваше такава превъзходна способност да бъде наранявана, че и малките удари ѝ причиняваха силна болка.

Измина половин час, когато две фигури се появиха над парапета на мрачната стара сграда, неподвижни като чапли върху порутена джамия. Дори тогава Стивън не изпълни толкова любезно даденото обещание и изчезна, без да даде някакъв знак.

Той се върна по обяд. Елфрайд изглеждаше наскърбена, когато не усещаше, че я гледа, а когато усещаше, изглеждаше безмилостна. Държанието ѝ обаче отдавна се бе отказало от студенината и тя повече не можеше да се преструва на безразлична.

— О, не беше любезно да ме карате да чакам на студа и да не си изпълните обещанието — каза укорително тя, достатъчно тихо за слуховите способности на баща ѝ.

— Простете ми, простете ми! — отвърна ужасено Стивън. — Забравих, съвсем забравих! Нещо ми попречи да си спомня.

— Някакви други обяснения? — попита нацупено капризната госпожица.

Той замълча и погледна накриво.

— Никакви — отсече накрая, като наблегна на думата така, както би направил човек, който крие, че е извършил грях.

[1] Томас Грей (1716–1771) — английски поет, „Елегия, писана на селско гробище“ (1751). — Б.пр. ↑

[2] Уилям Пит — младши — министър-председател на Великобритания от 1783 до 1801 година. — Б.пр. ↑

[3] Джоузеф Нолекънс (1737–1823) е смятан за най-добрия английски скулптор от края на XVIII век. — Б.пр. ↑

[4] Благородник, титла, поставяна на писмо или документ след името. — Б.пр. ↑

[5] В поезията на много автори от Античността, като Сафо, Вергилий, пурпурната светлина е символ на любовта. — Б.пр. ↑

V

... в обятията скрити на
скупчени
дървета...^[1]

Беше време за закуска.

Откъм трапезарията в дома на викария, където огънят в камината излъчваше топла светлина, времето и гледката навън, изглежда, завинаги щяха да си останат в монотонния полумрак на сивото. Дългоклонестите дървета и хвойновите храсти, кедрите и боровете в техните разновидности бяха сивкавочерни, онези с широките листа заедно с тревните площи бяха сивкавозелени, а вечните хълмове и кулата зад тях — сивкаво кафеникави; небето, похлупило всичко това, сивееше меланхолично.

Въпреки този мрачен художествен ефект сутринта не беше от онези, които понижават настроението. Дори действаше ободряващо. Вероятно защото не валеше, нито се очакваше да падне дъжд през следващите дни.

Елфрайд се беше извърнала от масата към камината и разсеяно размахваше ветрило пред лицето си, когато чу, че се отваря малката портичка отвън.

— А, ето го пощальона — каза тя, като видя един мъж, който с провлачена стъпка и трескави движения мина през храстите и излезе на моравата. Тя изчезна и го пресрещна отвън, а след това влезе, скрила ръце зад гърба си.

— Колко са? Три за папа, едно за мистър Смит, нито едно за мис Суонкорт. Я виж, папа, едното за теб е — от кого мислиш? — лорд Лаксилиан. И в него има нещо твърдо — нещо издуто. Напипвам го през плика, но не се сещам какво е...

— За какво ли пише Лаксилиан — зачуди се мистър Суонкорт още преди тя да е свършила. Подаде на Стивън неговото писмо, взе своето и възприе по-високомерно изражение от подобаващото на беден джентълмен, който се готви да чете писмо от равен нему човек.

Стивън прочете своето послание със свършено различно изражение от това на викария.

Пърси Плейс, четвъртък вечер

Здравей, Смит — старият Х. направо е побеснял; че се бавиш толкова много с отците на църквата. Кълне се, че от тебе има повече вреда, отколкото полза. Нареди да ти пиша и да ти кажа да не се бавиш повече под никакъв предлог — ако бил той, щял да свърши всичко само за три часа. Казах му, че още си новак без опит, защото той, изглежда, забравя, но това не промени нещата. Между нас да си остане обаче, ако бях на твоето място, нямаше да се тревожа за ден или два, щом не ми се ще да се връщам. Щях да си изкарам седмицата и да се забавлявам. Няма значение дали ще се появиш тук в събота, или ще се скатаваш до понеделник сутринта. Твой верен,

Симпкинс Дженкинс

— Боже мой, колко неприятно! — рече Стивън по-скоро en l'air, на себе си, объркан, както се обърква подчиненият, когато по случайност е оставил впечатлението, че се е издигнал високо в йерархията, но бива свален грубо на мястото си.

— Кое е неприятно? — попита мис Суонкорт.

Смит вече бе възвърнал самообладанието си, а с него и професионалната си гордост на опитен архитект.

— За съжаление, важни дела изискват незабавното ми присъствие в Лондон — обясни той.

— Какво? Веднага ли трябва да тръгнете? — попита мистър Суонкорт, надничайки в писмото му. — Важни дела? Може ли млад човек като вас да има важни дела!

— Истината е — започна Стивън, изчервявайки се, доста засрамен, че се е опитал, макар и толкова безобидно, да си припише

значимост, каквато нямаше, — истината е, че мистър Хюби настоява веднага да се върна и аз трябва да се подчиня.

— Разбирам, разбирам. Искате да мажете, че така е разумно да постъпите. Разбирам повече, отколкото си мислите. Ще му ставате съдружник. Предвидих това веднага след като прочетох писмото му онзи ден и ми стана ясно какво е отношението му към вас. Той има високо мнение за вас, мистър Смит, иначе нямаше да настоява толкова да се върнете.

Подобни изказвания не можеха да не доставят удоволствие на Стивън; да очаква, че ще стане съдружник на един от най-големите практикуващи архитекти в Лондон, беше приятно, колкото и несъстоятелно да му се струваше. Разбра, че каквото и да си мисли мистър Хюби, мистър Суонкорт със сигурност запазваше хубавото си мнение за него, щом го занимаваше една идея, която има толкова малко основание, че всъщност е съвсем неоснователна. И тогава — необяснимо — лицето му притъмня, засенчено от облак тъга, която, като си помисли човек, едва ли се дължеше на твърде малката вероятност да стане някакво чудо.

Елфрайд остана поразена от този израз на лицето му; дори мистър Суонкорт го забеляза.

— Е, това не е толкова важно сега — каза бодро той. — Трябва да дойдете пак, когато пожелаете, не по работа. Елате на гости — да се видим, нали разбирате, когато сте във ваканция — всички вие, градските хора, имате ваканция като учениците. Кога са тези ваканции?

— Мисля, че през август.

— Много добре, елате през август и тогава няма да има защо да бързате толкова. Винаги се радвам да поговоря с някой свестен човек, и то в тази затънтена *ultima Thule*, най-далечна земя. Но впрочем трябва да ви кажа нещо — нали няма да си тръгнете днес?

— Не, не е нужно — поколеба се Стивън. — Не съм длъжен да се върна преди понеделник сутринта.

— Много добре тогава, ето как стигаме до моето предложение. Това е писмо от лорд Лаксилиан. Нали ме чухте, когато казах, че той е господарят земевладелец на тази област, патрон на църквата.

— Аз... знам за него.

— Сега е в Лондон. Навярно е там по работа за ден-два и лейди Лаксилиан е с него. Моли ме да отида в дома му и да потърся един документ, който е забравил да вземе, сред личните му записки.

— Какво изпраща в писмото? — попита Елфрайд.

— Ключ от личното му бюро, където са документите му. И друг път съм правил такива неща за него. Та предложението ми е да използваме следобед за това — ние тримата. Да отидем на разходка до Тарган Бей и да се върнем у дома покрай Ендълстоу Хаус; и докато аз прехвърлям документите, вие може да се разходите из стаите, където си поискате. Къщата е на мое разположение по всяко време, нали разбирате. Макар че отвън не представлява нищо повече от множество фронтони, вътре има разкошен салон, стълбище и галерия с няколко хубави картини.

— Да, има — потвърди Стивън.

— Значи сте били там, така ли?

— Видях къщата, когато пътувах насам — обясни припряно той.

— О, да, но аз имах предвид как изглежда отвътре. И църквата — „Сейнт Ивалс“ — е много по-стара от нашата „Сейнт Агнес“ тук. Аз служа ту в едната, ту в другата, нали разбирате. Всъщност би трябвало да имам помощник; да изминаваш три километра, за да прекосиш този парк в дъждовна сутрин, не си е работа. Ако организъмът ми не беше толкова издръжлив, колкото е, слава богу — тук мистър Суонкорт сведе поглед към предната част на тялото си, сякаш организъмът му се виждаше там, — щях да кашлям и да се дера през цялата година. А когато семейството замине, остават само трима прислужници, заради които идвам. Значи, разбрахме се. Елфрайд, ти искаш ли да дойдеш?

Елфрайд даде съгласието си и малката компания, събрала се на закуска, се раздели. Стивън отиде да направи няколко последни измервания на църквата, а викарият го последва до вратата със загадъчно любопитство, изписано на лицето му.

— Надявам се, не възразявате, че минахме без семейна молитва тази сутрин? — пошепна той.

— Съвсем не — отвърна Стивън.

— Честно казано — продължи мистър Суонкорт все така шепнешком, — за нас това не е нещо задължително, но когато имаме гости, категорично смятам, че е редно да кажем молитва, и винаги го правим. По този въпрос съм непреклонен. Но, Смит, има нещо във

вашето лице, което ме кара да се чувствам спокоен; с две думи, главата ви не е пълна с глупости. Ах, сещам се за една прекрасна история, която са ми разказвали, когато бях млад и буен — каква история само! Но... — викарият поклати глава, забранявайки си сам да говори, и мрачно се изсмя.

— Хубава история ли беше? — попита младият Смит с усмивка.

— О, да, но е много лоша, много лоша! За нищо на света не мога да ви я кажа!

Докато прекосяваше моравата и се отдалечаваше, Стивън чуваше как викарият тихичко се смее, припомняйки си историята.

Тръгнаха в три часа. Сивата сутрин се бе превърнала в ярък следобед с бледа всепроникваща слънчева светлина, без да се вижда самото слънце. Конят се движеше в лек тръс, колелата бяха безшумни, конските копита чаткаха, почти звънтяха по твърдия бял път, който следваше хълма със съвършено равно било — сякаш накрая щеше да бъде погълнат от бялото на небето.

Посетиха, както му е редът, Тарган Бей, до който се стигаше сравнително лесно. След това поеха по безброй междуселски пътеки, нито една от които нямаше прави или поне равни двајсетина метра, към владението на лорд Лаксилиан. Една жена с двойна брадичка и къс врат като на кралица Ан от Дал^[2] отвори портата на къщата на пазача; едно момченце стоеше зад нея.

— Ще му дам нещо на този малък приятел — каза Елфрайд, като извади портмонето си и припряно го отвори. Отвътре куп листчета хартия полетяха като ято бели птици във въздуха и се понесоха във всички посоки.

— Ама че работа! — засмя се лекичко Стивън.

— Какво, по дяволите, е това? — извика мистър Суонкорт. — Нали не са накъсани банкноти, Елфрайд?

Елфрайд изглеждаше ядосана и виновна.

— Това са си мои неща, папа — каза неуверено тя и в този момент Стивън скочи и с помощта на момченцето на пазача запълзя около колелата и копитата на коня, докато събере всички хартийки. Подаде ѝ ги и се качи на мястото си.

— Сигурно се чудите какви са тези хартийки — продължи тя, докато се придвижваха бързо по алеята с чинари. — И е по-добре да ви кажа. Това са бележки за рицарския роман, който пиша.

При това признание се изчерви, колкото и да се опитваше да не го допусне.

— Любовна история ли искате да кажете? — попита Стивън. Мистър Суонкорт слушаше с половин ухо и долавяше от време на време по някоя дума.

— Да. *Кралският двор в замъка Келиън*, любовна история от петнайсети век. Знам, че на това му е минала модата, но ми е приятно да го правя.

— Любовна история в портмоне! Ако някой разбойник се кани да ви ограби, много ще му хареса.

— Ами аз така си нося ръкописа. Истинската причина е, че обикновено пиша на листчета хартия, когато яздя, и за удобство ги държа в портмонето.

— Какво ще правите с вашата любовна история, след като я напишете? — попита Стивън.

— Не знам — отговори тя и обърна глава да види гледката, която се разкриваше.

По това време вече бяха навлезли в района на Ендълстоу Хаус. Минаха между две много стари колони от сиво-кафяв камък под ниска и широка готическа арка и се озоваха в просторен вътрешен двор, ограден от три страни със стени. Основните части от съществуващата сграда бяха от времето на Хенри VIII, но колоритното и закътано място е било издигнато много по-рано. Разрешение за *mansum infra manerium suum*, да построи бойници на покрива на своята къща, е дадено от Едуард II на „Хюго Лаксилиан, кавалер“; но макар че на места се виждаха неясните очертания на рова и насипа, от първоначалната сграда нямаше и следа.

Прозорците от всички страни бяха високи, с вертикални колони, разделящи крилата; очертанията на покрива бяха начупени от капандурите по същия начин. Върхните точки на тези капандури заедно с фронтоните бяха увенчани от гротескни хералдически фигури — изправени на задни лапи, с вдигнат преден крак, легнали с вдигната глава. Осмоъгълни и усукани комини се извисяваха към небето, но някои тополи и чинари в дъното бяха по-високи от тях и затова

залюлените им върхове се виждаха над хълма и парапета. В ъглите на вътрешния двор многоъгълните еркерни прозорци, целите в подпорни колони и стъкла, нарушаваха квадратната форма на това затворено пространство; и един силно издаден еркер, излязъл от серия фантастични корнизи, висеше над арката на главния вход на сградата.

Както мистър Суонкорт беше казал, къщата бе на негово разположение в отсъствието на собственика ѝ. След като обяви каква е задачата му, и тримата влязоха в библиотеката и всеки поотделно остана сам. Мистър Суонкорт се зарови да преглежда купчината документи, описани от неговия кореспондент. Стивън и Елфрайд нямаше какво да правят, освен да обикалят наоколо, докато баща ѝ си свърши работата.

Елфрайд влезе в галерията и Стивън я последва, сякаш без да си дава сметка какво прави. Галерията представляваше дълъг мрачен апартамент, а в него бяха направени подобрения в стил, станал моден век по-късно от времето, когато са били оформени стените на къщата. Пиластри, пример за ренесансово майсторство, поддържаха един корниз, от който се разстилаше извит таван с ламперия с тремавите за онзи период извивки и чупки. Старите готически ромбове все още стояха в горната част на големия прозорец в дъното, макар че на други места бяха отстъпили на по-модерни методи на остъкляване.

Стивън беше в единия край на галерията, обърнал поглед към Елфрайд, която стоеше по средата и започваше да се чувства потисната в компанията на Лаксилиан с онзи мъртвешки цвят на лицето, постигнат от Холбайн, Кнелер и Лейли^[3], сякаш вперил очи в нея и през нея, изпаднал в нравоучително настроение. Тишината, която почти ги беше зашеметила, бе нарушена от внезапно отваряне на врата в другия край. Оттам стремглаво се спуснаха две момиченца, леко, но топло облечени. Очите им искряха, косите им се развяваха, червените им уста се смееха с неподправена радост.

— О, мис Суонкорт, скъпа Елфи! Ние те чухме. Ще останеш ли тук? Ти си нашата по-малка майка, нали така, нашата голяма майка отиде в Лондон — каза едното.

— Нека да те прегърна — замоли другото, което приличаше на умалено подобие на първото.

Розовите им бузи и руси коси мигновено изчезнаха в гънките на роклята на Елфрайд; тя се наведе и прегърна нежно и двете.

— Колко странно — рече усмихнато Елфрайд, като се обърна към Стивън. — Напоследък са си научили да ме наричат „по-малка майка“, защото много ги обичам, а роклята, с която бях онзи ден, прилича на една от роклите на лейди Лаксилиан.

Тези две млади същества бяха почитаемата Мери и почитаемата Кейт — все още недостатъчно големи да понесат тежестта на такива сериозни титли. Единствени деца на лорд и лейди Лаксилиан, те, както се оказа, бяха оставени у дома на грижите на бавачка и гувернантка, докато родителите им отсъстват. Лорд Лаксилиан беше безумно привързан към децата и доста безразличен към съпругата си, откакто тя даваше да се разбере, че не е склонна да му достави удоволствие, като го дари със син.

Всички деца хукваха спонтанно след Елфрайд, защото виждаха в нея не възрастен човек, а необикновено хубав голям представител на собственото си племе. Вече беше станало практика всеки път, когато ги види — вътре или вън, през седмицата или в неделя, — да притисне няколко от тях към лицето и гърдите си в продължение на четвърт минута и така да се вживее във веселата игра, съпроводена от порой възклицания и ласки, в която неопитните момичета понякога се самозабравяха.

Изпълнените с лошо предчувствие погледи на малките се извърнаха към вратата, през която влезе една домашна прислужница да сложи край на сладката свобода на почитаемите Мери и Кейт.

— Ако можеше само да живеете тук, мис Суонкорт — изчурулика едната като тъжна червенушка. — Мама не може да си играе с нас толкова хубаво, колкото вие. Мисля, че когато е била малка, изобщо не се е научила да играе. Кога да дойдем да ви видим?

— Когато пожелаете, милички, по всяко време.

— И да спим цялата нощ във вашата къща? Аз това искам да кажа. Не искам да виждам хора с шапки и бонета, които стоят прави или обикалят.

— Веднага щом мама разреши, ще дойдете и ще останете колкото желаете. Довиждане!

Затворничките бяха отведени и Елфрайд отново прехвърли вниманието си към своя гост, когото беше оставила в дъното на галерията. Тя се огледа, но не го забеляза никъде. Отиде в библиотеката, като си помисли, че той може да се е върнал при баща й.

Но мистър Суонкорт, застанал пред две бодро горящи свещи, все още беше сам, зает да развързва пакети с писма и документи и после пак да ги връзва.

Тъй като Елфрайд не беше в достатъчно близки отношения с обекта на своя интерес, за да има оправдание като същинска млада дама да предприеме активно издирване, към каквото я тласкаше младежката импулсивност, и тъй като, освен всичко друго, се бе появила нова причина, свързана с тези божествено изписани устни, не й харесваше, че той се отдалечава от нея. Затова тръгна безцелно към дъбовата стълба, начумерена, оглеждайки се с надежда да съзре момчешката му фигура.

Макар че в стаите все още имаше дневна светлина, коридорите бяха потънали в сянка — студени, тъжни и безмълвни; и само ако човек гледа право напред към светли петна, би могъл да разпознае нещо или някого вътре. Едно такова петно се получаваше от остъклена в горната си част странична врата. Елфрайд я отвори и се озова пред втора, вътрешна морава, отделена от главната с алея с храсти.

Една картина й се стори смущаваща. Под прав ъгъл на крилото, от което беше дошла, и на няколко метра от вратата се подаваше друго крило на къщата, по-ниско и по-незабележително от архитектурна гледна точка. На стената на това крило, точно срещу нея, имаше голям широк прозорец със спуснати транспаранти, осветен от стаята.

На транспаранта се очертаваше сянката на човек, застанал близо до прозореца. Профилът без съмнение беше на Стивън. Виждаха се единственото вдигнатите ръце, които държаха нещо. Появи се още една сянка — също в профил — и пристъпи по-близо към него. Сянка на жена. Тя се обърна с гръб към Стивън: оказа се, че в ръцете му имаша или наметало; постави го внимателно, много внимателно на раменете на дамата, после изчезна и се появи отново пред нея — стегна връзката на наметалото. Целуна ли я след това? Разбира се, че не. Все пак *би могло* да бъде и целувка. После двете сенки се надуха, размерите им станаха огромни, разкривиха се и изчезнаха.

Изминаха две минути.

— О, мис Суонкорт! Толкова се радвам, че ви намерих. Търсих ви — чу тя глас зад себе си — гласа на Стивън. Елфрайд пристъпи в коридора.

— Познавате ли някого от хората, които живеят в този дом? — попита тя.

— Нито един, как бих могъл да познавам някого! — отвърна той.

[1] Джон Милтън (1608–1674) — английски поет, *L'Allegro* (1645), ранна пасторална поема. — Б.пр. ↑

[2] Ан (1665–1714) — кралица на Англия (1702–1714), дъщеря на крал Джеймс II; Майкъл Дал (1659–1743) — шведски художник портретист. — Б.пр. ↑

[3] Ханс Холбайн Младия (1497–1543) — виден представител на германската живопис от XVI век, придворен художник на Хенри VIII; сър Готфрид Кнелер (1646–1723) — един от последните ученици на Рембранд, главен придворен художник на английския кралски двор, почетен доктор на Оксфордския университет; сър Питър Лейли (1618–1680) — художник от холандски произход. — Б.пр. ↑

VI

Сбогом, моя единствена обич...

[1]

Едновременно със заключителните думи на Стивън до ушите на Елфрайд достигна и звукът от затваряне на външна врата, която се намираще съвсем наблизко. Той дойде от отсрещната страна на крилото с осветената стая. И тогава, благодарение на мъглявата, гаснеща светлина, тя съзря фигура с неопределим пол, която се беше запътила надолу по чакълестата пътека покрай цветната градина към реката. Фигурата избледня и изчезна под дърветата.

Гласът на мистър Суонкорт, който ги викаше по име, се разнесе от един далечен коридор във вътрешността на сградата. Те се върнаха назад и го намериха със закопчано палто и шапка на главата да ги чака, доволен от себе си, че издирването е приключило успешно. Каретата беше докарана и без да се бавят, тримата потеглиха от господарската къща, минаха под кънтящата арка над двете колони, покрай чинарите с окапали листа, а през това време звездите започнаха да палят трептящите си светлини зад лабиринта от клони и вейки.

И дума не беше казана нито от младежа, нито от девойката. Нейният нешколуван ум беше изцяло зает с опита да проумее последното ѝ откритие. Младият мъж, разпалил у нея съвсем ново чувство, дошъл направо от Лондон по работа при баща ѝ, попаднал случайно в Ендълстоу Хаус, по някакъв начин си бе осигурил привилегията да получи достъп до някаква дама там и да ѝ засвидетелства почитта си с *petits soins*, нежни грижи, и то очевидни — и всичко това в рамките на половин час.

В коя ли стая бяха те, питаше се Елфрайд. Предполагаше, че е работната стая или кабинетът на лорд Лаксилиан. Кои хора бяха в къщата? Гувернантката и прислужниците, доколкото ѝ беше известно,

но той беше заявил, че не знае нищо за тях. Имаше ли нещо общо с работата онази фигура, която смътно беше видяла да излиза от къщата? Не беше възможно да се каже, ако не бъде разпитан виновникът, а това тя никога нямаше да направи. Колкото повече Елфрайд разсъждаваше, толкова по-сигурно ѝ се струваше, че срещата е спонтанна, че не е предварително уговорена. Последните ѝ размишления за онази жена изведнъж я накараха да допусне, че тя не е случаен човек. Стивън Смит не беше от мъжете, които проявяват интерес към връзки с жени с по-ниско обществено положение от неговото. Макар и благороден, амбицията се виждаше в искрящите му очи; той очевидно имаше големи надежди, надежди неясни, но пространни. Елфрайд беше озадачена, а по силата на естествения ход на момичешките усещания това означаваше, че му е ядосана. Вече не изпитваше удоволствие, отчитайки, че желанието ѝ да го привлече, е прераснало в желание да го обича, колкото и момчешки вид да имаше, колкото и невинно да изглеждаше.

Стигнаха до моста, който свързваше източната половина на енорията със западната. Разположена в долина, насочена навън покрай морето, западната половина оформяше една падина, от която пътят се изкачваше много стръмно към Уест Ендълстоу и дома на викария. Нямаше належаща нужда никой от двамата да слиза, но понеже викарият беше свикнал след дълго пътуване да поглези коня, като го остави да се справи със стръмния склон без товар, Елфрайд, сякаш тласната от вътрешна сила, внезапно скочи точно когато Плезант се канеше да продължи бавно с горделивата походка, която той свързваше с тази част от пътя.

Младият мъж изглеждаше доволен от всяка възможност да наруши мълчанието.

— Как може, мис Суонкорт, да постъпвате толкова рисковано? — възкликна той, като последва примера ѝ веднага, скачайки от другата страна.

— О, не, съвсем не — отвърна хладно тя; призрачното явление в Ендълстоу Хаус продължаваше изцяло да ангажира ума ѝ.

Стивън вървя сам две-три минути, погълнат от нейната строга сдържаност, която си пролича по тона ѝ. След това, очевидно преценил, че само момичетата се цупят така, той отиде спокойно при

нея и с кастилска галантност ѝ подаде ръка, за да ѝ помогне да извърви останалите три четвърти от стръмнината.

Какво изкушение само: за първи път в живота ѝ някой се държеше с Елфрайд като със зряла жена — предложи ѝ ръка по начин, от който се подразбираше, че може да откаже. До тази вечер от страна на мъж никога не ѝ беше оказвано внимание по-различно от кратките подвиквания на баща ѝ: „Елфрайд, дай ръка“, „Елфрайд, хвани ме за ръката“. Неопитното ѝ сърце превърна този случай в събитие; тя провери накъде са насочени чувствата ѝ: кои са „за“ и кои — „против“. Като цяло те я подтикваха да приеме протегнатата ръка; единствено засегнатото честолюбие я накара да накаже Стивън, като го отблъсне.

— Не, благодаря, мистър Смит. Сама ще вървя по-добре.

Това беше първият плах опит на Елфрайд за сплашване на любовник. Страхувайки се повече от последиците от такова действие, отколкото от това какво би си помислил един благороден млад мъж за капризите ѝ, тя веднага реши да постъпи, както ѝ диктуваха чувствата, като тутакси заяви точно обратното:

— Но като размислих, ще приема.

Двамата продължиха бавно нагоре по хълма на няколко метра зад каретата.

— Много сте мълчалива, мис Суонкорт — отбеляза Стивън.

— Може би и аз мисля същото за вас — отвърна тя.

— Може би имам причина за това.

— Едва ли, тъгата прави хората мълчаливи, а вие няма защо да сте тъжен.

— Откъде знаете... Имам неприятности, макар че за някои хора това може да не е неприятност, а дилема.

— Каква дилема? — попита импулсивно тя.

Стивън се поколеба.

— Мога да ви кажа — започна той, — но вероятно не е...

Тя пусна ръката му и решително я отблъсна от себе си, вирнала глава. Току-що бе научила, че личното достойнство може да бъде силно засегнато, ако някой откаже да отговори на въпроса ти, макар и много учтиво; учтивостта върши добра работа в случаи на официално отправено искане или постигане на компромис, но не помага при непосредствен отказ.

— Не искам нищо да знам, не искам — продължи тя. — Каретата ни чака на хълма, трябва да се качваме. — Елфрайд се завъртя и мина отпред. — Папа, ето я твоята Елфрайд! — възкликна тя към неясната фигура на възрастния джентълмен, като подскочи и се отпусна на седалката до него, без да се унижава да приеме помощ от Стивън.

— А, да! — извика викарият с престорено бодър глас, току-що събудил се от дълбок сън, и понечи веднага да слезе.

— Ама какво правиш, папа? Още не сме стигнали у дома.

— О, не, разбира се, че не сме, още не сме у дома — рече много припряно мистър Суонкорт, опитвайки се да седне на мястото си с вид на човек, който изобщо не е мърдал. — Всъщност бях се отдал на толкова дълбок размисъл, та забравих къде се намираме. — Минута по-късно викарият вече похъркваше.

Тази последна вечер, изглежда, натъжаваше извънредно много Стивън Смит, а многократните наставления, че трябва да дойде и да ги посети отново през лятото, очевидно не повдигаха духа му, а по-скоро събуждаха лоши предчувствия.

Той си тръгна със сивите проблясъци на зората, докато земята още пазеше тъмните си цветове, а слънцето оставаше скрито на изток. Елфрайд се въртя цяла нощ в малкото си легло, опасявайки се да не би някой от прислужниците да стане по-рано и да го стресне, а тя да изпусне искрящите очи и къдравата коса, на които една неразгадана мистерия придаваше още по-силна романтична окраска. В известна степен — толкова бързо увлечението на жената преминава в загриженост — тя се чувстваше отговорна за неговата сигурност. Закусиха, преди да е разсъмнало; на мистър Суонкорт все повече му допаднаше естественото държане на гостенина и затова беше решил да стане рано и приятелски да се сбогува с него. Викарият обаче се изненада, като видя Елфрайд да се приближава към масата за закуска със свещ в ръка.

Докато Уилям Уърм се подготвяше за пътуването (всички обитатели на дома на викария се бяха научили да чакат със завидно търпение през това време), Елфрайд тръгна безцелно към беседката. Стивън я последва. От това място се виждаше покритата с шубраци долина — по цялото ѝ протежение сега бе паднала лека мъгла,

скривайки потока, който се процеждаше през нея, но самите наблюдатели бяха извън мъглата.

Двамата стояха един до друг, облежнати на грубата каменна балюстрада, която ограждаше градинската беседка от външната страна и оформяше билото на стръмния склон. Елфрайд посочи смутено очертаващите се в далечината хълмове, които се издигаха неравномерно срещу тях. Но сега артистичното око на Стивън — дали защото си беше такова по природа, или заради обстоятелствата — беше много разсеяно и той следеше описанието ѝ половинчато, сякаш пестеше време от някаква друга мисъл, минаваща през ума му.

— Е, сбогом — каза внезапно той, — предполагам, че не трябва да ви виждам никога повече, мис Суонкорт, въпреки поканите.

Искрената му скръб докосна най-нежните струни на душата ѝ. Можеше да си позволи да му прости за нещо, което беше скрил. Още повече че свенливостта, която не му позволяваше да я погледне в лицето, придаваше смелост на собствените ѝ очи и език.

— О, *непременно* елате пак, мистър Смит! — отвърна любезно тя.

— Много ще се радвам, но по-добре ще бъде да не идвам.

— Защо?

— Известни обстоятелства, свързани с мен, правят идването ми нежелателно. Не за мен, а за вас.

— Хубава работа! Като че ли нещо, свързано с вас, може да ме наскърби — заяви тя съвършено спокойно от позицията на непоклатимо надмощие, но като осъзна, че в случая държането ѝ е неуместно, смекчи тона. — О, аз знам защо няма да дойдете. Защото не искате. Ще се върнете у дома в Лондон при всички забързани хора там и няма да искате да ни видите повече!

— Знаете, че не е така.

— И ще продължите да пишете писма, както досега, на дамата, за която сте сгоден.

— Какво значи това? Аз не съм сгоден.

— Нали написахте писмо до мис Някоя си; видях го, чакаше да бъде изпратено.

— Глупости! Една стара жена, която има магазинче за канцеларски материали; помолих я да ми запази вестниците, докато се върна.

— Няма нужда да обяснявате, изобщо не е моя работа. — Въпреки това мис Елфрайд изпита голямо облекчение, като чу тези показания. — И няма да дойдете пак да видите баща ми? — продължи да настоява тя.

— Бих искал... да видя и вас отново, но...

— Ще ми кажете ли какво криете? — прекъсна го тя раздражено.

— Не, не сега.

Тя не можеше да спре да задава въпроси, колкото и невъзпитано да изглеждаше.

— Кажете ми — продължи настойчиво тя с трепереща брадичка, — дали срещите ви с една дама в Ендълстоу Хаус пречат на интереса, който вероятно проявявате към мен?

Стивън се стресна.

— Не — отговори категорично той и я погледна право в очите с такава увереност, с каквата единствено честността може да въоръжи някого, и то само когато е млад.

Обяснение не последва, но мрачното настроение я напусна. Елфрайд не можеше да не повярва на изреченото от него. Каквато и загадка да се криеше в сянката на транспаранта, не ставаше дума за тайна страст.

Тя се запъти към къщата и влезе вътре през оранжерията. Стивън заобиколи към предната врата. Мистър Суонкорт стоеше на прага по пантофи. Уърм оправяше хамута на коня и мърмореше колко му е зле на главата; всичко беше готово за отпътуването на Стивън.

— Определихте август за вашето посещение, нека да е август, ако, разбира се, ви привлича компанията на един закостенял тори^[2] — каза мистър Суонкорт.

Мистър Смит отвърна колебливо, че би искал да ги посети пак.

— Обещахте, че ще дойдете, и трябва да го направите — настоя Елфрайд, която излезе на вратата и се озова под бащината си ръка, прехвърлена през рамото ѝ.

Каквато и причина да имаше за нежеланието на младежа да гостува в тази къща, тя вече не беше толкова важна. Той обеща отново, сбогува се с тях и се качи в каретата, която запълзя по хълма и го скри от погледите им.

— Никой никога не ми е допадал толкова много, колкото този младеж — никога! Не разбирам, просто не разбирам — каза енергично мистър Суонкорт на себе си и влезе вътре.

[1] Робърт Бърнс (1759–1796) — шотландски поет, автор на песента „Като роза червена“ (1794). — Б.пр. ↑

[2] Британска политическа партия, предшественик на днешната Консервативна партия. Произходът на името е свързан с кризата около Закона за изключването от 1678–1681, когато „тори“ става обидно наименование на противниците на изключването на Джеймс от наследяването на трона на Англия и Ирландия. — Б.р. ↑

VII

*За мен ти повече не ще узнаеш,
моя любов!^[1]*

Стивън Смит дойде отново в Ендълстоу, както беше обещал. Той имаше истинска професионална причина за посещението, макар че от него не се очакваше нищо подобно. Трийсет и шест стари седалки, пример за изящна изработка от петнайсети век, гниеха много бързо в църквата на една от пътеките между редовете; затова щеше да е добре да се нарисуват проядените от червеи фигури, преди да се съсипят до неузнаваемост в бъркотията на така наречената реставрация.

Той влезе в къщата по залез-слънце и светът отново стана привлекателен за двамата русокоси. Все пак едно мимолетно разочарование прониза Елфрайд, когато тя случайно откри, че той не е дошъл възможно най-бързо направо от Лондон, а е пристигнал в енорията предната вечер. Към разочарованието щеше да се прибави изненада, ако не си беше спомнила неколцината туристи, които обикаляха крайбрежието този сезон, а Стивън може би беше решил да направи точно това.

Тази вечер те главно приказваха, мистър Суонкорт започна да разпитва госта си по бащински строго и най-вече за надеждите му и перспективите на професията, която беше избрал. Отговорите на Стивън бяха неясни. На другия ден заваля дъжд. Вечерта, след като прекараните с Елфрайд двацет и четири часа разпалиха отново страстта на нейния обожател, двамата решиха да изиграят партия шах.

Шахът изпълни своята роля в развитието на бъдещите им отношения.

Елфрайд скоро разбра, че противникът ѝ съвсем не е начинаещ. След това забеляза, че много странно мести фигурите, когато ги взима от противника или прави рокада. До този момент тя сякаш бе очаквала,

че всички играчи изпълняват едно и също представление по съвършено еднакъв начин; сега разбра от по-различното му изпълнение, че обикновените участници, които научават играта с гледане, несъзнателно докосват фигурите еднакво. Това впечатление за неопишуемо необичайния начин, по който Стивън хващаше фигурите, я накара да заговори, когато го видя как, вземайки един неин офицер, го избута настрани с фигурата, която щеше да заеме неговото място, вместо първо да го вдигне и после да го премести.

— Колко странно местите фигурите, мистър Смит!

— Така ли? Съжалявам.

— О, не, не съжалявайте, не е нещо, за което да жалите. Но кой ви научи да играете?

— Никой, мис Суонкорт — каза той. — Научих се от една книга, която ми даде моят приятел мистър Найт — най-благородният човек на света.

— Но сте гледали хора, които играят?

— Никога не съм гледал. Сега за първи път имам възможност да играя с противник на живо. Разучил съм много партии от книги и знам кога и как се предприемат различните ходове, но това е всичко.

Това беше изчерпателно обяснение на странните му прояви; но фактът, че един човек, който има силно желание да играе шах, не е видял и не е участвал в нито една игра, я изненада, и то немалко. Тя се замисли над тази информация, загледана в празното пространство пред себе си, и прекъсна партията.

Мистър Суонкорт беше вперил поглед в шахматната дъска, но очевидно мислеше за други неща. В очакване Елфрайд да направи нещо, той каза почти на себе си:

— *Quae finis aut quod me manet stipendium?*

Стивън мигновено отвърна:

— *Effare: jussas cum fide poenas tuam*^[2].

— Отлично — точно — много приятно — каза мистър Суонкорт развълнувано, като удари с ръка по масата, при което три пешки и един кон се разклатиха върху дъската. — Разсъждавах дали тези думи са пригодни за нещо странно, с което съм се заловил... но по този въпрос — толкова. Възхитен съм от вас, мистър Смит, защото толкова рядко в тази пустиня срещам човек, който да е такъв джентълмен и учен, че да довърши един цитат, колкото и банален да е той.

— Тези думи се отнасят и за мен — каза тихо Стивън.

— За вас? Вие сте последният човек на света, за когото бих помислил такова нещо.

— Хайде — измърмори нацупено Елфрайд, намествайки се между тях двамата, — хайде, обяснете, обяснете!

Стивън се втренчи в лицето ѝ и бавно, с отнесен и многозначителен тон, който прозвуча странно неудачен за толкова млад човек, каза:

— *Quae finis* (Какъв ще бъде краят) *aut* (или) *quod stipendium* (каква присъда) *manet me* (ме очаква)? — *Effare* (Говори): *luam* (ще ти платя) *cum fide* (с вяра) *jussas poenas* (глобата, която се налага).

Викарият, който бе изслушал тази ученическа рецитация, стиснал строго устни, поради увредения си слух не беше доловил подчертания реализъм в тона, с който Стивън изговаряше английските думи, и колебливо отбеляза:

— Между другото, мистър Смит, знам, че ще ми простите за любопитството, макар че преводът ви беше изключително коректен и точен, според мен произнасяте латинските думи доста странно. Не че произношението на един мъртъв език е особено важно, но ударенията и дължината на сричките звучат много нелепо в моите уши. Отначало си помислих, че сте възприели начина, по който произнасяте гласните беззвучно, от някой колеж на север, това обаче не обяснява провлачването. Та исках да попитам да не би вашият учител по класически езици да е бил възпитаник на Оксфорд или Кеймбридж?

— Да, на Оксфорд — преподавател в „Сейнт Киприан“.

— Така ли?

— О, да, съвсем сигурно.

— Най-странното нещо, което някога съм чувал! — каза мистър Суонкорт силно изненадан. — Ученикът на такъв човек...

— Най-добрият и най-умният в Англия! — извика ентузиазирано Стивън.

— Ученикът на такъв човек да произнася латински така, както вие го произнасяте — такова нещо не бях чувал. Колко време ви обучава?

— Четири години.

— Четири години!

— Сега ще ви обясня и ще видите, че не е толкова странно — побърза да каже Стивън. — Обучението беше писмено — разменяхме си писма. Аз му изпращах упражненията и граматическия разбор два пъти седмично и два пъти седмично той ми ги връщаше с поправки и наставления в полето. Така научих латински и гръцки. Той не е виновен. Никога не ме е чул да прочета и един ред.

— Нововъведение и пример за търпение! — извика викарият.

— От негова страна, не от моя. Хенри Найт е един на хиляда! Спомням си как ми говореше точно по въпроса за произношението. Каза, че, за жалост, приближава времето, когато всеки човек ще признае и най-обикновените думи от родния си език, както на него му звучат най-добре, и никой няма да си помисли нищо лошо; че епохата на говоренето отминава и на нейно място идва епохата на писането.

Елфрайд и баща ѝ чакаха любезно Стивън да продължи, за да чуят най-интересната според тях част от разказа, а именно какви обстоятелства са наложили този необичаен метод на обучение. Но повече обяснения не последваха и като видяха как младият човек отново се съсредоточава над шахматната дъска, разбраха, че той бърза да приключи с този въпрос.

Играта продължи. Елфрайд играеше механично; Стивън мислеше. Тя смяташе, че след като е положил толкова усилия, най-жестоко би било да му обяви мат. Колко нечестно можеше да постъпи в своето състрадание? Да го остави той да я победи. Последва втора игра и тъй като тя беше напълно безразлична какъв ще е резултатът (знаеше, че играе шах над средното ниво за жени), му позволи отново да я победи. Последната партия, в която Елфрайд прие гамбит Муцио, приключи с победа за нея в дванайсетия ход.

Стивън погледна подозрително. Сърцето му биеше дори поразвълнувано от нейното, макар че и нейното ускори ритъма си, когато тя се включи сериозно в този последен двубой. Мистър Суонкорт беше излязъл от стаята.

— Вие досега сте се забавлявали с мен! — възкликна той с пламнало лице. — Престрували сте се в първите две партии?

Вината, която Елфрайд изпита, се изписа на лицето ѝ. Стивън беше олицетворение на огорчение и печал, което, макар за миг да ѝ

подейства приятно, веднага след това я накара да съжалява, че е допуснала тази грешка.

— Мистър Смит, простете ми! — каза мило тя. — Едва сега разбирам, че това, което направих, изглежда като проява на неуважение към вашите умения. Но наистина не съм искала да се приеме в този смисъл. Просто не можех, съвестта не ми позволяваше да победя първия и втория път някого, който в такова неизгодно положение се бореше толкова мъжествено.

Той въздъхна дълбоко и горчиво прошепна:

— Ах, вие сте по-умна от мен. Можете да правите всичко, а аз не умея нищо! О, мис Суонкорт! — Той щеше да се пръсне от вълнение, усещаше ударите на сърцето в гърлото си. — Трябва да ви кажа колко ви обичам! През всички тези месеци, докато отсъствах, аз ви боготворях.

Той скочи от стола си напористо като момче, какъвто всъщност беше, мина откъм нейната страна и преди тя да заподозре нещо, ръката му обви кръста ѝ, а къдриците на двамата се смесиха.

За Елфрайд неудържимо разцъфтялата любов беше толкова непозната, че тя се разтрепери както от изненадата, породена от емоцията, така и от самата емоция. Изведнъж се отдръпна и се изправи, ядосана, че без съпротива се е поддала на мимолетния натиск от негова страна. Реши да приеме тези излияния като преждевременни.

— Не трябва да се впускате в такива неща — каза тя с кокетиращо високомерие, което беше много прозрачно, — не бива да правите това пак... и папа идва.

— Нека ви целуна — само една малка целувка — замоли той с обичайната си галантност, но без да отчете престореното ѝ поведение.

— Не, нито една.

— Само по бузата?

— Не.

— По челото?

— Разбира се, че не.

— Харесвате, значи, някой друг? Ах, така си и мислех.

— Категорично не.

— И мен ли не харесвате?

— Как да разбере? — каза тя с онази непринуденост, характерна за поведението и езика ѝ. Имаше полутонове в гласа и полускрит израз

на очите, които казваха на посветените колко лесно се пропуква ледът на сдържаността в такива моменти.

Чуха се стъпки. Мистър Суонкорт влезе в стаята и техният разговор насаме приключи.

Един ден след това частично откровение мистър Суонкорт предложи да отидат на скалите зад Тарган Бей, на около шест-седем километра.

Половин час преди определеното за тръгване време в задния двор се чу трясък от нещо падащо и след малко се появи Уърм, който говореше донякъде на света като цяло, донякъде на себе си и съвсем малко на слушателите си.

— Да, да, точно така! Това пържене на риба ще съсипе Уилям Уърм. Пак същото тази сутрин — същото както винаги — съскане, съскане, съскане!

— Пак ли ти е зле на главата, Уърм? — попита мистър Суонкорт. — Какъв беше този шум, който чухме в двора?

— Да, сър, слаб човек съм аз, не ме държат краката; и пърженето продължава в горката ми глава цяла нощ и тази сутрин както обикновено; и бях толкова замаян, че една греда падна върху теглича на файтончето, та го направи на трески. Да — продължи той, — все едно че мене са ме нацепили; но макар че такава я свърших и църквата ме издържа, ако си тръгна оттук, пак ще съм свободен човек като всички вас.

— Боже мой, тегличът е счупен! — извика Елфрайд. Тя беше разочарована. Стивън — двойно повече. Викарият показва нрава си много по-бурно, отколкото случаят изискваше, от което Стивън се почувства неловко и доста се изненада. Не беше предполагал, че толкова непроявена досега строгост може да съжителства с прямотата и добронамереността на мистър Суонкорт.

— Няма да останете разочарован — каза най-накрая викарият. — Доста път е за ходене пеша. Елфрайд може да се качи на понито си, а вие ще вземете моята стара кранта, Смит.

— Никога не сте ме виждали да яздя! — възкликна ликуващо Елфрайд. — О, трябва да ме видите! — Тя погледна Стивън и веднага прочете мислите му. — Ах, но вие не яздите, нали, мистър Смит?

— Съжалявам, че трябва да го кажа, но не яздя.

— Не мога да си представя мъж, който не язди — каза тя доста сприхаво.

Викарият му се притече на помощ:

— Има толкова много като него; той е учил други уроци. Сега предлагам следния план: нека Елфрайд да яхне понито, а вие, мистър Смит, ще вървите пеша до нея!

Стивън прие с тайно задоволство предложението. То съчетаваше всички предимства на една продължителна бавна разходка с Елфрайд, но изключваше възможността тази разходка да бъде провалена заради евентуалната ѝ умора. Оседлаха и доведоха понито.

— А сега, мистър Смит — каза дамата повелително, докато слизаше по стълбите, преоблечена, както винаги, в костюм за езда, като ново издание на прекрасна книга, — имате една задача, с която трябва да се справите днес. Тези обици са най-любимите и скъпите ми; лошото обаче е, че поради късите им кукички и могат лесно да паднат, ако много си тръскам главата, и освен това, когато яздя, не мога да мисля за тях. Ще ми направите кавалерска услуга, ако не ги изпускате от поглед и ги следите всеки миг, за да ми кажете веднага, ако паднат. Били са на косъм да се изгубят, нали, Юнити? — обърна се тя сега към домашната прислужница, която стоеше на вратата.

— Да, мис, така си е! — потвърди Юнити с преливащи от съчувствие кръгли очи.

— Веднъж намерих едната на пътеката — продължи Елфрайд замислено.

— А веднъж до портата на Ейтийн Ейкърс — обади се напевно Юнити.

— А и на килима в стаята ми — пак се включи весело Елфрайд.

— После открихме, че се е закачила на дантелата на фустата ви, а друг път беше на гърба ви, нали, мис? Ама вие как само изглеждахте, мис, нали? Докато я намерихте!

Стивън подложи ръка под мъничкото стъпало на Елфрайд.

— Едно, две, три и горе — каза тя.

За жалост, не стана така. Той залитна и я повдигна, конят се извъртя и в крайна сметка Елфрайд бе стоварена на земята доста по-енергично, отколкото беше приятно. Смит изглеждаше обзет от дълбоко разкаяние.

— Няма нищо — намеси се окуражително викарият, — опитайте пак! То си е умение, което изисква практика, макар да изглежда лесно. Стойте по-близко до главата на коня, мистър Смит.

— Как не, няма да му дам да се опитва отново — рече тя възмутено. — Уърм, ела тук и ми помогни да се кача на коня. — Уърм пристъпи напред и тя за миг се озова на седлото.

Поеха по пътя и изминаха известно разстояние в мълчание, а лекият бриз, който от време на време се промъкваше от морето нагоре през дефилето, разхлаждаше лицата им от топлия въздух на долината.

— Предполагам — каза Стивън, — че един мъж, който нито може да седи на седло, нито да помогне на друг да седне на него, е ненужно бремене, но, мис Суонкорт, аз ще се науча заради вас, наистина ще се науча.

— Необикновеното у вас — отвърна тя с поучителен тон, подходящ за една жена на кон, която говори на окъсниял пътник, тръгнал пеша — е, че познанията ви за разни неща се съчетават с невежеството ви за други неща.

Стивън я погледна настойчиво:

— Знаете ли, така е, защото по широкия свят има толкова много други неща за научаване, че аз просто не обърнах внимание точно на това. Мислех, че няма да ми е нужно, но сега вече не мисля така. Ще се науча да яздя и да правя всичко, свързано с язденето, защото тогава ще ме харесват повече. Сега по-малко ли ме харесват заради това?

Тя го погледна изкосо, критично замислена, с възискателност, която разнежи лицето ѝ.

— Приличам ли на *La Belle Dame Sans Merci*^[3]? — попита внезапно тя, без да отговори на въпроса му. — Представяте ли си, мистър Смит, че казвате:

*Тогаз на моя тънкокрак жребец
я взех, препусках сляп везден,
тя дивна песен ня и не свали очи от мен.
Гости ме сладки корени и мед
от горските пчели и брезов сок...^[4]*

И това е всичко, което тя прави.

— Не, не — възрази почти беззвучно младият мъж и поруменя:

*Тя каза на език чудат,
че ме обича.^[5]*

— Нищо подобно — отвърна бързо тя. — Гледайте как препускам в галоп. Хайде, Панзи, давай! — Елфрайд потегли, а Стивън проследи дребната ѝ фигура, смаляваща се до размерите на птица, докато потъна в далечината с развяна коса.

Той тръгна в същата посока и доста време не видя никакъв знак, че тя се връща. Посърнал като цвете, до което слънчевите лъчи не достигат, седна на един камък и петнайсет минути не чу никакъв звук от кон или ездач. Малко след това на хълма се появиха Елфрайд и Панзи в тръс.

— Прекрасен галоп! — каза тя с поруменяло лице и искрящи очи. Обърна коня, Стивън се изправи и двамата отново потеглиха.

— Е, какво ще кажете, мистър Смит, след дългото ми отсъствие?

— Помните ли въпроса, на който снощи не можахте да ми отговорите точно — означавам ли за вас нещо повече от всеки друг? — попита той.

— И сега не мога да ви отговоря точно.

— Защо не можете?

— Защото не знам дали за вас аз означавам нещо повече от всеки друг.

— Да, разбира се, че означавате! — възкликна той с глас, който издаваше най-гореща признателност, и в същия момент се извърна и я погледна право в лицето. — Очи в очи — пошепна игриво той и тя, изчервявайки се, се подчини и го погледна в очите. — А защо не устни в устни? — продължи дръзко Стивън.

— Не, в никакъв случай. Някой може да ни види и това ще ме вкара в гроба. Може да целунете ръката ми, ако искате.

С израза на лицето си той показа, че да целунеш нечия ръка през ръкавица, при това ръкавица за езда, не е кой знае какво удоволствие.

— Добре тогава. Ще си сваля ръкавицата. Каква красива бяла ръка, не е ли така? Е, щом не искате да я целунете, няма да я целунете!

— Или сега, или никога, жестока Елфрайд! Знаете, че мисля за вас повече, отколкото за всеки друг, знаете, че сте моята кралица. Готов съм да умра за вас, Елфрайд.

Бузите ѝ отново бързо поруменяха и тя го погледна замечтано. Каква гордост изпита в този момент Елфрайд! За първи път в живота си властваше над едно сърце като абсолютен деспот.

Стивън предпазливо се пресегна и внезапно хвана ръката ѝ.

— Не! Няма, няма — повтори неотстъпчиво тя, — и не може да ме стряскате така.

Последва леко боричкане за безусловно притежание на толкова желаната ръка, при което невъздържаното развеселяване на едно момче и едно момиче надделя над чувството за достойнство на един мъж и една жена. Но Панзи стана неспокойна. Елфрайд зае старата си поза и се опомни.

— Карате ме да се държа лошо! — възкликна тя, тонът ѝ не издаваше само задоволство или яд, а по малко и от двете. — Не трябваше да позволявам да се стига до такова лудуване! Много стари сме вече за подобно нещо.

— Надявам се, че не ме смятате за прекалено... прекалено притворен човек — каза той разкаян, съзнавайки, че току-що също е загубил малко от достойнството си.

— Държите се твърде фамилиарно, а аз не приемам такова поведение! Като се има предвид от колко кратко време се познаваме, мистър Смит, прекалявате с някои неща. Смятате, че аз съм момиче от провинцията и затова няма значение как се държите с мен!

— Уверявам ви, мис Суонкорт, че не съм имал никакви странни приумици. Искях само да оставя следа от една сладко — сериозна целувка върху ръката ви, това беше всичко.

— Това пак е притворство! И не трябва да ме гледате така в очите — каза тя, клатейки глава към него, пуслала коня няколко крачки напред. Излезе от пътеката и се насочи през полето към скалите. В края на полето близо до морето поиска да слезе от седлото. Завързаха Панзи за един кол и двамата тръгнаха по неравна пътека, която накрая свършваше в една плоска издатина около челото на огромна синьочерна скала, издигаща се по средата между морето и горния край на полето. Там, далече долу и пред тях, се простираше вечният океан; там върху отделни скали стояха белите кресливи чайки, които сякаш

винаги възнамеряваха да се установят на това място, но всеки път продължаваха по пътя си. Отдясно и отляво се низеха назъбените и зигзагообразни очертания на обрулените от бурята възвишения — цяла поредица, чиято кулминация беше точно под краката им.

Зад младежа и девойката имаше една привлекателна ниша с място за сядане, която природата бе оформила сред надвисналите скали, достатъчно широка да побере двама или трима души. Елфрайд седна и Стивън се настани до нея.

— Страхувам се, че не е много прилично двамата да седим тук — каза тя изпитателно. — Не се познаваме толкова отдавна за подобна постъпка, нали?

— О, да — отвърна замислено той, — познаваме се доста отдавна.

— Как така?

— Не е важно колко продължително е времето, а как минават минутите — така се преценява отдавнашно или неотдавнашно е нашето познанство.

— Да, разбирам. Не ми се искаше папа да заподозре или да узнае, че правя *нещо съвсем ново*. А той изобщо не мисли за това.

— Скъпа Елфи, колко ми се иска да се оженим! Знам, че не е хубаво да казвам това, преди да си научила повече за мен, но въпреки всичко ми се иска. Обичаш ли ме от дъното на душата си, от дъното на душата си?

— Не! — извика тя разтревожено.

При този категоричен отговор Стивън извърна лице и заплашително замълча; единственото нещо на света, което очевидно представляваше интерес за него, бяха шейсетте или осемдесетте морски птици, кръжащи във въздуха надалеч.

— Не искам да кажа, че трябва изобщо да спреш — запъна се тя смутено и като видя, че той продължава да мълчи, добави поразтревожено: — Ако го повториш може би няма да съм толкова... толкова категорична... ако... ако не искаш да съм такава.

— О, моя Елфрайд! — възкликна той и я целуна.

Това беше първата целувка на Елфрайд. Тя беше толкова скована и неопитна, но толкова устремена — никакво отстъпление не беше възможно. Нямахте явна борба да се измъкне от клопката, която те вкопчва в себе си; нямаше разиграване на евентуално съгласие; нито

удобния финал с допиране на рамо до рамо, ръка до ръка, лице до лице, когато въпреки срамежливостта във върховния момент устните са точно там, където трябва. Изящната, макар и очевидно случайно заета поза, която мнозина отбелязват като прибързано обявяване на края, когато любимите стават още по-любими, също я нямаше. Защо? Защото липсваше опит. Една жена трябва да е получавала много целувки, за да може да целува добре.

Всъщност изкуството да предлагаш устните си за тези любовни целувки следва принципите, изложени в трактатите за ловките измами при изпълнение на номера, известен като подмяна на карта. Картата трябва да се премести чевръсто, да се изтегли, да ѝ се намери място отдолу, но въпреки това не се предлага до момента, когато нищо неподозиращият човек протяга ръка да докосне тестето; тази подмяна, извършена толкова ненаатрапчиво и в същото време толкова подмамващо, кара онзи, когото разиграваме, да си въобразява, че наистина избира онова, което всъщност му е натикано в ръката.

Е, такива улеснения нямаше и Стивън осъзна това — първо с мимолетно съжаление, че неговата целувка ще се похаби от безпокойството, с което тя я прие, а после с приятното усещане, че в нейната непохватност се крие чарът ѝ.

— Нали държиш на мен и ме обичаш? — попита той.

— Да.

— Много ли?

— Да.

— Но не трябва да те питам дали ще ме чакаш и дали един ден ще станеш моя жена?

— Защо да не питаш? — попита наивно тя.

— Има причина, моя Елфрайд.

— Не знам да има такава причина.

— Да предположим, че има нещо, свързано с мен, заради което става почти невъзможно ти да се съгласиш да се омъжиш за мен или баща ти да подкрепи подобна идея.

— Нищо няма да ме накара да спра да те обичам: като човек ти си неопетнен — непорочен и щедър, знам; и при това положение как мога да бъда равнодушна към теб?

— И нищо друго няма да ни засяга, нали, нищо отвъд моята личност няма да се отразява на качествата ми в твоите очи, нали,

Елфи?

— Съвсем нищо — каза тя с въздишка на облекчение. — Това ли е всичко? Някакво външно обстоятелство? Какво ме интересува!

— Не можеш да отсъдиш, мила, докато не знаеш какво трябва да бъде отсъдено. Сега ще спрем, докато се върнем у дома. Аз ти вярвам, но не съм преизпълнен с надежда.

— Любовта за нас е нова, свежа като росата; и ние сме заедно. А това е много важно за света на влюбените. Стивън, мисля си, че виждам разликата между мен и теб — може би между мъжете и жените най-общо. Аз съм готова да изградя щастие на случайна основа, а ти си готов да създадеш цял свят, който да е подходящ за щастията ти.

— Елфрайд, понякога казваш неща, които изведнъж те карат да изглеждаш пет години по-голяма, отколкото си или отколкото съм аз; това, което каза току-що, е едно от тези неща. Аз никога не мога да мисля като толкова *възрастен* човек, колкото и да се опитвам... И никой влюбен не те е целувал досега?

— Никога.

— Знаех си, беше толкова неопитна. Яздиш добре, но изобщо не се целуваш хубаво, моят приятел Найт веднъж ми каза, че това е прекрасен недостатък на една жена.

— Хайде, ела, трябва да се качвам на коня, иначе ще се приберем у дома чак за вечеря.

Върнаха се при Панзи, която чакаше, вързана за кола.

— Вместо да се доверявам на някой млад мъж да поеме с непохватната си ръка цялата ми тежест — продължи развеселено тя, — предпочитам по-сигурното господарско стъпало, както го наричат селяните, под формата на порта. И ето — пак съм си на мястото.

Продължиха към дома, движейки се един до друг. Нейното безгрижие изтръгна Стивън от замислеността му — и двамата забравиха всичко, освен музиката на този миг.

— Заради какво ме обикна? — попита тя, след като замисленият ѝ поглед проследи една летяща птица.

— Не знам — отговори той лениво.

— О, да, знаеш — настоя Елфрайд.

— Може би заради очите ти.

— Какво им е на тях? Недей да ме дразниш с такъв несериозен отговор. Какво им е на очите ми?

— О, нищо специално. Те са безпристрастно добри.

— Стига, Стивън, не приемам това. Заради какво ме обикна?

— Може би заради устата ти?

— Е, какво ѝ е на устата ми?

— Мисля, че не е лоша...

— Не звучи много ласкаво.

— Цупи се красиво, има сладки устни, но всъщност не е нищо особено.

— Не си измисляй, докато вървим, мили Стивън. Хайде кажи, заради — какво — ме — обикна?

— Може би заради шията и косата ти, макар че не съм сигурен; или заради ленивата ти кръв, която не върши нищо, освен че се оттегля от бузите ти и пак се връща, но не съм сигурен. Или заради ръцете ти, които превъзхождат всички други ръце; или заради краката ти, които си играят под роклята ти като мишлета; или заради езика ти, който издава приятни нежни звуци, но не съм съвсем сигурен.

— Ах, това са красиви думи, но не ме интересува твоята любов, ако по този начин тя създава един мой безжизнен портрет, ако ти не си сигурен, ако изтъкваш причини по този безстрастен начин; интересува ме какво чувстваш, че представлявам, нали разбираш, Стивън — тези думи бяха съпроводени от плах смях и опипващ лицето му поглед — когато си си казал: „Сигурен съм, че обичам тази млада дама“.

— Никога не съм си го казал.

— Тогава, когато си си казал: „Никога няма да обичам тази млада дама“.

— И това не съм си го казал.

— Тогава може би е било: „Предполагам, че трябва да обичам тази млада дама“.

— Не.

— А какво?

— Беше много по-сложно — съвсем не толкова ясно.

— Кажи ми, кажи, кажи.

— Въпросът е, че не би следвало да мисля за теб, ако те обичах истински.

— Ах, това не го разбирам. Не виждам как да те накарам да го кажеш. И няма да те моля никога повече — никога повече — да кажеш от най-съкровено кътче на сърцето си защо си ме обикнал.

— Сладка мъчителко, какъв смисъл има? Всичко се свежда до едно-единствено просто нещо: преди никога не те бях виждал и не те обичах; после те видях и те обикнах. Това достатъчно ли е?

— Да, ще направя така, че да е достатъчно... Аз мисля, че знам защо те обичам. Разбира се, ти си хубав, но нямах предвид това. А защото си толкова хрисим и благороден.

— Точно това не са качествата, заради които един мъж трябва да бъде обичан — възрази Стивън доста неудовлетворено със самокритичен тон. — Е, няма значение. Веднага щом стигнем, трябва да помоля баща ти да ни позволи да се сгодим. Ще бъдем сгодени дълго време.

— Още по-добре... Стивън, кажи го утре.

— Защо?

— Защото, ако възрази — макар че аз не мисля така, но все пак, — ще имаме един щастлив ден повече, спечелен от неведението... Е, за какво се замисли толкова дълбоко?

— Замислих се как щеше да се зарадва на тази сцена моят скъп приятел Нйт. Ако можеше да е тук...

— Изглеждаш много впечатлен от него — отвърна тя и отметна ревниво глава. — Сигурно е интересен човек, щом ангажира толкова много вниманието ти.

— Интересен! — възкликна Стивън разпалено с пламнало лице. — Би трябвало да кажеш благороден.

— О, да, да, забравих — рече тя почти саркастично. — Най-благородният в цяла Англия, както ни каза снощи.

— Той е прекрасен човек, колкото и да се присмиваш, мис Елфи.

— Знам, че е твоят герой. Какво прави той? Изобщо с какво се занимава?

— Пише.

— Какво пише? Никога не съм чувала името му.

— Защото той и няколко души като него са обединени в едно голямо НИЕ, една невидима общност, наречена НАСТОЯЩЕ — рецензии на обществени и литературни теми.

— Той само рецензент ли е?

— Как така само, Елфи? Трябва да ти кажа, че да си в колегията на *Настояще* е хубаво. Значително по-хубаво, отколкото да си автор на романи.

— Това е по мой адрес и по адрес на *Кралският двор в замъка Келиън*, моя нещастен роман.

— Не, Елфрайд — пошепна той. — Не исках да кажа това. Искам да кажа, че той наистина е литератор, доста високопоставен, а не само рецензент. Пише неща от по-висша класа, отколкото са рецензиите, макар че понякога рецензира и по някоя книга. Обикновено пише есета на социални и етични теми — всичко онова, което *Настояще* публикува, но то не е рецензиране на книги.

— Съгласна съм, че сигурно е талантлив, щом пише за *Настояще*. Получаваме го, но не редовно. Искам папа да се абонира за него, обаче той е толкова консервативен. Следващият въпрос относно този мистър Найт — предполагам, че е добър човек.

— Прекрасен човек. Ще се опитам един ден да му стана много близък приятел.

— Но ти не си ли такъв сега?

— Не, не чак такъв — отговори Стивън, сякаш такова предположение беше екстравагантно. — Разбираш ли, нещата стоят така — по произход двамата сме от едно място и той ме учеше на разни неща, но аз не съм му близък приятел. Да знаеш колко ще се радвам, когато стана по-богат и по-известен да си другарувам с него! — Очите на Стивън блеснаха.

Меките устни на Елфрайд започнаха да се присвиват нацупено.

— Ти мислиш постоянно за него и го харесваш повече, отколкото мен!

— Не, наистина не, Елфрайд. Чувството е много различно. Но аз го харесвам и той заслужава дори повече обич, отколкото му давам.

— Не си много любезен и ме караш да ревнувам, колкото е възможно повече! — възкликна тя заядливо. — Знам, че никога няма да говориш с друг човек за мен толкова предано, колкото говориш с мен за него.

— Но ти не разбираш, Елфрайд — разтревожи се той. — Един ден ще го опознаеш. Той е толкова интелигентен — не, не точно интелигентен; толкова е дълбокомислен — и дълбокомислен не е

точно, — че ще останеш очарована, като поговориш с него. Той е най-желан приятел и това съвсем не е всичко, което мога да кажа за него.

— Не ме интересува колко е добър, не искам да го познавам, защото застава между мен и теб. Ти мислиш за него денонощно, много повече, отколкото за когото и да е друг, а когато мислиш за него, аз излизам от ума ти.

— Не, мила Елфрайд, обичам те много.

— И не ми харесва да говориш толкова развълнувано за него, а в същото време да обичаш мен. Стивън, да предположим, че аз и този твой Найт се давим, а ти можеш да спасиш само един от нас...

— Да, глупавият стар въпрос — кого ще спася?

— Е, кого? Не мен.

— И двамата — каза той, като стисна отпуснатата ѝ ръка.

— Не, не може, само един от нас.

— Не мога да кажа, не знам. Много е неприятно... отвратителна идея, като си помислиш.

— Аха, разбирам. Ще спасиш него, а мен ще ме оставиш да се удавя, удавя, удавя. Не ме интересува твоята любов! — Тя се бе постарала да изрече закачливо тези думи, но игривостта ѝ прозвуча доста пресилено.

На това място от разговора Елфрайд се отдалечи и се скри зад един завой, който пътеката пресичаше, а малко по-нататък се събираше с пътя. Когато отново се появи, тя продължи да гледа встрани от него, оставяйки го в хладната сянка на нейната неудовлетвореност. Стивън бързо загуби тази игра на безразличие. Той заобиколи и влезе в полезрението ѝ.

— Сърдита ли си, Елфи? Защо не говориш?

— Спаси мен тогава и остави онзи твой Умник да се удави. Мразя го. Хайде сега, кого избираш?

— Стига, Елфрайд, не бива да продължаваш с този труден въпрос. Нелепо е.

— Тогава няма да оставам повече сама с теб. Много невъзпитано е да ме оскърбяваш така! — Тя се разсмя на собствената си глупост, но не спря да упорства.

— Хайде, Елфи, нека да се одобрим и да бъдем приятели.

— Кажу ми, че ще спасиш мен, а него ще го оставиш да се удави.

— Ще те спася — ще спася и него.

— Ще го оставиш да се удави. Хайде, иначе излиза, че не ме обичаш! — продължи да го дразни тя.

— Ще го оставя да се удави! — възкликна отчаяно той.

— Ето, сега съм твоя! — каза тя и очите ѝ засияха по женски тържествуващо.

— Само една обица, мис, жива да не бях, ако не е така — каза Юнити, щом ги видя, че влизат.

Докато на лицето ѝ се изписваше ужасно предчувствие, ръката на Елфрайд се устреми като стрела към ухото ѝ.

— Видя ли! — възкликна тя, гледайки Стивън с преливащи от обида очи.

— Съвсем забравих, наистина. Как стана така, че забравих! — отвърна той с посърнало от вина изражение.

Елфрайд се завъртя и навлезе в алеята с храсти. Стивън я последва.

— Ако *на мен* ми беше казал да пазя нещо, каквото и да е то, Стивън, щях най-добросъвестно да го пазя — продължи капризно тя, щом усети, че той е зад гърба ѝ.

— Да забравиш, е простено.

— Е, ти ще я намериш, ако искаш да те уважавам и да се сгодя за теб, след като говориш с папа. — Тя се замисли за момент и добави по-сериозно: — Вече знам къде я изпуснах, Стивън. На скалата. Спомням си едно бегло усещане за някаква промяна около мен, но бях прекалено разсеяна да мисля за това. Сега обицата е там и ти трябва да отидеш да я потърсиш.

— Тръгвам веднага.

И той закрачи нагоре през долината под знойното слънце и сред мъртвешката тишина на ранния следобед. Изкачи се със замаяна от бързане глава на ветровитите скали, където бяха седели, взе да опипва и да наднича под камъни и в пролуки, но изгубилото се бижу на Елфрайд не се виждаше никъде. Тогава Стивън бавно се върна, откъдето бе дошъл, и след като спря на един кръстопът да помисли малко, остави зад гърба си платото и се спусна надолу през полето по посока на Ендълстоу Хаус.

Крачеше по пътеката край реката без ни най-малко колебание къде се намира, очевидно добре запознат с всяко късче земя. Когато сенките взеха да се удължават, а слънцето да грее по-меко, той мина през две малки портички и стигна до края на Ендълстоу Парк. Сега реката течеше под оградата на парка, преди да навлезе в самата горичка малко по-нататък.

Тук, между оградата и водата, имаше една къщичка, застанала върху леко повдигнатия терен, около който се извиваше реката. Отличителната черта на това спретнато жилище беше неговият комин в единия край на покрива с фронтон, квадратната му форма бе скрита под огромно наметало от бръшлян, отдал се на толкова буен растеж и разпрострял се толкова надалеч, че коминът бе придобил размерите на кула. Малко зад къщата беше границата на парка, а над нея се виждаха чинарите в горичката, които бавно се накланяха към пробуждащия се въздух.

Стивън прекоси малкия дървен мост отпред, застана пред вратата и я отвори, без да почука или да даде някакъв сигнал.

Разнесоха се приветствени възклицания от човека или от хората вътре, когато вратата се откряна, след което се разнесе стържещ звук от местене на столове по каменен под, сякаш онези, които бяха седели на тях, ставаха от масата. Вратата отново се затвори и сега отвътре не се чуваше нищо, освен оживен говор и дрънчене на чинии.

[1] Уолтър Скот (1771–1832) — шотландски писател на исторически романи и поет с постоянен интерес към фолклора. „Тежка участ имаш“, балада. — Б.пр. ↑

[2] Хораций Флак, Квинт (65–8 г.пр.Хр.) — римски поет, автор на „Еподи“ от 17 стихотворения. — Б.пр. ↑

[3] Френското заглавие на поема от Ален Шартие (1392–1430), което използва Джон Кийтс за свое стихотворение. — Б.пр. ↑

[4] Прев. Моис Бело. — Б.р. ↑

[5] Джон Кийтс, „Безмилостната хубавица“. Прев. от английски Тодор Червенков. — Б.пр. ↑

VIII

*Алън-а-Дейл не е барон, нито
пък лорд...^[1]*

Беше се стъмнило и мъглата изпълзваше от локви и блата, готова за дългото си странстване, когато Стивън застана пред входната врата на къщата на викария. Елфрайд стоеше на прага, осветена от жълтеникавите отблясъци на необятното западно небе.

— Нали не си търсил през цялото време тази обица? — попита тя тревожно.

— О, не, и не я намерих.

— Няма значение. Макар че съм много ядосана, най-красивите ми обици. Но, Стивън, какво прави досега — къде беше? Толкова се притесних. Страхувах се за теб, ами ти изобщо не я познаваш тази местност. Помислих си, че може да паднеш от скалата! Сега обаче ми се иска да ти се скарам, че толкова ме уплаши.

— Трябва да говоря с баща ти веднага — заяви той доста рязко. — Имам да му казвам толкова много... и на теб, Елфрайд.

— Заплаха ли е това, което имаш да му казваш, за хубавото ни прекарване, за онази мрачна тайна ли става въпрос, за която толкова често загатваш, тя ще ме направи ли нещастна?

— Може би.

Елфрайд въздъхна тежко и се огледа, сякаш търсеше някой да ѝ подсказе нещо.

— Отложи го за утре — каза тя.

Без да иска, той също въздъхна.

— Не, трябва да е тази вечер. Къде е баща ти, Елфрайд?

— Мисля, че е някъде в зеленчуковата градина — отвърна тя. — Това е любимото му място, където вечер се оттегля за молитва. Сега те оставям. Кажй всичко, което трябва да бъде казано, направи всичко,

което трябва да бъде направено. Мисли за мен как нетърпеливо те чакам да чуя края. — И влезе в къщата.

Елфрайд зачака в салона, гледаше как светлините се стопяват и се превръщат в сенки, а сенките — в мрак, докато нетърпението ѝ да узнае какво се случва в градината стана неудържимо. Заобиколи алеята с храстите, отключи градинската врата и плъзна остър поглед по цялото сумрачно пространство, оградено и защитено от четирите стени: там нямаше никого. Качи се на малка стълба, която използваша за бране на плодове, и погледна отвъд стената към поляната. Поляната се проточваше до края на църковната земя, която от тази страна беше заградена с жив плет лигуструм. Под живия плет мистър Суонкорт крачеше нагоре-надолу и говореше високо — на себе си, както ѝ се стори отначало. Но не: от време на време друг глас извикваше нещо в отговор; този събеседник, изглежда, беше от другата страна на плета. Гласът, макар тих и благ, не беше на Стивън.

Вторият оратор сигурно се намираще в отдавна занемарената градина на старата господарска къща съвсем наблизо, която заедно с малко имение към нея беше купена неотдавна от един човек на име Тройтън. Елфрайд никога не го бе виждала. Баща ѝ може би се беше запознал през плета с някой член на това семейство или някой странник се бе отклонил натам.

Е, нямаше защо да го безпокои.

А и в края на краищата Стивън, изглежда, все още не беше осъществил желаната от него среща с баща ѝ. Тя пак се прибра вътре, чудейки се къде би могъл да бъде Стивън. Като нямаше какво друго да прави, се качи в малката си стая. Седна пред отворения прозорец и като подпря лакът на масата, а бузата на ръката си, потъна в размисъл.

Беше гореща и тиха августовска нощ. Всяко нарушаване на тишината, достойно да бъде обявено за шум, можеше да се чуе на километри. Тя продължи да седи и да мисли за Стивън — съжаляваше, че я е лишил от компанията си безпричинно, както изглеждаше. Колко деликатен и чувствителен е, размишляваше тя; и все пак е мъж с лична тайна, което значително го издигаше в очите ѝ. И така, гледайки нещата през една вътрешна призма, тя загуби представа за времето.

Странни стечения на обстоятелствата, особено обстоятелства от всекидневен банален характер, се наблюдават толкова често в обикновения живот, че ние свикваме с тяхната необяснимост и

забравяме да се запитаме дали, ако ги съпоставим, има вероятност да открием, че те не са въпрос на случайност. В този момент на Елфрайд ѝ дойде наум един такъв пример. За двайсети път тя ясно си представи тазсутрешната целувка и поставянето на устните точно в такова положение, което другите устни отсреща изискват, когато чу изпълнение на същата операция на поляната точно под прозореца си.

Целувка — не от онези безшумни и предпазливи, а решителна, шумна и опитна.

Тя се изчерви и погледна навън, но не видя нищо. Тъмният ръб на възвишенията се очертаваше като права мрачна линия на бледо проблясващия небесен фон, прекъсната само от един млад кедър на поляната, източил се по-високо от събратята си, устремил заострения си връх към хоризонта и пробол небесния отблясък като жило.

Може би ако някой беше застанал точно на тревата, Елфрайд щеше да съзре неясния му силует. Но храстите, които някога бяха пръснати тук-там из горската поляна, сега бяха станали толкова гъсти и големи, че скриваха поне половината от оградената площ. Двойката, която се целуваше, може би беше зад някой храст, но във всеки случай не се виждаше.

Ако любимият ѝ не беше свързан чрез намеци и изчезвания с някаква загадка, Елфрайд никога не би допуснала в ума си подозрението, че той може да участва в споменатото представление. Но уговорките, които сега настоятелно правеше, макар че задълбочаваха мистерията, без която тя може би никога нямаше сериозно да го обикне, подхранваха какви ли не съмнения и обзета от бавно прииждаща ревност, тя се запита да не би той да е провинилият се.

Елфрайд слезе на пръсти долу и оттам — навън, точно където се беше разделила със Стивън, за да може той да говори насаме с баща ѝ. Започна да обикаля всяко кътче, откъдето би могъл да дойде онзи звук — откъм огромните вечнозелени храсти, сред пампаската трева, измежду пъстрата бодлива зеленика, изпод планинския бряст — нямаше никого.

— Юнити — извика тя, като се върна.

— Отиде при леля си, ще бъде там тази вечер — рече мистър Суонкорт, като подаде глава през вратата на кабинета си, и в този момент светлината на свещите окъпа лицето на Елфрайд — стори ѝ се,

че така по-малко се вижда руменината от неловкото смущение, което изгаряше бузите ѝ.

— Не знаех, че си вкъщи, папа — каза тя изненадано. — Сигурна съм, че през прозореца не се виждаше никаква светлина, докато бях на поляната. — Тя погледна и видя, че капациите на прозореца са още отворени.

— О, да, вкъщи съм — отвърна равнодушно той. — Защо викаше Юнити? Мисля, че тя сложи масата за вечеря, преди да излезе.

— Така ли? Не съм видяла. Не я виках за това.

Сега, когато от нея се изискваше да даде конкретна причина, Елфрайд установи, че няма такава. За миг мисълта ѝ се отклони към друга, по-маловажна тема. Зад решетката на камината се виждаше овъглена клечка кибрит, което обясняваше защо не е видяла нито лъч светлина през прозореца — защото свещите бяха току-що запалени.

— Идвам веднага — каза викарият. — Мислех, че си някъде навън с мистър Смит.

Дори неопитната Елфрайд нямаше как да не си помисли, че баща ѝ трябва да е удивително сляп, щом не успява да долови задаващите се последици за нея и Стивън, а ги оставя сами двамата, без да му мигне окото; завидно безгрижен, ако е забелязал, но не е помислил за това; възхитително добър, ако, както ѝ се струваше, е видял, обмислил и одобрил. Тези разсъждения бяха прекъснати от появата на Стивън на входа, с посребрени от лунната светлина глава и рамене.

— Има ли нещо общо твоята неприятност с една целувка на поляната? — попита тя рязко, едва ли не пламенно.

— Целувка на поляната?

— Да! — извика тя вече властно.

— Не разбрах какво искаш да кажеш, не ми е ясно и сега. Не съм целувал никого на поляната, ако наистина това те интересува, Елфрайд.

— Нищо ли не знаеш за такова изпълнение?

— Абсолютно нищо. Защо ме питаш?

— Не настоявай да ти кажа; не е важно. Но, Стивън, ти още не си говорил с папа за нашия годеж.

— Не съм — рече той със съжаление, — не можах да го намеря веднага и после толкова дълго мислих за онова, което ти каза за възражения и откази — горчиви думи може би, — които ще сложат

край на щастието ни, че реших да го отложам за утре, така ще имаме още един ден да изпитваме наслада — трепетна наслада.

— Да, но би било неуместно, мисля аз, да мълчим прекалено дълго — отвърна тя с нежен глас, което предполагаше, че се е изчервила. — Искам да знае, че ние се обичаме, Стивън. Защо представяш като твоя собствена моята идея да отложим за утре?

— Ще ти обясня, но първо искам да ти доверя моята тайна — да ти се доверя сега. Има още два или три часа, докато стане време за лягане. Нека да се разходим по хълма до църквата.

Елфрайд мълчаливо се съгласи, двамата прекосиха поляната, минаха през една странична портичка и излязоха на простора под лунната светлина, която струеше над самотата извисяващото се било на хълма.

Вратата беше заключена. Заобиколиха и продължиха, хванати за ръце, да потърсят място за сядане в църковния двор. Стивън избра една плоска надгробна плоча, която изглеждаше по-нова и по-бяла от другите наоколо, и като седна, придърпа Елфрайд леко за ръката към себе си.

— Не, не тук — опъна се тя.

— Защо не?

— Просто каприз, но няма значение. — И седна.

— Елфи, ще ме обичаш ли въпреки всичко, което би могло да се каже против мен?

— О, Стивън, защо повтаряш това толкова пъти и толкова тъжно? Знаеш, че ще те обичам. Да, наистина — продължи тя и се премести по-близо до него, — каквото и да се каже по твой адрес, а то не може да бъде лошо, ще се държа здраво за теб. Където си ти, там ще бъда и аз, докато умра.

— Мислила ли си някога какви са родителите ми или в каква среда първоначално съм живял?

— Не, не конкретно. Забелязала съм едно-две неща в държането ти, които са доста странни — нищо повече. Предполагам, че си живял сред обикновени хора с професии.

— Ами ако не съм, ако никой от семейството ми няма професия, освен аз?

— Няма значение. Интересува ме само ти какъв си.

— Къде мислиш съм ходил на училище — искам да кажа в какво училище?

— В частното училище на доктор Някой си — каза пристоудшно тя.

— Не. Първо в селското училище, където няма истинска учителка, после в държавно училище.

— Само толкова! Ами обичам те не по-малко отпреди, Стивън, мили Стивън — пошепна нежно тя. — Наистина те обичам. Но защо трябва да ми казваш тези неща толкова тържествено? Какво значение имат те за мен?

Той я прегърна и продължи:

— Какъв мислиш, че е баща ми, искам да кажа, как си изкарва прехраната?

— Предполагам, че упражнява някаква професия или занаят.

— Не, той е зидар.

— Свободен зидар?

— Не, селски зидар, работи на надница.

Отначало Елфрайд не каза нищо. После заговори шепнешком:

— За мен е странно. Но няма значение, какво от това?

— Но не се ли сърдиш, че не съм ти казал досега?

— Не, никак. Майка ти жива ли е?

— Да.

— Симпатична жена ли е?

— Много — най-добрата майка на света. Родена е в семейство на имотни дребни земевладелци, открай време са били такива, но тя е работила само в мандра.

— О, Стивън! — възкликна Елфрайд шепнешком.

— Продължила да ходи в мандрата и след като баща ми се оженил за нея — все така нареждаше Стивън, без да се колебае повече. — И си спомням много добре как, когато бях съвсем малък, ме вземаше за доенето, гледах как обират каймака, заспивах, докато биеха маслото, и си въобразявах, че й помагам. Ах, какво щастливо време!

— Не, в никакъв случай не е щастливо.

— Да, такава беше.

— Не разбирам как може да си щастлив, когато трябва да си изкарваш прехраната с тежък труд в една мандра — ръцете ти почервяват и се напукват, обувките ти натежават от кал... Стивън,

признавам, за мен е необичайно да приема, че... че животът ти е бил толкова суров и си вършил черна работа като малък. — Стивън леко се отдръпна от нея. — Но *аз наистина те обичам* все така — продължи тя, намествайки се по-плътено до рамото му, — не ме интересува нищо за миналото и разбирам, че си още по-достоеен за възхищение, защото си се издигнал в живота по такъв начин.

— Заслугата не е моя, а на Нйт, който ме издигна.

— Ах, винаги той — винаги той.

— Да, и съвсем основателно. Сега нали разбираш, Елфрайд, защо ми преподаваше, като ми пишеше писма. Познавах го години преди да отиде в Оксфорд, но аз не бях напреднал достатъчно с четенето на текстове, за да ми помогне той в заниманията по класически езици, преди да замине. После и аз заминах и се виждахме много рядко, но той най-редовно водеше обучението с кореспонденция. Ще ти разкажа цялата история, не сега обаче. Сега няма какво повече да добавя, освен да посоча места, хора и дати. — Тук гласът му прозвуча боязливо бавно.

— Не си прави труда да ми разказваш всичко. Ти си добър, почтен човек, щом сподели и това, а то не е толкова ужасно. Съвсем обичайно е бъдещите милионери да отиват в Лондон с инструментите на гърба си и с два шилинга и половина в джоба. Такъв произход печели все повече уважение — продължи бодро тя, — долавя се лек полъх от чара на това да имаш нормандско родословие.

— Ех, ако бях *станал* богат, нямаше да ме е грижа. Сега кой знае дали изобщо ще стана.

— Постигнал си предостатъчно. Значи *това* е проблемът ти?

— Смятах, че не е редно да се домогвам до любовта ти, без да съм ти разказал моята история, но в същото време се страхувах да го направя, Елфи. Ужасявах се, че може да те загубя, и се проявих като страхливец в това отношение.

— Сега всичко за теб ми става ясно! Особеният начин, по който играеш шах, латинското произношение, което папа забеляза, странната смесица от натрупани знания и липса на обикновени социални умения веднага се изяснява. А свързано ли е това със сцената, която видях у лорд Лаксилиан?

— Какво си видяла?

— Видях твоята сянка, ти държеше наметалото на една дама. Аз бях на страничната врата, а вие двамата бяхте срещу мен в една стая с прозорец. Ти се върна при мен малко след това.

— Беше майка ми.

— Майка ти *там*! — Тя се отдръпна и го изгледа мълчаливо, заинтригувана.

— Елфрайд — каза Стивън, — бях оставил останалото за утре — премълчавах го, — в края на краищата трябва да ти го разкажа сега. Остава да ти кажа къде са родителите ми. Къде мислиш, че живеят? Ти ги познаваш — поне по външност.

— Познавам ги! — възкликна тя, потискайки изумлението си.

— Да. Баща ми е Джон Смит, майстор зидар при лорд Лаксилиан, живее до оградата на парка край стената.

— О, Стивън, как е възможно?

— Той построи — или помогна при строежа на къщата, в която живееш, преди години. Той сложи онези каменни стълбове за сводове пред къщичката на пазача, на входа за парка на лорд Лаксилиан. Дядо ми е посадил дърветата, които опасват вашата поляна; баба ми, която работела навън с него, държала изправено всяко едно дръвче, докато той го посади в земята — разказвах ми това, когато бях дете. Той беше и гробар, много от гробовете около нас са изкопани от него.

— А когато изчезна необяснимо първата сутрин, след като пристигна, и отново този следобед, при баща си и майка си ли отиде? Сега разбирам — нищо чудно, сякаш познаваше селото!

— Нито чудно. Но не забравяй, че не съм живял тук от деветгодишна възраст. Изпратиха ме при вуйчо ми, ковач, близо до Ексънбери, за да ходя в държавно училище като приходящ ученик; тук на този далечен бряг нямаше никакво училище. Там се запознах с моя приятел Найт. А когато станах на петнайсет години и бях доста добре подготвен от учителя — и по-специално от Найт, — ме пратиха да чиракувам в едно архитектурно бюро в града, защото умеех да си служа с молив. Цялата такса за обучение беше платена с труда на майка ми и баща ми, против желанието на лорд Лаксилиан, който обаче харесва баща ми и има много добро мнение за него. Там останах допреди шест месеца, когато получих работа като практикант, както се казва, в една лондонска фирма. Това е всичко за мен.

— Като си помисля само, че *ти*, лондончанинът, градският човек, си роден тук и познаваш това село толкова години преди мен. Колко странно, колко невероятно странно ми се струва! — промълви тя.

— Майка ми направи реверанс пред теб и баща ти миналата неделя — продължи Стивън с горчива усмивка при мисълта за тази нелепост. — А твоят баща ѝ каза: „Радвам се, че толкова редовно идваш на църква, *Джейн*“.

— Спомням си, но никога не съм говорила с нея. Ние сме тук само от година и половина, а енорията е толкова голяма.

— Съвсем противоположно на това — засмя се Стивън отчаяно — е убеждението на баща ти, че аз имам „синя кръв“, което все още владее ума му. Когато дойдох първата вечер, той настоя да докаже, че произхождам от една от най-старите фамилии в Уесекс заради второто ми име; а истината е, че то ми е дадено, защото дядо ми е бил помощник-градинар на семейство Фицморис-Смит в продължение на трийсет години. След като бях видял лицето ти, любима моя, сърце не ми даде да възразя и да му кажа нещо, което да ми попречи да те опозная като приятел.

Тя въздъхна дълбоко.

— Да, сега разбирам как това неравенство би могло да ни създаде неприятности — промълви тя и продължи шепнешком тихо и тъжно: — Нямах да имам нищо против, ако те живееха далеч оттук. Папа може би щеше да си даде съгласието да се сгодим, ако ти беше свързан със селяни на сто мили оттук; отдалечеността смекчава семейните контрасти. Но няма да му хареса... о, Стивън, Стивън, какво да правя?

— Да правиш? — попита той несигурно и в същото време отчетливо. — Да ме оставиш, да ме отпратиш в Лондон и да не мислиш повече за мен.

— Не, не, не мога да те оставя! Тази безнадеждност на нашата любов ме кара още повече да държа на теб... сега виждам това, което отначало не забелязах. Стивън, защо се притесняваме? Защо папа да не се съгласи? Един архитект в Лондон е архитект в Лондон. Кой го интересува? Никой. Ще живеем там, нали така? Защо трябва да се тревожим толкова?

— И още нещо, Елфи — каза Стивън, обнадяден покрай нея, — според Найт това, че съм син на селянин, не значи нищо; той твърди, че съм толкова достоен за неговото приятелство, колкото и ако бях лорд, а след като съм достоен за неговото приятелство, достоен съм и за теб, не е ли така, Елфрайд?

— Аз не само че никога не съм обичала друг, освен теб — каза тя, вместо да отговори на въпроса, — но и никога не съм имала истинско приятелство, каквото имаш ти с Найт. По-добре да нямаше. Това ме кара да се чувствам унижена.

— Е, хайде, Елфрайд, знаеш, че не е така — поласка я той. — И наистина ли никога не си имала възлюбен?

— Никога не съм почувствала някой като мой възлюбен.

— Но никой никога ли не те е обичал?

— Да, един мъж ме обичаше, каза, че много ме обича.

— Кога?

— Отдавна.

— Колко отдавна, скъпа?

— Една година.

— Това не е *много* отдавна — прозвуча доста разочаровано.

— Казах „отдавна“, не „много отдавна“.

— А той искаше ли да се ожени за теб?

— Мисля, че искаше. Но аз не виждах нищо в него. Не беше достатъчно подходящ за мен, дори и да го обичах.

— Може ли да попитам какъв беше?

— Фермер.

— Един фермер не е достатъчно подходящ, но колко по-подходящ е от моето семейство! — заяви тихо Стивън и продължи да разпитва Елфрайд: — Къде е той сега?

— Тук.

— Тук! Какво искаш да кажеш?

— Искам да кажа, че е тук.

— Къде тук?

— Под нас. Под тази надгробна плоча. Мъртъв е и ние седим на гроба му.

— Елфи — младият мъж се изправи и погледна гроба, — колко странно и тъжно звучи това признание! Толкова потискащо ми действа в момента.

— Стивън! Аз не исках да сядаме тук, но ти седна.

— Ти нито веднъж ли не го окуражи?

— Нито веднъж с поглед, дума или знак — заяви тържествено тя.

— Той умря от туберкулоза, погребяха го в деня, когато ти дойде първия път.

— Хайде да си ходим. Не ми харесва да стоя до *него*, макар и никога да не си го обичала. Бил е *преди* мен.

— Като се разтревожиш, ставаш безразсъден. — Нацупена, тя следваше Стивън на няколко крачки разстояние. — Може би трябваше да ти кажа, преди да си тръгнем. Да, хайде да си ходим.

[1] Шотландска песен за герой от легендата за Робин Худ от Уолтър Скот. — Б.пр. ↑

IX

... а баща ѝ се гневеше^[1].

Съкрушени от мисълта за неизбежни усложнения, Елфрайд и Стивън се върнаха, спускайки се надолу по хълма, хванати за ръце. На вратата спряха, замислени като закъснели за училище деца.

Жените приемат съдбата си по-леко от мъжете. Елфрайд вече се бе примирила с невероятната мисъл за жалките предци на своя любим; Стивън обаче не можеше да забрави дребната несправедливост, че Елфрайд вече е била обект на чуждо възхищение преди неговото.

— Как се казваше този млад мъж? — попита той.

— Феликс Джетуей — единствен син на вдовица.

— Помня семейството.

— Тя ме мрази сега. Говори, че аз съм го убила.

Стивън се бе унесъл в мисли. Влязоха през главния вход.

— Стивън, обичам само теб — пошепна тя трепетно. Той стисна пръстите на ръцете ѝ и беглата сянка отстъпи, за да нахлуе отново общата и по-осезаема тревога.

Кабинетът, изглежда, беше единствената стая, в която светеше. Те влязоха, надявайки се, че изражението на лицата им ще укрие неподлежащия на укриване факт, че споделената любов е единственото, което ги вълнува. Елфрайд забеляза един мъж, седнал с гръб към нея, да говори с баща ѝ. Тя щеше да се върне, но мистър Суонкорт я беше видял.

— Влез — каза той, — това е Мартин Канистър, дошъл е за един препис от регистъра за горката мисис Джетуей.

Мартин Канистър, гробарят, беше любимец на Елфрайд. Той привличаше вниманието ѝ с разказите за странните си преживявания при разкопаването на гробовете на отдавна починали хора, които някога познавал, а сега разпознавал по някои дребни знаци (макар че в

действителност не беше разпознал никого). Имаше хитри очички и пищна двойна брадичка, която донякъде компенсираше доста незабележимия му нос.

Една хартийка в ръката на Канистър и няколко шилинга на масата пред него говореха, че деловият въпрос е уреден, а разговорът, който сега бе ангажирал вниманието на енорияш и енорийски свещеник, беше кратко изложение на новините от селото.

Мистър Канистър се изправи и докосна с пръст челото си в знак на уважително приветствие към Елфрайд, отпрати наполовина поскромно приветствие към Стивън (когото, също като други жители на селото, избощо не бе познал), после пак седна и продължи да говори:

— Докъде бях стигнал, сър?

— До забиването на кола — отвърна мистър Суонкорт.

— До кола, точно така. Значи, както казах, Нат забиваше кола по този начин, ако може така да кажа. — Тук мистър Канистър взе бастуна си и много съсредоточено го задържа във вертикално положение с лявата си ръка, а с дясната нанесе много силен удар по топката на бастуна. — Джон стискаше здраво кола да не се клати, ако може така да се изразя. — Той разклати леко бастуна и погледна строго в очите всеки от присъстващите, за да види, преди да продължи понататък, дали слушателите му са схванали всичко дотук. — Та Нат удари още пет-шест пъти кола и спря за секунда. Джон, който мислеше, че е свършил, сложи ръка отгоре на кола да провери дали, като го разклати, той ще си остане здраво забит в земята. — Мистър Канистър разпери ръка, покривайки изцяло с дланта си топката на бастуна. — Значи, ако може така да се изразя, Нат не е смятал да спира и когато Джон си сложи ръката на кола, тежкият дървен чук...

— О, ужас! — извика Елфрайд.

— Чукът вече се беше засилил, нали разбирате, сър. Нат видя ръката му, но не можа да спре удара навреме. Чукът се стовари върху ръката на горкия Джон Смит и я направи на пихтия.

— Боже мой, боже мой, горкият човек! — възкликна викарият с интонацията на стенещите ранени в музикалното изпълнение на „Битката за Прага“^[2].

— Джон Смит, майсторът зидар? — извика нетърпеливо Стивън.

— Да, той и никой друг, по-добър човек от него Всемогъщият не е създал.

— Много ли е пострадал?

— Чувал съм — каза мистър Суонкорт, без да забелязва Стивън, — че има син в Лондон, млад човек, който буди големи надежди.

— Кой знае колко е пострадал! — повтори Стивън.

— Един тежък дървен чук няма как да не те нарани. Сър, лека нощ на вас, и на вас, сър, и на вас също, мис.

Мистър Канистър предприе почти незабележими движения за оттегляне и докато изрече пожеланията за лека нощ, стигна точно до вратата на кабинета. Затропа по коридора, остана повече от минута пред вратата, докато се опитваше да я затвори както трябва, и след това вече не се чуваше.

Междувременно Стивън се беше обърнал към викария с думите:

— Моля да ме извините тази вечер. Трябва да тръгвам. Джон Смит е баща ми.

Отначало викарият не разбра.

— Какво казахте? — попита той.

— Джон Смит е баща ми — повтори бавно Стивън.

Допълнителна червенина обагри врата на мистър Суонкорт и плъзна нагоре, чертите на лицето му се втвърдиха, а устните му сякаш изтъняха. Очевидно цяла поредица от незначителни обстоятелства, на които до този момент не беше обръщал внимание, сега се наместваха и оформяха ясна картина в ума на мистър Суонкорт по такъв начин, че всяко обяснение от страна на Стивън се обезсмисляше.

— Разбира се — рече викарият с равен глас, без интонация.

Тъй като значението на тази дума зависеше изцяло от тона, изговарянето ѝ от мистър Суонкорт я лиши от всякакво значение.

— Трябва да вървя сега — каза Стивън и както беше възбуден, направи движение, сякаш не знаеше дали трябва да хукне, или да остане. — Като се върна, сър, ще бъдете ли така любезен да ми отделите няколко минути за един разговор насаме.

— Непременно. Макар че априори изглежда невъзможно ние двамата да обсъждаме каквото и да е насаме.

Мистър Суонкорт сложи сламената си шапка, прекоси салона, в който влизаше лунна светлина, и излезе на верандата през френския прозорец. Не бяха нужни повече усилия да разбереш — при положение че разсъдъкът веднага може да отгатне каква е естествената нагласа на един ум, който си доставя удоволствие с изучаване на родословни

дървета, с обилни вечери и патрициански спомени — колко по-големи са предразсъдъците на мистър Суонкорт от неговата щедрост и че моментите, когато Стивън е бил негов приятел и равнопоставен, са преброени или дори вече са се изчерпали.

Стивън направи крачка напред, сякаш щеше да последва викария, после се отказа и напълно объркан накъде да върви, се запъти неловко към вратата. Елфрайд неуверено тръгна след него. Преди той да се отдалечи и на два метра от входа, Юнити и Ан, прислужниците, се върнаха от гостуването си в селото.

— Чухте ли нещо за Джон Смит? Злополуката не е толкова сериозна, колкото я представят, нали? — попита спонтанно Елфрайд.

— О, не е, докторът казва, че има само лошо натъртване.

— И аз така предположих! — извика радостно Елфрайд.

— Колкото и Нат да разправя, че Джон не е забелязал големия чук, явно той го е видял, както твърди, без да си дава сметка за това, и то много добре го е видял, защото, ако чукуът се бил стоварил върху ръката му, щял да я отнесе, а в действителност тя е само насинена.

— Колко се радвам! — възкликна Стивън.

Объркана, Юнити го гледаше по-скоро с устата си, отколкото с очите.

— Достатъчно, Юнити — каза авторитетно Елфрайд и двете прислужници продължиха по пътя си.

— Елфрайд, ще ми простиш ли? — попита Стивън с плаха усмивка. — Никой мъж не е честен в любовта. — И положи нежно пръстите на ръката ѝ в своята длан.

Отметнала глава настрани като модел на Грез^[3], тя го погледна с нежен укор в отговор на съмнението му и стисна ръката му. Стивън отвърна трикратно със същия жест, след което бързо тръгна към къщата на баща си край оградата на Ендълстоу Парк.

— Елфрайд, какво ще кажеш за това? — попита баща ѝ, който се върна веднага щом Стивън се оттегли.

По женски тя мигновено се хвана за сламката, която щеше да ѝ даде възможност да го защити.

— Аз вече зная — започна неуверено тя, — така че не беше изненада. Точно идваше да каже и на теб.

— *Идваше* да ми каже! Защо мълча досега? Протестирам много повече срещу непочтеното укриване, отколкото срещу самия факт.

Изглежда, го е направил, за да стана за смях, а също и ти. Ти и той бяхте все заедно, водехте кореспонденция по начин, който изобщо не одобрявам — по най-непристоен начин. Би трябвало да знаеш колко неприлично е такова поведение. Една жена винаги трябва да внимава да не я видят сама с Не знам кой си.

— Ти ни видя, папа, и никога нищо не каза.

— Моя грешка, разбира се, моя грешка. Какво, по дяволите, съм мислил? Той е син на селянин, а ние сме от рода Суонкорт, свързани с рода Лаксилиан. Толкова време все не можем да постигнем кой знае какво и точно сега да повярвам, че сме се добрали до целта. Чудя се само кой ще е следващият, когото ще поканя тук!

Елфрайд се разплака, като разбра в каква неблагоприятна светлина се представя положението.

— О, папа, папа, прости и на мен, и на него! Толкова държим един на друг, папа, о, толкова много! И това, което той щеше да те попита, е дали ще позволиш да се сгодим, докато той стане джентълмен, не по-лош от теб. Ние не бързаме, мили папа, ни най-малко не искаме да се женим сега, не и преди той да забогатее. Ще ни позволиш ли само да се сгодим, защото аз толкова го обичам и той ме обича?

Тази молба трогна за миг мистър Суонкорт, но развоят на събитията го ядоса.

— Разбира се, че не! — отвърна той. Забраната беше изречена проточено и носово, затова „не“ прозвуча като „неее!“

— Не, не, не — не го казвай!

— Хубава работа. Не ми стигат заблудата и позорът от факта, че съм го поканил тук — син на един от моите селяни, — но сега ще трябва да го направя и мой зет! Боже мой, да не си полудяла, Елфрайд?

— Виждал си писмата му след първото му посещение, папа, и знаеше, че са нещо като любовни писма, а откакто е тук, му позволяваш да остава сам с мен почти всеки път; и си се досещал, сигурно си се досещал какво мислим и правим, но не го спря. След любовната игра трябва да се спечели любовта и ти знаеше, че ще се стигне дотам, папа.

Викарият отблъсна това настъпление на здравия разум.

— Знаем — тъй като толкова ме нападаш, — наистина се досетих, че между вас може да възникне някаква детинска привързаност,

признавам, че не си направих труда да предотвратя това, обаче не съм го и насърчавал; но как очакваш да го направя сега, Елфрайд? Не е възможно, няма баща в цяла Англия, който ще иска и да чуе за това.

Но той е същият човек, папа, във всяко едно отношение, как може да е по-малко подходящ за мен сега, отколкото преди?

— Той изглеждаше младеж със заможни приятели и малко средства, но тъй като няма нито едното, нито другото, става друг човек.

— Ти изобщо не се поинтересува за него.

— Доверих се на преценката на Хюби. Той трябваше да ме увери. Същото трябваше да направи и самият младеж, разбира се, че трябваше. Смятам, че е крайно непочтено да влезеш в нечия къща като не знам какъв предател.

— Но той се страхуваше да ти каже, както и аз. Обича ме твърде много, за да поеме този риск. А защо първия път, когато дойде тук, разказваше за приятелите си, изобщо не проумявам защо трябваше да го прави. Той дойде тук по работа: нас не ни интересува кои са родителите му. И тогава е разбрал, че ако ти каже, никога няма да бъде поканен тук, а вероятно и никога няма да ме види. Но той искаше да ме види. Кой може да го обвини, че се е опитал, с всички средства, да бъде близо до мен — момичето, което обича? Всичко е честно в любовта. Чувала съм те да го казваш, папа, и ти самият щеше да постъпиш също като него — както всеки мъж.

— И всеки мъж, който открие това, което аз открих, ще постъпи също като мен и ще поправи грешката — с две думи, ще се отърва от него веднага щом законите на гостоприемството ми позволят. — Но в този момент мистър Суонкорт си спомни, че е християнин. — За нищо на света няма да го изхвърля през вратата — добави той, — но според мен тактичността му ще го накара да разбере, че ако иска да запази благоприличие след всичко случило се, не може да остане тук дълго.

— Вероятно защото е джентълмен. Виж само какви изискани маниери има — продължи Елфрайд, макар че маниерите на Стивън като подвизите на Юрайлъс^[4] дължаха чара си, с който ги възприемаха нейните очи, не толкова на собствените си достойнства, колкото на самата обаятелна личност.

— Да, всеки може да бъде изискан, както ти казваш, ако живее известно време в града и държи очите си отворени. А може да се е научил така да се държи, като е обикалял театрите и е гледал на

сцените салонни маниери. Напомня ми за една от най-ужасните истории, които съм чувал в живота си.

— Каква история?

— О, не! За нищо на света няма да ти разкажа толкова неприлично нещо.

— Ако майка му и баща му живееха в северната или в източната част на Англия — сърцато продължи Елфрайд, макар че хлипанията вече накъсваха думите ѝ, — където и да е, само не тук... ти... щеше... да се интересуваш... само от *него*, а не от *тях*! Неговото положение... щеше да се дължи... на професията му..., а нямаше да се определя... от скромното положение... на баща му... с когото той... не живее... сега. Макар че Джон Смит е спестил много пари и е по-богат от нас, така разправят хората, защото иначе синът му нямаше да има такава скъпа професия. Колко умно и... достойно... от страна на Стивън, че е най-добрият в семейството.

— Да. В царството на слепите и едноокият е цар.

— Обиждаш ме, папа — избухна тя. — Наистина ме обиждаш! Той е моят Стивън!

— Това може да е вярно, а може и да не е вярно, Елфрайд — отвърна баща ѝ, отново изпаднал в неловка възбуда. — Ти бъркаш бъдещи възможности с настоящи факти — какъв може да стане младият мъж и какъв е той сега. Трябва да видим какво представлява сега, а не в какво може да го превърне някакъв неправдоподобен успех в професията му. Ето какъв е случаят: синът на един работник в моята енория, който може или не може да ме купи — един младеж, който още не е постигнал достатъчно в живота, за да има собствен доход, заслужаващ да се нарича доход, и следователно не може да се сравнява с положението на баща си — иска да се сгоди за теб. Семейството му живее на същото място в Англия, където живее и твоето семейство, така че в цялото графство — което за нас е целият свят — ти винаги ще бъдеш жената на сина на Джак Смит, зидаря, но при никакви обстоятелства няма да бъдеш съпругата на един лондонски архитект. Винаги се обсъждат неудобствата, никога не се говори за положителните страни. Затова няма да приказваме повече. Ти може да спориш цяла нощ и да доказваш каквото си искаш, но аз няма да се откажа от думите си.

Елфрайд гледаше мълчаливо и безнадеждно през прозореца с големи тъжни очи и мокри бузи.

— За мен това е безразсъдна смелост — направо безочливост от страна на Хюби — продължи баща й. — Не ми се беше случвало такава нещo. Да ми изпрати такава препоръка за тукашен празнодумец. Естествено, и ти беше измамена като мен. Изобщо не те обвинявам за станалото дотук. — Той тръгна да търси писмото на мистър Хюби. — Ето какво ми пише: *Уважаеми сър, Съгласно Вашата молба от 18-и този месец, готов съм да направя измервания и чертежи...* и така нататък. *Моят помощник мистър Стивън Смит*, помощник, нали чуваш как го нарича, и, естествено, аз приех, че това означава нещo като партньор. Защо не казва „писар“?

— В тази професия никога не ги наричат писари, защото не пишат. Стивън — мистър Смит — ми го каза. Така че мистър Хюби просто е използвал думата, която е приета.

— Позволи ми да продължа, моля те, Елфрайд! *Моят помощник мистър Стивън Смит ще тръгне от Лондон с ранния влак утре сутринта...* Много благодаря за Вашето предложение да го подслоните... *Може да му имате пълно доверие и да разчитате на неговите познания в областта на църковната архитектура.* Повтарям, Хюби би следвало да се засрами, че използва по този начин едно бедно момче.

— В Лондон хората с професии — не се примиряваше Елфрайд — не знаят нищo за бащите и майките на служителите си. Те имат помощници в офисите и магазините си и не се интересуват дори къде живеят тези хора. Какво могат да направят, какви печалби могат да осигурят на фирмата — това е единственото, което ги интересува тези лондончани. А на него в това отношение му помага способността му да се държи винаги любезно.

— Постоянната любезност е по-скоро недостатък, отколкото способност. Тя говори, че човек няма достатъчно усет да разбере кого да презира.

— Говори, че човек действа, както му повелява вярата, а не видяното с очите — нали така проповядват онези, чийто последовател твърдиш, че си.

— Това, предполагам, е още нещo, което той ти е казал! Да, бях склонен да го заподозра, защото няма отношение към никакви сосове.

Винаги се съмнявам, че някой е джентълмен, щом небцето му не е възприело определени вкусове. Невъзприемчивото небце говори, че си имаш работа с парвеню. Как можах да извадя бутилка от моето „Мартинес“ от четирийсета — само единайсет са останали сега заради някой, който не различава какво пие! След това латинският цитат, с който отговори на моя — беше много банален, много; след като аз, който не бях поглеждал класически автор през последните осемнайсет години, веднага си го спомних. Сега по-добре върви в стаята си, Елфрайд, след време ще забравиш за тези палячовщини.

— Не, не, не, папа, — изплака тя. От всички нещастия, съпровождащи една отчаяна любов, най-голямото нещастие е да си мислиш, че страстта, която е причина за всичко това, може да угасне.

— Елфрайд — продължи баща ѝ с грубоват приятелски тон, — имам един отличен проект, за който сега не мога да ти разкажа. Проект, от който ще извлечем изгода ти и аз. Беше ми натрапен — да, натрапен, — но не се бях замислял колко е ценен до днес следобед, когато получих прозрение. Би било крайно неразумно да го отхвърля.

— Не обичам тази дума — отвърна уморено тя. — Толкова много вече си загубил от разни проекти. За онези мини ли става дума пак?

— Не, не е за мини.

— Железопътни линии?

— Нито за железопътни линии. Това е нещо като онези мистериозни оферти, които виждаме, че се рекламират, и чрез тях всеки джентълмен без капка мозък може да изкара много, без риск, неприятности или цапане на ръцете. Възнамерявам обаче да не казвам нищо, докато всичко се уреди, само ще добавя, че скоро може и да имаш да правиш нещо друго, а не само да мислиш за Стивън Смит. Не забравяй, че не искам да се сърдя, а да се държа дружелюбно с този млад човек и заради теб ще се отнасям към него като към приятел в известен смисъл. Но засега — толкова; след няколко дни ще мислиш също като мен. Хайде, отиди в стаята си. Юнити ще ти донесе вечерята горе. Предпочитам да не бъдеш тук, когато той се върне.

[1] Уолтър Скот, „Мармиън“. — Б.пр. ↑

[2] Франтишек Кочвара (1730–1791) — чешки цигулар и композитор; единственото му произведение, станало известно, е

популярната през XVIII и XIX век соната „Битката за Прага“. — Б.пр. ↑

[3] Жан-Батист Грез (1725–1805) — френски художник и моралист. — Б.пр. ↑

[4] Герой на Омир от „Одисея“ и на Вергилий от „Енеида“. — Б.пр. ↑

X

На завет под старо дърво...^[1]

Стивън крачеше обратно към къщата, която беше посетил само два или три часа по-рано. Той наближи пищната зеленина в покрайнините на Ендълстоу Парк, а петнистите светлини и сенки от грейналата луна се надбягваха, подскачайки неуморно над главата му и по гърба му. Като прекоси дървения мост и влезе през портата, видя една осветена фигура, запътила се от оградената градина към сградата отсреща. Баща му — с превръзка през рамо на едната ръка, оглеждаше на лунната светлина растенията и по-точно лехата с най-младите репи, преди да затвори къщата за нощта.

Той поздрави сина си енергично, както обикновено.

— Здравей, Стивън! След десет минути щяхме да сме легнали вече. Сигурно си дошъл да видиш как съм, нали, мойто момче?

Докторът беше дошъл и си беше отишъл, след като бе обявил, че ръката е пострадала, но не тежко. Въпреки това случаят би могъл да се разглежда като много по-сериозен, ако мистър Смит беше по-важна особа. Загрижените въпроси на Стивън накараха баща му, вместо да се оплаква колко го боли, да се вайка за неудобствата, които ще причини на света през следващите два дни, когато няма да прави нищо. Двамата влязоха заедно в къщата.

Джон Смит, загорял до кафяво като есента, с избелели като зимата дрехи, беше нелош образец на селски майстор каменоделец. Като повечето провинциални занаятчии той имаше твърде силно изявена индивидуалност, за да бъде типичен „работник“ — продукт на онова постепенно изхабяване на събратята му, което се случва в големите градове и превръща единицата Личност в частица от единицата Класа.

В работата му нямаше нещо по-особено, което да го отличава от градските занаятчии. Макар че, строго казано, беше само зидар, не възразяваше да пренася тухли, ако това бе запланувано за деня, или плочки, или керемиди, ако някой покрив трябваше да се покрие, преди да паднат дъждовете, а наоколо нямаше кой да свърши по-добре тази работа. Веднъж или два пъти посред зима, когато заради студа не беше възможно да се работи с мистрия, когато основите се слягаха, камъните падаха и хоросанът се ронеше, той се захващаше да сече и реже дървета. Освен това години наред се занимаваше със собствената си градина и ако се наложеше, можеше да си изкарва прехраната като градинар.

Може би нашият общ работник не беше толкова усъвършенстван в конкретен занаят, колкото събратята му от града. Той обаче беше като онзи недодялан майстор на карфици, изработил изцяло карфица и заради това бил презрян от Адам Смит^[2], но похвален от Маколи^[3], който все пак бил творец.

Влизайки сега вкъщи, на светлината на свещта неговата добре сложена, пращяща от здраве фигура представляваше гледка, която не беше за изпускане. Брадата му беше гъста и заплетена като на изсечен от камък Херкулес; ръкавите на ризата му бяха навити донякъде; жилетката му беше разкопчана; контрастът между белоснежния памучен плат и загорелите ръце и лице наподобяваше разликата между белтъка и жълтъка на яйцето. Мисис Смит, като ги чу, че идват, излезе от килера.

Мисис Смит беше солидна жена, чието изражение издаваше, че е заета повече със ставащото в ума, отколкото със ставащото пред очите, макар и невинаги. Тя беше запазила жизнения си дух дори сега, в скучния залез на живота си; но чертите на лицето ѝ казваха, че зад тях има здрав разум; сякаш те я зареждаха с някакъв полемичен коментар за света като цяло.

Подробностите от инцидента бяха преразказани от бащата на Стивън по онзи драматичен начин, по който разказваше Мартин Канистър, други хора от околността и въобще провинциалният свят. Мисис Смит се включваше със своето мнение между отделните действия като корифей на хора от древногръцка трагедия, за да бъде описанието пълно. Най-накрая историята свърши, както се случва и с най-дългата история, и Стивън насочи разговора към друга тема.

— Е, майко, сега те знаят всичко за мен — каза тихо той.

— Много добре, значи вече може да бъде спокоен! — отвърна баща му.

— Съжالياвам и никога няма да си го простя, че не им казах по-рано — продължи младежът.

При тези думи мисълта на мисис Смит се отклони от предишната тема.

— Не виждам защо трябва да се жалваш, Стивън — каза тя. — Хората, които случайно стават приятели, не се впускат да разказват веднага историята на семействата си.

— Не си направил нищо лошо, така да знаеш — допълни баща му.

— Не съм, но трябваше да им кажа по-рано. Има нещо повече, много повече, отколкото си мислите, свързано с това мое посещение.

— Нищо повече от това, за което си мисля — отвърна мисис Смит, гледайки го замислено. Стивън се изчерви, а баща му продължи да мести поглед от единия на другия в пълно неведение.

— Хубавелка е тя — продължи мисис Смит — и с обноски на дама, пък и умна. Но макар че дотук чудесно ти приляга, защо, за бога, точно сега ти е дотрябвала жена?

Зяпнал, сбръчкал чело, Джон каза:

— Значи такава била работата, а?

— Майко, как може да говориш такива безсмислици! Да обсъждаш дали е подходяща за мен, или не, като че ли по този въпрос има място за съмнение! Да се ожения за нея, е все едно да получа голямата благословия в живота си — социална, материална и всякаква друга. Страхувам се, че такова щастие няма да ме споходи — тя е много над мен. Нейното семейство не иска селско момче.

— Щом не те искат, по-добре в гроба да влязат, отколкото аз да ги поискам. Отиди при по-добри семейства, които те искат.

— Да, но аз никога няма да преглътна да бъде приет от такива, каквито ти имаш предвид, а да ме отблъснат хора като нейните.

— Коя е следващата безумна мисъл, дето ти се върти в главата? — скастри го майка му. — И ако искаш да знаеш, нито тя стои по-високо от теб, нито ти — по-ниско от нея. Виж аз колко внимавам да се държа на висота. Никога не спирам да говоря повече от минута с ония, които вършат наемна работа, никога не каня на Коледа гости, ако нямат

собствен бизнес. Говоря с някои първокласни хора, със собствен антураж, без да им казвам „мадам“ или „сър“, и те слушат кротко като агънца.

— Ти направи реверанс на викария, майко, а на мен това не ми харесва.

— То беше, преди да ме заговори на малко име, иначе щеше да види той реверанс от мен! — каза мисис Смит, настръхнала и пламнала от яд. — Държиш се с мен, Стивън, сякаш съм най-големият ти враг! Какво да направя, за да се отърва от този човек, който ми надува главата, на мен и на баща ти, когато и както си иска, колко е велик и какво се е случило, когато бил младеж в колежа, и не знам още какво, а езикът му се премята в устата като мокър парцал в мандра. Така ли беше, Джон?

— Горедолу така — отговори съпругът ѝ.

— Всяка жена днес — продължи мисис Смит, — ако изобщо се омъжи, трябва да очаква, че нейният свекър ще бъде с едно стъпало по-ниско от баща ѝ. Мъжете се изкачват нагоре, жените не помръдват. Всеки мъж, с когото се запознаеш, стои по-високо от баща си, така че ти си на едно ниво с нея.

— И тя така мисли.

— Това показва, че има здрав разум. Знаех си, че ти е хвърлила око, Стивън, знаех си.

— Хвърлила ми е око! Мили боже, какво ли още има да чуя?

— И все пак трябва да повторя, че не бива да бързаш толкова, а да изчакаш няколко години. Тогава може да постигнеш и нещо повече от дъщеря на пропаднал свещеник.

— Истината, майко, е, че не знаеш нищо за тези неща. Аз никога няма да се изкача по-високо, защото не искам и не бих го направил, ако ще и сто години да живея. Колкото до това, че тя ми била хвърлила око, не ми харесват такива думи по неин адрес, защото описват жена интригантка и мъж, който си заслужава интригите, а и едното, и другото не само са неверни, но в този случай са дори нелепи. Не е ли така, татко?

— Опасявам се, че този въпрос не ми е достатъчно ясен, за да давам мнение — отвърна баща му и думите му прозвучаха като на лисицата, която била настинала и си загубила обонянието.

— Във всеки случай тя не е много срамежлива, при положение че я познаваш от толкова кратко време — каза майка му. — След пет години ще бъдеш още млад и тогава вече ще се замислиш за такива неща. А и тя лесно може да си позволи да чака и ще чака, помни ми думата. Щом живее на такова откъснато от света място, трябва да е много благодарна, че си ѝ обърнал внимание. Ако ти не се беше появил, тя най-вероятно щеше да си умре стара мома.

— Какви глупости — каза Стивън, но не на висок глас.

— Симпатично девойче е тя — продължи мисис Смит по-добродушно сега, след като беше накарала Стивън да млъкне, — признавам, че нищо лошо не може да се каже за нея. Виждам я понякога нагиздена като кон на панаир и ѝ се възхищавам за това. Истинска малка дама. Но хората не може да не си помислят разни неща — че ако в училище се е научила да смята, вместо да чете, това би било по-добре за джоба ѝ, защото, както казах, времената никога не са били по-лоши за такива като нея.

— Стига, стига, майко — възрази Стивън с усмивка.

— Няма стига! — отвърна рязко майка му. — Аз не чета напразно вестници и знам, че всички мъже се издигат с женитба. Мъже от нейната класа, значи свещеници, се женят за дъщери на земевладелци; земевладелците се женят за дъщери на лордове; лордовете се женят за дъщери на херцози; херцозите се женят за дъщери на кралици. Всеки джентълмен си взема жена, която стои едно стъпало по-високо от него, а жените от най-долното стъпало остават без мъж или си вземат мъж от друга класа.

— Но нали току-що каза, мила майко... — започна Стивън, като не можа да устои на изкушението да покаже на майка си, че си противоречи. Но замълча.

— Е, какво казах? — Мисис Смит сви устни, готова за нова атака.

Стивън мигновено съжали, защото осъзна, че с думите си би могъл да причини вулканично изригване, но беше принуден да продължи:

— Току-що каза, че съм на едно ниво с нея.

— Да, ето, ето! Такъв си ти, макар че си моя плът и кръв. Гарантирам, че ако можеш, ще откриеш пропуск във всяко нещо, което майка ти каже, Стивън. Също като баща ти си — съгласен с всеки,

само не и с мен. Аз говоря, приказвам, проверявам, мъча се за твое добро, а ти само ме дебнеш кога ще сгреша. Значи, ти си от нейната класа, но нейното семейство ще каже, че бракът ѝ е с мъж от друга класа. Недей да се заяждаш така, Стивън!

Стивън запази дискретно мълчание, баща му последва неговия пример и в продължение на няколко минути не се чуваше нищо, освен тиктакането на часовника със зелен циферблат на стената.

— Сигурна съм — продължи мисис Смит с по-философски тон като при заключителна реч, — че ако беше толкова трудно да си намериш съпруг по мое време, както е сега — когато трябва да сваляш звезди на един мъж, за да те вземе, — щях да газя кал до колене, но нямаше да се унижавам, само и само да се омъжа, ако не — да пукна.

Разговорът спря дотук и тъй като ставаше късно, Стивън се сбогува с родителите си за тази вечер. Майка му беше все така оживена въпреки техния двубой, защото колкото и да се спречкваха, мисис Смит и Стивън не бяха врагове.

— Възможно е — каза Стивън — да отпътувам утре, не знам. Така че, ако не се обадя пак, преди да се върна в Лондон, не се тревожете.

— Но нали дойде за две седмици? — попита майка му. — А с ваканцията не става ли един месец? Да не би да те гонят?

— Съвсем не. Може да остана по-дълго, може и да си тръгна. Ако си тръгна, по-добре не казвайте, че съм бил тук — заради нея. В колко часа сутрин пощенската кола минава по Ендълстоу Лейн?

— В седем.

Той излезе. Ако викарият се съгласи да има годеж, разсъждаваше Стивън, ако му позволи да се надява, че ще има годеж или да мисли по някакъв друг начин за любимата си Елфрайд, може да остане по-дълго. Ако му бъде забранена която и да е от тези възможности, ще замине веднага, реши той. Но дори и на изпълнената с надежда младост вторият вариант изглеждаше по-вероятен.

Стивън пое обратно към дома на викария през ливадите, откъдето беше дошъл, съпътстван от тихото напевно бълбукане на водата през малки диги, оскъдната лунна светлина и свежото ухание на росата, което се стелеше наоколо. Беше такъв момент от вечерта, когато не гледаш, а съзерцаваш, а съзерцанието е покой. Стивън не беше философ, за да се възползва от това, което природата предлагаше.

Умът му бе съставен от много прости части; рядко срещан в ранните години на цивилизациите, той, изглежда, се появява в изобилие със застаряването на една нация, изчезването на индивидуалността, разпространението на образование; с други думи, мозъкът му беше изключително схватлив и не особено творчески настроен. Бързо придобиващ всякакви знания, каквито имаше около него, притежаващ гъвкава приспособимост, по-често срещана при жените, отколкото при мъжете, той сменяше цвета си като хамелеон, щом обществото, сред което се намираше, възприемеше по-изискан и по-официален тон. Нямаше много оригинални идеи, но в същото време едва ли имаше идея, към която, при добра подготовка, да не може да добави респектиращ коментар.

Тази вечер той не виждаше нищо извън себе си, а у себе си откри единствено неприязън към плътта си. Но за един безпристрастен наблюдател неговите домогвания до Елфрайд, макар и доста преждевременни, съвсем не бяха толкова абсурдни, що се отнася до сключването на брак, освен ако случайната близост на родителите му — прости, но честни хора — не ги направеше такива.

Часовникът удари единайсет, когато Стивън влезе в къщата. Елфрайд чакаше почти неподвижна, откакто той излезе. Преди да ѝ каже нещо, тя го видя да влиза в кабинета на баща ѝ. Видя, че по някакъв начин беше уредил желанния разговор насаме.

Изнервящото главоболие, което измъчваше напрегнатото момиче, се беше усилило, докато Стивън го нямаше, и сега тя не можеше да прави нищо, освен да се качи в стаята си както преди. Вместо да легне, пак седна на тъмно, на отворена врата, да се ослушва с разтуптяно сърце за всеки звук от долния етаж. Най-накрая чу, че двамата мъже излизат от кабинета и отиват в трапезарията, където храната престояваше на масата повече от час. Не бяха затворили вратата и тя установи, че вечерята, такава, каквато беше, споделена от баща ѝ и нейния любим, продължава, без никой да каже нещо, освен баналности за краставици и пълпеша, колко са полезни и как се отглеждат, изречени съдържано и формално. Това сякаш загатваше провал.

Не мина много време и Стивън се качи в стаята си, последван почти веднага от баща ѝ, който също се оттегли за нощта. Понеже не ѝ се искаше да пали свещ, тя се съблече донякъде и седна на леглото,

където остана известно време, може би час, потънала в горчиви мисли. След това, като стана да затвори вратата, преди да се досъблече, видя светла ивица на пода на площадката. Вратата на баща ѝ беше затворена и се чуваше как той хърка равномерно. Светлината се процеждаше от стаята на Стивън, а тихите звуци, които също идваха оттам, издаваха точно какво прави той. Сред пълната тишина тя чу, че се затваря капак и щраква ключалка — кутията за шапки. Последва закопчаване с катарамии и щракане на друг ключ — и куфарът му беше готов. С лошо предчувствие тя излезе тихо и тръгна към стаята му. Едно конкретно усещане я завладяваше до такава степен, че щеше да обезумее. Стивън, нейният млад красавец и любим, си отиваше и тя навярно нямаше да го види никога повече, освен тайно и тъжно. Във всеки случай не можеше да чака до сутринта, за да чуе резултата от разговора, както си мислеше. Загърна се с халата си, почука тихичко на вратата му и шепнешком извика: „Стивън!“. Той веднага дойде, отвори вратата и излезе от стаята.

— Кажи ми, може ли да се надяваме?

Той отговори, шепнейки тревожно, а една сълза се задържа в ъгълчето на окото му:

— Не трябва и да мисля за такова нелепо нещо — това бяха думите му. Заминавам утре. Трябваше да ти се обадя да се сбогуваме.

— Но не ти е казал да си тръгнеш. О, Стивън, нали не ти е казал?

— Не, не по този начин. Но аз не мога да остана.

— О, недей, недей да си отиваш! Ела да поговорим. Нека да слезем в гостната за няколко минути — той ще ни чуе тук.

Тя тръгна пред него по стълбите с тънката свещ в ръка — изглеждаше неестествено висока и слаба с дългия гълбовосив халат. Не спря да помисли прилично ли е, или не да води този среднощен разговор при подобни обстоятелства. Помисли си обаче, че трагедията в живота ѝ започва, и за първи път почувства, че нейното съществуване може да има и мрачна страна, чиято сянка забулва и прави невидими деликатните разлики в обноските и спазването на правилата. Елфрайд тихо отвори вратата на гостната и двамата влязоха. Когато тя остави свещта на масата, той я прегърна, избърса очите ѝ с носната си кърпа и ги целуна.

— Стивън, свърши — щастливата любов свърши и вече няма слънчева светлина!

— Ще стана богат и ще дойда да те взема! Да, ще дойда!

— Папа няма да иска и да чуе за това — никога, никога! Ти не го познаваш. Аз го познавам. Той или е пристрастен към нещо, или е предубеден против него. Всякакви аргументи са безсилни и в единия, и в другия случай.

— Не, аз не мисля така за него — каза Стивън. — Ако се явя отново след известно време като човек с положение, той ще ме приеме — знам, че ще ме приеме. Той не е лош.

— Не, не е лош. Но ти казваш „след известно време“, като че ли това не е никакво време. За теб, сред суета и оживление, може би периодът ще бъде сравнително кратък, но за мен, о, ще бъде три пъти по-дълъг, отколкото всъщност е! Всяко лято ще бъде цяла година, есента — една година, зимата — една година! О, Стивън, и ти може да ме забравиш!

Да забравиш: това беше, това е истинската остра болка от чакането за влюбената жена. При тези думи Стивън изпита противоположния страх.

— Теб също може да те убедят да се откажеш от мен, когато с течение на времето избледнея в паметта ти. Защото, не забравяй, твоята любов трябва да бъде подхранвана тайно — няма вече да идвам тук задълго и да те подкрепям. Обстоятелствата винаги ще се стремят да ме премахнат.

— Стивън — каза тя, обзета от собствените си опасения, подминавайки последните му думи, — там, където живееш, има красиви жени — разбира се, знам, че има — и те може да те откъснат от мен. — Сълзите й рiekнаха, докато тя мислено рисуваше картина на неговата измяна. — И вината няма да е твоя — продължи, загледана в свещта с тъжни очи. — Не, ти ще си помислиш, че моето семейство не те иска и се опитва и мен да настрои така. В сърцето ти ще зейне празнота и други ще се настанят там.

— Не, не бих могъл, няма. Елфи, недей с тези лоши предчувствия.

— О, да, ще го направят — отвърна тя. — А ти ще ги погледнеш и отначало няма да им обърнеш внимание, но след това ще ги погледнеш пак и ще проявиш интерес, а после ще си помислиш: „Да, те знаят всичко за живота в града, за събрания, за котерии, знаят как се държат хората с титли, а горкичката Елфи, с целия шум, който се

вдигна, че ме иска, не познава нищо, освен една малка къща, няколко скали и едно ъгълче от морето, много далеч“. И тогава ще проявиш още по-голям интерес към тях, а те ще те накарат да вземеш тях вместо мен, ще бъдат жестоки с мен, защото аз съм глупава, а те са умни и ме мразят. И аз ги мразя, да, мразя ги.

Нейните спонтанни думи имаха силата да се запечатват в съзнанието му, във всеки случай това се отнасяше до признанието, че онова, което е пропуснато, създава несигурност. А по-лошо от това общо чувство си оставаше тъгата, която се появяваше от конкретните особености на неговия случай. Колкото и далечна да е желаната цел, самият факт, че си тръгнал към нея, до известна степен окуражава с усещането за нещо постигнато. Ако мистър Суонкорт се беше съгласил да има годещ след не по-малко от десет години, Стивън щеше да бъде донякъде окуражен в чакането си; двамата щяха да се чувстват така, сякаш са някъде по пътя към градината на Купидон. А да се постави началото за по-кратък изпитателен срок все още нямаше никакви изгледи; все още не беше дошъл съдбовният час на надеждата. Мистър Суонкорт трябваше да оттегли страховитите си думи, за да може чакането на разрешението за женитба да започне. А това беше отчайващо.

— Как ми се иска да се оженим сега — пошепна Стивън, сякаш говореше за невъзможен каприз.

— И аз това искам — каза тя, като че ставаше дума за напразна мечта. — Това е единственото хубаво нещо за влюбените.

— Ако се направи тайно, няма ли да е хубаво, Елфи?

— Да, ще бъде; тайно ще бъде наистина най-добре — съгласи се тя и продължи замислено: — Искаме само да направим така, че да стане напълно невъзможно всякакви нови обстоятелства да попречат на нашето бъдещо намерение да бъдем щастливи заедно, а не да започнем да се чувстваме щастливи сега.

— Точно така — прошепна той с глас и жест, съответстващи на нейните. — Да се оженим тайно, да се разделим и да продължим да живеем както досега; просто да попречим нечия власт да те откъсне насила от мен, скъпа.

— Или теб от мен, Стивън.

— Или мен от теб. Възможно е да се появят обстоятелства, толкова силни, че да принудят всяка жена в света да се омъжи против

волята си, но няма сила, включително мъчения и глад, която може да принуди жена, омъжена за любимия си, да стане нечия друга съпруга.

До този момент идеята да се оженят незабавно и тайно беше и за двамата една несъстоятелна хипотеза, с която просто да залъжат мъката си. В паузата, последвала последните думи на Стивън, едно прекрасно усещане, а след това примамливо убеждение проблесна в главите им. Усещането беше, че незабавна женитба може да се състои; убеждението, че такъв акт, въпреки дързостта му, неизмеримите му последици, заложената в него измама е предпочетен и от двамата пред живота, който трябваше да водят при всякакви други обстоятелства.

Младежът заговори пръв с глас, разтреперан от великолепната идея, която толкова го привличаше:

— Колко силни ще се чувстваме, Елфрайд, поели по отделни пътеки както преди, без да се страхуваме от раздяла завинаги! О, Елфрайд, помисли само, помисли!

Безспорно любовта на младото момиче към Стивън беше разпалена от несъгласието на баща ѝ и пламна десетократно по-силно, отколкото ако беше оставена насаме със себе си. Никога не е имало по-благоприятни условия за прерастване на първото мимолетно момичешко увлечение по едно красиво момчешко лице — увлечение, породено от неопитност и подхранвано от самотност — в бурна неразумна страст, толкова пламенна, че може да запали всичко. Всички елементи на подобно развитие бяха налице — главният, безнадеждността, беше необходимата съставка за съвършената смесица от чувства, обединени от любовта до полуда.

— Ще кажем на папа скоро, нали? — попита тя боязливо. — Не е нужно никой друг да знае. Тогава той ще се убеди, че със сърцата игра не бива: насърчената любов е готова да расте, обезсърчената любов е готова да умре незабавно. Стивън, мислиш ли, че една женитба въпреки несъгласието на родителите е оправдана, когато на младите са гледали благосклонно до един момент, а после изведнъж тази благосклонност изчезва?

— Да. Ние не сме се противопоставяли на желанията на баща ти отначало. Помисли си само, Елфи, колко добронамерен беше към мен само допреди шест часа! Харесваше ме, хвалеше ме, никога нямаше нищо против да оставам с теб насаме.

— Мисля, че *трябва* да те харесва и сега — извика тя. — И ако разбере, че ти безусловно ми принадлежиш, той ще те приеме и ще ти помага. О, Стивън, Стивън — избухна отново тя, спомняйки си ясно как той си събираше багажа. — Не мога да понеса, че си отиваш така! Ужасно е. Всичко, което съм очаквала, е толкова безславно убито в мен!

Стивън пламна от вълнение.

— Няма да се съмняваш в мен — няма мислено да страдам за теб — каза той. — Ще бъдем съпруг и съпруга, преди задълго да се разделим.

Тя скри лице на рамото му.

— Дано да се сбъдне! — прошепна тя.

— Не исках да направя предложение веднага — продължи Стивън. — Струваше ми се, струва ми се... все едно се опитвам да те хвана на въдицата — момиче с по-добро положение в света от моето.

— Не, наистина не! А светското ми положение по-добро ли е? Какъв е смисълът от старата слава? Някога сме били нещо, сега сме нищо.

Продължиха да шепнат заедно, дълго и сериозно — Стивън колебливо предлагаше един или друг план, Елфрайд го преправяше, задъхана, възбудено поруменяла, с неестествено блеснали очи. Беше два часът, когато най-накрая се уговориха.

Тя му каза да я остави и му даде свещта да се качи в стаята си. Разделиха се, но преди това решиха да не се срещат сутринта. Малко след като затвори вратата, той чу как тя безшумно се прибра в стаята си.

[1] Робърт Бърнс, „Съботната вечер на селянина“. — Б.пр. ↑

[2] Адам Смит (1723–1790) — шотландски социален философ, основоположник на политическата икономия, водеща фигура в епохата на Просвещение; най-известните му книги са „Теория на моралните чувства“ и „Богатството на народите“. — Б.пр. ↑

[3] Лорд Томас Бабингтън Маколи (1800–1859) — английски политик, историк, поет и есеист, автор на „История на Англия“ в пет тома; въвежда английския език като задължителен предмет във висшето образование в Индия. — Б.пр. ↑

XI

*... всяко скитане накрая
свършва в ласки и любов!^[1]*

Стивън лежеше и гледаше Голямата мечка. Елфрайд съзерцаваше един скучен успоредник в щората на прозореца. Никой от двамата не спа тази нощ.

Рано на другата сутрин, тоест четири часа след тяхната открадната среща, когато най-ранобудният прислужник се раздвижи, Стивън слезе долу с куфар в ръка. Цяла нощ бе мислил как ще се види отново с мистър Суонкорт, но неговият рязък отказ предната вечер правеше такава среща особено неприятна. А може би имаше друга, не толкова доблестна причина. Той реши да отложи разговора. Каквото и морално малодушие или неискреност да стоеше в основата на това решение, никое чувство не беше достатъчно силно, че да го задържи да остане. В стаята си написа кратко писмо и в него просто заявяваше, че не се чувства щастлив в тази къща, след като мистър Суонкорт внезапно е отхвърлил нещо, което само допреди няколко часа беше харесвал, но остава с надеждата, че ще дойде време, и то скоро, когато отново ще изпита удоволствие, както първоначално, да бъде гост на мистър Суонкорт.

Той очакваше, че в стаите долу ще царува сивота и печал, които ранното утро праща навсякъде, където слънцето не е огряло. В трапезарията беше сервирана закуска, от която някой току-що се бе възползвал.

Стивън даде на прислужницата прощалното си писмо. Тя заяви, че мистър Суонкорт е станал рано тази сутрин и рано е закусил. Не знаеше дали ще ходи някъде.

Стивън изпи чаша кафе, излезе от къщата на своята любима и пое по пътеката. Беше толкова рано, че сенчестите места още

излъчваха мириса на нощта, а изложените на слънцето още не го бяха почувствали. Хоризонталните лъчи показваха всяка плитка хлътнатина в земята като доста голяма кухня. Дори браздата на пътеката хвърляше сянка, а камъните по пътя оставяха заострени петна на запад, чак до Кола от шатрата на Яил^[2]. На не повече от стотина метра от дома на викария пътеката пресичаше главното шосе. Стивън стигна кръстовището, спря и се послуша. Нищо не се чуваше, освен плисъка на вълните на морската ивица. Той погледна часовника си, после се качи на една портичка и седна на нея да чака пощенската кола. Както седеше, чу шум от колела от две посоки.

Бързо позна, че от дясната му страна се задаваше пощенската кола. Съпровождащите звуци бяха гласът на собственика и плющенето на камшика по конете.

Другите колела се чуваха откъм пътеката, по която Стивън току-що бе минал. Като се заслуша по-внимателно, долови, че те идват откъм имението със старата господарска къща, което граничеше със земята на викария. Една кола излезе през портата на имението и се показа след завоя. Беше най-обикновена пътническа карета с малко багаж, очевидно на дама. Пристигна на кръстовището половин минута преди пощенската кола да стигне на същото място и пресече точно пред нея от другата страна на пътя.

Стивън успя да различи в каретата възрастна дама и млада жена, която, изглежда, беше прислужница на дамата. Пътят, по който бяха поели, водеше до Стратли, курортно място на двайсетина километра на север.

Той чу, че портата на господарското имение отново се отваря, и видя един човек да излиза и да тръгва към дома на енорийския свещеник. „Как ми се иска аз да вървях нагам!“, помисли си той между другото. Мъжът беше висок и приличаше на мистър Суонкорт по външност и облекло. Той отвори портата и влезе в къщата на викария. Мистър Суонкорт, значи, със сигурност беше той. Вместо да си остане в леглото тази сутрин, мистър Суонкорт е решил да изпрати новата си съседка. Сигурно много се интересува от тази съседка, за да постъпи по този странен начин.

Колата вече бе спряла, Стивън подаде куфара си и се качи отпред.

— Коя е дамата вътре? — попита той безразлично кочияша Ликпан.

— Това, сър, е мисис Тройтън, вдовица с много пари. Притежава цялата онази част от Ендълстоу, която не е на лорд Лаксилиан. Отскоро е тук, получи всичко законно. Някогашният собственик беше ужасно тайнствен човек — никога не е живял тук, почти никой не го виждаше, освен през месец септември, ако може така да кажа.

Конете поеха отново, но заради шума всеки по-нататъшен разговор изискваше прекалено голямо усилие. Стивън се провря навътре под гюрука и скоро се унесе в блянове и мечти.

След три часа и половина напрегане на силите нагоре по хълмовете и подскачане надолу стигнаха до Сейнт Ланс, пазарен център и железопътна гара най-близо до Ендълстоу — мястото, откъдето Стивън Смит беше тръгнал през хълмовете онази незабравима за него зимна вечер в началото на същата година. Движението на пощенската кола беше разчетено така, че да направи връзка с влак от началната му гара, на който той се качи. След два-три часа пътуване през вертикални отломки от метаморфна скала, през дъбови горички, гъсти и зелени, плъзнали по склонове и спускащи се по чаровни долини, долчинки и дефилета, които искряха от течаща вода като планината Ида^[3] с многобройните си ручей, той се гмурна сред сто и петдесетте хиляди жители на град Плимут.

Тъй като имаше още време, Стивън остави багажа си на гардероб и тръгна пеша по Бедфорд стрийт към най-близката църква. Вътре се залута между всевъзможните надгробни плочи, погледна през прозореца в задната част на църквата, представяйки си онова, което можеше да се случи пред олтара другия месец. Обърна се и тръгна нагоре по течението на малката река Хоу, насочи поглед към великолепно ширналото се море и вдадените в него масивни парчета земя, но без да различи отделните елементи в многообразието на картината. Погледът му все така бе насочен към картината в собствените му представи — събитието, което се надяваше, че ще се състои в онази църква. Широкият пролив, вълноломът, отдалеченият фар на Едисън, тъмните параходи, бригантините, барките и шхуните, носещи се безшумно или плъзгащи се, почти без да се движат, бяха сън, а сънуваното събитие беше действителност.

Скоро Стивън загърби Хоу и се върна на гарата. Имаше билет и се качи във влака за Лондон.

Денят в дома на викария в Ендълстоу беше тягостен. Нито бащата, нито дъщерята споменаха за заминаването на Стивън. В любезното държане на мистър Суонкорт се долавяше известно угризение, каквото се появява, когато човек има лошо предчувствие, че е постъпил несправедливо.

Дали поради неспособност да видят нещата цялостно, или благодарение на природна надареност за определен вид стоицизъм, жените са по-хладнокръвни от мъжете в критични ситуации, които подлагат търпението на изпитание. Може би поне при Елфрайд това беше невъзможността да предвиди по-сериозни случайни събития в подготовката за бъдещето, което ѝ позволи да поиска с тих глас от баща си да я пусне скоро във ваканция, за да отиде в Сейнт Ланс, а оттам в Плимут. Тя беше ходила само веднъж сама в Плимут, и то, защото го наложиха някакви неизбежни обстоятелства. Тъй като беше селско момиче и добра ездачка, да не кажем безразсъдна, за нея бе удоволствие да се метне на коня и без да усеща сянката на придружител, да измине двайсет — двайсет и пет километра труден път между техния дом и гарата в Сейнт Ланс, да остави коня, да измине останалото разстояние с влак и да се върне по същия начин вечерта. Тогава баща ѝ каза, че макар да се е справила успешно с пътуването, то няма да се повтори без придружител.

Но Елфрайд не можеше да бъде сравнявана с други млади жени, които яздят. Условието в нейния самотен и ограничен живот налагаха да язди сама в околността или изобщо да не язди. Практиката скоро превърна това в нещо съвсем естествено. На баща ѝ, който си имаше други преживявания, не му харесваше някой от рода Суонкорт, чието родословие можеше ясно да се проследи като нишка в копринен конец, да галопира по хълмовете, все едно е дъщеря на фермер, макар че той самият често нехаеше за нея. Така заради невъзможността да ѝ осигури постоянен придружител и заради непоправимия навик да не предприема нищо, за да не си създава главоболие, обстоятелствата се превърнаха в обичайни ситуации. И в главите на селяните се утвърди

представата, че всички дами яздят без придружител като мис Суонкорт, с изключение на две-три, които понякога посещаваха лорд Лаксилиан.

— Не ми харесва да ходиш в Плимут сама, по-точно да яздиш сама до Сейнт Ланс. Защо не вземеш двуколката, така кочияшът ще бъде с теб.

— Не е приятно да те надзират. — Компанията на Уърм нямаше да обърка сериозно плановете ѝ, но тя не беше в настроение да пътува с него.

— Кога искаш да отидеш? — попита баща ѝ.

— Скоро — каза тя и замълча.

— Ще си помисля — отговори той.

Изминаха само два дни, преди Елфрайд да попита отново. Беше получила писмо от Стивън. Имаха специална уговорка то да пристигне този ден. В писмото той пишеше кога най-рано може да се срещне с нея в Плимут. Баща ѝ беше пътувал до Стратли и се бе върнал в необичайно весело настроение. Това беше добра възможност, а и след като отпрати така Стивън, баща ѝ в общи линии беше склонен на малки отстъпки, за да избегне по-големи, свързани с нейния прокуден любим.

— В четвъртък другата седмица ще пътувам в друга посока — съобщи баща ѝ. — Всъщност ще тръгна предната вечер. Може да си избереш същия ден, защото мисля, че тогава искат да вдигат килимите или нещо такова. Както казах, не ми е приятно да те виждат в града на кон сама, но щом искаш, върви.

Другият четвъртък. Баща ѝ беше предложил същия ден, посочен и от Стивън като най-близкия, когато имаше смисъл да се видят — това бе горе-долу петнайсет дни след заминаването му от Ендълстоу. Петнайсет дни — кратък период от особено значение според изискването на английския брачен закон^[4].

Тя неволно погледна баща си толкова странно, че пребледня от смущение. Баща ѝ също изглеждаше объркан. Какво ли си мислеше?

Като че ли някаква външна сила ѝ предлагаше специално улеснение под формата на обявеното от мистър Суонкорт намерение да замине вечерта преди желанието от нея ден. Баща ѝ рядко предприемаше дълги пътувания, рядко преспиваше извън дома, освен когато присъстваше на бдение над мъртвец. Е, тя нямаше да разпитва прекалено любопитно каква е причината за тази благоприятна

възможност, нито пък той, както можеше да се очаква, понечи да обясни по своя инициатива. По конкретни въпроси от всекидневието те не премълчаваха нищо, макар че обикновено не бяха докрай откровени един с друг. Но разликата в емоциите, които ги владееха, свързани със Стивън, доведоха до охлаждане, което в момента стигаше до потайност за най-обикновени неща, свързани с домакинството.

Елфрайд беше толкова облекчена, че почти не можеше да се вълнува, и убеждаваше себе си, че сдържаността на баща ѝ за неговите дела оправдава нейната прикритост за собствените ѝ дела — прикритост, за която тя по необходимост бе взела предварително решение. Толкова трескаво младият ѝ ум търсеше оправдание за решението ѝ, че не видя нищо нелогично в това да се оправдае с поведението на баща ѝ.

Тя прекара изминалите две седмици главно в самотни разходки сред храстите и дърветата, отдадена понякога на оптимистични предвиждания, но много, много по-често на лоши предчувствия. Багрите на цветята ѝ изглеждаха избелели; любимите ѝ животни я гледаха тъжно в очите, сякаш вече не бяха в същите приятелски отношения с нея както преди. Тя носеше тъмни бижута, гледаше замислено залезите и разговаряше с възрастни мъже и жени. За първи път имаше вътрешен, личен свят, различен от видимия, който я заобикаляше. Искаше ѝ се баща ѝ, вместо да я пренебрегва, при това повече от обикновено, да направи първата крачка — само една дума, а после тя щеше да му каже всичко и да рискува на Стивън да му стане неприятно. Виждаше го във въображението си — прав, той я докосваше, очите му бяха преизпълнени с тъжна обич, бе отчаян заради предварително загубената битка с желанието си, защото тя го беше надвила със своето желание и не можеше да отстъпи.

В сряда трябваше да получи друго писмо. Беше решила да остави баща си да го види, каквито и да бяха последствията от това, но ужасът от вероятността да загуби любимия си заради тази честна постъпка ѝ попречи да изпълни решението си. Пет минути преди очакваната поява на пощальона тя се измъкна навън и тръгна по пътеката да го пресрещне. Видя го веднага щом зави рязко зад ъгъла и това я скри от всякакви погледи, насочени от къщата на викария. Мъжът усмихнато подаде едно писмо, канейки се да връчи друго — някаква търговска реклама.

— Не — каза тя, — оставете това в къщата.

— Та вие, мис, правите същото като баща ви последните две седмици.

Тя не го разбра.

— Ами идва на този ъгъл и всяка сутрин взема писмо, надписано с един и същи почерк, а всичко останало аз го оставям в къщата.

И пощальонът тръгна.

Още не беше взел завоя зад гърба ѝ и тя чу, че баща ѝ го заговори. Само две минути още, и нямаше да спаси писмото си. Баща ѝ на висок глас изигра същото представление, заради което самата тя току-що се бе почувствала виновна.

Това негово потайно държане беше, най-малкото, странно.

Представете си импулсивна, непредвидима девойка, чийто вътрешен живот е пренебрегнат от единствения ѝ родител, представете си я заедно със силите, които живеят в нея — от това произтича следното:

Първата любов, събудила смъртен страх от раздяла с обекта на тази любов; неопитност, тласкана от фанатично желание да се предпази от тази загуба; притеснения за нарушаване на приличието, които са отхвърлени с надеждата за пълно оневиняване; гняв от родителското непостоянство, предизвикан от първоначално насърчаване, последвано от забрана; смразяващо чувство за непослушание, преодоляно от осъзнатата неспособност да се откаже от вричането във вярност на човек, който по същество си е все същият от самото начало; свята надежда, че ако се откаже, ще сгреша; светла вяра, че нещата ще се оправят с това и всичко ще свърши добре.

Може би резултат нямаше да последва, ако една сутрин на закуска не се състоя кратък разговор.

Баща ѝ беше в добро настроение както някога. Подсмиваше се на истории, които не бяха подходящи за разказване, и наричаше Елфрайд „малка хитруша“, защото тайно беше опазила няколко слепи котета от удавяне. При тези думи тя внезапно го попита:

— Ако мистър Смит вече беше в нашето семейство, ти нали нямаше да си нещастен, че той има беден произход?

— Искаш да кажеш в нашето семейство по брачна линия? — попита разсеяно той и продължи да бели яйцето си.

Червенината, която изби по лицето ѝ, говореше не по-малко ясно от утвърдителен отговор, че точно това е искала да каже.

— Щях да се примиря, няма съмнение — каза мистър Суонкорт.

— Значи, нямаше да изпаднеш в безнадеждна меланхолия, а щеше просто да го приемеш?

Хаотичното мислене на Елфрайд още от дете постоянно объркваше баща ѝ с хипотетичните въпроси за невъзможни ситуации. И този въпрос сега изглеждаше зададен точно по модела на предишните и тъй като не беше осведомен как точно стоят нещата, той отговори с обичайното си благодушие:

— Ако се беше обвързал с нас необратимо, разбира се, че аз или всеки разумен човек щеше да приеме положението, което не може да бъде променено; със сигурност нямаше да изпадна в безнадеждна меланхолия заради това. Не вярвам, че нещо на този свят може да ме направи безнадеждно меланхоличен. И ти не допускай да ти се случи подобно нещо.

— Няма, папа — извика тя с непринуден ентузиазъм, което го зарадва.

Мистър Суонкорт сигурно е бил далеч от мисълта, че този ентузиазъм е свързан с едно нейно възторжено намерение да не се въздържа повече и да изпълни безумния си план.

Вечерта той потегли към Стратли съвсем сам. Това не беше обичаен маршрут за него. На вратата Елфрайд отново беше подтикната от чувствата си да му разкаже всичко.

— Защо отиваш в Стратли, папа? — попита тя и го погледна с копнеж.

— Ще ти кажа утре, като се върна — отвърна той развеселено, — но не преди това, Елфрайд. Което не знаеш, за него ще мълчиш — дотолкова ти се доверявам, любезна Елфрайд.

Тя беше отблъсната и наскърбена.

— Аз също ще ти кажа каква работа имам в Плимут, когато се върна — измърмори Елфрайд.

Той тръгна. Шеговитото му настроение я накара да погледне по-леко на своето намерение, а безразличието му засили решимостта ѝ да прави каквото иска.

Беше часът на познатия септемврийски залез — тъмносини късове от облак на оранжево-жълто небе. Тези залези някога я

изкушаваха да върви към тях, както всяко красиво нещо изкушава да се приближиш до него. Тя закричи през поляната към живия плет лигуструм, промъкна се по средата и се облегна на дебелия му клон. След като дълго гледа на запад, се укори, че не гледа на изток, където се намираше Стивън, и се обърна на другата страна. Накрая погледът ѝ се спря на земята.

Под себе си Елфрайд забеляза нещо странно. От двете страни на живия плет се разстилаше зелена поляна, която от едната страна беше църковна земя, а от другата принадлежеше съседната господарска къща. Откъм дома на викария се виждаше малка пътека, чиято особеност и забележителност като цяло беше нейната дължина от около десетина метра — тя свършваше рязко и от двата края.

Никога досега не беше виждала пътека, която внезапно да започва и внезапно да свършва, идваща незнайно откъде и отиваща незнайно докъде.

Но да, виждала съм, каза си тя, като се замисли. Беше виждала съвсем същата пътека, отъпкана пред казармата от караула.

Този спомен обясни появата на пътеката тук. Баща ѝ я беше отъпкал, веднъж го бе видяла как крачи по нея нагоре-надолу.

Седнала на живия плет сега, Елфрайд имаше изглед и от едната, и от другата му страна. Две-три минути по-късно тя погледна към господарската къща.

И там имаше пътека. На дължина беше същата като отсрещната, започваше и свършваше срещуположно на нея, но бе по-тясна и не толкова ясно очертана.

Хрумнаха ѝ две обяснения за тези разлики. Втората пътека може да е била отъпкана от човек със същото тегло, направил първата пътека, но е минавал по-рядко по нея. А може и да е минавал много по-често, ала с по-лека стъпка.

Ако в този момент се беше появил служител на Скотланд Ярд, той може би щеше да прецени, че второто обяснение е по-вероятното. Елфрайд мислеше различно, доколкото изобщо мислеше. Предстоеше нейният славен Утрешен ден и всички мисли, породени от случайни гледки, бяха допускани само до второстепенните части на мозъка ѝ, преди да бъдат пропъдени и оттам.

Най-сетне Елфрайд бе принудена да поразсъждава за практическата страна на онова, което щеше да предприеме. Всичките ѝ

конкретни размисли по въпроса, като се изключат придружаващите ги емоции, се свеждаха до не повече от следното:

„Да кажем час и три четвърти яздене до Сейнт Ланс.

Да кажем половин час във «Фолкън» да се преоблека.

Да кажем два часа, докато дойде влак и стигна до Плимут.

Да кажем един час свободно време до дванайсет часа.

Тръгване от Ендълстоу и пристигане до дванайсет часа — общо пет часа.

Значи, трябва да тръгна в седем.“

Прислужниците не се изненадаха, нито им мина през ум, че има нещо непривично в това да яздиш толкова рано. Монотонният живот, който свързваме с хора с малки доходи, живеещи в райони, където не се чува свирката на влак, предоставя едно изключение и пред него животът в големите градове бледнее — това е пътуването. Всяко едно заминаване е малко или повече приключение: приключенски часове се избират дори за най-обикновена екскурзия. Мис Елфрайд трябваше да тръгне рано и точка по въпроса.

Елфрайд никога не излизаше да язди, без да донесе нещо у дома — нещо намерено или нещо купено. Ако отиваше в града или селото, се натоварваше с книги. А от хълмовете, горите и морския бряг се връщаше с прекрасни мъхове, причудливи клончета, мокри миди или водорасли, увити в носна кърпа.

Веднъж в кално време, яхнала Панзи на улицата в Касъл Ботеръл, където имаше панаир, прегърнала един пакет и стиснала друг под мишница, се случи така, че за зла участ пакетите се изплъзнаха. От едната ѝ страна три тома с художествена литература лежаха на земята, а от другата страна многобройни разноцветни чилета вълнена прежда се просмукваха с кал. От прозорците противни жени се смееха на злополуката, всички мъже извърщаха поглед встрани, а едно момче, което обслужваше сергия с курабийки с джинджифил, докато собственикът се напиваше, се изсмя високо. Сините очи се превърнаха в сапфири, а бузите пламнаха до тъмночервено от яд.

След това неблагоприятно обстоятелство тя размърда ума си и тъй като бе достатъчно изобретателна, изработи устройство от каишки, закрепени за седлото, така че много неща можеха да бъдат безопасно пренесени в оформилата се малка окръжност. Сега Елфрайд опъна и завърза семпла

черна рокля, удобна за ходене, и още няколко дреболии към тоалета си. Уърм отвори портата и тя изчезна.

Една от най-ясните утрини на късното лято осветяваше пътя ѝ. Пиренът имаше най-пурпурния цвят, прещипът — най-жълтия, щурците пееха високо като птици, змиите съскаха като малки локомотиви и отначало Елфрайд беше весела. Седнала удобно върху Панзи, облечена за езда по всички правила, с безформена шапка, тя изглеждаше така, както се и чувстваше. Но през тези дни барометърът си правеше шеги и настроението неочаквано падаше. Отначало за кратко тя се почувства потисната.

После един голям облак, който бе надвиснал от север като черно руно, се придвижи между нея и слънцето. Това ускори неизбежното и тя потъна в еднообразна тъга.

Обърна се на седлото и погледна назад. Сега се намираше на открито плато, от чиято височина все още се откриваше гледка към морето откъм Ендълстоу. Тя се втренчи с копнеж в това място.

При този кратък обрат в настроението Панзи продължаваше да напредва и Елфрайд прецени, че би било глупаво да насочи малката кобила в обратната посока. „Все пак — помисли си тя — ако имах майка, щях да се върна у дома!“

И като направи едно от онези предпазливи движения, с които жените показват, че оставят сърцето си да се надлъгва с мозъка, тя обърна коня и препусна в галоп към дома, изминавайки повече от километър. И тогава по силата на един дълбоко вкоренен навик да преценява какво е отхвърлила, избра алтернативата — мисълта за нейния изоставен Стивън се появи, тя отново обърна коня и с лек галоп се понесе към Сейнт Ланс.

Ужасният конфликт в ума ѝ се разрази с цялата си необузданост. Напрегната и разтреперана, тя отпусна юздите върху гърба на Панзи и се зарече да отиде там, където животното я заведе.

Панзи забави ход и продължи така три-четири минути с възбудената си ездачка. Стигнаха до един страничен път отдясно, който извеждаше надолу по склона до малък вир. Кобилата спря, извърна се към водата, след което пристъпи напред и се наведе да пие.

Елфрайд погледна часовника си и установи, че ако иска да стигне в Сейнт Ланс достатъчно рано, за да се преоблече във „Фолкън“, и ако

има късмета да хване някой ранен влак за Плимут — имаше само два, — трябваше да тръгне веднага.

Тя беше нетърпелива. Панзи сякаш никога нямаше да спре да пие: неподвижната повърхност на водата, ленивите движения на насекомите и мухите върху нея, спокойното полюшване на тревата, оголените до жилките листа на дървета като генуезки филигран, кротко спящи на дъното — този контраст със собствения ѝ вътрешен смут засилваше нетърпението ѝ.

Панзи най-сетне се обърна и тръгна по склона към шосето. Излезе на пътя и застана по средата, оглеждайки се нагоре и надолу. Сърцето на Елфрайд биеше на пресекулки. „Коне — каза си тя, — ако ги оставиш, ще те заведат там, където най-добре ги хранят. Панзи ще се върне у дома.“

Панзи обаче тръгна към Сейнт Ланс.

У дома през лятото кобилата се хранеше главно с трева. Когато отидеше в града, винаги получаваше малко царевица, за да се подкрепи за връщането. Така че сега, след като беше изминала повече от половината път, предпочете Сейнт Ланс.

Но Елфрайд не си спомни това. Единственото, което я вълнуваше, беше една представа, сякаш сънуваше, че днешното необмислено начинание не е предприето от нея. Настроенията ѝ я правеха неспособна да действа, затова беше наложително да се придържа към плана. Такова странно нещо са мотивите: оказа се, че я подтиква не толкова обещанието към Стивън, дори не толкова любовта ѝ, а потребността да остане вярна на себе си, както неразумно се бе зарекла преди десет минути.

Тя не се колеба повече. Панзи крачеше като коня на Адонис — сякаш броеше крачките си. Скоро се показаха старовремските фронтони и невъобразимото стълпотворение от покриви на Сейнт Ланс, прострели се под нея, и като се спусна по хълма, тя влезе в двора на „Фолкън“. Мисис Бъкъл, собственичката, дойде на вратата да я посрещне.

Семейство Суонкорт беше добре познато тук. Смяната на костюма за езда с обичайната премяна на пътници, които пътуват с влак, беше извършвана неведнъж от баща и дъщеря в това заведение.

След по-малко от четвърт час Елфрайд се появи на вратата, вече преоблечена, и отиде на гарата. Тъй като не беше казала на мисис

Бъкъл нищо за намеренията си, предполагаше се, че отива на пазар.

Час и четирийсет минути по-късно тя беше в прегръдките на Стивън на гарата в Плимут. Не на перона, а в една безлюдна чакалня, осигуряваща им тайно убежище.

Лицето на Стивън не предвещаваше нищо хубаво. Той изглеждаше блед и унил.

— Какво има? — попита тя.

— Не можем да се оженим днес, моя Елфи! Трябваше да го знам и да остана тук. Но съм невежа и не го знаех. Имам разрешението за брак, но то може да се използва само в моята енория в Лондон. Тук, както знаеш, съм от снощи.

— Какво ще правим? — попита тя смутено.

— Само едно-единствено нещо, скъпа.

— Какво е то?

— Да отидем в Лондон с влак, който сега тръгва, и да се оженим там утре.

— Пътниците за влака от единайсет часа и пет минути да заемат местата си! — извика един кондуктор на перона.

— Ще дойдеш ли, Елфрайд?

— Ще дойда.

Три минути по-късно влакът потегли, отнасяйки със себе си Стивън и Елфрайд.

[1] Уилям Шекспир, „Дванайсета нощ“, Действие II, Сцена III. Прев. Валери Петров. — Б.пр. ↑

[2] Яил — библейска героиня. Съдии 4:21. — Б.р. ↑

[3] Ида — планина на остров Крит, където според някои митове се е родил Зевс. — Б.пр. ↑

[4] За да бъде законна сватбената церемония, единият от участниците в нея трябва да е пребивавал поне петнайсет дни в енорията, в която ще стане сватбата. — Б.пр. ↑

XII

*„Прощавай!“, каза тя и махна
с бяла като лилия ръка...^[1]*

Два-три разкъсани облака, останали от сутринта, нараснаха и се съединиха, слънцето се оттегли зад тях и повече не се показа този ден, а вечерта отиваше към края си, съпроводена от силен дъжд. Дъждовните капки удряха като сачми за лов на патици по прозореца на купето, в което се намираха Стивън и Елфрайд.

Пътуването от Плимут до Падингтън дори с най-бързия влак осигуряваше достатъчно време за охлаждането на всяка една страст. Възбудата на Елфрайд беше преминала и тя седеше като вцепенена през втората половина на пътуването. Съживи се от издрънчаването на пресичащите се релси, по които влакът намираше пътя до входа на гарата.

— Това Лондон ли е? — попита тя.

— Да, скъпа — отвърна Стивън с тон, изпълнен с увереност, каквато изобщо не чувстваше. За него, не по-малко, отколкото за Елфрайд, реалността беше много по-различна от предварителната представа за нея.

Тя надничаше през прозореца, целия в капки дъжд, докдето беше възможно, но зърна само току-що запалените лампи. Докато примигваше на влажния въздух, в погледа ѝ се набиха редиците грозни поцинковани комини, които изпъкваха мрачно на фона на небето. Вътрешно не можеше да си намери място от притеснение, защото в ума ѝ се бе загнездила мисъл, която само с изричането щеше да причини огромно страдание. Елфрайд не беше подготвена за ужилването на зловните думи, също както местните диви птици — за ефекта от първия изстрел на Крузо. Сега тя започна по малко да си дава сметка за това.

Влакът спря. Стивън пусна меката ръка, която беше държал цял ден, и понечи да ѝ помогне да слезе на перона.

Озоваването на непознато място, изглежда, затвърди окончателно решението ѝ.

Елфрайд погледна годеника си с отчаяни очи.

— О, Стивън! — възкликна тя. — Толкова съм нещастна! Трябва да се върна у дома — трябва... трябва! Прости ми за жалкото непостоянство. Не ми харесва тук — не харесвам себе си... нито теб!

Стивън изглеждаше объркан и не каза нищо.

— Ще ми позволиш ли да се върна у дома? — попита умолително тя. — Няма да искам от теб да идваш с мен. Няма да съм ти в тежест, кажи само, че си съгласен да се върна — че няма да ме намразиш за това, Стивън! По-добре е да се върна, наистина е по-добре, Стивън.

— Но сега не можем да се върнем — рече умолително той.

— Трябва! Ще се върна!

— Как? Кога искаш да тръгнеш?

— Сега? Може ли да тръгнем веднага?

Младежът огледа безпомощно перона.

— Щом трябва да се върнеш, щом мислиш, че не е добре да останеш тук, скъпа — каза тъжно той, — ще се върнеш. Ще направиш каквото искаш, моя Елфрайд. Но наистина ли искаш да се върнеш сега, вместо да останеш до утре и да се върнеш като моя жена?

— Да, да, много — само и само да се върна сега. Трябва, трябва! — извика тя.

— Трябваше да направим едно от двете неща — отвърна мрачно той. — Да не тръгваме или да не се връщаме, преди да сме се оженили. Не ми е приятно да го кажа, Елфрайд, наистина, но искам да знаеш, че ако се върнеш, без да си се омъжила, ще компрометираш доброто си име в очите на хората, които може да чуят за това.

— Няма да чуят, а аз трябва да се върна.

— О, Елфрайд! Аз съм виновен, че те доведох тук.

— Нищо подобно. Аз съм по-голямата.

— С един месец — и какво от това? Но сега няма значение. — Огледа се. — Има ли влак за Плимут тази вечер? — попита той един кондуктор. Кондукторът отмина, без да отговори нищо.

— Има ли влак за Плимут тази вечер? — попита Елфрайд друг кондуктор.

— Да, мис, в осем и десет — тръгва след десет минути. Но не е на този перон, а от другата страна. Прекачване в Бристол на вечерния пощенски влак. Надолу по стълбите и под линията.

Хукнаха по стълбите — Елфрайд напред — към касата и оттам в един вагон, пред чиято врата стоеше служител. „Покажете си билетите, моля.“ Затваряха се врати — хората на перона се движеха все по-бързо и по-бързо — нагоре и надолу като совалки на тъкачен стан — свирка — развято флагче — човешки вик — свистене на пара — обратно към Плимут и отдалечавайки се, доловиха следните думи: „Тези младоци го хванаха в последния момент, няма лъжа!“.

Елфрайд си пое дъх.

— И ти ли идваш, Стивън? Защо?

— Няма да те оставя, докато не видя, че си на сигурно място в Сейнт Ланс. Не си мисли, че съм по-лош, отколкото съм, Елфрайд.

И продължиха с тракане през нощта обратно по същия път, по който бяха дошли. Времето се проясни и звездите грейнаха. Техните двама или трима спътници през повечето време седяха със затворени очи. Стивън заспиваше понякога; само Елфрайд остана будна и с разтуптяно сърце часове наред.

Започна да просветлява и разбули морето, край което минаваха. Червени скали се надвесваха над тях и смалявайки се в далечината, посиняваха на сиво-синкавия въздух. Слънцето се издигна и изпрати пронизващи снопове светлина върху уморените им лица. След час светът се раздвижи. Мина още малко време и влакът намали скорост, преди да навлезе в гарата на Сейнт Ланс.

Елфрайд потрепери и се унесе в тъжни мисли.

— Не предвидих всички последствия — каза тя. — Погледнати отвън, нещата са безнадеждно против мен. Ако някой ме види, значи съм опозорена, така мисля.

— Това няма да е истина, а и какво значение има, дори да е така? Аз със сигурност ще бъда твой съпруг, рано или късно, и така ще докажа твоята невинност.

— Стивън, след като вече бях стигнала в Лондон, трябваше да се омъжа за теб — отвърна тя убедено. — Това беше единствената ми сигурна защита. Сега виждам повече неща, отколкото вчера.

Единственият ми шанс е никой да не ме разпознае и трябва на всяка цена да го постигна.

Слязоха от влака. Елфрайд скри лицето си зад плътна воалетка.

Една жена със зачервени клепачи, с кожа, която се лющеше, и с лъщящи очи седеше на пейка точно до служебния вход. Тя така се втренчи в Елфрайд, че тежкия ѝ поглед не подлежеше на съмнение, но оставаше неясно какво означава; после загледа влака, от който бяха слезли. Изглежда, виждаше нещо злокобно в тази сцена.

Елфрайд отстъпи назад и се обърна на другата страна.

— Коя е тази жена? — попита Стивън. — Гледаше те много свирепо.

— Мисис Джетуей — вдовица и майка на онзи млад човек, на чийто гроб седяхме онази вечер. Стивън, тя ми е враг. Ако Господ имаше поне малко милост към мен, щеше да ме скрие точно от нея!

— Недей да говориш толкова отчаяно — възрази той. — Мисля, че тя не ни позна.

— Дай боже да е така.

Той си наложи да бъде по-оживен.

— Сега ще отидем да закусим.

— Не, не! — възпротиви се тя. — Не мога да ям. Трябва да се върна в Ендълстоу.

Елфрайд сякаш бе пораснала с години сега в сравнение със Стивън.

— Не си яла нищо от снощи, изпи само чаша чай в Бристол.

— Не мога да ям, Стивън.

— Малко вино с една бисквита?

— Не.

— А чай или кафе?

— Не.

— Чаша вода?

— Не. Искам нещо, от което хората стават издръжливи и енергични в момента, нещо, което взема назаем сила от утрешния ден, за да я използва в днешния и така лишава изцяло от нея утрешния ден; нещо, което ще вземе и живота ми утре, стига да се върна у дома сега. Бренди искам. Очите на тази жена ме промушиха право в сърцето!

— Ти не си на себе си и ми се сърдиш, скъпа. Трябва ли непременно да е бренди?

— Да, ако обичаш.

— Колко?

— Не знам. Никога не съм изпивала повече от една чаена лъжичка наведнъж. Знам само, че го искам. Не го купувай от „Фолкън“.

Той я остави наред полето и тръгна към най-близката кръчма в тази посока. Скоро се върна с почти пълна малка плоска бутилка и няколко тънки като вафла филийки хляб с масло в книжна торбичка. Елфрайд отпи една-две глътки.

— Отива в очите ми — каза тя уморено. — Не мога повече. Да, мога, ще си затворя очите. Ах, отива в тях по някакъв вътрешен път. Не го искам, изхвърли го.

Можеше обаче да яде и наистина яде. Вниманието ѝ беше насочено главно към това как да изведе коня от конюшната на „Фолкън“, без да събуди нечие подозрение. Не позволи на Стивън да я придружи до града. В действията си сега тя следваше решения, до които беше стигнала без негова помощ: той, изглежда, нямаше вече власт над нея.

— По-добре да не те виждат с мен дори тук, където не ме познават. Започнахме скришом като крадци и трябва да приключим скришом като крадци, каквото и да стане. Папа трябва да научи от мен, защото ще бъде ужасно, ако го открие по друг начин.

Докато крачеха така и разговаряха мрачно, изчакаха да стане почти девет часът, когато Елфрайд смяташе, че може да отиде във „Фолкън“, без да предизвика изненада с появата си. Зад гарата беше реката, над която минаваше стар мост в готически стил. Оттам пътят се разклоняваше в две посоки — едното разклонение заобикаляше предградията на града и после извиваше, за да се влее отново в шосето за Ендълстоу. Стивън седна край шосето и зачака тя да се върне от „Фолкън“.

Той седеше като човек, който позира за портрет, неподвижен, загледан в пъстрите светлини и сенки върху стволите на дърветата, в децата, които играеха пред училището, преди да влязат в него да учат. Сигурността, която човек получава, когато притежава нещо, я нямаше и нищо не можеше да разведри мрачното настроение на младежа, засилващо се при мисълта за приближаващата раздяла.

Най-сетне Елфрайд се зададе в тръс и спря при него; външно тя изглеждаше както в онази романтична сутрин на скалата, но сега липсваше лъчезарността, която тогава струеше от нея. Все пак устойчивостта ѝ на опасности и неприятности я беше успокоила значително. Способността на Елфрайд да се чувства наранена отстъпваше единствено на способността ѝ да се възстановява, което, правилно или не, някои смятат, че е показател за непостоянство на чувствата като цяло.

— Елфрайд, какво казаха във „Фолкън“?

— Нищо. Никой не прояви любопитство. Те знаят, че съм била в Плимут, където понякога оставах да нощувам при мис Бикнъл. Аз на това и разчитах.

Сега раздялата се надвеси като смъртта пред тези две деца, защото се налагаше тя да тръгне веднага. Стивън извървя почти километър с нея. Докато крачеше, той каза натъжено:

— Двайсет и четири часа изминаха, Елфрайд, и не го направихме.

— Но ти гарантирам, че ще го направим.

— Как?

— О, Стивън, и питаш как! Мислиш ли, че мога да се омъжа за друг мъж в света, след като съм стигнала толкова далеч с теб? Не съм ли показала извън всякакво съмнение, че не мога да принадлежа другиму? Не съм ли се обвързала необратимо? Гордостта не означава нищо пред моята голяма любов. Не разбираш защо се върнах, а аз не мога да обясня. Изобщо не трябваше да тръгвам с теб и макар че щеше да бъде по-лошо, ако бях отишла по-далеч, може би щеше да бъде по-разумно. Бъди сигурен, че когато разполагаш с дом за мен — колкото и да е беден и скромен — и дойдеш да ме поискаш, аз ще бъда готова. — И добави горчиво: — Когато баща ми научи за днешния ден, може би с радост ще ме пусне.

— Може би тогава ще поиска веднага да се оженим! — каза Стивън, който видя лъч надежда в смисъла на нейното разкаяние. — Надявам се така да стане, дори и ако се наложи да се разделим, докато бъда готов за теб — точно както смятахме да направим.

Елфрайд не отговори.

— Сякаш не си същата жена, която беше вчера, Елфи.

— Не съм. Довиждане. Връщай се сега. — Тя остави коня да върви сам, за да се сбогуват, и извика: — О, Стивън, чувствам се толкова безпомощна! Не знам как ще го погледна. Не можеш ли все пак да дойдеш с мен?

— Да дойда ли?

Елфрайд спря да помисли.

— Не, това няма да помогне. Тези думи са плод на абсолютната ми глупост. Но той ще те повика.

— Кажу ми — продължи Стивън, — че сме постъпили така в състояние на пълно отчаяние. Кажу ми, че не искаме благодения от него, а само да постъпи справедливо с нас. Ако каже, оженете се сега, още по-добре. Ако не, увери го, че всичко ще бъде наред, стига да обещае, че ще се съгласи да се оженим, когато бъда готов за теб, а това може и да стане скоро. Предай му, че не мога да му предложа нищо в замяна на неговото съкровище, за което мога само да съжалявам, но цялата любов, целият живот и труд на един честен мъж ще бъдат твои. А кога ще бъде най-добре да му кажеш това, оставям на теб да прецениш.

Думите му я ободриха и тя се пошегува с положението, в което бе изпаднала.

— Лошото, Стивън — усмихвайки се, рече тя, — е, че ще трябва да ме спасява някое омагьосано дърво като онова, което е спасявало девиците по времето на Сейнт Джордж от отровния дъх на ламята. Прости ми, че съм толкова пряма. Аз тръгвам.

Младежът и девойката се престориха, че се разделят само временно.

— Моята съпруга, бог да те благослови до следващата ни среща!

— До следващата ни среща, довиждане!

Конят потегли и тя не каза нищо повече на Стивън. Той видя как фигурата ѝ се смалява, а синият воал посивява — видя го като мъчително усещане за бавна смърт.

След като се раздели с мъжа, когото все още не бе опознала, Елфрайд препусна бързо напред, от време на време по някоя сълза се отронваше от очите ѝ и падаше на пътя. Онова, което вчера изглеждаше толкова желано, толкова обещаващо, дори несериозно, сега беше придобило характер на трагедия.

Елфрайд видя скалите и морето в околностите на Ендълстоу и въздъхна дълбоко от облекчение.

Когато прекоси поляната зад къщата на викария, чу гласовете на Юнити и Уилям Уърм. Те провесваха един килим на въжето. Юнити казваше нещо и завърши с думите „когато мис Елфрайд се върне“.

— Кога я очакваш?

— Тази вечер. На сигурно място е при мис Бикнъл, да е жива и здрава.

Елфрайд заобиколи къщата и спря пред вратата. Нито почука, нито извика и като видя, че няма кой да поеме коня, го заведе в двора, свали юздата и седлото и го вкара в малката заградена ливада. После се промъкна вътре и провери всички стаи на приземния етаж. Баща ѝ го нямаше там.

На камината в гостната видя писмо, адресирано до нея с неговия почерк. Взе го и го прочете, докато се качваше на горния етаж да се преоблече.

Стратли, четвъртък

Мила Елфрайд,

Като се размислих, реших, че няма да се върна днес, а ще спра в Уодкомб. Вкъщи ще бъда утре следобед и ще доведа един приятел. Твой, К. С.

След като, без да се бави, приключи с тоалета, тя дойде на себе си, макар че главоболието ѝ не я напускаше. Щом прекрачи прага, се озова срещу Юнити, която бе застанала на горното стъпало

— О, мис Елфрайд! Рекох си: това е нейният призрак! Не знаехме, че няма да се върнете снощи. Не казахте, че ще пренощувате там.

— Смятах да се върна същата вечер, но промених плана си. По-късно съжалих за това. Папа сигурно ще се ядоса.

— По-добре не му казвайте, мис — отвърна Юнити.

— Страх ме е — прошепна тя. — Юнити, ще му кажеш ли, щом се върне?

— Какво? И да ви създам неприятности?

— Аз ги заслужавам.

— Не, наистина няма — увери я Юнити. — Не е чак толкова важно това, мис Елфрайд. Аз си помислих, че господарят си взима свободен ден и понеже напоследък не се държи мило с мис Елфрайд, тя...

— ... прави същото като него. Ами постъпи, както искаш. А ще ми донесеш ли нещо за обяд?

След като задоволи апетита си, за който бе отговорен свежият морски въздух, постигнал надмощие над тревожния ѝ ум, Елфрайд си сложи шапката и отиде в градината с беседката. Седна и подпря глава в ъгъла. И заспа.

Полубудна, тя бързо провери колко е часът. Беше прекарала тук три часа. В същия момент чу, че външната порта широко се отваря и пред входа завиват и спират колела; чу и някакъв предшестваш шум от същия източник, който, изглежда, я бе събудил. След това се разнесе гласът на баща ѝ, който викаше Уърм.

Елфрайд закричи по пътеката към къщата зад пояс от храсти. Чу, че някой говори с баща ѝ, но гласът не беше на никого от прислужниците. Баща ѝ и непознатият се смееха. Чу се шумолене на коприна и мистър Суонкорт и събеседникът или събеседниците му, изглежда, влязоха в къщата и настъпи тишина. Елфрайд се беше обърнала и разсъждаваше кои биха могли да са тези приятели, когато се разнесоха стъпки и баща ѝ възкликна зад гърба ѝ:

— О, Елфрайд, ето те и теб! Надявам се, че си прекарала добре!

Сърцето на Елфрайд заблъска в гърдите и тя не каза нищо.

— Ела за малко в беседката — продължи мистър Суонкорт. — Трябва да ти кажа онова, което ти обещах.

Влязоха в беседката и се облегнаха на грубите дървени перила.

— Хайде сега, познай какво имам да ти съобщя — започна сияещ баща ѝ. Той, изглежда, така се бе вживял в собственото си съществуване, че нито се интересуваше, нито виждаше колко сложно е нейното.

— Не мога, папа — рече тъжно тя.

— Опитай се, мила.

— Предпочитам да не се опитвам, наистина.

— Уморена си. Изглеждаш изтерзана. Ездата ти е дошла в повече. Добре, ще ти кажа защо заминах. Заминах, за да се ожения!

— Да се ожениш! — запъна се тя и за малко да се изпусне да добави „И аз“. Миг по-късно решителността ѝ да направи признание се изпари.

— Да, за кого мислиш? За мисис Тройтън, новата собственичка на имението от другата страна на живия плет и на старата господарска къща. Въпросът беше окончателно уреден между нас, когато отидох в Стратли преди два дни. — Той понижи глас и продължи лукаво развеселен. — Колкото до твоята мащеха, ще видиш, че не е много за гледане, но пък си струва да бъде слушана. Първо на първо, тя е двайсет години по-възрастна от мен.

— Ти забравяш, че аз я познавам. Тя се отби веднъж тук, след като ние ѝ бяхме ходили на гости и я намерихме далеч от дома ѝ.

— Разбира се, разбира се. Както и да изглежда външно, тя е прекрасна жена, дума да не става. Неотдавна е влязла в неограничено владение на собственост, която ѝ носи три хиляди и петстотин годишно, освен завещаното имение, а, между другото, получи и голям наследствен дял на вдовица, както се казва.

— Три хиляди и петстотин годишно!

— И голяма... е, немалка къща в града, и родословие, дълго като бастуна ми, макар че ми се струва доста нагласена работа — семейството се сдобива с родословие, след като забогатява — хората правят такива неща сега, издигат развалини наред новозакупени имения и поръчват да им изработят антики в Бирмингам.

Елфрайд само слушаше и не казваше нищо.

Той продължи по-тихо и по-настойтелно:

— Да, Елфрайд, тя е богата в сравнение с нас, макар че няма много връзки. Въпреки това ще те въведе постепенно в светското общество. Ще сменим нейната къща на Бейкър стрийт с някоя друга на Кенсингтън заради теб. Тя казва, че сега всички натам са се насочили. На Великден ще отиваме в града за обичайните три месеца — аз, разбира се, ще имам помощник по това време. Елфрайд, знаеш, че съм минал възрастта на любовта, и честно признавам, че се ожених заради теб. Един господ знае защо жена с нейното положение избра мен. Но предполагам, че възрастта и външността ѝ са се набивали много в очите на градските мъже. С твоята външност, ако си изиграеш добре картите, можеш да се омъжиш за когото си искаш. Разбира се, ще бъде нужна малко хитрост, но нищо не може да ти попречи да си вземеш

съпруг с титла, това е ясно. Лейди Лаксилиан беше просто дъщеря на земевладелец. Виждаш ли сега колко глупави са били някогашните представи? Ела, тя е вътре и чака да те види. Като в пиеса — продължи викарият, докато крачеха към къщата. — Ухажвах я през живия плет, не съвсем, нали разбираш, но се разхождахме там вечер, почти всяка вечер. Но няма нужда да ти разказвам подробности сега — всичко беше ужасно делово, уверявам те. Най-сетне, когато я видях в Стратли, същия този ден решихме да уредим въпроса без предварителна подготовка.

— И не ми каза нито дума — отвърна Елфрайд без упрек в гласа и в мислите. Всъщност чувството, което изпитваше, беше точно обратното на упрекуване. Тя изпитваше облекчение и дори благодарност. Когато не си се доверил някому, как може да очакваш на теб да ти се доверят?

Баща ѝ възприе погрешно нейната безстрастност като учтивост, зад която се прикриваше обида.

— Вината не е само моя — рече той. — Имаше две или три причини да се пази тайна. Първата беше неотдавнашната смърт на нейния роднина, когото тя наследи, макар че това теб не те засяга. Но не забравяй, Елфрайд — продължи по-строго, — че ти се забърка толкова глупаво с онези хора с много скромен произход, семейство Смит, точно когато с мисис Тройтън бяхме започнали да се разбираме, и тогава реших да не казвам нищо дори на теб. Откъде да знам колко далеч си стигнала с тях и с техния син? Ами ако беше решила всеки ден да пиеш чай с тях, знам ли?

Елфрайд преглътна чувствата си, доколкото можа, и безразлично, макар и решително, зададе един въпрос:

— Целуна ли мисис Тройтън на поляната преди около три седмици? Вечерта, когато влязох в кабинета ти и точно беше запалил свеци?

Мистър Суонкорт се изчерви и засрами, както става с любовници на средна възраст, когато ги хванат, че прилагат номерата на младите.

— Ами да, мисля, че я целунах — запъна се той, — просто за да я зарадвам, нали разбираш. — И след като се успокои, се разсмя от сърце.

— Това ли имаше предвид, когато цитираше поета?

— Да, това, Елфрайд.

Те влязоха в гостната от верандата. В този момент мисис Суонкорт слезе по стълбите и влезе в гостната през вратата.

— Ето, Шарлот, моята малка Елфрайд — каза мистър Суонкорт с подчертано нежен тон, който се използва, когато за първи път се представят роднини.

Горката Елфрайд не знаеше какво да направи, затова не направи нищо, а спря, готова да възприеме всичко, което стигаше до нея с гледане, слушане и докосване.

Мисис Суонкорт пристъпи напред, хвана за ръка доведената си дъщеря и я целуна.

— Ах, скъпа — възкликна тя добронамерено, — не ти беше минало през ум, когато преди месец или два развеждаше една непозната стара жена из оранжерията и толкова хубаво ѝ разказваше за цветята, че тя скоро ще дойде тук в нова роля! Но и на нея не ѝ беше минало през ум, сигурна съм.

Новата майка беше описана много точно от мистър Суонкорт. Физически тя не беше привлекателна. С мургав, много мургав тен, пълна фигура и с рядка коса, чиито остатъци бяха в съотношение шест бели на шест черни, макар че последните бяха наистина черни. Нямаше нужда от повече наблюдения — не беше жена, която хората харесват. Но имаше какво още да се види. И за най-повърхностния критик беше очевидно, че тя не се опитва да скрие възрастта си. На пръв поглед изглеждаше шейсетгодишна, но и когато човек я опознаеше отблизо, се оказваше, че не е по-възрастна.

Друга, още по-печеливша характерна черта бяха ъгълчетата на устата ѝ. Преди да каже нещо, те често леко потрепваха — не назад или напред като израз на нервност, не надолу, смъквайки се към челюстта като израз на решителност, а осезаемо нагоре, съвпадайки точно с извивката, възприета в карикатурите, които показват веселия смях на малки момчета ученици. Само тази черта на лицето ѝ говореше нещо за личността ѝ, и то безпогрешно. Говореше за чувство за хумор, субективен и обективен, който може да отчете особеностите на собствената личност в неочаквана светлина, както и особеностите на другите хора.

Това не е всичко, което може да се каже за мисис Суонкорт. Тя протегна към Елфрайд ръце, чиито пръсти бяха буквално сковани от пръстени, *sognis auroque rigentes*, като на „Хубавата Елена мантията,

натезжала от злато и украса“^[2]. Тези редици от пръстени очевидно не се носеха от суета. Повечето от тях бяха много стари и потъмнели, макар че няколко представляваха точно обратното.

Дясна ръка

1-ви. Прост елипсовиден оникс, представляващ дяволска глава. 2-ри. Зелен яспис, гравирани с червени жилки. 3-ти. Изцяло златен с фигура на отвратителен грифон. 4-ти. Морскозелен чудовищен диамант, заобиколен от малки диаманти. 5-и. Старинен корналин, гравирани с танцуваща фигура на сатир. 6-и. Тънка халка, украсена с драконовски глави. 7-и. Шлифован гранат в компанията на десет малки смарагда, и т.н., и т.н.

Лява ръка

1-ви. Червеникавожълт жабешки камък. 2-ри. Тежък пръстен с разноцветни емайли, украсен е хиацинт. 3-ти. Един сапфир. 4-ти. Един полиран рубин, заобиколен от диаманти. 5-и. Гравираният пръстен на една игуменка. 6-и. Един мрачно гравирани пръстен, и т.н., и т.н.

Освен тази доста странна колекция от камък и метал мисис Суонкорт не носеше никакви други украшения.

Елфрайд беше останала с приятно впечатление от мисис Тройтън, когато се запознаха преди два месеца, но да харесаш една жена, с която просто си се запознал, е различно от това да я харесаш като мащеха. Все пак сдържането на чувствата беше съвсем кратко. Елфрайд реши, че още я харесва.

Мисис Суонкорт беше светска дама по отношение на знания и точно обратното по отношение на действия, което се доказваше от брака ѝ. Скоро Елфрайд и дамата се увлякоха в разговор, който не можеха да доведат докрай, и мистър Суонкорт ги остави насаме.

— А ти с какво се занимаваш тук? — попита мисис Суонкорт, след като бе казала няколко думи за сватбата. — Знам, че яздиш.

— Да, яздя. Но не много, защото папа не обича да излизам сама.

— Трябва някой да се грижи за теб.

— Също така чета и пиша по малко.

— Трябва да напишеш роман. Обичайното средство на хората, които не познават света достатъчно, за да живеят като в роман, е да напишат роман.

— Аз точно това съм направила — каза Елфрайд, поглеждайки подозрително мисис Суонкорт, сякаш се съмняваше дали с това си изказване няма да предизвика насмешка.

— Точно така. Кажете ми за какво е, мила?

— Ами... една любовна история от Средновековието.

— Тъй като не знаеш нищо за нашата епоха, с която всеки е наясно, за по-сигурно си избрала епоха, непозната и за теб, и за други хора. Така ли е? Не, не, не говоря сериозно, мила.

— Имах възможност да уча средновековно изкуство и обноси в библиотеката и частния музей в Ендълстоу Хаус и си помислих, че ще се пробвам да напиша роман. Знам, че на тези истории им е минало времето, но ми беше интересно, много интересно.

— Кога ще излезе?

— О, предполагам, че никога.

— Глупости, мое мило момиче. Издай го на всяка цена. Всички дами правят нещо такова сега, но не за пари, нали разбираш, а като гаранция за мисловна почтеност пред бъдещите си съпрузи.

— Прекрасна идея на нас, дамите.

— Страхувам се обаче да не напомня за онази печална равносметка, че когато хвърляш хляб през високите стени на замъка на онези, които са те обсадили, това говори по-скоро за отчаяние, отколкото за изобилие зад тези стени.

— Вие опитвали ли сте някога?

— Не, дори за това не ме биваше.

— Папа казва, че никой издател няма да издаде книгата ми.

— Това трябва да бъде доказано. Повярвай ми, мила, че догодина по същото време романът ти ще бъде напечатан.

— Наистина ли? — възкликна Елфрайд, грейнала от удоволствие, макар че дълбоко в душата си беше тъжна. — Аз мислех, че умът е задължителната, макар и единствена квалификация, за да те допуснат в републиката на книжнината. Едно най-обикновено същество като мен бързо ще бъде изгонено.

— О, не, веднъж там ли си, ще бъдеш като капка вода в прозрачен кварц — твоето художествено средство ще придаде достойнство на твоята баналност.

— Това ще бъде голямо удовлетворение — промълви Елфрайд и си помисли за Стивън — искаше ѝ се да натрупа голямо богатство от писане на романи, да се омъжи за него и да заживеят щастливо.

— И след това ще заминем за Лондон, а оттам за Париж — продължи мисис Суонкорт. — С баща ти сме го обсъдили. Първо трябва да се преместим в господарската къща, но докато това стане, смятаме да отидем в Торкий. Междувременно, вместо да се втурнем двамата на меден месец, дойдохме у дома да те вземем и да отседнем заедно в Бат за две или три седмици.

Елфрайд прие любезно, дори радостно, но разбра, че с този брак тя и баща ѝ престават завинаги да бъдат близки роднини, каквито бяха допреди няколко седмици. Сега беше невъзможно да му разкаже за безумното бягство със Стивън Смит. Той все още беше уютно подслонен в нейното сърце. Отсъствието му възвърна в голяма степен ореола на светостта, който беше почти изчезнал по време на отчаяното пътуване от Лондон. Възторгът често угасва при контакт с онзи, който го е разпалил, особено при трудни обстоятелства. И това последно преживяване със Стивън не допринесе с нищо той да блесне в нейните очи. Самият факт, че беше толкова добър, та я остави да се върне, беше оскърбление за нея. Като представителка на женския пол Елфрайд харесваше у мъжа истинската сила, колкото и зле да се проявяваше тя; и в онзи критичен момент в Лондон единственият шанс на Стивън да запази влиянието си над нея (което лицето му, но не и друго, му осигуряваше) беше да направи нещо, за което бе твърде млад — а именно, да я хване за китката, да я завлече до перилата на някой олтар и без да допуска възражения, да се ожени за нея. Непокколебимото действие често се възприема от критичния ум като безпредметно, а понякога дори като фатално; но решението, колкото и самоубийствено да е то, е по-привлекателно за една жена от най-недвусмисления фабиански успех^[3].

Така или иначе, някои от неприятните подробности на този случай пак бяха скрити от погледа и Стивън беше възвърнал немалко от пленителната си окраска.

[1] Джон Гей (1685–1732) — английски поет, „Чернооката Сузан“, балада. — Б.пр. ↑

[2] Вергилий, „Енеида“, Книга 1. — Б.пр. ↑

[3] Фабианство, Фабианско общество — житейска философия, която носи името на римския пълководец Квинт Фабий Максим; основна максима на последователите на фабинството е „Бързай бавно“. — Б.пр. ↑

XIII

*Най-вече намисляше, издирваше
и
нареждаше много притчи^[1].*

Лондон през октомври — два месеца по-късно. Бийдс Ин има тази особеност, че гледа към, посреща от и отправя в една оживена улица, която говори само за богатство и благоприличие, докато задният ѝ вход излиза на многолюдна мрежа от малки улички, каквито има навсякъде в метрополията. Нравствените последици са, първо, че онези, които са наели стаи в Бийдс Ин, имат възможността да наблюдават нравите и забавленията на долните прослойки на човечеството, без да правят нищо, освен да гледат през някой заден прозорец; второ, социалните различия, отрезвяващи, макар и неприятни, напомнят за себе си чрез дрезгав глас, несигурни стъпки, отекващ звук от удар или падане, чийто източник е някой пияница или побойник, пресичащ площада и нарушаващ тишината. Такива типове често минават през Бийдс Ин от една малка като лисича дупка уличка, но никога не се застояват там.

Едва ли е необходимо да се уточни, че всички гледки и движения вътре в Бийдс Ин бяха съвсем порядъчни. В хубавата октомврийска вечер, когато проследяваме Стивън Смит дотук, един кротък портиер седи на табуретка под един чинар наред това място с малко бастунче в ръка. Забелязваме дебел пласт сажди по клоните, увиснали на парцали като в комин. Почернелите клони не допринасят дървото да изглежда по-добре — останало сега почти без листа, — но през пролетта тяхната зелена свежа красота става двойно по-красива при този контраст. В ограденото място има цветна градина с достойни за уважение гергини и хризантеми, където един мъж мете листата от тревата.

Стивън преценява накъде да тръгне и се качва по стара, но широка дървена стълба с колонки и перила, покрити с плесен — такава стълба в професионална господарска къща щеше да бъде обявена за забележителен образец на ренесансово майсторство. Стига до една врата на първия етаж, на която с черни букви пише „мистър Хенри Найт“ — ясно е, че става дума за адвокат, макар че не е упоменато. Стената е дебела и има врата отвън и отвътре. Външната е леко отворена. Стивън чука на другата.

— Влез! — чува се глас дълбоко отвътре.

Първо се влизаше в малко преддверие, разделено от вътрешното помещение с арка, широко два-три метра и облицовано с дърво. От арката се спускаха две тъмнозелени завеси, които обгръщаха в тайнственост всичко, освен мъчителното драскане на перото за писане. Тук имаше хаотично струпани предмети — главно стари рамкирани гравюри и картини, — подпрени с лице към стената като плочки за покрив в двора на някой строител. Всички изложени тук книги бяха във формат фолио, твърде големи, за да бъдат откраднати — някои върху тежка дъбова маса в единия ъгъл, други на пода сред картините и всичко това смесено със стари палта, шапки, чадъри и бастуни.

Стивън дръпна завесата — пред него седеше мъж, който пишеше така, сякаш животът му зависеше от това — което си беше самата истина.

Трийсетгодишен мъж с пъстро палто, тъмнокестенява коса, къдрава брада и извити мустаци, сливащи се с брадата от двете страни на устата и, както обикновено, прикриващи истинското изражение на тази част от лицето под маската на хронична невъзмутимост.

— Ах, скъпи приятелю, знаех, че си ти — каза Найт с усмивка, като вдигна поглед и протегна ръка.

Сега можеха да се видят устата и очите на Найт. Тези негови черти бяха хубави и имаха странното свойство да изглеждат по-млади и по-ведри от челото и бузите, на които принадлежаха и които имаха болнав цвят поради очевидно бледата кожа. Устата не беше напълно лишена от закръглената извивка, която все още не даваше път на острата ъгловатост на средната възраст; очите, макар и проникателни, по-скоро проникваха, а не пронизваха: ето това бяха изгубили те от

момчешкия блясък през десетината години напрегнато четене, придало на погледа спокойствие, което много им подхождаше.

Една дама би казала, че в стаята мирише на тютюн; един мъж би казал, че не мирише.

Найт не стана. Погледна към часовника на камината, после се наведе към писмата си, посочвайки един стол.

— Е, радвам се, че дойде. Аз се върнах в града вчера. Недей да говориш, Стивън, десет минути, само толкова време имам до последната поща. На единайсетата минута съм твой.

Стивън седна, сякаш подобно посрещане в никакъв случай не беше нещо ново за него, а Найт продължи да се бори с перото като кораб с буря.

Цицерон нарича библиотеката „душата на къщата“; тук цялата къща беше душа. Части от пода и половината от стените бяха заети от лавици с книги; останалите части, включително конзоли, масички за сервиране и т.н., бяха отрупани с отливки, статуетки, медальони и гравирани табелки с различни текстове, събрани от собственика по време на странстванията му във Франция и Италия.

Само сноп вечерна светлина влизаше в стаята през един прозорец в ъгъла, който гледаше към вътрешен двор. На прозореца имаше аквариум. Представляваше мрачен паралелепипед, приемливо място за живи същества през повечето часове на деня, но за няколко минути вечер, както сега, един блуждаещ, добронамерен лъч светваше и стопляше малкия свят вътре, когато многоцветните зоофити се отвореха и протягаха ръце, водораслите ставаха почти прозрачни, раковините заблестяваха в по-златножълто и срамежливото общество изразяваше радост много по-ясно, отколкото с думи.

В рамките на предвидените десет минути Найт захвърли перото, извика момчето, което трябваше да занесе писмата в пощата, и щом вратата се затвори, възкликна:

— Ето, слава богу, свърших. Сега, Стивън, придърпай стола и ми разкажи какво си правил през всичкото време. Продължаваш ли заниманията по гръцки?

— Не.

— Защо?

— Нямам достатъчно свободно време.

— Това са глупости.

— Ами правих много други неща, но не и това.

Найт се извъртя и се озова точно срещу Стивън.

— А-ха! Дай сега да ти видя лицето, да съпоставя фактите и да отгатна какво точно се е случило.

Стивън се изчерви още повече.

— О, Смит — каза Найт, впил пръсти в раменете му, напрегнато втренчен в лицето му в едноминутно мълчание, — ти си влюбен.

— Ами... фактът е...

— Казвай направо. — Но като видя, че Стивън изглежда доста разстроен, състрадателно смени тона. — Смит, моето момче, достатъчно добре ме познаваш вече или поне би трябвало да е така и отлично знаеш, че ако решиш да ми разкажеш подробно за преживяването ти, ще те изслушам. Ако ли не, аз съм последният човек, който ще поиска да чуе.

— Ще ти кажа само това: *влюбен* съм и искам да се оженя.

Найт погледна заплашително, докато Стивън изговаряше тези думи.

— Не ме съди, преди да си чул останалото — извика нетърпеливо Стивън, като видя как изражението на приятеля му се промени.

— Аз не съдя. Майка ти знае ли за това?

— Нищо окончателно.

— А баща ти?

— Не. Но ще ти кажа. Младата дама...

— Виж, това е ужасно... никак не е кавалерско. Но аз може би разбирам малко в какво разположение на ума си, така че продължавай. Твоята любима...

— Тя е доста по-високо в обществото от мен.

— Както би трябвало да бъде.

— И баща ѝ не иска и да чуе за мен, докато съм в такава положение.

— Често се случва.

— Сега идва ред на това, за което искам да се посъветвам с теб. В дома ѝ се е случило нещо, което изключва възможността да говорим пак с баща ѝ. Затова си мълчим. Междувременно един архитект в Индия е писал на мистър Хюби с молба да му намери помощник, който е готов да отиде в Бомбай и да подготви чертежите за работа,

нещо, което преди е правено от инженерите. Предлаганата заплата е триста и петдесет рупии на месец или около трийсет и пет паунда. Хюби ми спомена за това и аз отидох при доктор Рей, който каза, че ще се аклиматизирам, без да боледувам. Е, ти би ли отишъл?

— Искаш да кажеш, че това е един евентуален път до младата дама?

— Да, мислех си, че мога да замина и да спечеля малко пари, да се върна и да поискам ръката ѝ. Имам възможност след година да работя за себе си.

— Ще ти бъде ли вярна?

— О, да! Завинаги — до края на живота ѝ!

— Откъде знаеш?

— Ами откъде знаят хората? Разбира се, че ще бъде.

Найт се облегна на стола си.

— Макар че я познавам съвсем добре такава, каквато тя съществува в сърцето ти, Стивън, не я познавам като човек от плът и кръв. Искам само да попитам дали тази идея да заминеш за Индия е изцяло плод на убеждението, че тя ще ти бъде вярна?

— Да, нямаше да отида, ако не беше заради нея.

— Ами, Стивън, поставяш ме в много неловко положение. Ако кажа какво наистина мисля, ще засегна твоите чувства; ако не кажа, ще подценя собствената си способност да разбирам. И не забравяй, че не знам много за жените.

— Но си имал връзки, макар че ми споделяш съвсем малко за това.

— Надявам се, че нищо няма да ти стане, докато ти кажа нещо повече.

Стивън трепна при тази забележка.

— Никога не съм се привързвал дълбоко — продължи Найт. — Никога не съм срещнал жена, достойна за това. Нито съм бил сгоден.

— А пишеш така, сякаш си бил сгоден стотици пъти, ако може така да се изразя — вметна обидено Стивън.

— Да, може. Но, скъпи мой Стивън, само онези, които имат половинчати знания за нещо, пишат за него. Добре запознатите изобщо не си правят труда. Всичко, което аз знам за жените или за мъжете, е куп общи приказки. Продължавам все така, понякога вдигам очи,

плъзгам поглед върху смазващата тежест на човечеството, застанало между мен и хоризонта като гарван — и нищо повече.

Найт замълча, сякаш бе потънал във върволица от мисли, а Стивън гледаше с предано благоговение своя учител, чийто ум, вярваше той, можеше да преглътне наведнъж всичко, което съдържаше собствената му глава.

Между Найт и Стивън Смит имаше затрогващо разбирателство, но не и голяма духовна близост. Найт беше видял младия си приятел като безгрижно момче с румени бузи, беше проявил интерес към него, беше го държал под око, след време започна да му оказва щедра помощ, като го въвеждаше и запознаваше с книги, докато обикновеното покровителство прерасна в познанство, което се разви в приятелство. И така, макар че Смит изобщо не бе човекът, когото Найт съзнателно би избрал за приятел — или дори за един от приятелския си кръг от десетина души, — той по някакъв начин му беше приятел. обстоятелствата, както обикновено, бяха предопределили всичко. Колцина от нас могат да кажат за най-добрия си приятел, камо ли за приятелите от не толкова близкото обкръжение, че той е човекът, когото е трябвало да изберем като носител на всички качества на човешката природа, които харесваме, и принципи, които отстояваме, и липсата на всичко, което не понасяме? Оpoznали сме човека, който чисто физически е близо до нас по силата на обстоятелствата, и му предоставяме доверието си и дори сърцето си като заместител.

— И какво мислиш за нея? — осмели се да попита Стивън след известно мълчание.

— Приемайки достойнствата ѝ на доверие от теб — отвърна Найт, — както правим с римските поети, за които не знаем нищо, освен че са съществували, продължавам да мисля, че тя няма търпеливо да те чака през това... да кажем, тригодишно отсъствие, докато си в Индия.

— Ще ме чака! — извика отчаяно Стивън. — Тя е чувствително и почтено момиче. А такава жена, която се е обвързала по този начин с един мъж, както тя с мен, не може да се омъжи за друг.

— Как се е обвързала? — попита Найт любопитно.

Стивън не отговори. Найт беше погледнал на любовта му толкова скептично, че вече нямаше смисъл да му се довери изцяло, както възнамеряваше.

— Добре, не казвай — продължи Найт, — но ти си изпроси този въпрос, което, предполагам, е неизбежно, когато си влюбен.

— И още нещо — обърна се към него умолително по-младият мъж. — Помниш ли какво ми каза веднъж за жените, които получават целувка? Не помниш ли? Че вместо да се прехласваме от държането им в такъв момент, трябва веднага да се усъмним дали в смущението им има някакво *благородство* — дали неловкото объркване не е истинското очарование, намеквайки, че ние сме първите, с които играят такава роля.

— Вярно е, съвсем вярно — отговори Найт замислено.

Често се случваше ученикът да помни уроците на учителя дълго след като самият учител ги е забравил.

— Да, тя е точно такава — извика победоносно Стивън. — Толкова много се беше развълнувала, че не знаеше какво прави.

— Прекрасно, прекрасно! — каза Найт утешително. — Значи, всичко, което мога да те посъветвам, е, че ако разбереш за подходящо вакантно място в Бомбай, няма причина да не отидеш, и то без да си правиш труда да разграничаваш причините. Никой не си дава точна сметка чий съвет следва или какво означават действията му.

— Да, заминавам за Бомбай. Ще напиша тук една бележка, ако не възразяваш.

— Преспи тази нощ — така е най-добре — и утре ще пишеш. Междувременно иди да седнеш пред прозореца и погледай моя Парад на човечеството. Аз ще вечерям навън тази вечер и трябва да се преоблека тук с дрехи от куфара. Пренасям някои неща, за да си спестя връщането в Ричмънд и обратно тук.

Найт застана в средата на стаята и отвори куфара си, а Стивън се приближи към прозореца. Лъчът светлина беше изпълзвал нагоре, беше се измъкнал и изчезнал; зоофитите спяха: сумрачна тъмнина проникваше в стаята. Но сега един друг поток светлина грейна над прозореца.

— Ето! — каза Найт. — Къде другаде в Англия има подобна гледка! Аз седя тук и ги наблюдавам всяка вечер, преди да се прибера вкъщи. Внимателно вдигни рамката.

Под тях имаше уличка, която стигаше до стената, а оттам завиваше косо и минаваше под една арка, така че задният прозорец на Найт веднага се издигаше над ъгъла на завоя, откъдето уличката се

разкриваше по цялото ѝ протежение. Тълпи — главно от жени — напредваха, шумяха и крачеха нагоре-надолу. От месарските сергии ярко грееха газови лампи и осветяваха парчета месо на оранжеви и яркочервени петна като необузданите цветове на късните картини на Търнър^[2], докато ромоленето и бърборенето във всички регистри и настроения бяха за тази човешка дива гора каквото са малките вълнички за потока в естествената гора.

Изминаха близо десет минути. Найт също дойде при прозореца.

— Сега ще извикам файтон и изчезвам по улицата в посока на Бъркли Скуеър — каза той, докато закопчаваше жилетката си и избутваше сутрешния си костюм в един ъгъл. Стивън се изправи, готов да тръгне.

— Какъв куп книги! — възкликна младежът, оглеждайки за последен път стаята с копнеж, като че ли най-голямото удоволствие в живота му би било да остане тук завинаги. В същото време обаче чувстваше, че е прекалил с престоя и злоупотребил с гостоприемството. Погледът му падна върху един фотьойл с натрупани на него вестници, списания и лъскави нови книги в зелено и червено.

— Да — каза Найт, който също погледна към тях и отрони една въздишка на умора, — с няколко от тях трябва да се направи нещо много скоро, предполагам. Стивън, нали знаеш, че ако искаш да останеш още малко, няма защо да бързаш. Още не съм съвсем готов. Разгледай тези книги, докато си облека палтото, и ще повървя малко с теб.

Стивън седна до фотьойла и взе да разлиства книгите. Сред тях попадна на кратък роман в един том. *Кралският двор в замъка Келиън. От Ърнест Фийлд.*

— Ще рецензираш ли тази? — попита Стивън подчертано незаинтересуван от страх да не изложи на присмех вълненията на Елфрайд.

— Кое? О, тази ли, може би, макар че сега не рецензирам много. Но този роман подлежи на това.

— Какво искаш да кажеш?

Найт не обичаше да го питат какво иска да каже.

— Какво искам да кажа! Искам да кажа, че повечето издадени книги не са нито достатъчно хубави, нито достатъчно лоши, за да предизвикат критика, но тази книга наистина е предизвикателна.

— С това, че е добра или че е лоша? — попита Стивън, разтревожен заради горката малка Елфрайд.

— Че е лоша. Изглежда, е писана от момиче, което няма и двайсет години.

Стивън не каза и дума повече. Не искаше да говори открито за Елфрайд, след като, за голямо съжаление, се изпусна, че тя се е обвързала, а и освен това строгата — почти твърдоглава и своеволна — неподкупност на Найт като критик беше непристъпна за скромното желание на един млад приятел като Стивън.

Найт беше готов. Изключиха газта и блъснаха вратата, за да я затворят, след което слязоха по стълбите и оттам на улицата.

[1] Еклезиаст 12:9. — Б.пр. ↑

[2] Търнър (1775–1851) — английски живописец, виртуозен представител на романтизма, известен като „художника на светлината“. — Б.пр. ↑

XIV

Лудуваме, докато е още май...

[1]

Сега трябва да си представим, че са изминали близо девет месеца. На мястото на есенния пейзаж, който оформяше обстановката в предишните сцени, наблюдаваме кулминацията на летния цъфтеж следващата година.

Стивън е в Индия, труди се в една канцелария в Бомбай; от време на време пътува в провинцията по служба и се чуди защо хората, които са тук по-отдавна, отколкото е той, се оплакват толкова много от влиянието на климата върху здравето им. Има ли друг млад човек, питаше се Стивън, с по-добър старт в живота от моя. Поне на него така му изглеждаше.

Стивън се появи на сцената точно по времето на изключителния апогей на благоденствието, в което дотогава се къпеше Бомбай. Строителството и проектантството бяха увлечени във всеобщия устрем. Спекулативният бизнес се развиваше с бързи крачки всеки ден, като единствената неприятна изненада, свързана с него, беше възможността да се сгромоляса.

Елфрайд не каза на баща си за двайсет и четири часовото бягство със Стивън, но и доколкото знаеше, тази новина не беше стигнала до ушите му по друг път. За кратко това тайно я безпокоеше и натъжаваше, а заминаването на Стивън засилваше още повече терзанията ѝ. Но Елфрайд притежаваше необикновената способност да се освобождава от безпокойството след определено време. Докато един човек, бавен по природа, поема нещастията си малко по малко, тя беше преглътнала цялото си страдание наведнъж и сега отново се чувстваше жива. Можеше да се откаже от тъгата и да я замени лесно с надежда, както гущерът сменя кожата си с нова.

Появи се възможност за две чудесни занимания. Едното беше публикуването на любовния роман и следенето във вестниците на отзиви за него, които, макар че досега бяха красноречиво кратки, успяваха да отвлекат мислите ѝ. Другото беше преселването ѝ от дома на викария в по-удобната стара къща на мисис Суонкорт, която се издигаше над същата долина. На мистър Суонкорт отначало не му харесваше идеята да го местят в женско царство, но очевидните предимства на подобно заемане на по-високо положение го накара да размисли. Така се стигна до радикално „преместване“ — дамите се установиха в Торкий, както се бяха уговорили, а викарият сновеше между двете къщи.

Мисис Суонкорт значително разшири представите на Елфрайд за аристокрацията и тя започна да прощава на баща си за брака му по сметка. Разбира се, че от светска гледна точка едно хубаво лице на четирийсет и три години никога не бе правило по-голяма услуга на един мъж.

Новата къща в Кенсингтън беше готова и всички те бяха в Лондон.

Храстите в Хайд Парк бяха пресадени както обикновено, столовете — подредени в редица, тревните площи — добре оформени по краищата, алеите изглеждаха като покосени от гръмотевична буря — хора, незаети с работа, поръчваха карети, други, които бързаха, се нуждаеха от коне и двете алеи, Драйв и Роу, станаха отново за един час място за развлечение. Наслаждаваме се на гледката в шест часа на този летен следобед сред жълто-оранжева омара под виолетово небе. Екипажът на семейство Суонкорт е увлечен в този наплив.

Мисис Суонкорт беше от онези хора, които говорят хапливо, но нейният плътен мелодичен глас — единствената красива черта на възрастната жена — не допускаше слушателите ѝ да изпитат досада.

— Сега — каза тя на Елфрайд, която като Еней в Картаген^[2] беше във възторг от прекрасната гледка — ще видиш, че отсъствието на придружители ще ни въоръжи, както въоръжава всички, с изключителната способност да тълкуваме чертите на себеподобните ни. Аз винаги съм слушател на такива места — не на историите, разказвани от съседите ми, а на лицата им — и преимуществото е, че

независимо дали се намирам на алеята за ездачи, на булеварда, на моста Риалто или в Прадо, всички те говорят един и същ език. Може би съм придобила това умение, бидейки една грозна самотна жена толкова години наред, без никой да ми дава информация, нещо, което няма да ти се стори странно, ако ти дойде наум един подобен случай — колко точно съобщават часа хората, които нямат часовник.

— Да, точно така е — каза мистър Суонкорт услужливо. — Аз познавам селяни от Ендълстоу и от други ферми, които имат системи от наблюдения за тази цел. Чрез сенки, ветрове, облаци, движения на овце и крави, пеене на птици, кукуригане на петли и стотици други гледки и звуци, за чието съществуване хората с часовници в джобовете изобщо не знаят, те могат да кажат колко е часът с точност до десет минути по всяко време. Това ми напомня за една стара история, която, страхувам се, е много лоша — много лоша, за да я разкажа. — Тук викарият поклати глава и се разсмя беззвучно.

— Разкажи я, хайде! — настояха дамите.

— Не бива.

— Това е абсурдно — каза мисис Суонкорт.

— Става дума за един човек, който със същата внимателно изградена наблюдателна система мамел хората повече от две години, като ги уверявал, че носи тайно барометър и затова толкова точно предвижда промените във времето, а всъщност съдел за тях по неприятните звуци на задника си и настроенятия на жена си.

Елфрайд се разсмя.

— Точно така — рече мисис Суонкорт. — По същия начин, по който онези хора са изучили символите на природата, аз съм научила езика на незаконородената ѝ сестра — превземката: послъгване с очи, презрение с върха на носа, възмущение с косата на тила, смеха на дрехите, цинизма на стъпките, различните емоции при завъртането на бастуна, свалянето на шапката за поздрав, отварянето на слънчобрана, всичко това го знам без грешка. Погледни само майката в каретата отсреща — посочи тя с едно око. — Завладялото я усещане за собственото ѝ положение, изписано на лицето ѝ, е особено уничително за човек, който обича страната си. Просто не е за вярване, че светските хора, които уж са много по-издигнати от онези със скромно място в обществото, може да са толкова невежи за елементарните изисквания да проявяваш сдържаност.

— Как така?

— На лицата им е изписано като Божия заповед на пергамент „Умолявам те, виж коронката и роклята ми“.

— Наистина, Шарлот — каза викарият, — ти вникваш в човешкото лице както мистър Пъф в кимането на лорд Бърли^[3].

Елфрайд не можеше да не се възхищава на красотата на своите сънароднички, особено след като самата тя и собствените ѝ няколко познати винаги бяха леко загорели от слънцето или одраскани по ръцете от някоя къпина по това време на годината.

— И колко красиви цветя и листа носят на шапките си! — възкликна тя.

— О, да — отвърна мисис Суонкорт. — Някои от тях са дори по-ярки от истинските. Виж каква красива роза носи онази дама там, зад преградата. Елегантни лозови ластари, увити около стъблото да пазят от убождане и всичко се развива толкова естествено точно над ухото ѝ — съзнателно казвам *развива се*, защото и розовите венчелистчета, и хубавите ѝ розови бузи са дело на природата в очите на случайния наблюдател.

— Но защо не ги похвалиш малко, те го заслужават! — каза великодушно Елфрайд.

— Ами правя го. Виж как херцогинята на... се поклаща напред-назад на седалката, използвайки люлеенето на ландото, за да погледне наоколо само когато главата ѝ се люшка напред с невъзмутима гордост, която не допуска съпротива срещу наложилите се обстоятелства. Виж красиво нацупените уста на онова семейство там — няма никакви следи, че това е нагласено предварително, толкова изкусно го правят. Виж престорено срамежливите малки юмручета, стиснали слънчобраните; миниатюрния показалец, който е постоянно нащрек, изправен и насочен към дръжката от слонова кост, многозначителен колкото искаш, лъскавия атлаз на слънчобрана, неизменно в тон с цвета на лицето под него, и понеже на пръв поглед изглежда, че е случайно така, това го прави особено привлекателно. Ето го на отсрещната седалка червения тефтер, който говори, че те имат огромен брой познати. Особено много се възхищавам на онази щедро надарена с дъщери жена, седнала от другата страна — искам да кажа, че тя изглежда така, сякаш не съзнава как минувачите зяпат момичетата, но преди всичко как изглеждат самите момичета — погледът им се губи в

дълбоките очи на красивите мъже, като че ли не знаят какво гледат — мъжките очи или листата на дърветата. Нали искаше да ги похваля? Но аз само се шегувам, дете, знаеш, че е така.

— Пфу-у, колко е топло! — обади се мистър Суонкорт, сякаш мислено беше много далеч от всичко, което виждаше. — Дори часовникът ми толкова се е нагрял, че едва го докосвам да видя колко е часът, а целият свят мирише като вътрешността на шапка.

— Как само те зяпат мъжете, Елфрайд! — заяви възрастната дама. — Направо ще ме убиеш.

— Ще те убия?

— Както диамантът убива опала, когато са в една обковка.

— Забелязах няколко дами и джентълмени да ме гледат — каза Елфрайд непресторено, без да крие удоволствието, че е наблюдавана.

— Мила моя, не бива вече да казваш „джентълмени“ — отбеляза втората ѝ майка с лукаво загрижен тон, от който веднага погрозняваше. — „Джентълмените“ сме ги отстъпили на средната класа, мисля, че тази дума все още може да се чуе, ако отидеш на бал на търговци или на чай в провинцията. Тук вече не се използва.

— Какво трябва да казвам тогава?

— Дами и *господа*. Само това.

В този момент в потока от превозни средства се появи, движейки се в обратната посока, една колесница, чиято каросерия пресъздаваше наситения тъмносин оттенък на среднощното небе, а за колелата и ръбовете беше избран фино нанесен ултрамарин; ливреите на слугите представляваха тъмносини палта със сребриста дантела и ръждивочервени бричове. Всичко това образуваше едно органично цяло и се движеше зад двойка дорести коне, които напредваха безразлично, увлечени в много изискан тръс. От време на време различни точки на жилестата им кожа потръпваха, с което сякаш искаха да покажат, че се интересуват от съвсем други неща.

В тази колесница имаше един мъж, чиято външност не се отличаваше с нещо специално, освен че по някакъв начин приличаше на добродушен пътешественик от най-висша класа. До него седеше дама с воднисти очи и бледа кожа от групата на „интересните“ жени, която преминаваше в групата на болнавите, като най-голямото ѝ удоволствие очевидно беше да не харесва нищо. Срещу двойката се виждаха две момиченца с бели шапки със сини пера.

Дамата забеляза Елфрайд, усмихна се и кимна, докосна лакътя на съпруга си, който се обърна, и в този миг Елфрайд го разпозна, а той галантно повдигна шапката си. Тогава двете деца протегнаха ръце към Елфрайд и се засмяха радостно.

— Кой е този?

— Ами лорд Лаксилиан, нали така? — отговори мисис Суонкорт, която заедно с викария седеше с гръб към тях.

— Да — потвърди Елфрайд. — Това е единственият мъж, когото смятам за по-красив от папа.

— Благодаря, мила — каза мистър Суонкорт.

— Да, но баща ти е много по-възрастен. Когато лорд Лаксилиан остарее още малко, няма да е и на половината толкова хубав, колкото е нашият кавалер.

— Благодаря също и на теб, мила — каза мистър Суонкорт.

— Вижте — възкликна Елфрайд, като продължаваше да гледа към децата, — вижте как ме викат миличките! Едната плаче да отида при тях.

— Току-що говорехме за гривни. Погледни гривната на лейди Лаксилиан — каза мисис Суонкорт, когато баронесата вдигна ръка, придържайки едно от момиченцата. — Смъква се по ръката ѝ, много по-голяма е. Отвращава ме това разстояние между гривната и китката, чудя се как може жените да имат толкова лош вкус.

— Съвсем не е въпрос на вкус, наистина — възрази Елфрайд. — Просто ръката ѝ е отслабнала много, горката. Нямах представа колко се е променила през последната година.

Сега каретите се приближиха една към друга и двете семейства си размениха по-непринудени поздрави. Семейство Лаксилиан мина от другата страна на алеята и спря под чинарите точно зад семейство Суонкорт. Лорд Лаксилиан слезе и тръгна към тях, смеейки се мелодично.

Този негов смях привличаше хората. Те харесваха музикалните звуци и забравяха, че той няма никакви таланти. Мистър Суонкорт го запомняха с държането му, Стивън Смит с лицето му, а лорд Лаксилиан — със смеха му.

Мистър Суонкорт направи няколко приятелски коментара — включително за жегата.

— Да — каза лорд Лаксилиан, — следобед минахме покрай витрината на един кожухар и гледката ни подежда толкова задушавашо, че с радост се магнахме оттам. Ха-ха! — Той се обърна към Елфрайд: — Мис Суонкорт, не съм ви виждал, нито съм говорил с вас, откакто литературният ви подвиг стана известен. Нямах представа, че едно дете си води записки сред тишината на Ендълстоу, иначе с приятелите ми непременно щяхме да пазим поведение. Суонкорт, защо не ме предупреди?

Елфрайд се смути, изчерви се, разсмя се, каза, че не си струва да се говори за това, и т.н., и т.н.

— Мисля, че от *Настояще* се отнесоха доста несправедливо към вас, наистина така мисля. Да пишеш дълбокомислена рецензия за една елегантна занимавка като *Кралският двор в замъка Келиън* е абсурдно.

— Какво? — зачуди се Елфрайд, отваряйки очи. — Рецензирали са ме в *Настояще*?

— О, да, не знаехте ли? Ами това беше преди четири или пет месеца.

— Не, не съм виждала рецензията. Много съжалявам! Жалко за издателите ми! Обещаха да ми изпратят всичко, което се появи.

— Ах, в такъв случай се страхувам, че ви съобщих неприятна информация, съзнателно премълчавана от любезност. Може би са си казали, че няма да ви я изпратят, за да не ви причинят ненужно болка.

— О, не, наистина се радвам, че ми казахте, лорд Лаксилиан. Това е криворазбрана любезност от тяхна страна. Толкова критична ли е рецензията? — попита тя трепетно.

— Не, не, не точно, макар че сега съм забравил каква точно беше целта ѝ. Звучеше просто... просто остро, нали разбирате — нечестно, ако може така да кажа. Но наистина паметта не ми дава възможност да съм категоричен.

— Ще отидем в офиса на *Настояще* и веднага ще я поискаме, нали ще отидем, папа?

— Ако си толкова нетърпелива, мила, ще отидем или ще поискаме да ни я изпратят. Но това ще стане утре.

— Моля ви, Елфрайд, направете ми една малка услуга сега — каза лорд Лаксилиан развълнувано с вид на човек, който съжалява, че е съобщил новина, която я е разтревожила. — Аз всъщност съм изпратен тук като специален куриер от моите малки Поли и Кейти да ви помоля

да дойдете при тях в нашата карета. Трябва да отида отсреща на „Пикадили“ и съпругата ми остава сама с двете. Страхувам се, че те са доста разглезени деца, но аз почти им обещах, че ще дойдете.

Стълбичката беше спусната и Елфрайд бе преместена — за огромна радост на момиченцата и за безобидния интерес на разни безделници със зачервена кожа и дълги вратове, които хвърляха по някой бегъл поглед на това представление, вдигнали бастуните до устните си, смеейки се от време на време с дълбок гърлен глас и с очите си, без устата им изобщо да участва в това действие. Лорд Лаксилиан нареди на кочияша да тръгва, повдигна шапката си, усмихна се, но усмивката му се размина с целта си и кацна върху един непознат, който се поклони озадачен. Лорд Лаксилиан остана загледан в Елфрайд.

Погледът беше мъжествен, открит, искрен израз на възхищение; моментно отдаване на почит, каквато всеки англичанин би отдал на красотата, без да се срамува от чувствата си или да допусне те да го отклонят и на милиметър от емоционалните му задължения като съпруг и глава на семейство. След това лорд Лаксилиан се обърна и замислено тръгна към горния край на парка.

Мистър Суонкорт беше слязъл заедно с Елфрайд, за да пресече и да излезе на алеята за ездачи, където да поговори няколко минути с един приятел, когото бе видял там; така съпругата му остана съвсем сама в каретата.

Докато се разиграваше тази кратка сцена, сред излезлите на разходка зрители стоеше един мъж, който изглеждаше някак различен от останалите. Иззад множеството хора, зад редицата столове, облегал на едно дърво, той наблюдаваше Елфрайд с тих и критичен интерес.

Три подробности, свързани с тази дискретна личност, разкриваха веднага на опитното око, че той не е *pur sang*, чистокръвен ездач от парка. Първо, една-две непоправими гънки точно на талията на редингота, които свидетелстваха, че не е бил достатъчно придирчив към шивача си, за да демонстрира занаятчията своя класически, агресивно изкусен майсторлък. Второ, замърсен чадър, станал такъв заради навика на собственика му да се подпира тежко на него и да го използва като истински бастун, вместо да насочва заострения му край да докосва земята с кокетни целувки, както се прави на алеята за ездачи. Трето и най-важно, гледайки лицето му, няма как да не

предположиш, че очите ти виждат отблизо един съвършен ум вместо съвършена кожа *et praeterea nihil*, и нищо друго, която е по право запазена марка на алеята за ездачи.

По всяка вероятност, ако мисис Суонкорт не беше останала сама в каретата под дървото, този човек нямаше да излезе от своето незабелязано от никого усамотение. Но като забеляза това, той мина напред, наведе се под перилата и застана до вратата на каретата.

Мисис Суонкорт го гледа замислено петнайсет секунди, после протегна ръка, смеейки се.

— Това е Хенри Найт, разбира се, че е той! Мой втори — трети — четвърти братовчед. Какво да кажа? Във всеки случай, роднина.

— Да, остатък от нещо, което още не е изхвърлено. И аз не бях сигурен дали си ти от мястото, където стоях.

— Не съм те виждала, откакто отиде в Оксфорд — колко години са това! Сигурно знаеш, че се омъжих.

Последва разговор за раждания, смърт и сватби в семейството, за които не е нужно да се разказва подробно. Найт попита:

— Младата дама, която се премести в другата карета, значи е твоя доведена дъщеря?

— Да, Елфрайд. Сигурно я познаваш.

— А коя беше дамата, при която се качи Елфрайд? Изглеждаше някак размита и водниста като собственото си отражение в езеро?

— Лейди Лаксилиан; много болнава, каза Елфрайд. Съпругът ми е далечен роднина с тях, но от страна на... няма стремеж за близост. Както и да е, Хенри, ти, разбира се, ще дойдеш да ни видиш. Шеврон Скуеър двама и четири. Ела тази седмица. Ние сме в града още една-две седмици.

— Чакай да видя. Утре трябва да съм в Оксфорд, където ще остана няколко дни, затова се страхувам, че трябва да се лиша от удоволствието да ви видя в Лондон тази година.

— Ела тогава в Ендълстоу, защо не тръгнеш с нас?

— Страхувам се, че ако дойда преди август, ще трябва да си тръгна след ден или два. Много ще се радвам, ако бъдем заедно в началото на август, тогава ще мога да остана по-дълго. Мислех да изкарам цялото лято на запад.

— Много добре. Не забравяй, че сме се уговорили. А сега няма ли да изчакаш да видиш мистър Суонкорт? Той ще се върне до десет

минути.

— Не, и моля да бъда извинен, трябва пак да се върна в кантората тази вечер, преди да се прибера вкъщи; всъщност би трябвало да съм вече там — в момента имам купища спешни въпроси, с които трябва да се заема. Моля те да му обясниш. Довиждане.

— И да ни съобщиш кога пристигаш, колкото може по-скоро.

— Непременно.

[1] Томас Грей (1716–1771) — английски поет, „Ода за пролетта“.
— Б.пр. ↑

[2] Според легендите след разрушаването на Троя Еней предприема морско пътешествие и стига до Картаген, където боговете му казват, че трябва да отиде в Италия и да положи основите на град, който „няма да има край“. Това е началото на вечната вражда между Рим и Картаген. — Б.пр. ↑

[3] Герои на английския драматург Ричард Шеридан (1751–1816) от пиесата му „Репетиране на трагедията“. — Б.пр. ↑

XV

... един залутан глас...^[1]

Макар че истинските и разбираеми тревоги не изчезват, когато са доверени просто на познати, това разсейва някои мрачни настроения. Сред тях е и неясната раздражителност — един вид безпокойство, което като поток става по-плитко, ако се разлее нашироко.

Същата вечер след срещата в Хайд Парк Елфрайд и мисис Суонкорт разговаряха в стаята за преобличане на възрастната дама. Ето какъв беше случаят, който се обсъждаше тук.

Елфрайд точно беше получила любящо писмо от Стивън Смит в Бомбай, което ѝ беше препратено от Ендълстоу. Но тъй като не този е случаят, за който споменахме, не си струва да любопитстваме повече за съдържанието на писмото, освен да добавим, че с необмислена, макар и простима увереност в бъдещето той в приповдигнато настроение се обръщаше към нея като към негова скъпа бъдеща съпруга. Вероятно не може да се посочи по-кратко и по-ясно правило, наложило се от опит, за проверка на темперамента на един мъж — избухлив или сдържан, от отговора на следния въпрос: използвал ли е, или използва ли с по-ранна дата думата „съпруга“ за любимата си, която истински обича.

Тя беше взела въпросното *писане* в стаята си, беше прочела малко от него, а останалото бе запазила за утрешния ден, защото не искаше да проявява екстравагантност, като изпита цялото удоволствие еднократно. Все пак не можа да устои на желанието да се наслади още малко, така че писмото отново бе извадено и въпреки опасенията от разточителство бе изчетено докрай. Вече препрочетено, то се озова в джоба ѝ.

А това какво е? Един вестник за Елфрайд, който тя не бе забелязала в бързината си да отвори писмото. Това беше старият брой

на *Настояще* с рецензията за нейната книга, препратена тук, както беше поискано.

След като я прочете набързо, Елфрайд се сви, беше се смалила осезаемо и с вестника в ръка отиде при мисис Суонкорт в нейната стая за преобличане, за да успокои или поне да смекчи раздразнението си, чувайки от доведената си майка една разумна преценка.

Сега тя гледаше безутешно през прозореца.

— Няма нищо, моето дете — каза мисис Суонкорт след внимателен прочит на посочения материал. — Мисля, че рецензията не е чак толкова ужасна в крайна сметка. Освен това всички вече са забравили за нея. Сигурна съм, че началото е достатъчно хубаво за която и да е книга. Чуй сега — звучи по-добре, когато се чете на глас, отколкото когато се задълбочиш мълчаливо: *„Кралският двор в замъка Келиън. Средновековен любовен роман. От Ърнест Фийлд. С надеждата, че за известно време ще се спасим от монотонното повторение на досадни подробности от пейзажа на съвременното общество, от анализиране на някой неинтересен герой или от неестественото развитие на някой сензационен сюжет, разтворихме тази книга с удоволствие. Склонни бяхме да се залъгваме, представяйки си, че може да бъде оповестена появата на нещо ново сред затвори в средновековни замъци, окови, ризници от метални брънки, лица с дълбоки белези, нежни девизи, преоблечени като пажове, които отдавна не сме чували“*. Ами това е много хубаво начало според мен, при това дава повод за гордост, защото е написано от мъж, който никога не те е виждал.

— Е, да — промълви печално Елфрайд, — но виж по-нататък.

— Да, по-нататък не е много ласкаво, признавам — съгласи се мисис Суонкорт и продължи да чете: *„Вместо това установяваме, че сме в ръцете на някаква млада дама, едва ли стигнала възрастта, когато човек вече смята, че е отговорен за делата си, ако съдим по глупавата измислица, която се мъдри на заглавната страница, с цел да скрие пола си“*.

— Не съм глупава! — каза възмутено Елфрайд. — Всякак може да ме нарече, но не и така.

— Не си глупава, наистина. Значи: *„Ръцете на една млада дама... чиито глави са просто посветени на невъзможни турнири, кули и приключения, които се четат като скучни имитации на подобни сцени*

от историите на мистър Г. П. Р. Джеймс и на най-неубедителните моменти в *Айвънхоу*. Стръвта е толкова осезаемо изкуствена, че и най-лековерната кротушка няма да се улови на въдицата“. Тук, мила моя, не виждам от какво толкова се оплакваш. Доказваш, че си достатъчно умна да го накараш да си мисли за сър Уолтър Скот, а това вече е много.

— О, да, макар че самата аз не мога да пиша романи, защо поне да не му напомням за онези, които могат! — Елфрайд възнамеряваше да подхвърли тези думи саркастично на невидимия си враг, но тъй като сарказмът ѝ беше толкова присъщ, колкото и на един гълъб, те просто се отрониха като нежен шепот от нацупените ѝ устни.

— Разбира се — и това е нещо. Книгата ти е достатъчно добра, за да мине за лоша в обичайния литературен смисъл, и не е поставена в тъжна изолация, защото е прекалено лоша, та да бъде критикувана. „За да се поддържа в наши дни интерес към историческия роман, задължително е читателят да бъде напътстван от представител на някой почти изчезнал вид, който се занимава с легенди и който, в допълнение на порива да изучава старини и неотслабващата вяра в ореола на Средновековието, трябва да притежава творческа способност, при която деликатността на чувствата е отхвърлена със силата на спойката между вълнуваща случка и първични одухотворени страсти.“ Е, това задъхано излияние не се отнася за теб, Елфрайд, то е просто нещо за запълване. Чакай да видя кога пак се захваща с теб... всъщност чак на самия край. Тук вече те представя в добра светлина. „Но да се върнем към малката книга, която използвахме в тази статия. Далеч сме от мисълта да омаловажаваме способностите на авторката. Тя притежава определена гъвкавост, която ѝ позволява да използва ефективно един типичен стил на разказване. Той може да се опише като шепнене на нежни емоционални баналности, особена дарба на онези, за които социалната хармония на едно мирно съществуване е всекидневна храна. Затова въпроси, свързани с бита и естествените черти, които правят хората истински, може да бъдат въведени без поразителни анахронизми и тогава тя е на мястото си; като цяло смятаме, че сме в правото си да кажем: книгата си струва да бъде прочетена заради онези моменти, които нямат нищо общо с историята.“ Предполагам, че намерението е било да звучи иронично,

но ти не мисли повече за това, мила моя. Седем часът е. — И мисис Суонкорт извика прислужницата.

Нападките са по-възбуждащи от съгласието. В писмото си Стивън се вълнуваше единствено от това, че той и тя са едно цяло; рецензията беше точно обратното. Някакъв непознат без име, форма, възраст или външност, но с мощен глас, представлява, естествено, нещо ново и доста интересно за една дама, към която е избрал да се обърне. Тази вечер докато заспиваше, Елфрайд обичаше автора на писмото, но мислеше за автора на рецензията.

[1] Уилям Уърдсуърт (1770–1850) — английски поет-романтик, „На кукувицата“. — Б.пр. ↑

XVI

*И фантазията се развихря —
както само тя умее...^[1]*

Един ден, около три седмици по-късно, семейното трио Суонкорт седеше тихо в гостната на „Канарите“, къщата на мисис Суонкорт в Ендълстоу, приказваха си и спокойно правеха равносметка на предишните един-два месеца, прекарани в Лондон — действително изтощителни дори за хора, чиито познати се броят на пръсти.

Само един сезон в Лондон с нейната многознаеща втора майка така бе изострил възприятията на Елфрайд, че ухажването на Стивън ѝ се струваше емоционално оскъдно и я връщаше няколко години назад в едно наивно минало. От гледна точка на интелектуалния ни опит, както и при обикновено наблюдение, нашето собствено развитие се възприема като отлитане на онова, от което сме започнали да се развиваме.

Тя седеше на един нисък стол и гледаше любовния си роман с меланхоличен интерес за първи път, откакто се беше запознала с рецензията в *Настояще*.

— Още ли мислиш за онзи рецензент, Елфи?

— Не точно за него, а за мнението му. Всъщност като гледам книгата, след като е минало толкова време, струва ми се, че той е оценил част от нея доста справедливо.

— Не, не, точно сега не бих развяла бяло знаме! Представи си само как сред всички хора в света не друг, а писателката отива при врага. Как ще се бият хората на Монмът^[2], след като Монмът бяга?

— Не правя това. Но мисля, че някои от аргументите му са основателни, а други не са. И тъй като той има известни съмнения за моята почтеност, съжалявам още повече че тълкува толкова погрешно мотивите ми за някои неща. По-неприятно е да те разберат

неправилно, отколкото да те представят неправилно. А той ме разбира неправилно. Не мога да съм спокойна, докато някой всяка вечер си ляга, приписвайки ми намерения, каквито никога не съм имала.

— Той дори не знае името ти, нищо не знае за теб. И няма съмнение, че вече е забравил за съществуването на тази книга.

— Много ми се иска някой да му даде да се разбере, че не е прав по един-два въпроса — каза викарият, който досега беше мълчал. — Разбирате ли, критиците продължават да си пишат и никой никога не ги поправя, нито спори с тях, затова те не си вземат бележка.

— Папа — зарадва се Елфрайд, — напиши му!

— Мога и да му напиша, мога и да му говоря — заяви мистър Суонкорт.

— Направи го! И кажи, че младата дама, която е написала книгата, е приела мъжко име за псевдоним не от суета или самонадеяност, а защото се е страхувала да не прояви арогантност, ако използва името си. Кажи му, че този роман не е предназначен за такива като него, а е замислен като подсладител на историята за млади хора, които биха могли да развият интерес към случилото се в собствената им страна преди стотици години и да се изкушат да се заровят по-дълбоко в тази тема. О, има толкова много за обясняване. Бих искала аз да му пиша!

— Виж какво, Елфи, ще ти кажа какво ще направим — отвърна мистър Суонкорт, който с някакво пасторално чувство за хумор се забавляваше с идеята критикът да бъде критикуван. — Ти ще напишеш точен списък къде греша, а аз ще го подпиша и ще го изпратя от мое име.

— Да, сега, веднага. — Елфрайд скочи от стола. — Кога ще го изпратиш, папа?

— О, предполагам, че след ден-два — отговори викарият. Той замълча и леко се прозя, и както се случва с повечето възрастни хора, ентузиазмът му започна да спада веднага щом трябваше да се пристъпи към действие. — Но, наистина, едва ли си струва — добави той.

— О, папа! — извика Елфрайд, силно разочарована. — Каза, че ще го напишеш, а сега не искаш. Не е честно.

— Но как ще го изпратим, като не знаем за кого е?

— Ако наистина искаш да го изпратиш, лесно може да стане — обади се мисис Суонкорт, притичвайки се на помощ на заварената си дъщеря. — Ако на плика се напише „За рецензента на *Кралския двор в замъка Келиън*, на вниманието на редактора на *Настояще*“, ще стигне до него.

— Да, сигурно.

— Защо ти не напишеш писмото, Елфрайд? — попита мисис Суонкорт.

— Може — каза тя колебливо, — ще го изпратя анонимно: както той постъпва с мен, така и аз с него.

— Няма никакъв смисъл от това!

— Но аз не искам той да знае името ми. Ами ако напиша само инициалите си? Колкото по-малко знаят за теб, толкова повече мислят за теб.

— Да, може.

Елфрайд тутакси се захвана да пише. Единственото ѝ желание през последните две седмици, изглежда, беше на път да се сбъдне. Както става с чувствителните и самотни умове, продължителните размишления по въпроса бяха отворили необятно пространството, което тя си представяше, че заема или е заемала в непонятния ум на рецензента. По обедно и вечерно време се терзаше в усилията си да разбере по-ясно как я възприемаше той като жена, което е различно от това като автор: наистина ли я презираше; по-хубави или по-лоши неща мислеше за нея, отколкото за обикновените млади жени, които никога не се осмеляват да застанат срещу огъня на критиката. Сега щеше да има удоволствието да почувства, че във всеки случай той знае истинското ѝ намерение да пресече неговата пътека и да го ядоса с изпълнението си, а може би също така да се научи да го презира по-малко.

Четири дни по-късно един плик, адресиран до мис Суонкорт с непознат почерк, беше изваден от чантата на пощальона.

— О! — възкликна Елфрайд и сърцето ѝ се сви. — Може ли да е от онзи човек — лекция за наглостта ми? И още едно за мисис Суонкорт със същия почерк! — Страх я беше да отвори писмото си. — Но как може да знае името ми? Не, това е някой друг.

— Глупости! — каза мрачно баща ѝ. — Ти си изпрати инициалите, а той е разполагал с указател. Макар че едва ли би си

направил труда да се рови там, освен ако не е бил безмилостен към теб. Мисля, че си писала доста по-рязко, отколкото се очаква за една проста литературна дискусия. — Това навременно уточнение целеше преценката на викария да остане вярна, както и да се развият нещата.

— Ето, пристраших се! — каза Елфрайд, разкъсвайки отчаяно плика.

— Ама, разбира се — възкликна мисис Суонкорт и вдигна поглед от писмото. — Кристофър, когато споменах, че съм видяла моя далечен роднина Хари Найт, съвсем забравих да ти кажа, че го поканих да прекара тук колкото време иска, и сега той пише, че може да дойде когато и да е през август.

— Кажу му да дойде на първо число от месеца — отговори обърканият викарий.

Тя продължи да чете.

— Мили боже, но това не е всичко. Той всъщност е рецензентът на книгата на Елфрайд. Какъв абсурд, наистина! Нямах представа, че рецензира романи, нито че е свързан с *Настояще*. Той е адвокат и аз мислех, че пише само за тримесечните списания. Елфрайд, виж сега в какво странно объркано положение ни постави! На теб какво ти пише?

Елфрайд беше оставила писмото с поруменяло от недоволство лице.

Уважаема госпожо,

Макар и да съжалявам, че забележките ми са Ви прозвучали рязко, за мен е удоволствие, че те са предизвикали такъв пряк аргументиран отговор. За жалост, мина много време, откакто писах рецензията, и паметта ми вече не е толкова услужлива, та да мога да кажа една-единствена дума в своя защита, дори и да е останала такава дума, което е съмнително. Ще разберете от писмото, което съм написал на мисис Суонкорт, че ние не сме толкова непознати, колкото сме си представяли. Може би ще имам удоволствието да Ви видя скоро, когато всеки аргумент, който решите да изложите, ще получи цялото внимание, което заслужава.

— Това е завоалиран сарказъм, знам, че е така.

— О, не, Елфрайд.

— А и забележките му не звучаха рязко, искам да кажа, че това не съм му го писала.

— Той смята, че си в ужасно настроение — каза мистър Суонкорт, подсмиввайки се.

— Като дойде тук, ще ме види и ще разбере, че авторката, чийто език е достоен за презрение, има и нагло поведение. От все сърце съжалявам, че изобщо му писах!

— Не се тревожи — каза мисис Суонкорт, която също се смееше тихичко на пресекулки, — това ще направи срещата много комична и ще осигури на баща ти и на мен едно великолепно забавление. Като си помисля само как през цялото време си блъскаме главите, а той бил Хари Найт! Просто не мога да повярвам.

Викарият веднага си бе спомнил, че това е наставникът и приятелят на Стивън Смит, но след като вече тази история не го занимаваше, не каза нищо. Упорито се въздържа да споменава каквото и да е, което би могло да върне спомена за неприятната (за него) грешка по отношение на потеклото и мястото в обществото на горкия Стивън. Елфрайд, разбира се, също се беше досетила и това усложни още повече отношенията, оплитайки ги в мрежа, за която втората ѝ майка нищо не знаеше.

Установяването на самоличността не направи Найт по-привлекателен сега, макар че преди една година тя щеше да иска да го види, защото проявяваше интерес към него като приятел на Стивън. За късмет на Найт тази причина да приветства появата му беше започнала да става неудобна за нея, когато интересът към него заради самия него я направи ненужна.

Тези съвпадения наред с всичко останало, свързано с Найт, държаха ума на Елфрайд в напрежение по отношение на него. Вярна на навика си, когато беше изправена пред дилема, така и сега тя тръгна между лавровите храсти и там, застанала безшумно, разкъсвайки едно листо, без да го отстранява от стъблото, си припомни честите похвали на Стивън за приятеля му и съжали, че не е слушала по-внимателно. После все така дърпайки листото, тя се изчерви, представяйки си на

какво унижение ще я подложат думите му, когато се срещнат, заради натрапването ѝ, както го преценяваше сега, да му пише.

Другият момент от размишленията ѝ беше каква би могла да бъде външността на този човек — висок ли е, или нисък, тъмнокос или рус, весел или мрачен? Можеше да попита мисис Суонкорт, но рискуваше да си навлече някоя подигравателна забележка. Накрая Елфрайд щеше да каже: „О, каква досада само с този рецензент!“, да обърне лице натам, където си представяше, че е Индия, и да пошепне на себе си: „Ах, мили мой съпруге, какво правиш сега? Нека да видя къде си — на юг, на изток, къде? Зад онзи хълм, толкова далеч!“.

[1] Алфред Тенисън (1809–1892) — английски поет, особено известен със своята пейзажна лирика, типичен представител на Викторианската епоха; поемата *In Memoriam A. H.* му носи голяма популярност. — Б.пр. ↑

[2] Херцог Джеймс Скот Монмът (1649–1685) — незаконороден син на английския крал Чарлз II и претендент за трона на Джеймс II. — Б.пр. ↑

XVII

*Поздравът ѝ, с глас несигурен
изречен...^[1]*

— Ето го Хенри Найт, той е! — каза мисис Суонкорт един ден.

Те гледаха от издадения край на едно диво оградено място, недалеч от „Канарите“, почти надвиснало над долината, простряла се навътре от морето и малкото пристанище на Касъл Ботеръл. Стръмната стена на скалата, върху която бяха стъпили, имаше форма на мъжко лице, обрасло с прецип като с брада. Хората в полето горе се предпазваха от случайно изтърколване по издатините и вдлъбнатините с жив плет, опасал самия ръб на скалата, който любезно вършеше тази услуга сега за Елфрайд и доведената ѝ майка.

Като се изкатери по-високо, плътно до живия плет и проточи шия над преципа, Елфрайд видя въпросния човек. Той вървеше, без да бърза, по малката зелена пътека ниско долу до потока, провесил чанта, която стигаше до левия му хълбок, стиснал в ръка здрав бастун и с кафява ленена шапка на главата. Чантата беше износена и стара, кожата от външната страна беше напукана и се лющеше.

Найт, който беше пътувал през хълмовете до Касъл Ботеръл на покрива на един раздрънкан омнибус, предпочете да извърви пеша последните три километра нагоре по долината, а багажа си щеше да получи по-късно.

Зад него се мотаеше и помайваше едно момче, което Найт набързо беше попитал за пътя до Ендълстоу. По силата на онзи закон на физиката, който кара по-малките тела да гравитират около по-големите, това момче не се беше отделило от Найт и припхайки, го следваше по петите, свирейки с уста, без да отмества очи от ботушите му, които се повдигаха и после се връщаха на земята.

Когато стигнаха едно място, точно противоположно на онова, където мисис и мис Суонкорт изчакваха в засада, Найт спря и се обърна.

— Виж какво, моето момче — каза той.

Устните на момчето се разтвориха, очите му се разшириха и то занемя.

— Ще ти дам шест пенса, при условие че стоиш на двайсет метра далеч от петите ми, докато прекосим цялата долина.

Момчето, което очевидно не знаеше, че е гледало петите на Найт, машинално взе шестте пенса и Найт продължи, потънал в размисъл.

„Приятен глас — помисли си Елфрайд, — но колко странен характер!“

— Трябва да се приберем, преди той да е изкачил склона — каза мисис Суонкорт тихо. Минаха напърно, изкачиха няколко стъпала и по тях се прехвърлиха през оградата, после през една странична врата и се озоваха на ливадата, а оттам — в къщата.

Мистър Суонкорт беше отишъл в селото с помощника си, а Елфрайд се чувстваше прекалено нервна да изчака в гостната с мисис Суонкорт пристигането на Найт. Затова, когато възрастната дама влезе, Елфрайд се престори, че е забелязала една нова разновидност на тъмночервеното мушкато, и изостана сред цветните лехи.

Това с нищо няма да помогне в края на краищата, помисли си тя и няколко минути по-късно влезе смело в къщата през страничната стъклена врата.

Там нямаше никого.

Един прозорец в ъгъла на стаята се отваряше точно над осмоъгълната оранжерия, която опасваше ъгъла на сградата. От оранжерията се чуваха гласове — мисис Суонкорт и непознатият разговаряха.

Тя очакваше, че мъжът ще говори на висок стил. За нейна изненада обаче той като начинаещ ученик задаваше въпроси за цветя и храсти, чиито отговори тя знаеше от години. След кратка пауза той заговори отново, този път по-продължително, и тя прецени, че в конструкцията на изреченията му има някаква твърда решителност. За разлика от нейните и на Стивън, които те двамата съставяха като за първи път, той сякаш ги издърпваше готови от някакъв голям склад. Някой се приближаваше към прозореца и щеше да влезе вътре.

— Този вид има телесен цвят — каза мисис Суонкорт. — Но олеандрите, макар че са толкова масивни храсти, лесно се нараняват и после не могат да бъдат подрязани — гиганти, чувствителни като млади дами.

Елфрайд изглеждаше виновна и посърнала като лейди, Тизъл^[2], когато пада параванът. Мисис Суонкорт представи Найт шеговито и след една-две минути той се настани до младата дама.

Цял куп инстинкти възпираха Елфрайд да поднесе традиционните усмивки на любезност и гостоприемство, а и за да се чувства още по-неудобно, много скоро мисис Суонкорт ги остави насаме, за да търси съпруга си. Мистър Найт обаче изобщо не изглеждаше притеснен от чувствата си и каза с небрежно спокойствие:

— Е, мис Суонкорт, най-сетне да се запозная с вас. Разминахме се само с няколко минути, когато бяхме в Лондон.

— Да, разбрах, че сте се видели с мисис Суонкорт.

— А сега рецензент и рецензиран се гледат лице в лице — добави той равнодушно.

— Да, но фактът, че сте роднина на мисис Суонкорт, прави нещата по-малко напрегнати. Странно, че през цялото време е ставало въпрос за човек от нейното семейство. — Елфрайд започна да идва на себе си и да разглежда лицето на Найт. — Просто много исках да знаете моята истинска причина... да напиша книгата — толкова много исках.

— Разбирам напълно желанието ви и бях възнаграден, че забележките ми са стигнали до когото трябва. Страхувам се, че това се случва много рядко.

Елфрайд стана по-предпазлива. Този човек явно държеше на мнението си, сякаш приятелството и учтивостта ни най-малко не изискват да се откажеш веднага от това твое мнение.

— Направихте така, че да се почувствам много неловко и да съжаля, че написах такива неща! — каза тихо тя, внезапно отказвайки се от обикновеното *caqueterie*, бърборене при запознанство, и заговори ядосано като дете със строг учител.

— Това е целта на почтените критичности в такива случаи. Не да ви натъжат напразно, а „защото тъгата ви ви накара да се покаете, както Бог искаше, и не бяхте наранени от нас по никакъв начин“^[3], както

пише на езичниците едно всемогъщо перо. Ще напишете ли друг роман?

— Да напиша друг? — повтори тя. — За да може някой да ме заклеми с перото си и да докаже със Светото писание, че отново е прав, както правите вие сега, така ли, мистър Найт?

— Следващия път може да сте по-добра — отговори той спокойно. — Мисля, че ще бъдете. Но ви съветвам да се ограничите с домашни сцени.

— Благодаря. Но повече никога.

— Ами може и да сте права. Фактът, че една млада жена се е захванала да пише, не е най-хубавото нещо, което може да се каже за нея.

— Кое е най-хубавото?

— Предпочитам да не отговоря.

— Знаете ли го? Кажете ми го, моля ви.

— Ами... — Найт очевидно искаше да каже нещо друго — предполагам, най-доброто ще бъде да чуя, че се е омъжила.

Елфрайд се поколеба.

— И какво като се е омъжила? — попита най-накрая тя; отчасти за да покаже, че това не се отнася до нея.

— Така няма да чувам повече нищо за нея. Както казва Смитън за своята кула, най-хубавото е, че след като вълненията около тържественото осветяване отшумят, не се случва нищо, за да се вдига шум за нея^[4].

— Да, разбирам — рече Елфрайд тихо и замислено. — Но все пак при мъжете е доста по-различно. Вие защо не пишете романи, мистър Найт?

— Защото не мога да напиша и един роман, който да заинтересува някого.

— Защо?

— Поради няколко причини. Първо, за да стане романът ти популярен, трябва да имаш благоразумието да не излагаш собствените си мисли.

— Това наистина ли е необходимо? Сигурна съм, че може да се научи, ако човек се упражнява — каза Елфрайд авторитетно, както подобава на човек с опит в това изкуство. — Сигурно ще станете доста известен — продължи тя.

— Толкова хора стават известни сега, че е много по-изискано да останеш неизвестен.

— Кажете ми сериозно — извън нашата тема, — защо не напишете една книга вместо отделни статии? — настоятелно попита тя.

— Тъй като ви е приятно, че ме карате да говоря за себе си, ще ви кажа сериозно — отвърна Найт, който се забавляваше с тези въпроси на младата си приятелка не по-малко, отколкото се интересуваше от външността ѝ. — Както вече споменах, нямам желание. А ако имах желание, нямаше да мога да се съсредоточа достатъчно. Всеки си има определен запас от енергия, която ни е дадена да се възползваме от нея по най-добрия начин. И когато тази енергия изтича седмица след седмица, малко по малко, както става с мен последните девет-десет години, оказва се, че запасите ми не са достатъчни, та да осигурят силата, която изисква написването на една книга на каквато и да е тема. Освен това да не забравяме самоувереността и способността да изчакваш. Там, където бързите резултати са станали нещо обичайно, те са фатални за живата вяра в бъдещето.

— Да, разбирам. И затова избирате да пишете отделни материали?

— Не. Не избирам да правя това в смисъла, който вие влагате — да избира сред безброй професии, всичките възможни. Стана по стечение на обстоятелствата. Не че имам нещо против обстоятелствата.

— Защо нямате нищо против, искам да кажа, защо приемате нещата тихомълком? — Елфрайд се изплаши, че го разпитва така, но силното ѝ любопитство да разбере какво всъщност представлява литературният мистър Найт, не ѝ позволяваше да спре.

Найт, разбира се, нямаше нищо против да бъде откровен с нея. Всички знаем, че примери за такава склонност има у мъже, които не са лишени от чувства, но са свикнали да си мълчат. Когато намерят слушател, който по никакъв начин не злоупотребява с тях, не им съперничи или не ги порицава, съдържаните и дори подозрително настроени светски мъже стават откровени, наслаждавайки се открито на скритата страна на своята откровеност.

— Защо нямам нищо против стечението на обстоятелствата ли? — продължи той. — Защото, когато човек е в началото на пътя, по-

добре е да има предопределена посока, отколкото абсолютна свобода.

— Ясно — искам да кажа, че щеше да ми бъде ясно, ако разбирах какво означават всички тези общи приказки.

— Означават, че когато случайността стане основа на работата ти, която никаква идея не може да промени, вниманието ти е свободно да се съсредоточи върху самата работа и да се възползва от това.

— Натиск отстрани, който изтласква нависоко, ако използвам вашия език — каза дяволито тя. — А там, където няма ограничения, както е при богатия човек, който иска да опита много неща и да направи нещо, по-добре ще бъде да си избере едно ограничение, което му хрумне, отколкото да няма нито едно.

— Да — съгласи се той замислено. — Дотук е така.

— Е — продължи Елфрайд, — аз мисля, че за мъжката природа е по-добре, ако мъжът не върши нищо конкретно.

— Има случаи, когато е задължен.

— Да, да, исках да кажа, когато не е задължен по някаква друга причина, освен заради радостта от очакването на славата. Напоследък все си мисля, че едно равномерно разпределено щастие, което започва сега и съответства на дните в живота ти, е за предпочитане пред очакваното огромно щастие далеч в бъдещето, без да го чувстваш сега.

— Ами аз току-що казах същото, точно това е принципът на всички, които като мен си поставят краткотрайни цели.

— О, съжалявам, че възприех думите ви иронично — рече тя някак объркано. — Да, разбира се. Това имахте предвид, когато заявихте, че не се опитвате да станете известен. — И с характерната за ума ѝ бързина, с която стигаше до някакво убеждение, тя добави: — Има нещо много дребнаво да се опитваш да бъдеш велик. Човек трябва да мисли едва ли не само за себе си и да има достатъчно високо самомнение, за да си повярва, преди изобщо да се опита.

— Но е прибързано да се твърди, че е вредно човек да мисли много за себе си, когато се докаже, че е мислил погрешно, при това е прекалено прибързано понякога. Освен това не трябва да стигаме до заключението, че един човек, който се стреми сериозно към успех, прави това, воден от дълбоко чувство за собствените си качества. Той може би вижда колко малко успехът е свързан с качества и съображенията му навярно са резултат точно от неговата скромност.

Начинът, по който се държеше с нея, ядоса Елфрайд. Веднага след като тя се съгласи с него, той като че ли престана да се интересува от това. „Ах — помисли си тя, — нищо общо не искам да имам с такъв човек, макар че е наш гостенин.“

— Струва ми се, ще се съгласите — поднови разговора Найт, връщайки се към темата, за да довърши мисълта си по въпроса, а не да ангажира нейното внимание, — че в реалния живот за мъжете е просто въпрос на инстинкт да се опитват да продължат напред. Те си дават сметка, че без да са мислили предварително, са започнали да се опитват по малко, и си казват: „След като съм опитал дотук, ще опитам още малко“. И продължават, защото са започнали.

Елфрайд от своя страна в момента не слушаше особено внимателно думите му. Тя можеше несъзнателно да улови някой момент от разказа на събеседника си, който я интересуваше, и спирайки се на него, потънала в своите си мисли, да остане недостъпна за всичко, което той ще каже по-нататък. В такива случаи невинно преценяваше човека, който говори; след това идваше ред на художника. Тя сякаш гледаше човека, после през него в бъдещето му и от бъдещето в откъдния му живот — без да гадае, а само да гледа невидящо, несъзнателно, — докато умът ѝ продължава да е ангажиран с първоначалната си мисъл.

Така гледаше тя Найт.

Елфрайд внезапно осъзна какво прави и болезнено се смути.

— Защо се бяхте вторачили така замислено в мен? — попита той.

— Доколкото изобщо мислех за вас, мислех си, че сте много умен — отговори тя, без изобщо да е разсъждавала предварително по въпроса, стресната, че отговорът ѝ е толкова честен и ясен.

Неспокойна, след като неволно беше изрекла някои неща, Елфрайд се изправи и пристъпи към прозореца, тъй като чу гласовете на баща си и на мисис Суонкорт, които идваха насам, минавайки под терасата.

— Ето ги — каза тя и излезе.

Найт я последва през поляната. Тя спря в края на терасата, близо до каменните перила, и погледна към слънцето, увиснало над една горска поляна, красива като Темпейската долина^[5], по която крачеше баща ѝ.

Найт не можеше да отмести поглед от нея. Слънцето беше слязло ниско на хоризонта и неговата топла светлина заля лицето ѝ, а руменината на бузите ѝ се сгъсти до яркочервено — техният мек розов оттенък можеше да се види в естествени краски само там, където с красива извивка се губеха в сянка. Краищата на спуснатата ѝ коса се плъзгаха назад и напред по раменете ѝ и всеки слаб полъх ги разрошваше или приглаждаше. Ресните и панделките на роклята ѝ се движеха от същия бриз, близваха като с език онова, до което се докосваха, и развълнувано устремени напред, по-далеч от сенчестите гънки, поемаха своя дял от бляскавото оранжево сияние.

Мистър Суонкорт приветства Найт от трийсет метра разстояние и след няколко предварително подготвени думи премина към задълбочен разговор за хубавото старо фамилно име на Найт, после разви теории за родословия и бракове между кръвни роднини. Междувременно пристигна куфарът на Найт и скоро те се оттеглиха да се приготвят за вечерята, отложена с два часа от обичайното време.

Сега, когато се бяха върнали в провинцията, всяко посещение беше събитие в живота на Елфрайд, а пристигането на Найт — извънредно интересно, разбира се. За първи път тази вечер тя си легна, без изобщо да мисли за Стивън.

[1] Уолтър Скот, „Девојката от Нейдпад“. — Б.пр. ↑

[2] Героиня от сатиричната пиеса „Училище за сплетни“ от Ричард Шеридан. — Б.пр. ↑

[3] Коринтяни 7:9, Радостта на Павел. — Б.пр. ↑

[4] Джон Смитън (1724–1792) — английски инженер строител на навигационни съоръжения, построил за първи път от камък третата кула на Едистоунския фар при Плимут. — Б.пр. ↑

[5] Клисурата в Северна Тесалия, Гърция, любимо място на Аполон и музите. — Б.пр. ↑

XVIII

*Той чу въздишките ѝ
мелодични...^[1]*

Старата кула на църквата в Уест Ендълстоу беше навлязла в последните седмици от съществуването си. На нейно място щеше да има нова кула, проектирана от мистър Хюби, архитекта, който бе изпратил тук Стивън.

В църковния двор бяха докарани дъски и пръти, железни лостове бяха вкарани в прастарата пукнатина надолу през стената на камбанарията чак до основите, камбаните бяха свалени, бухалите бяха напуснали дома на прадедите си, а шестима иконоборци с дълги ризи от бяло грубо платно, които смятаха, че пропукалата се сграда е пример за безсмислено боготворене, бяха наели квартира в селото, преди да започне същинското преместване на камъните.

Това беше денят след пристигането на Найт. За да се насладят за последен път на гледката към морето от върха, викарият, мисис Суонкорт, Найт и Елфрайд се изкачиха на кулата по извитите стъпала. Мистър Суонкорт напредваше, като шумно си поемаше дъх, съпругата му го следваше мълчаливо, но не по-малко мъчително. Почти се бяха изкачили до върха, когато видяха, че голям мрачен облак, очевидно източник на дъжд, гръмотевици и светкавици, напредваше от север.

Двамата предпазливи възрастни съпрузи предложиха всички веднага да се върнат и побързаха да дадат личен пример.

— Боже мой, съжалявам, че изобщо дойдох! — възкликна мисис Суонкорт.

— Ние ще слизаме по-бавно от вас — каза викарият през рамо, — затова не тръгвайте, докато не стигнем долу, иначе ще ни смачкате и ще ни счупите вратовете в тъмното.

И така Елфрайд и Найт изчакаха, докато стълбата се освободи. Найт не беше разговорлив тази сутрин. Елфрайд се държеше доста капризно, защото той не й обръщаше внимание. Тайното й обяснение беше, че не я смята достойна за разговор. Докато Найт наблюдаваше движението на облака, тя, без да бърза, обиколи кулата до другата ѝ страна и там си спомни един главозамайващ номер, който беше изпълнила преди година. Тогава обходи кулата, крачейки по парапета, който нямаше назъбени стени или опорни орнаменти, а представляваше гладка повърхност, широка около шейсет сантиметра, оформяща пътека. Без ни най-малко да се замисли какво прави, тя се качи на парапета както миналия път и закрачи.

— Долу сме вече, братовчедо Хенри — извика мисис Суонкорт към тях горе. — Идвайте, ако искате.

Найт се обърна и видя Елфрайд, която започваше извисената си разходка. Лицето му пламна — толкова се притесни и ядоса от необмислената ѝ постъпка.

— Вярвах, че имате повече здрав разум — каза той.

Тя се изчерви леко и продължи да върви.

— Мис Суонкорт, настоявам да слезете долу — извика той.

— Ей сега слизам. Не е опасно. Правила съм го и друг път.

В този момент, леко стресната от думите му, Елфрайд се спъна с единия крак в малка туфа трева, поникнала в една пукнатина на каменната зидария, и почти загуби равновесие. Найт се спусна към нея с ужасено лице. Със специалната намеса, както изглежда, на благосклонната съдба тя залитна навътре от парапета вместо навън и се олюля над ламаринения покрив на около метър под стената.

Найт я стисна като с клещи и задъхано каза:

— Как е възможно да се запозная с жена, толкова глупава, че да направи такова нещо! Боже мой, трябва да се срамувате от себе си!

От докосването до сянката на смъртта ѝ беше прилошало и тя бе пребледняла като мъртвец още преди той да заговори. След като вече бе изпаднала в това безпомощно състояние, неговите думи напълно я обезсилиха и тя припадна в ръцете му.

Очите на Елфрайд останаха затворени не повече от четирийсет секунди. Тя ги отвори и мигновено си спомни какво се бе случило. Лицето му вече не бе отблъскващо ядосано, а състрадателно. Но

строгите му думи я бяха изплашили много и тя се дръпна, за да се освободи.

— Ако можете да стоите права, разбира се, че ще се изправите — каза той и отпусна ръце. — Просто не знам дали да се смея на приумицата ви, или да ви се скарам, че е толкова безразсъдна.

Елфрайд веднага се свлече върху ламарината. Найт отново я вдигна.

— Ударихте ли се? — попита той.

Тя промърмори нещо неразбираемо и опита да се усмихне, като каза с капризна неохота, изписана на лицето ѝ:

— Само съм уплашена. Пуснете ме, искам да ме пуснете.

— Но вие не можете да ходите — възрази той.

— Откъде знаете? Само съм уплашена, нали ви казах — отговори сприхаво тя и вдигна ръка към челото си. Тогава Найт видя, че ѝ тече кръв от дълбоко порязване на китката, очевидно, когато се беше свлякла върху стърчащата на места ламарина. Елфрайд, изглежда, също забеляза и усети раната за първи път и за минута отново почти загуби съзнание. Найт бързо превърза китката ѝ с носната си кърпа и за да се усложни още повече положението, буреносният облак, който беше наблюдавал, започна да ръси тежки капки дъжд. Найт вдигна поглед и видя викария, закрачил към къщата, а до него, клатейки се като преуморена патица, вървеше мисис Суонкорт.

— Тъй като ви е премаляло, много по-добре ще бъде да ви пренеса до долу — каза Найт — или във всеки случай далеч от дъжда. — Но нейното възражение да я носят на ръце не му позволи да измине с нея повече от пет стъпала.

— Това е безумие, голямо безумие — възкликна той, като я пусна.

— Точно така е! — измърмори тя със сълзи в очите. — Аз не желая да ме носят, а вие твърдите, че това е безумие!

— Безумие е.

— Не, не е!

— Аз смятам, че е безумие. Във всеки случай произходът му е такъв.

— Не съм съгласна. И не е нужно да ми се сърдите толкова много — не съм достойна за това.

— Разбира се, че сте достойна. Достойна сте и „ще устоиш на Марсовия меч“, както е казал поетът^[2]. Хайде сега, хванете ме с две ръце през врата, за да ви сваля долу, без да ви нараня.

— Не, не.

— Направете го или ще ви поставя под възбрана.

— Какво значи това?

— Лишаване от възможност.

Елфрайд леко се надигна.

— Не се въртете, докато ви нося.

— Не мога да не се въртя.

— Потърпете малко.

— Не искам. Не искам — повтаряше тя вяло със затворени очи.

Той я вдигна, влезе в кулата и бавно и предпазливо започна да се спуска по извитите стъпала. След това с майчинска нежност се погрижи за порязаната ѝ ръка. Докато продължаваше да почиства и да превързва отново раната, нейното лице се промени — огорченото безразличие премина в свенлив интерес, съпроводен от ситни потрепвания и разтърсвания, сами по себе си безопасни.

В средата и на двете бледи бузи се появи по едно червено петънце колкото късче нафора и продължи да расте. Елфрайд зачака всеки момент да се повтори лекцията за нейната глупост, но Нйт каза само едно:

— Обещайте ми *никога* вече да не се качвате на този парапет.

— Скоро ще го съборят, затова обещавам.

След малко тя продължи по-тихо и сериозно:

— Нали знаете как понякога ни обземат странни усещания, че за момент имаме втори живот.

— Че вече сме изживели някой момент преди?

— Или ще го изживеем отново. На кулата имах чувството, че подобна сцена ще се повтори и за двама ни.

— Да не дава господ! — каза Нйт. — Обещайте ми, че никога вече и в никакъв случай няма да ходите по този парапет.

— Обещавам.

— Знаем, че такова нещо не се е случвало досега. Вие обещавате, че няма да се повтори. Затова не мислете повече за подобна глупава приумица.

Много дъжд се изля, но светкавици нямаше.

След няколко минути бурята утихна.

— Моля ви да ме хванете за ръка.

— О, не, няма нужда. — Тази нова проява на своеволие се дължеше на определението „глупава“, което той свързваше с нея.

— Глупости, има нужда — ще ни вали дъжд, а вие още не сте на себе си. — И без повече приказки Найт хвана ръката ѝ, придърпа я под мишницата си и я притисна толкова силно, че тя не би могла да я измъкне без усилия. Почувствала се за първи път като жребец с оглавник, насила влачен да върви, но изплашена да не покаже, че е ядосана, тя с голямо облекчение видя файтона, който идваше да ги вземе.

По необходимост нейното падане на покрива беше донякъде обяснено, когато влязоха в къщата, но и двамата се въздържаха да споменат и дума какво беше причинило този инцидент. През остатъка от следобеда Елфрайд беше невидима, но за вечеря се появи лъчезарна както винаги.

В гостната, където междуременно изцяло се бе посветил на мистър и мисис Суонкорт, Найт отново се озова лице в лице с Елфрайд. Тя разучаваше някаква шахматна задача в едно от илюстрираните списания.

— Обичате ли да играете шах, мис Суонкорт?

— Да. Това е любимата ми научна игра; засенчва всички други. Вие играете ли?

— Да, но напоследък не съм играл.

— Предложи му една партия, Елфрайд — каза ентусиазирано викарият. — Тя играе много добре, нищо, че е жена, мистър Найт.

— Искате ли? — попита колебливо Елфрайд.

— О, разбира се. С най-голямо удоволствие.

Започнаха да играят. Мистър Суонкорт беше забравил миналогодишното подобно изпълнение със Стивън Смит. Елфрайд не го беше забравила, но бе възприела за основно правило в живота си безспорната истина, че за да не буди подозрения, верността ѝ към Стивън диктува да се държи лекомислено, сякаш е такава по природа; това лекомислено поведение щеше да бъде от особена полза, ако се окажеше, че всъщност лекомислието ѝ е присъщо.

Найт по силата на едно непростимо недоглеждане, от което понякога страдат най-добрите играчи, отстъпи топа на една от нейните

пешки. Това беше първото ѝ предимство. Тя гледаше победоносно, дори безмилостно.

— Боже мой! Къде ми е умът? — каза тихо Найт, след което спря да мисли за тази си загуба.

— Такива са правилата на играта, нали, мистър Найт? — увещаваше го Елфрайд.

— О, да, разбира се — отвърна мистър Найт и в този миг му мина една мисъл — вече два-три пъти ѝ беше позволил да върне по местата им няколко фигури, докато тя разпалено го уверяваше, че предприятият от нея ход бил напълно погрешен.

Елфрайд веднага взе нещастния топ и състезанието продължи — сега тя водеше. След това спечели той, възвърна си позициите и започна силно настъпление. Елфрайд се притесни и премести царицата си на мястото на неговия топ.

— Ама че глупаво! Честна дума, не видях вашия топ. Разбира се, че никой, освен един глупак съзнателно не би сложил царицата там!

Тя говореше възбудено, очаквайки, че противникът ще ѝ позволи да се откаже от последния си ход.

— Разбира се, че никой — каза спокойно Найт и протегна ръка към кралската жертва.

— Не е хубаво тогава да се възползвате така — порица го тя леко раздражена.

— Такива са правилата на играта, нали така казахте? — отвърна любезно Найт и безмилостно грабна царицата.

Тя беше готова да се нацупи, но се срамуваше; очите ѝ плувнаха в сълзи. Стараеше се толкова много, наистина толкова много и мислеше, мислеше, докато свят ѝ се зави; в края на краищата изглеждаше толкова жестоко от негова страна да се отнася така към нея.

— Мисля, че... — започна тя.

— Какво?

— Не е хубаво да се възползвате от една явна грешка, която направих.

— Аз загубих топа заради още по-явна грешка — каза врагът непреклонно, без да вдига очи.

— Да, но... — Тъй като логиката му беше необорима, тя просто изказа недоволство: — Не мога да понасям тези безпощадни правила и

професионални играчи като Стаунтън и Морфи^[3]. Сякаш има значение дали съм пуснала фигурата, или още я държа!

Найт се усмихна безмилостно както преди и двамата продължиха да играят мълчаливо.

— Шах и мат — отсече Найт.

— Още една игра — каза Елфрайд заповеднически.

— Готово — прие Найт.

— Шах и мат — повтори Найт на четирийсетата минута.

— Още една игра — отговори решително тя.

— Ще играя с един офицер по-малко — предложи любезно Найт.

— Не, благодаря — отвърна Елфрайд с тон, който трябваше да покаже любезно безразличие, но всъщност прозвуча много надменен.

— Шах и мат — обяви противникът ѝ без никаква емоция.

О, в какво различно състояние на ума беше Елфрайд сега и когато съзнателно правеше грешки, за да може Стивън Смит да спечели!

Беше време за лягане. С толкова объркани мисли, че умът ѝ щеше да изхвърчи от главата от възбуда, тя отиде в стаята си, чувствайки се дълбоко унижена. Макар че беше инициатор на играта, се оказа победена толкова пъти. След като в продължение на две или три години се наслаждаваше на репутацията, която имаше за нея баща ѝ в необятните си представи — а неговите представи съставляваха почти целия ѝ свят, — че е отлична шахматистка, този провал беше непоносим: за жалост, най-упорито вярващият в една фалшива репутация е винаги притежателят на репутацията, който знае най-добре, че тя не е истинска.

Когато си легна, сънят не дойде да я успокои — това спокойствие, което беше неин приятел в разгара на лятото, да избяга по този начин при най-обикновения навъсен облак. След като лежа будна до два часа, я осени идея. Стана тихо, взе свещ и извади от библиотеката един Наръчник по шах. Върна се, седна в леглото и започна старателно да чете; това продължи, докато часовникът удари пет пъти и тя усети, че клепачите ѝ се подуват и натежават. Тогава угаси свещта и пак легна.

— Изглеждаш бледа, Елфрайд — каза мисис Суонкорт сутринта на закуска. — Не е ли бледа, братовчедо Хари?

Едно младо момиче, което едва ли е болно, не може да не се разболе, когато всички очи се обръщат към него, подчинявайки се на нечии думи. Всички гледаха Елфрайд. Тя наистина беше бледа.

— Бледа ли съм? — попита тя с немощна усмивка. — Не съм спала много. Колкото и да се мъчих, не можах да се отърва от безбройни офицери и коне.

— Не е хубаво да се играе шах точно преди лягане, това се отнася особено за хора, които като теб лесно се възбуждат, мила. Никога не играй шах късно.

— Тогава ще играя рано. Братовчедо Найт — каза тя, имитирайки мисис Суонкорт, — искам да ви помоля за нещо.

— Всичко, което поискате от мен, го имате.

— Ами да изиграем още една партия.

— Кога?

— Сега, веднага щом закусим.

— Глупости, Елфрайд, така ставаш роб на играта.

— Но аз искам, папа! Честна дума. Не мога да си намеря място, откакто загубих така позорно. А мистър Найт няма нищо против. Така че какво лошо има в това?

— Щом искате, на всяка цена ще играем — прие Найт.

И така, когато приключиха със закуската, двамата противници се оттеглиха сред тишината на библиотеката и затвориха вратата. Елфрайд си помисли, че поведението ѝ може би изглежда непоследователно и стряскащо освободено от общоприетите ограничения. Нещо по-лошо, въобрази си, като видя изражението на Найт, че той се забавлява с това, което тя прави.

— Сигурно мислите, че съм глупава — каза дръзко тя, — но искам веднъж само да се представя отлично и да видя дали мога да ви победя.

— Разбира се, няма нищо по-естествено. Страхувам се обаче, че една светска жена, претърпяла поражение, не би действала по този начин.

— Защо? Кажете.

— Защото знае, че преодоляването е равнозначно на умението да заличиш спомена, че си бил победен, и може да насочи вниманието си изцяло натам.

— Е, значи пак греша, разбира се.

— Може би вашето прегрешение е по-приятно, отколкото нейната правота.

— Не знам дали наистина така смятате, или ми се присмивате — осъмни се тя, но все пак склонна да приеме по-ласкателната интерпретация. — Почти съм сигурна какво си мислите — колко е суетно от моя страна да смятам, че съм подходящ противник за вас. Е, ако е така, ще ви кажа, че в този случай суетата не е престъпление.

— Е, може и да не е, макар че едва ли е добродетел.

— О, да, когато водиш битка! Храбростта на Нелсън^[4] се дължи на суетата му.

— Така е! Както и смъртта му.

— О, не, не! Нали в книгата на пророка Шекспир пише:

*Със страх, без страх,
човек еднакво мре,
но второто все пак
е по-добре!^[5]*

Двамата седнаха и двубоят започна, Елфрайд беше на ход. Играта напредваше. Сърцето на Елфрайд биеше толкова силно, че тя не можеше да седи спокойно. Ужасяваше се да не би той да го чуе. И в крайна сметка той го чу — няколко цветя на масата затрептяха от ударите му.

— Мисля, че е по-добре да спрем тук — каза Найт, вглеждайки се внимателно в нея. — Знам, че ви идва много. Нека да опишем какво е положението дотук и да довършим партията друг път.

— Не, моля ви, не — каза умолително тя. — Няма да се успокоя, ако не узная веднага резултата. Вие сте на ход.

Изминаха десет минути.

Елфрайд внезапно се сепна.

— Знам какво правите — извика тя, пламнала от яд, и го погледна възмутено. — Оставете ме да победея, за да ми доставите удоволствие!

— Нямам нищо против да призная, че това правех — отвърна Найт толкова равнодушно, колкото развълнувана беше тя.

— Не бива да го правите! Няма да го приема.

— Добре.

— Не, това не е достатъчно, настоявам да обещаете, че няма да вършите такива глупости. Обиждате ме!

— Добре, госпожице. Няма да върша такива глупости. Вие няма да победите.

— Това предстои да бъде доказано! — отговори гордо тя и играта продължи.

Нищо повече не се чува сега, освен тиктакането на старомодния часовник върху един шкаф за книги. Минават десет минути, той ѝ взема коня, тя му взема коня и гледа така, сякаш е Радамант^[6]. Излизват се още минути: тя му взема една пешка и вече има преднина, като показва недвусмислено какво чувства в момента.

Още пет минути: той ѝ взема офицера; тя му отвръща, като му взема коня.

Три минути: тя изглежда самоуверена и му взема царицата; той изглежда кротък и взема нейната царица.

Минават осем или десет минути: той взема една пешка; тя въздъхва с едно „Пфу!“, но и половин пешка не може да вземе, за да си отмъсти.

Минават десет минути: той взема още една пешка и казва „Шах!“. Тя се изчервява, измъква се, като взема един офицер и гледа победоносно. Той веднага взема нейния офицер: тя гледа изненадано.

След още пет минути: тя се втурва и му взема единствения останал кон.

Две минути: той обявява шах; сега умът ѝ е в състояние на болезнено напрежение и тя закрива лицето си с ръка.

Остават още няколко минути: той ѝ взема топа и отново обявява шах. Тя буквално трепери да не би хитрата изненада, която му е приготвила, да бъде изпреварена от хитрата изненада, която очевидно той ѝ е приготвил.

Пет минути и Елфрайд възкликва:

— Шах и мат в два хода!

— Ако можете — казва Нйт.

— О, пресметнала съм погрешно, това е жестоко!

— Шах и мат — обявява Нйт и победата е негова.

Елфрайд стана и се обърна, без да му даде възможност да види лицето ѝ. Щом излезе в коридора, хукна по стълбите и се озова право в стаята си, където се хвърли на леглото си и горчиво заплака.

— Къде е Елфрайд? — попита викарият на обяд.

Найт очакваше напрегнато отговора. Беше се надявал, че ще я види пак преди обяда.

— Не се чувства добре, сър. — Това беше отговорът.

Мисис Суонкорт стана и излезе от трапезарията, за да се качи горе в стаята на Елфрайд.

На вратата стоеше Юнити, която в новото домакинство беше нещо средно между камериерка на млада дама и домашна прислужница.

— Заспала е дълбоко, госпожо — уведоми я шепнешком Юнити.

Мисис Суонкорт отвори вратата. Елфрайд лежеше напълно облечена на леглото с пламнало зачервено лице, с широко отметнати встрани ръце. През минута се мяташе неспокойно от едната на другата страна и стенеше, изговаряйки неясно думи, свързани с шаха.

Мисис Суонкорт имаше някакви докторски умения и провери пулса ѝ. Той звънтеше като струна с почти сто и петдесет удара в минута. Тя намести внимателно спящото момиче в по-удобна поза и се върна долу.

— Заспала е — съобщи мисис Суонкорт. — Не изглежда много добре. Братовчедо Найт, къде ви беше умът? Нейният нежен мозък не може да издържи такова главоблъскане като вашата голяма глава. Трябваше категорично да ѝ забраните пак да играе.

В интерес на истината рецензентът познаваше природата на младите жени много по-малко, отколкото абстрактните му познания за тях караха него и другите да си мислят. Той можеше да ги описва майсторски в изречения, но на практика за нищо не го биваше.

— Наистина много съжалявам — отвърна Найт, който съжаляваше повече, отколкото казваше. — Но нали младата дама знае най-добре какво е добро за нея.

— За бога, точно това не го знае. Никога не мисли за такива неща, нали, Кристофър? Баща ѝ и аз трябва да я наставяваме и да следим дали всичко е наред, все едно че е дете. Може да каже неща,

достойни за някой французин, съчинител на епиграми, и да прави пакости от глупост. Но аз мисля, че трябва да извикаме доктор Грансън — нищо няма да загубим от това.

Веднага беше изпратен човек, който да отиде на кон до Касъл Ботеръл и джентълменът, известен като доктор Грансън, дойде следобед. Той заяви, че нервната ѝ система е напълно разстроена, предписа да пие нещо успокоително и нареди в никакъв случай да не играе пак шах.

На другата сутрин Найт, много ядосан на себе си, чакаше със странно смесено чувство нейната поява за закуска. Прислужничките идваха за молитва през различни интервали от време и при всяко влизане той, без да иска, обръщаше глава с надежда, че може да е Елфрайд. Мистър Суонкорт започна да чете, без да я дочака. В този момент някой безшумно премина; Найт внимателно вдигна поглед: беше малката прислужница в кухнята. Найт си каза, че четенето на молитви е досадно.

Той излезе сам и за първи път не можа да почувства, че общуването с прелестите на Природата не е самота. Като наближи пак къщата, забеляза младата си приятелка да крачи по съседния на неговия склон до пътеката в единия ъгъл на полето. Дватама се срещнаха тук. Елфрайд беше едновременно възторжена и смутена — неговото присъствие ѝ действаше като влизане в катедрала.

Найт държеше в ръка бележника си и всъщност точно записваше нещо, когато двамата се забелязаха. Той заряза едно изречение по средата и показа загрижен интерес към здравето ѝ. Тя каза, че се чувства прекрасно, и наистина никога не беше изглеждала толкова добре. Здравето ѝ беше непредсказуемо като действията ѝ. Устните ѝ бяха червени, без да са лъскави, каквито са черешите, и тяхната червенина се открояваше на бялата кожа като ясно прекарана линия без никакви объркващи изкривявания. Общо взето, тя изглеждаше като последния човек на този свят, който може да бъде сразен от една партия шах, защото беше твърде ефимерна за тази игра.

— Бележки ли си водите? — попита тя толкова оживено, че въпросът ѝ явно не произтичаше толкова от интерес към темата, колкото от желание да отклони мислите му от себе си.

— Да, пишех едно въведение. И с ваше позволение ще го довърша. — Той остана спокоен и продължи да пише. Елфрайд постоя

малко до него и след това се отдалечи.

— Бих искала да видя всички тайни, които съдържа този бележник — подхвърли весело тя през рамо.

— Мисля, че няма да намерите нещо, което да ви заинтересува.

— Знаем, че ще намеря.

— В такъв случай нямам какво повече да кажа.

— Но аз искам първо да задам един въпрос. Какво пишете в този бележник — просто факти за пътувания, направени разходи и така нататък или записвате мисли?

— Ами истината е, че не е нито едното, нито другото. В по-голямата си част това са нахвърлени бележки за статии и есета, непоследователни и несвързани. Не представляват интерес за никого, освен за мен.

— Предполагам, че това са вашите разгърнати мисли в зародиш.

— Да.

— След като са толкова интересни, когато се доразвият за някоя статия, какво ли представляват в резюме? Пречистен възвишен дух извън съмнение, преди да бъде принизен, за да стане годен за консумация: наистина „думи, които изгарят“.

— По-скоро балон, преди да е надут: отпуснат, безформен, безжизнен. Написаното едва се разчита.

— Може ли да опитам? — попита тя изкусително. — Аз така написах моя нещастен любовен роман — искам да кажа, малко по малко, на открито — и ми се ще да видя дали и вие започвате да пишете вашите въведения по същия начин като мен.

— Това наистина е доста затруднителна молба. Но едва ли мога да откажа сега, след като ме помолихте толкова директно, само че...

— Мислите, че молбата ми е проява на невъзпитание. Но нямам оправдание — вие пишете в мое присъствие, мистър Найт. Ако случайно бях попаднала на вашия бележник, щеше да е различно, но вие стоите пред мен и казвате „Извинявайте“, без изобщо да се интересувате извинявам ли ви, или не, и продължавате да пишете, а след това ми съобщавате, че не е нещо лично, а идеи с обществено достойствие.

— Добре, мис Суонкорт. Ако наистина настоявате да видите, последствията са за ваша сметка. Не забравяйте, че моят съвет към вас е да не пипате бележника ми.

— Но след като сте ме предупредили, имам ли вашето позволение?

— Да.

Тя се поколеба за миг, погледна към ръката му, която държеше бележника, засмя се и каза:

— Трябва да го видя. — И го измъкна от пръстите му.

Найт се запъти към къщата — остави я на пътеката да прелиства страниците. Като стигна до портичката, видя, че е тръгнала, и я изчака.

Елфрайд беше затворила бележника и го държеше пренебрежително за ъгъла между палеца и показалеца си; лицето ѝ беше на петна. Тя мълчаливо протегна бележника към него, без да вдига очи по-високо от ръката си.

— Вземете си го — каза бързо Елфрайд. — Не искам да го чета.

— Успяхте ли да разчетете нещо? — попита Найт.

— Доколкото погледнах. Но не държах да чета.

— Защо, мис Суонкорт?

— Защото нямах желание — само затова.

— Предупредих ви, че може би няма да искате.

— Да, но аз никога не съм допускала, че ще пишете там за мен.

— Вашето име не се споменава нито веднъж.

— Името ми не се споменава, знам това.

— Не ви описвам, няма нищо, по което някой да ви разпознае.

— Но аз се разпознавам. Какво е това? — възкликна тя, като взе бележника от него и го отвори. — Седми август беше онзи ден. Само че аз няма да чета — заяви Елфрайд доста високомерно. — Защо да чета? Не трябваше да искам да разглеждам бележника ви, така че съм си го заслужила.

Найт почти не помнеше какво е писал и разгърна бележника да види. Попадна на следното:

„7 август. Момичето става девойка, у нея се поражда чувство за собствената ѝ личност. След известен период на инфантилна безпомощност личността започва да се проявява. Естествена, млада и неопитна отначало. Наблюдателните хора могат да кажат съвършено точно на каква възраст е това чувство за собствената личност по придобитото умение в изкуството, необходимо за неговия успех — изкуството да го криеш. Най-общо казано, започва кариера чрез действия, обикновено наричани перчене. Методът зависи във всеки

отделен случай от предразположението, класата, местоживеенето на младата дама, която се е захванала с това. Градското момиче ще разкаже някой поучителен парадокс за енергични мъже или за любов. Провинциалното момиче възприема по-материални действия като прескачане на ужасна ограда, подсвиркване или смразяване на кръвта от страх, че ще си счупи врата. (Да не забравя *Кулата в Ендълстоу*.) Тези прояви водят началото си от една невинна суета, разбира се. «Погледни ме», казват тези млади начинаещи в женската хитрост, без да се замислят дали ще им бъде от полза, или не, да показват толкова много от себе си. (Да се разработи и коригира за доклад за Наивно изкуство.)“

— Да, сега си спомням — каза Найт. — Бележките, разбира се, бяха написани под впечатлението от вашите маневри на църковната кула. Но няма защо да се замисляте толкова върху такива случайни наблюдения — продължи той окуражително, като забеляза колко наскърбена изглежда тя. — Някаква мимолетна идея, която минава през главата ми, за вас получава съвсем друг смисъл, защото веднъж написана, тя е станала постоянна. Всички хора имат мисли, лоши, такива са и мислите за тези, които обичат най-много на света, но те никога не се отразяват на хартия и става така, че сякаш изобщо не са съществували. Смея да кажа, че вие самата сте си мислили някои неприятни неща за мен, които щяха да изглеждат точно толкова лоши, колкото и ако бяха написани. Хайде сега, вие ми кажете.

— Най-лошото нещо, което съм си мислила за вас?

— Да.

— Не.

— О, да.

— Мислих си, че сте доста поизгърбен.

Найт я погледна леко изчервен.

— И че отгоре на главата ви има малко плешиво място.

— Ха-ха! Два непоправими дефекта — каза Найт и в смеха му се долови нещо страховито. — Изглеждат много по-зле в очите на една дама, отколкото когато човек се взира в собствената си личност, не е ли така?

— А, сигурно — отвърна тя, твърде неопитна да долови ефекта от отговора си и все още не особено склонна да му прости за записките. — Във въведението си загатвате за мен, като че ли съм дете.

Всички така се държат. Не мога да разбера. А аз съм жена, нали разбирате. На колко години мислите, че съм?

— На колко години? Ами бих казал, че на седемнайсет. Всички момичета са на седемнайсет.

— Грешите. Аз съм почти на деветнайсет. Кой тип жени харесвате повече — които изглеждат по-млади или които изглеждат по-възрастни, отколкото са?

— Без да се замислям, бих казал, че онези, които изглеждат по-възрастни.

Елфрайд не беше от този тип жени.

— Но е добре известно — започна тя нетърпеливо и в невинното й вълнение имаше нещо трогателно, което в голяма степен думите й разкриваха, — че колкото по-бавно се развива една природа, толкова по-богата е тази природа. Младежите и момичетата, които стават мъже и жени, преди да пораснат на години, не представляват нищо по времето, когато изостаналите хора вече преуспяват по всички линии.

— Да — каза замислено Найт. — Има нещо в това наблюдение. Но рискувайки да ви обидя, трябва да ви напомня: вие приемате за даденост, че жената, която е изостанала от времето си на определена възраст, все още не е стигнала края на силите си. Нейната изостаналост може би не се дължи на бавно развитие, а на бързо изразходван капацитет за развитие.

Елфрайд изглеждаше разочарована. Вече влизаха в къщата. Мисис Суонкорт, за която сватосването с почтени средства беше като въздуха и слънцето, имаше малък план за тази двойка. Стаята, в която и двамата очакваха да я намерят, беше празна: по причини, за които току-що споменахме, възрастната дама беше излязла през втората врата, а те влязоха през първата.

Найт застана пред полицата на камината и загледа безразлично две изработки от слонова кост.

— Тези розови дами, въпреки доста недоразвитите си черти, съдейки по това, което виждам тук, безспорно имат красива коса.

— Да, и това е всичко — каза Елфрайд, може би мислейки за себе си, а може би — не.

— Не всичко, макар и доста, разбира се.

— Кой цвят харесате най-много? — осмели се да попита тя.

— Зависи повече от наситеността, отколкото от цвета.

— Ако е равномерно наситен, може ли да попитам кой е любимият ви цвят?

— Тъмният.

— Имам предвид за жени — каза тя с незначителна промяна в изражението и надежда, че е била погрешно разбрана.

— Аз също — отвърна Найт.

Изключено беше който и да е мъж да не запомни цвета на косата на Елфрайд. Някои жени имат безцветна коса и бе възможно тази тяхна черта да остане незабелязана от мъже, които не могат да се похвалят със зрителна съсредоточеност. Само че нейната коса винаги ѝ пречеше. Косата ѝ се виждаше толкова отдалече, колкото отдалече се познаваше, че е момиче, и се знаеше, че е най-светлокестенява. Тя веднага разбра, че Найт, който е съвсем наясно по въпроса, има независим критерий за възторг.

Елфрайд беше много ядосана. Не можеше да не ѝ направят впечатление честните му мнения, но най-лошото беше, че колкото поотрицателни бяха, толкова повече тя ги уважаваше. И сега като безразсъден комарджия постави на карта последното си и най-хубаво съкровище. Очите ѝ: сега цялата беше в тях.

— Какъв цвят на очите харесвате най-много, мистър Найт? — попита бавно тя.

— Честно или като комплимент?

— Честно, разбира се, не ми трябва ничий комплимент!

Но Елфрайд знаеше, че не е така — че един комплимент или едно одобрение от този мъж би било като кладенец за изтощения арабин.

— Лешников цвят — обяви спокойно той.

Тя беше играла и отново беше загубила.

[1] Пърси Биш Шели, „Бунтът на Ислам“. — Б.пр. ↑

[2] Уилям Шекспир, Сонет 55. Прев. Валери Петров. — Б.пр. ↑

[3] Хауард Стаунтън (1810–1874) — английски шахматист и историк на шаха, най-добрият в света през 40-те години на XIX век; Пол Морфи (1837–1874) — американски шахматист, един от некоронованите шампиони на същия век. — Б.пр. ↑

[4] Хорейшо Нелсън (1758–1805) — британски адмирал, участвал в Наполеоновите войни, загива в битката при Трафалгар. —

Б.пр. ↑

[5] Уилям Шекспир, „Ричард II“, Действие III, Сцена II. Прев. Валери Петров. — Б.пр. ↑

[6] Радамант (грц.) — син на Зевс и Европа; заради своята справедливост и мъдрост след смъртта си е един от тримата съдници в подземния свят. — Б.пр. ↑

XIX

И идва ред на любовта...^[1]

Найт не умееше да си служи с онова пустословно фамилиарничене, което чрез закачливо ласкателство заличава спомените на жената за изразени преди това от мъжа абстрактни мнения. Така че никой не каза нищо повече по въпроса за косата, очите или развитието. Умът на Елфрайд беше пропит от чувство за собствената ѝ незначителност, ясно очертана до степен на неудобство, и този дискомфорт беше изписан на лицето ѝ. Насоката на разговора към края беше нейното омаловажаване, тихо, но сигурно; и тя беше склонна да възвърне благоразположението си към Стивън като самоотбрана. „Той нямаше да се държи толкова нетактично — каза си тя — само защото му допадат женски черти, различни от моите.“ Вярно, Стивън бе заявил, че я обича, а мистър Найт не беше направил нищо подобно. Това обаче не оправяше нещата и чувството за нейната незначителност в очите на Найт оставаше. Ако положението беше точно обратното — ако Стивън я обичаше въпреки различните си предпочитания и ако Найт беше безразличен, въпреки нейната прилика с неговия идеал, това би породило далеч по-щастливи мисли. Но положението беше такова, че възхищението на Стивън може би се коренеше в слепота, причинена от страст. Може би преценката за нея на всеки чувствителен мъж беше неодобрителна.

През остатъка от деня те бяха, малко или повече, в компанията на възрастните и не можаха да водят разговор насаме. Тази вечер, когато Елфрайд вече си беше легнала, мислите ѝ се върнаха към същата тема. В един момент тя настояваше, че не е хубаво от негова страна да се изказва толкова критично; на другия ден призоваваше за пълна откровеност.

„Ах, аз съм просто никой! — каза си тя с въздишка. — Хора като него, които обикалят широкия свят, не се интересуват ни най-малко каква съм аз като настроение или външност.“

Може би един мъж, който е опознал изцяло ума на една жена, е на половината път до сърцето ѝ; все пак разстоянието между двете е пословично кратко.

— Наистина ли заминавате тази седмица? — обърна се мисис Суонкорт към Найт на следващата вечер, в неделя.

Всички крачеха спокойно по хълма към църквата, където щеше да има служба вечерта вместо следобед за последен път, преди да бъдат съборени разрушените части.

— Смятам от Бристол да отида в Корк — отвърна Найт — и след това в Дъблин.

— Върнете се по същия маршрут и останете тук още малко — каза викарият. — Една седмица е нищо. Не можахме да усетим присъствието ви тук. Спомням си една история, която...

Викарият внезапно замълча. Беше забравил, че е неделя, и вероятно щеше да продължи мисълта си в този дух, ако не беше видял как лек ветрец развява полите на дрехата му и му напомня за нещо. Той веднага смени посоката на разказа си, ловко, както изискваше случаят.

— Историята за левита, който отивал в градчето Витлеем, която използвах миналата неделя, е съвсем по темата — продължи той с тон на човек, на когото изобщо не му е минавало през ума да разказва смешна случка, защото от няколко седмици мисли само за неделни проповеди. — Какво печели в края на краищата този човек от това неспокойство? Ако беше останал в града на джебуситите и не беше толкова нетърпелив да отиде на хълма, нямаше да му се случат никакви неприятности.

— Но той вече бил загубил пет дни — възрази Найт, сякаш не бе забелязал успешното пренасочване на вниманието. — Грешката му е, че започва да се бави в самото начало.

— Вярно, вярно, примерът ми не струва.

— Но не и гостоприемството, което даде повод за историята.

— Но, така или иначе, ще дойдете пак — каза настоятелно мисис Суонкорт, защото беше видяла как лицето на заварената ѝ дъщеря почти незабележимо се изопна при думите на Найт.

Найт обеща половинчато да им гостува на връщане, но несигурността, с която говореше, беше достатъчна да породи у Елфрайд преливащ от съжаление интерес към всичко, което той правеше през няколкото оставащи часа. Този ден помощникът на мистър Суонкорт беше извършил богослужение и в двете църкви, мистър Суонкорт бе поел изцяло вечерната служба, а Найт — ангажимента да чете откъсите от Библията. Слънцето струеше през разнебитения западен прозорец и осветяваше всички събрали се богомолци със златист блясък; Найт, докато четеше, беше озарен от същото сияние. Елфрайд на органа го гледаше с трепетна тъга и това настроение се поддържаше от усещането, че е твърде отдалечена от неговата орбита. Като напредваше бавно с избраната глава — част от историята на пророк Илия, — той се изкачи до великолепната кулминация с вятъра, земетресението, огъня и тихия нежен глас, а неговият дълбок глас отекваше с толкова явно незачитане на съществуването ѝ, че присъствието му породи у нея безнадеждно чувство на недостижимост, което отсъствието му едва ли би причинило.

В същото време, обръщайки лице да улови за миг великолепието на залязващото слънце, което се спускаше върху неговия силует, погледът ѝ бе прикован от външността на една жена в западната галерия. Това беше мрачното, безизразно лице на вдовицата Джетуей, която Елфрайд почти не беше виждала от онази сутрин, когато се връщаше със Стивън Смит. Тъй като имаше само най-незначителни умения, тази нещастна жена, изглежда, прекарваше живота си, пътувайки между гробището на Ендълстоу и едно друго гробище близо до Саутхамптън, където бяха погребани баща ѝ и майка ѝ.

От доста време не беше идвала на църква тук и сега, изглежда, внимателно бе избрала къде да седне. От прозореца на галерията ясно се виждаше гробът на сина ѝ — най-близкият елемент от един пейзаж, преграден отвън от непроменливия хоризонт на морето.

Струящите лъчи обливаха и нейното лице, наклонено сега към Елфрайд. Беше се загледала в нея с безмилостно и жестоко изражение, на което това тържествено място придаваше трагично достойнство, каквото то само по себе си не притежаваше. Момичето зае обичайната си поза още по-разтревожено.

Емоциите на Елфрайд се трупаха и след известно време щяха внезапно да се отприщят. Едно леко докосване беше достатъчно да ги освободи — стихотворение, залез, затрогващ музикален акорд, мъглява, представа обикновено ставаха причина за външната им изява. Силното желание да спечели уважението на Найт, което водеше до зараждащ се копнеж за неговата любов, правеха положението критично. Докато коленичеше, преди да си тръгне, когато слънчевите лъчи се бяха насочили към покрива и ниската част на църквата беше в мека сянка, тя не можа да отблъсне мисълта за болезненото стихотворение на Колридж „Трите гроба“ и треперейки, докато се чудеше дали мисис Джетуей я проклина, се разплака, сякаш сърцето ѝ се късаше.

Излязоха от църквата точно когато слънцето залязваше, изоставяйки пейзажа, сякаш той бе трибуна, от която красноречивият оратор се беше оттеглил и на публиката не ѝ оставаше нищо друго, освен да стане и да си отиде у дома. Мистър и мисис Суонкорт си тръгнаха с каретата, а Найт и Елфрайд предпочетоха да вървят пеша, както бе предвидила опитната стара сватовница. Дватама се спуснаха по хълма.

— Хареса ми как четете, мистър Найт — каза Елфрайд. — Четете по-добре от папа.

— Отвърщам с похвала на всеки, който ме хвали. Вие свирите отлично, мис Суонкорт, и съвсем вярно.

— Вярно — да.

— Сигурно е голямо удоволствие за вас да участвате толкова активно в църковната служба.

— Бих искала да свиря с повече чувство. Но нямам добре подбрана музика, нито религиозна, нито светска. Само ако имах една малка хубава музикална библиотека — с избрани по достойнство неща, особено нови произведения...

— Радвам се да чуя, че имате такова желание. Невероятно е колко много жени всъщност не обичат музиката сама по себе си, а като средство за постигане на някаква цел, да не говорим за онези, които нямат нищо в себе си и я харесват само заради аксесоарите ѝ. Не познавам жена, която обича музика така, както я обичат десетина мъже, които познавам.

— Къде теглите границата между жени, които имат нещо, и жени, които нямат нищо в себе си?

— Ами — започна Найт, замисляйки се за момент — искам да кажа, че жени, които нямат нищо в себе си, са онези, които не се интересуват от нищо сериозно. Ще ви дам пример: познавах един човек, той имаше млада приятелка и беше много увлечен в нея, всъщност те щяха да се женят. Тя даваше вид, че се интересува от поезия, и той ѝ предложи да си избере една от две стихосбирки на британски поети, които уж много искала. Той я попита: „Коя от тях ти харесва повече, за да ти я изпратя?“. Тя отговори: „Изпрати ми най-красивите обеци, които се продават на Бонд стрийт, ако нямаш нищо против, по-добре тях вместо книга“. За мен това момиче няма друго, освен суета; осмелявам се да допусна, че и вие мислите така.

— О, да — отвърна Елфрайд с усилие.

Зърнал случайно лицето ѝ, докато говореше, и забелязал, че опитът ѝ да прояви искреност е жалък провал, той бе обзет от съмнения.

— Вие, мис Суонкорт, при тези обстоятелства нали нямаше да предпочетете някакви дрънкулки?

— Не, наистина нямаше — запъна се тя.

— Приемам, че е така — каза непреклонният Найт. — Кое от тези две неща с приблизително еднаква стойност — внимателно подбрана малка библиотека с най-хубавата музика, за която говорехте, орехова кутия, подплатена с марокен, под ключ или чифт от най-красивите обеци на витрините на Бонд стрийт?

— Разбира се, че музиката — отговори Елфрайд с пресилена убеденост.

— Сигурна ли сте? — попита настоятелно той.

— Напълно — отвърна тя неуверено, — ако съм сигурна, че ще купя обеците след това.

Найт, някак укорително, се забавляваше искрено да се наддумва с това неспокойно, непостоянно създание, чиято емоционална природа превръщаше подобно нещо в някакъв вид жестокост.

Той я погледна доста странно и извика:

— Фай!

— Простете — каза тя, леко засмяна, леко уплашена, силно поруменяла.

— О, мис Елфи, защо не казахте отначало, както би направила всяка истинска жена, че и вие сте такава и ще изберете същото?

— Не знам — отвърна печално Елфрайд с измъчена усмивка.

— Аз мислех, че сте изключително музикална.

— Струва ми се, че съм. Но изпитанието е толкова тежко, много е болезнено.

— Не разбирам.

— Музиката не води до нищо хубаво или по-скоро...

— *Това* ли измислихте да кажете, мис Суонкорт! Но защо, какво...

— Вие не разбирате, не разбирате!

— Но възможно ли е да има някаква полза от безсмислени украшения?

— Не, не, не, не! — извика тя раздражено. — Не исках да кажа това, което си мислите. Харесвам музиката най-много, само че харесвам...

— ... повече обеци — признавам си! — довърши той с шеговит тон. — Мисля, че трябваше да проявя морален кураж и да си призная веднага, без да претендирам за благородство, което не мога да постигна.

Точно като френските войници, и Елфрайд не проявяваше храброст, когато се окажеше в отбранителна позиция. Със сълзи в очите тя отчаяно започна:

— Искам да кажа, че харесвам най-много обеци точно сега, защото миналата година си загубих най-красивите и папа каза, че няма да ми купува други, нито ще позволи аз да си купя, понеже съм небрежна, пък ми се ще да имам — това искам да кажа, наистина, мистър Найт.

— Страхувам се, че бях много рязък и груб — каза Найт със съжаление, като видя колко е разстроена. — Но съвсем сериозно, ако жените знаеха как ги загрозяват такива принадлежности, сигурен съм, че никога нямаше да си ги сложат.

— Бяха прекрасни и толкова ми отиваха!

— Не и ако са били най-обикновени отвратителни неща; с които сега жените си кичат ушите — като парен клапан, везни или златна бесилка и вериги, палитри на художници, махало и господ знае какво още.

— Не, не бяха нищо такова. Толкова красиви — ето такива — каза тя нетърпелива и оживена. И нарисува с върха на слънчобрана си уголемен модел на непрежалимите любими обеци в мащаб, подходящ за жена гигант, висока осемстотин метра.

— Да, много са красиви, много — каза сдържано Найт. — Как можяхте да загубите тези безценни артикули?

— Загубих само едната — никой не губи двете едновременно.

Докато обясняваше това, тя се смути и пръстите на ръцете ѝ нервно заиграха. Тъй като загубата бе станала, докато Стивън Смит се опитваше да я целуне за първи път на скалата, нямаше нищо чудно в смущението ѝ. Въпросът беше неудобен и не получи конкретен отговор.

Найт, изглежда, не забеляза държанието ѝ.

— О, никой не губи двете, ясно. И естествено, фактът, че става дума за нещо изгубено, заличава всякакви следи от суета във вашия избор.

— Както всеки път, така и сега не знам дали сте сериозен — каза тя, гледайки въпросително брадатото лице на оракула. И спасявайки галантно сама себе си. — Ако изглеждам наистина суетна, то е, защото поведението ми е суетно, но не и сърцето ми. Най-лошите жени са онези, които имат суетни сърца, а не суетно поведение.

— Много фина разлика. Но те, разбира се, са по-неприятните — отвърна Найт.

— Суетата смъртен или простим грях е? Вие познавате живота, кажете ми.

— Много съм далеч от това да познавам живота. Една вярна представа за живота е нещо твърде голямо, за да го проумеем за краткото време, докато преминаваме през него.

— Фактът, че една жена обича бижута, ще провали ли живота ѝ в духовен смисъл?

— Ничий живот не се проваля напълно.

— Но нали разбирате какво искам да кажа, макар че думите ми са зле подбрани и банални — каза нетърпеливо тя. — Не бива да смятате, че щом използвам банални думи, значи мисля банално. Оскъдният ми запас от думи наподобява определен брой груби калъпи за отливки на всичките ми материали, хубави и лоши; така

самобитността или изяществото на съдържанието често се губи в грубата изтъркана форма.

— Много добре, ще повярвам на това остроумно обяснение. А колкото до въпроса, който обсъждаме — проваленият живот, — няма защо да се тревожите. Животът на всеки може да бъде романтичен, необикновен, интересен — както ако човек се провали, така и ако успее. Цялата разлика е, че последната глава в историята липсва. Ако един човек с власт се опита да извърши велико дело и не успее по една случайност и не по негова вина, направеното от него до този момент заема място редом с постигнатото от всеки велик човек, успял да довърши своето велико дело. По силата на случайно хрумване светът ще реши дали да се задълбочи в подробностите от училищния живот на едно момче като в интересна любовна история, или ще реши, че тази история не означава нищо — решението зависи изцяло от славата, която това момче печели.

Двамата вървяха между залязващото слънце и изгряващата луна. Слънцето се бе спуснало ниско, но една пълна луна беше започнала да се издига. Техните сенки, затъмнени от блясъка от запад, започваха да се разпадат за сметка на една състезаваща се с тях двойка в обратната посока, която луната ясно очертаваше.

— Смятам, че до известна степен животът ми е провал — заяви Найт след пауза, в която беше забелязал двойните сенки.

— Вашият живот? Как така?

— Не знам точно. Но в известен смисъл не съм постигнал целта си.

— Наистина ли? Ако не сте постигнали целта си, нямате голямо основание да се отчайвате, но ако чувствате, че не сте я постигнали, това сигурно е основание да се натъжавате. Права ли съм?

— Отчасти, но не напълно. Защото усещането за натрупан дълбокомислен опит служи като един вид утеха на онези, които не си дават сметка, че са поели по грешния път. Колкото и противоречиво да изглежда, истината е, че хората, които винаги са постъпвали правилно, нямат представа от същността и по какъв начин са го постигнали, за разлика от другите, които постъпват неправилно. Но все едно, не е желателно да ви провалям лятото с тези приказки.

— Още не сте ми казали дали наистина съм суетна.

— Ако кажа „да“, ще ви обидя, ако кажа „не“, ще си помислите, че не съм искрен — отговори той, гледайки я любопитно в лицето.

— Е, добре. — Тя въздъхна леко наскърбена. — „Онова, което е, е много далеч и твърде дълбоко; Кой може да го намери?“^[2] Струва ми се, че трябва да ви приема, както приемам Библията — откривам и разбирам всичко, което мога, и на това основание поглъщам останалото наведнъж, приемам го на доверие. Смятайте ме за суетна, ако желаете. Светската тежест се нуждае от толкова много незначителност, за да порасне, че един недостатък повече или по-малко не е нещо, за което да се съжالياва.

— По отношение на жените не мога да кажа — отговори Найт неразумно, — но няма съмнение, че за един мъж е цяла мъка да си изкарва прехраната, ако е роден с истински благородна душа. Възвишеността ще докара човек до просияшка тояга, така че вие може и да сте права, като браните суетата.

— Не, не, не правя това — възрази тя разкаяно. — Мистър Найт, след като заминете, ще ми изпратите ли нещо, което сте написали? Искане ми се да видя дали пишете така, както казахте, или когато сте в по-добро настроение. Коя е истинската ви същност — циникът от тази вечер или симпатичният философ до тази вечер?

— Ах, коя? Знаете, колкото знам и аз.

Разговорът им ги задържа на ливадата и в галерията, докато звездите не започнаха да премигват. Елфрайд отметна назад глава и заяви без определена цел:

— Има една ярка звезда точно над мен.

— Всяка ярка звезда е над нещо някъде.

— Така ли? О, да, разбира се. Тази къде е? — посочи тя с пръст.

— Тази е застанала като бял ястреб над един от островите Кабо Верде.

— А тази?

— Гледа надолу в извора на Нил.

— А онази там — самотна и тиха?

— Наблюдава Северния полюс и разполага с целия екватор за хоризонт. А онази, която нищо не прави ниско долу над земята, от която се отдалечихме, е в Индия — над главата на един мой млад приятел, който най-вероятно я гледа сега, тъй като тя виси ниско на

неговия хоризонт, и си мисли, че показва къде се намира истинската му любов.

Елфрайд погледна Нйт, предчувствайки нещо лошо. Нея ли имаше предвид? Тя не му виждаше лицето, но по държането му съдеше, че не знае нищо.

— Тази звезда е над *моята* глава — каза тя колебливо.

— Или над всяка друга глава в Англия.

— О, да, разбирам — пое тя дъх с облекчение.

— Мисля, че родителите му са местни хора, от това графство. Не ги познавам, макар че до неотдавна водихме дългогодишна кореспонденция. За негово щастие или нещастие той се влюби и замина за Бомбай. Оттогава почти не съм го чувал.

Нйт спря до тук с доброволния си разказ и Елфрайд, макар че в един момент беше склонна да се възползва от уроците по честност, които той току-що ѝ бе преподавал, не можа да го направи и намерението ѝ угасна в мълчание. От думите на Нйт, казани слепешком, сякаш струеше укор, но тя не беше в състояние да посочи ясно някакво предателство, за което да е виновна.

[1] Джон Драйдън (1631–1700) — автор на одата „Пирът на Александър“, Или силата на музиката (1657). — Б.пр. ↑

[2] Еклезиаст, Глава 7. — Б.пр. ↑

XX

Далечна обич там на хълма^[1].

Найт обърна гръб на енория Ендълстоу и продължи за Корк.

Празни дни се трупаха един след друг и все повече натежаваха на сърцето му. Той стигна до езерата Киларни, изброди техните гъсти гори, огледа безкрайното разнообразие от тамошните острови, хълмове и долини, наслуша се на изумителното ехо на този романтичен кът, но като цяло му липсваха красотите и мечтанията, които откриваше преди в такива богоизбрани места.

Докато беше в компанията на Елфрайд, нейното момичешко присъствие не му се бе отразило осезателно по никакъв начин. Не си беше дал сметка, че навлизането ѝ в неговите предели му е оказало някакъв ефект; но сега, когато тя беше далеч от тук, той осъзна колко много му е било отнето. Онова, което му изглеждаше маловажно, бе станало необходимост и Найт се беше влюбил.

Стивън се беше влюбил в Елфрайд, гледайки я, а Найт — спирайки да я гледа. Не знаеше кога или как това душевно състояние го беше завладяло. Беше сигурен, че когато тръгваше от Ендълстоу, не бе изпитал нищо от изящната елегантност на горчивата тъга, естествена при такива раздели, но сега разбираше каква прекрасна тема за размисъл е станала оттогава Елфрайд. Дали не беше започнал да я обича, когато тя го погледна след премеждието на кулата? Тогава той просто си беше помислил, че тя е слабохарактерна. А може би я беше заобичал, докато тя стоеше на поляната, цялата осветена от вечерното слънце? Беше си помислил само, че кожата на лицето ѝ е хубава, нищо повече. Да не би разговорите с нея да бяха посели семето? Беше си помислил, че тя говори остроумно и много похвално за една млада жена, без да има нещо забележително в това. Шахът

имаше ли нещо общо? Разбира се, че нямаше — в онзи момент тя му изглеждаше като едно много самонадеяно дете.

Преживяването на Нйт беше пълно опровержение на предположението, че любовта винаги идва с погледи и съчувствени докосвания с пръстите, че като пламък се усеща в мига, в който се заражда. Може да се каже, че едва след като се разделиха и Нйт остана единствено със спомена, той се замисли сериозно за Елфрайд.

Така, след като невъзмутимо беше трупал представи за нея, на които умът му не реагираше, докато причината за възникването им беше пред очите му, сега му се струваше, че е влюбен в душата ѝ, която временно се бе отделила от тялото, за да го придружава по пътя му.

Тя започна да го управлява толкова властно сега, че той, свикнал да анализира, почти се разтреперваше пред възможността тази нова сила да се вмести в добре подреденото му всекидневие. Стана неспокоен, след това забрави всички други теми, отдаден на удоволствието да мисли за нея.

И все пак трябва да кажем, че Нйт обичаше философски, а не романтично.

Той анализираше държането ѝ към него. Непринудеността граничи с кокетство. Флиртуваше ли тя, запита се той. Никакво принудително преминаване от добронамереност към подозрителност не можеше да потвърди тази теория. Представлението беше изиграно твърде добре, за да бъде нещо друго, освен истинско. То имаше дефекти, без които нищо не е автентично. Никоя актриса с двайсетгодишен опит, никоя плешива дама, чиято първа поява в обществото се губи в дискретната мъглявина на уклончиви разговори, не би могла да играе пред него ролята на простодушното момиче, както я изпълняваше Елфрайд. Тя владееше малките хитрости, които съставляваха простодушието.

Има ергени по природа и ергени по обстоятелства, старите моми сигурно също попадат в тези два вида, макар че някои приемат само втория. Така или иначе, за Нйт се смяташе, че е ерген по природа. Какво щеше да стане с него? Той самият възприемаше много странно теориите си по въпроса за любовта и като ги четеше сега в светлината на едно ново преживяване, виждаше колко повече означават изреченията му, отколкото той смяташе, когато ги пишеше. Хората

често откриват истинската сила на някой изтъркан стар закон само когато по някаква случайност ги засегне лично; но Найд не знаеше за случай с мъж, научил точно по този начин в какви граници въздействат собствените му епиграми. В едно отношение той беше много доволен от тази история. У него беше заложено непреодолимото изискване да попадне пръв в женското сърце. Беше открил за себе си, че ако някога реши да се ожени, със сигурност не трябва да се появяват неудобни писма, не трябва да има никакво кимане и изчервяване пред случайно срещнат тайнствен непознат, защото това са възможни източници на безпокойство. Чувствата на Найд бяха обичайните за мъж на неговата възраст, който обича искрено, малко превъзбуден от преследването на целта. Като момчета, когато се влюбят за първи път, мъжете обичаха с цялото си сърце, без да се интересуват от нищо друго. С натрупване на годините все повече се търсеше партньорство в страстта, докато се стигнеше до възрастта на Найд, когато разумът проявяваше склонността да се намеси. Но това можеше и да се пренебрегне. Един влюбен мъж, който настройва мозъка си така, че да отчита положението му, все едно измерва географската дължина, на която се намира кораб, по светлината на мачтата.

Нетипичното поведение на Елфрайд, разсъждаваше Найд, което беше факт, подсказва, че тя е различна и в любовта, което беше само допускане. *Incredules les plus credules*^[2]. „Елфрайд — каза си той — едва ли е поглеждала друг мъж, преди да види мен.“

Не беше забравил колко строго се държа с нея, защото тя предпочиташе бижута пред назидания, но оттогава ѝ бе простил сто пъти, мислейки колко естествено е жените да обичат украшения и колко необходимо е добавянето на малко лична суета, за да се постигне деликатната и очарователна окраска на женския ум. И така в края на седмичното отсъствие, през което бе стигнал до Дъблин, той реши да съкрати обиколката си, да се върне в Ендълстоу и да се заеме с реализирането на хипотетичното предложение от онази неделна вечер.

Въпреки че беше съчинил на хартия много теории за социални порядки и съвременно поведение, най-общо казано, важната частица личен опит липсваше и сега Найд не можеше да си спомни за нищо на света дали е редно да подари на една млада дама бижута, преди да е обявен официален годеж. Но в деня, преди да тръгне от Дъблин, той се

огледа тревожно за първокласен бижутериен магазин, откъдето купи нещо, което смяташе, че ще ѝ подхожда най-добре.

Чувствайки се крайно неловко и непривично, той затвори вратата на стаята си, седна, отвори кутийката от марокен и разгледа отблизо изящната изработка от злато. Много неща бяха познати на самотния книжовен мъж, но точно тези бяха нови и той ги опипваше — като дете, което държи плод на цивилизацията, недокосван до този момент от пръстите му. Внезапно решение, плод на каприз, че все пак избраният модел няма да ѝ подхожда, го накара да скочи разтревожен и да хукне по улицата, за да смени обещите с други. След големи затруднения да направи нов избор, когато умът му толкова се обърка, че аналитичните му способности да оценява предмети на изкуството, изглежда, го бяха напуснали, Найт излезе от магазина с друг чифт. Те останаха при него до следобед, когато, след като ги беше съзерцавал петдесет пъти с нарастващо опасение, че последният избор е по-лош от първия, прецени, че няма да го хване сън, ако още веднъж не смени обещите. Пламнал от яд към себе си заради тази непоследователност, той стигна до вратата на магазина, досрамя го да влезе и да създава допълнителни неудобства, отиде в друг магазин, купи чифт обеци на много по-висока цена, тъй като изглеждаха точно такива, каквито трябва да са, попита златарите дали биха направили размяна с първия чифт, изслуша отговора, че не сменят стоки, купени от друг магазин, плати и си тръгна с двата чифта, чудейки се какво, по дяволите, ще прави с излишните обеци. Искаше му се да ги загуби или някой да ги открадне и се измъчваше от загнездилото се чувство, че като разумен човек, който прави икономии, трябва непременно да ги продаде, което накрая и направи на безценица. Усещането за празнота след един пропилян ден в тичане из града с тази нова и изключителна задача и с няколко паунда по-малко от неумело направената покупка се смесваше с чувството на леко задоволство, че се е преборил с допотопното си невежество по въпроса за дамските бижута и най-накрая се е сдобил с едно истинско произведение на изкуството. През останалата част от деня той оглеждаше украшенията на всяка срещната дама с проникателното опитно око на познавач.

На другата сутрин Найт отново пресичаше Сейнт Джорджис Чанъл, но не за да се върне в Лондон през Холихед, както

възнамеряваше първоначално, а към Бристол, възползвайки се от поканата на мистър и мисис Суонкорт да ги посети отново на връщане.

А сега да се преместим при Елфрайд.

Доминиращата страст у жената — да очарова и да оказва влияние на по-силните от нея, — макар и действаща при Елфрайд, определено нямаше конкретна цел. Тя се интересуваше от мнението на приятеля си Найт от самото начало: но страховете ѝ едва ли щяха да допуснат да се замисли иска ли нещо повече от този основен елемент на приятелството. Първоначално в желанието ѝ да достави удоволствие на най-издигналия се мъж, когото познаваше отблизо, нямаше никакво предателство към Стивън Смит. Тя нямаше представа — малко жени я имат — колко необозрим може да стане един въпрос, породил се така безобидно.

Писмата от Стивън бяха по необходимост малко и нейното чувство за вяност се крепеше на последното, което беше получила, както моряк корабокрушенец се крепи във водата, хванал се за водорасли. Младото момиче убеди себе си колко се радва, че Стивън е получил право (в нейните очи) да поиска ръката ѝ по силата на тяхното бягство. Тя се залъгваше, като си казваше: „Може би ако не се бях обвързала, щях да се влюбя в мистър Найт“.

Заради всичко това седмицата, през която Найт го нямаше, беше много мрачна и неприятна за нея. Стивън оставаше в молитвите ѝ, а старите му писма бяха препрочетени — в действителност като лекарство, макар да се самозаблуждаваше, че го прави за удоволствие.

Писмата ставаха все по-обнадеждаващи. Той ѝ пишеше как всеки ден приключва работа с приятното чувство, че е отместил още един камък от оградата, която ги разделя. Рисуваше фигури, за да ѝ покаже каква прекрасна двойка ще бъдат те един ден. Хората ще обръщат глави и ще казват: „Каква награда само е спечелил!“. Тя не биваше да се натъжава заради безумния им опит да избягат (Елфрайд често се оплакваше, че това я огорчава).

Ако някой знаел за това, нямало значение какво си мисли, защото той познавал достатъчно добре нейната почтеност по природа. Единственият нежен укор беше, че не му е писала влюбено по време на престоя ѝ в Лондон. Макар и жизнерадостно, писмото ѝ, изглежда, било продиктувано от мисли, които не били свързани с него.

Първоначалното намерение на Найд скоро да се върне в Ендълстоу беше несигурно, а обещанието му, че ще се върне — още по-несигурно. Той беше човек, който пести думите си, преди да предприеме евентуални действия. Викарият беше доста изненадан, че го вижда отново толкова скоро; мисис Суонкорт не бе изненадана. Когато ги видя, след като бе съобщено за пристигането му, Найд установи, че те възнамеряват да отидат в Сейнт Ленардс за няколко дни в края на месеца.

Първата вечер след връщането му не се появи подходящ момент да връчи на Елфрайд онова, което с толкова мъки беше намерил.

Той внимателно търсеше възможност да изпълни каквото беше замислил. На другата сутрин, която обещаваше хубав ден след цяла седмица с облаци, беше предложено и решено всички да отидат в Баруит Странд, местна забележителност, която нито мисис Суонкорт, нито Найд бяха виждали. Найд отдалеч предусети романтична възможност и предвиди, че тя може да се появи, преди да е настъпила вечерта.

Пътят минаваше край самотни зелени хълмове, върху които се издигаше стена от жив плет като въже, което се влачи по вълнолом. В пролуките между тези възвишения се виждаше синьото море, изпъстрено с бели петна и сред тях едно самотно платно. Всичко това кипеше до преливане към настръхналия хоризонт, изтеглен като черта от единия до другия край на хълмовете. После се спуснаха през дефилето, от двете му страни шоколадови на цвят скали образуваха стени, от едната падаше тежка назъбена сянка върху половината от пътя. От цепнатини в скалите избликваха струи чиста вода и почуквайки по широките зелени листа, продължаваха като поточе на земята. Рошави кичури пирен се бяха провесили над всяка стръмнина, една къпина, разлюляла се на всички посоки, посегна към шапките им като животно, забило нокти в тях.

Изкачиха последния хребет и заливът, който беше крайната точка на тяхното пътуване, изведнъж се разкри. Синьото потъмняваше в основата на скалите там, докдето океанът се простираше, и свършваше с бял бордюр — безмълвен от такова разстояние, макар и развълнуван, — надигаше се и се отпускаше като завивка върху неспокойно спящ човек. Останалите в сянка вдлъбнатини на моравите

и кафявите скали щяха да изглеждат сини, ако този цвят не принадлежеше изцяло на водата до тях.

Каретата спря пред къщурка с навес и един коняр и кочияшът пренесоха кошницата с храна долу на брега.

За Найт удобният случай настъпи.

— Не съм забравил вашето желание — започна той, когато двамата останаха встрани от другите.

Елфraid го погледна неразбиращо.

— И ви донесох това — продължи той, като извади несръчно кутийката и я отвори, поднасяйки я към нея.

— О, мистър Найт! — извика тя объркана и силно се изчерви. — Не разбрах от думите ви, че сте имали такова намерение или че говорите буквално. Мислех, че е просто предположение. Не ги искам.

Една мисъл, която ѝ мина през ума, придаде на отговора ѝ по-силна категоричност, отколкото би прозирала в друг момент. Утре беше денят за писмо от Стивън.

— Но няма ли да ги приемете? — попита Найт, който почувства, че вече не е господар на положението както досега.

— Няма. Много са красиви — по-красиви от всички, които съм виждала — каза сериозно тя, гледайки изкушението жадно, както вероятно Ева е гледала ябълката. — Но не ги искам, ако бъдете така любезен да ме извините, мистър Найт.

— Никаква любезност — каза мистър Найт, стъписан от този неочакван обрат на събитията.

Последва мълчание. Найт държеше отворена кутийката, гледаше някак печално блещукащите фигурки, заради които беше изоставил обичайния си път в живота; въртеше кутийката, вдигаше я към очите си и сякаш разбирайки, че подаръкът му не е зачетен от нея, се опитваше сам да му се възхити.

— Затворете ги, за да не ги виждам повече, хайде! — каза тя и се засмя странно, едновременно неохотно и умолително.

— Защо, Елфи?

— За вас не съм Елфи, мистър Найт. О, защото ще ги поискам. Колко съм глупава само, как можах да кажа това! Но имам причина да не ги приема... сега. — Преди да изрече последната дума, тя замълча, за да покаже, че отказът ѝ е окончателен, но думата някак се изплъзна и обезсмисли всичко останало.

— Значи ще ги приемете някога?

— Не искам да ги приема.

— Защо не искате, Елфрайд Суонкорт?

— Защото не искам. Не ми харесва.

— В това има нещо оскърбително, при това много важно — каза Найт. — След като обещите ви харесват, нехаресването явно е насочено към мен.

— Не, не е.

— А какво е тогава? Харесвате ли ме?

Елфрайд се изчерви и се загледа в далечината, а чертите на лицето ѝ се промениха така, че отговорът да изрази най-любезно критичното ѝ отношение.

— Горещо-долу ви харесвам — отвърна тихо най-накрая.

— Но не много?

— Толкова сте рязък с мен и ми говорите строго, така че как иначе? — отговори уклончиво тя.

— Сигурно смятате, че съм стар и педантичен.

— Не, не смятам... Искам да кажа, че смятам... Не знам за какъв ви мисля, това искам да кажа. Хайде да отидем при папа — завърши Елфрайд някак смутено.

— Добре, ще ви обясня какво ме накара да ви донеса подарък — рече Найт хладнокръвно, с цел да заличи от ума ѝ всяко възможно впечатление за себе си, че е точно такъв, какъвто е — влюбен в нея. — Нали разбирате, това беше най-малкото, което можех да направя като проява на любезност.

Елфрайд се озадачи от това ясно становище.

Найт продължи, за да приключи с въпроса:

— Почувствах, както, естествено, би почувствал и всеки друг, че думите ми онзи ден по повод вашия избор бяха обидни и нечестни, и си помислих, че извинението трябва да има материално изражение.

— О, да!

Елфрайд съжали — не можеше да каже защо, — че Найт изтъква толкова прозаична причина. Разочарова се, че през цялото време той е разполагал със сигурно обяснение, което би могъл да изкаже пред всеки, без да предизвика усмивка. Ако тя знаеше, че е имал това предвид, сигурно щеше да приеме съблазнителния подарък. Но това, което я измъчваше, бе евентуалното подозрение на Найт, че е

възприела подаръка му като знак за любов, което беше унижително, ако те не бяха такъв знак.

В разгара на техния разговор дойде мисис Суонкорт, оглеждайки се за голям плосък камък, върху който да разстели покривката за храна, и неизясненият въпрос между Найт и Елфрайд беше отложен. Найт прие отказа ѝ, убеден, че е свенливост на момиче, озовало се в необичайно положение, и като цяло беше приемливо начало. Ако знаеше, че става дума за чувство за вярност, борещо се с една нова любов без гаранция кой ще е победител накрая, това можеше да изпари цялото му желание да спечели.

В същото време се забелязваше известна стеснителност в държането и на двамата през останалата част на следобеда. Дойде приливът и трябваше да се преместят на по-високо място. Денят отиваше крадешком към своя край с обичайната в такива случаи тиха леност, когато във всичко направено и премислено е вложено усилието да се бездейства и да не се мисли нищо повече. Загледани безцелно над ръба на една скала, те съзряха подредената каменна маса, която прииждащото море постепенно заливаше, отнасяйки трохи и парчета храна. Викарият извлече поука от сцената; успокоен, Найт отговори в същия дух. Последва ожесточено настъпление на вълните — синьо-зелените водни езици стигаха до склоновете и сблъсъкът ги превръщаше в пяна, отдръпваща се назад, влачейки след себе си бели изтощени следи.

Следващата сцена беше изливането на проливен дъжд, който ги накара да потърсят подслон в една плитка пещера, а след това впрегнаха конете и потеглиха обратно към дома. Докато се изкачваха, небето отново се проясни и лъчите на залязващото слънце огряха мокрия път нагоре по хълма. Браздите, които колелата на каретата оставяха при изкачването — две тънички ленти, — бяха като блестящи слитъци злато, които се изостряха, докато изчезнат в далечината. Обърнаха гръб и на тях и нощта се спусна над морето.

Вечерта беше хладна и нямаше луна. Найт седеше до Елфрайд, но когато тъмнината го накара да се почувства несигурен за мястото си, се намести по-близо до нея. Елфрайд се отдръпна.

— Надявам се, че не оспорвате мястото, на което съм седнал? — пошепна той.

— О, не, това е най-малкото, което мога да направя като проява на любезност — отговори тя, натъртвайки собствените му думи.

Двамата усетиха деликатното равновесие между двете възможности. Така стигнаха до вкъщи.

За Найт това малко преживяване беше прекрасно. За него то беше приятен, невинен момент — момент, който може и да не съдържа кой знае какво, но рядко се повтаря в живота на един мъж и е особено скъп, когато човек се връща към миналото. Той не е толкова дълбоко влюбен, та да се чувства неудобно, и е успокоен от едно блажено чувство, че може да се люби на най-тривиалното нещо с детинско наслаждение — движението на една вълна, цветът на един камък, каквото и да е, беше достатъчно сънливите мисли на Найт през този ден да се раздвижат. Дори проповедническите баналности, изговорени от викария — просто защото смяташе, че е длъжен да се изкаже професионално в присъствието на човек като Найт с неговите способности, — бяха преглътнати с лекота. Присъствието на Елфрайд го караше не само да изтърпява подобно говорене заради необходимостта от най-обикновена учтивост, но и да го слуша — да приема чутото и с удоволствие да се преструва, че е правилно и необходимо, и той се остави да бъде завладян от предпазващото го чувство, че външно всичко е наред.

Като влезе в стаята си тази вечер, Елфрайд видя едно пакетче на тоалетката. С треперещи ръце махна бялата хартия и, да, това беше онази кутийка от марокен със съкровищата — двете украшения, които беше отказала да приеме през деня.

Елфрайд си сложи обещанията, погледна се в огледалото, изчерви се и ги свали. Беше ги сънувала цялата нощ. Никога не беше виждала нещо толкова красиво, но ѝ бе пределно ясно, че като почтена жена е длъжна да откаже подаръка. Защо обаче не ѝ беше ясно, че дългът изисква по-решително и последователно поведение, нека кажат онези, които я изучават. Сутринта се взираше заплашително в нея като призрак. Беше ден за писмо от Стивън и тя трябваше да издебне пощальона, да извърши тайно нещо, което никога не беше харесвала, и да постигне цел, към която бе престанала да се стреми.

Но отиде.

Имаше две писма.

Едното беше от банката в Сейнт Ланс, в която тя имаше малък личен депозит; сигурно нещо, свързано с лихвата. Сложи го в джоба си, влезе вкъщи, качи се горе, за да не я видят, и с треперещи ръце отвори писмото от Стивън.

Какво ѝ пишеше той?

Трябвало да отиде в Сейнт Ланс и да получи една сума от банката, която била упълномощена да ѝ предаде.

Отнасяше се за двеста паунда.

Нямаше чек, запис или каквато и да е друга гаранция. Всъщност информацията се свеждаше до това, че парите бяха в банката в Сейнт Ланс на нейно име.

Тя веднага отвори другото писмо. В плика имаше документ, удостоверяващ, че депозираната сума от двеста паунда е преведена в нейната сметка.

Спестил съм това за една година — продължаваше писмото на Стивън — и има ли нещо по-редно и по-приятно, което мога да направя, освен да го изпратя на теб? За себе си имам достатъчно, отделно от това. Ако не си склонна да оставиш парите в банката, накарай баща ти да ги вложи на твое име в ценни книжа. Това е малък подарък за теб от мен, който съм повече от твой годеник. Мисля, че той ще разбере сега, Елфрайд, че желанието ми да получа ръката ти е всичко друго, но не и фантазия на глупаво момче, за което не си струва да се говори сериозно.

Когато му писа, че баща ѝ се е оженил, Елфрайд, с присъщата ѝ тактичност се въздържа и от най-лекия намек за финансовите ресурси на дамата.

Приключил с деловия въпрос, той продължаваше в своя си момчешки стил:

Помниш ли, скъпа, онази сутрин, когато пристигнах във вашата къща и по време на молитва баща ти прочете за чудотворното излекуване на паралитика, на когото

Човешкият Син казва: стани, дигни постелката си и иди у дома си? Аз го помня и мога да разбера сега силата на тези думи. Постелката на индиеца представлява съвсем малка рогозка, а вчера видях един местен човек да прави точно онова, което ми напомни да ти пиша за тази история. Но ти си по-учена от мен и сигурно отдавна знаеш всички тези неща... Веднъж купих няколко малки фигурки на местни богове, за да ти ги изпратя като нещо любопитно за спомен, но после видях, че са изработени в Англия, направени така, че да изглеждат стари, и пренесени тук. Изхвърлих ги с отвращение.

Това ми напомня, че желязото за строителство трябва да го внасяме от Англия. Кой е този, който може да предвиди какво точно е нужно за строежа на къщи тук? Преди да започнем, трябва да поръчаме всяка колона, брава, панта и бурма, която ще ни потрябва. Не можем да отидем на съседната улица като в Лондон и да изискаме да ги изработят на мига. Мистър Л. казва, че много скоро някой ще трябва да отиде в Англия, за да се направи такава голяма поръчка. Само се моля този някой да съм аз.

Пред нея беше банковият документ за депозирани двеста паунда, а до него елегантният подарък от Найт. Стана ѝ студено, после бузите ѝ пламнаха от нахлупата кръв. Ако можеше да унищожи тази хартийка и така да отмени цялата финансова операция, тя веднага би прежалила тези пари. Не знаеше какво да прави и в двата случая. Беше ѝ страх да остави двете неща едно до друго — толкова противоположни бяха интересите, които представляваха, че очакваше едното да развие някаква свръхестествена антипатия към другото.

Този ден почти никой не я видя. Вечерта беше взела решение и пристъпи към изпълнението му. Подаръкът беше опакован — с една сълза на съжаление, отронила се, докато затваряше кутийката с красивите съкровища — и оставен на бюрото в стаята на Найт. А на Стивън беше написано писмо, в което се казваше, че засега все още не ѝ е ясно какво да прави с изпратените пари, но заявяваше, че е готова да изпълни обещанието си да се омъжи за него. Писмото беше

написано, но тя забави изпращането му, макар мъчителното чувство, че обещаното трябва да бъде изпълнено, да не я напускаше.

Минаха няколко дни. Елфрайд получи друго писмо от Индия. Тъй като то пристигна неочаквано, баща ѝ го видя, но не каза нищо — тя не знаеше защо. Новината този път беше съкрушителна. Стивън, както се надяваше, беше избран като най-подходящ да възложи поръчката, за която беше споменал, че предстои да бъде направена. След изпълнението на служебната задача следваше тримесечен отпуск. Пишеше още, че ще тръгне една седмица след изпращането на писмото и ще използва възможността да поиска съгласието на баща ѝ да се сгодят. Следваше една страница, на която изразяваше своята и нейната радост от предстоящата среща; и накрая завършваше с информацията, че ще пише на параходната агенция с молба да ѝ съобщят кога ще пристигне корабът, тъй като знае колко желана е тази информация.

Елфрайд живееше и се движеше сега като насън. Найт почти се беше ядосал отначало, че тя упорито продължава да отхвърля подаръка му, но не само заради самия факт, а и заради начина, по който го правеше. Но като видя колко измъчена и болна изглежда, раздражението му премина в недоумение.

Вече не оставаше дълго време в къщата, за да бъдат заедно, както правеше преди, а я превърна в отправна точка на археологическите и геоложките си обиколки в околността. Така му се искаше да се признае за победен и да си тръгне, но не можеше. И възползвайки се от привилегията, че е роднина, влизаше и излизаше от къщата, когато си пожелае, но не бързаше да си отиде.

— Не искам да оставам тук нито ден повече, ако моето присъствие ви е неприятно — каза той един следобед. — Отначало подхвърляхте, че съм строг с вас, а когато съм внимателен, сте несправедлива с мен.

— Не, не. Не говорете така.

Обстоятелствата, при които се бяха запознали, ги караха да се държат един с друг странно и необичайно. Говореха открито за чувствата си, когато имаха възражения или различия; мълчаха, станеше ли дума за нещо по-деликатно.

— Решил съм да си тръгна и никога повече да не ви безпокоя — продължи Найт.

Тя не каза нищо, но красноречивият ѝ поглед и помръкналото ѝ лице говореха ясно, че го укорява за резките думи.

— Искате ли да остана тук? — попита тихо Найт.

— Да — отвърна тя. Верността към старата любов и истината за новата любов заемаха две противоположни места и истината недобродетелно надделя.

— Тогава ще остана още малко — каза Найт.

— Нали няма да се сърдите, ако прекарвам повечето време сама? Може би ще се случи нещо и аз може и да ви кажа някои неща.

„Ама че свенливост“, помисли си Найт и му олекна на сърцето, когато излезе. Умението да разчиташ вярно енигматичните сили, действащи у жените в определени моменти, за някои мъже е безпогрешен инстинкт, но приляга на умове, които не са толкова директни и честни като този на Найт.

На другата вечер, около пет часа, преди Найт да се върне от своето поклонение по морския бряг, един мъж дойде в къщата. Беше пощенски раздавач от Камелтън, градче на няколко мили далеч, докъдето през лятото беше продължена железопътната линия.

— Телеграма за мис Суонкорт плюс три шилинга и шест пенса за приносителя.

Мис Суонкорт връчи парите, подписа разписката и с трепереща ръка отвори телеграмата. И прочете:

Джонсън, Ливърпул до мис Суонкорт, Ендълстоу,
близо до Касъл Ботеръл.

Амарилис телеграфира от Холихед, четири часа.
Очаква се да бъде в пристанището и да остави пътниците в
Канинг Бейзин в десет часа утре сутринта.

Баща ѝ я извика в кабинета си.

— Елфрайд, кой ти изпрати тази телеграма? — попита подозрително той.

— Джонсън.

— Кой, за бога, е Джонсън?

— Не знам.

— Как така не знаеш? Кой знае тогава?

— За първи път чувам за него сега.
— Странна история, нали?
— Не знам.
— Хайде, хайде, госпожице! Каква е тази телеграма?
— Наистина ли искаш да знаеш, папа?
— Ами да.
— Не забравяй, че съм вече зряла жена.
— Е, какво от това?
— След като съм жена, а не дете, смятам, че мога да имам някоя и друга тайна.
— По всичко личи, че имаш.
— Жените по правило имат.
— Но недей да ги пазиш. Кажу какви са.
— Ако не настояваш повече сега, обещавам да ти кажа какво значи всичко това, преди да е изтекла седмицата.
— Честна дума?
— Честна дума.
— Добре. Аз имам известни подозрения, нали разбираш, и ще се радвам, ако се окажат неоснователни. Не ми харесва как се държиш напоследък.

— Казах, в края на седмицата, папа.

Баща ѝ не отговори и Елфрайд излезе от кабинета.

Тя отново започна да дебне пощальона. На третата сутрин той донесе писмо от Стивън, изпратено от Англия. То беше много кратко, тъй като бе писано набързо, но написаното беше многозначително. Стивън съобщаваше, че след като е направил поръчката в Ливърпул, ще пристигне в Ийст Ендълстоу в къщата на баща си в пет или шест часа привечер, ще отиде пеша до съседното село, за да се срещнат, ако тя иска, при църквата, както някога. Предлагал това, защото смятал, че не е разумно да се появи официално у тях толкова късно, но нямало да може да заспи, ако не я види. Минутите щели да му се сторят дълги часове, докато дойдел моментът да я притисне в прегръдките си.

Елфрайд все още бе твърдо убедена, че почтеността изисква да се срещне с него. Може би самото желание да го избегне засилваше убеждението; тя безспорно беше от хората, които мечтаят да постигнат непостижимото — от онези, за които, в най-висша степен, надеждата е привлекателна, защото не е нещо, което се притежава. И знаеше много

добре, че умът ѝ е склонен да преувеличава този неин дефект. През деня тя се изправи решително лице в лице със своя дълг; прочете една строга, но потискаща ода на Уърдсуърт, посветена на това божество; прие напътствията му; и продължи да изпитва опасни желаня.

Но започна да изпитва и меланхолично удоволствие, докато размишляваше как ще се пожертва за мъжа, когото едно моминско чувство за благоприличие я караше да приема като единствен възможен съпруг. Щеше да се види със Стивън и да направи всичко по силите си да се омъжи за него. За да е сигурна, че връщане назад няма, веднага му изпрати бележка в дома на родителите му, в която съобщаваше точния час на срещата.

[1] Алфред Тенисън, *In Memoriam* А. Н. — Б.пр. ↑

[2] Блез Паскал (1623–1662), „Мисли“. — Б.пр. ↑

XXI

*На твоите студени сиви скали,
о море!^[1]*

Стивън пишеше, че ще пътува през Бристол и оттам с параход до Касъл Ботеръл, за да избегне дългия път през хълмовете от Сейнт Ланс. Той не знаеше, че железопътната линия сега стига до Камелтън.

Следобед на Елфрайд ѝ хрумна, че параходът ще може да се види от всяка скала по брега няколко часа преди да пристигне.

Беше събрала достатъчно духовна сила, за да извърши нещо повече от необходимото. А то беше да отиде някъде на брега и да чака кораба, който щеше да доведе у дома бъдещия ѝ съпруг.

Беше облачно. Мрачното небе често отклоняваше Елфрайд от целта ѝ; и макар да си казваше, че от другата страна на облаците времето е възможно най-хубаво, на практика не предприемаше нищо. Сега настроението ѝ беше в унисон с влажното небе.

Като изкачи един хълм и се спусна от другата му страна зад къщата, Елфрайд се озова пред малък поток. Той ѝ служеше за пътепоказател към брега. Беше по-малък от потока в тяхната долина и минаваше през по-висок терен. Плиткото му корито беше опасно от двете страни с храсти, но дъното, където течеше водата, представляваше мек зелен килим, една ивица, широка два-три метра.

През зимата водата преливаше на тревата; през лятото, както сега, течеше едва-едва в улей по средата на коритото.

Елфрайд усети, че нечии очи я наблюдават отнякъде. Обърна се и видя мистър Найт. Беше се спуснал в долината по хълма. Прониза я тръпка на удоволствие и настроена бунтарски, тя не побърза да се отърси от нея.

— На какво безлюдно място ви намирам!

— Отивам на брега, като следвам течението на потока. Мисля, че се влива някъде наблизко като сребърна струя вода, която пада от водопад на голяма височина.

— Защо сте се натоварили с този тежък телескоп?

— За да гледам през него морето — каза тихо тя.

— Аз ще го пренеса дотам, където отивате. — И той взе телескопа от ръцете ѝ, които не оказаха никаква съпротива. — Няма как да е по-далеч от осемстотин метра. Вижте, ето го морето. — Той посочи един калносив отрязък, врязал се в небето.

Елфрайд вече бе огледала малката видима част от океана, но не беше видяла никакъв кораб.

Крачеха редом, понякога потокът се озоваваше между тях — той не беше по-широк от един разкрач, — понякога вървяха плътно един до друг. Зеленият килим беше прогизнал и те трябваше да се изкачват на сухо.

Левият бряг постепенно се смали и се загуби. Десният оставаше по-висок, докато те вървяха нагоре, и свършваше с ясно оформен ръб на фона на светлината, сякаш беше грубо отсечен. Малко по-нататък коритото на потока прекъсваше по същия начин.

Бяха стигнали до един насип, висок до гърдите, и през него долината не се виждаше. Изцяло се беше оттеглила. Вместо нея имаше безкрайност от небе и простор, а право надолу под тях — малък и далечен — беше Атлантическият океан с вълнистата си повърхност.

Тук свършваше пътят на малкия поток. На ръба на пропастта той се разпръсна като дъжд, преди да стигне долу, и падайки върху издадени скалисти ръбове, създаваше мънички туфи зелена трева. На дъното водните капки се просмукваха в отломките на скалата. Това беше безславният край на потока.

— Какво търсите? — попита Найт, следвайки посоката на погледа ѝ.

Тя се взираше в нещо черно — по-близо до брега, отколкото до хоризонта, — от чийто връх се стелеше като прозрачна мрежа над морето мъглява омара.

— „Пафин“, малък параход от Бристол до Касъл Ботеръл — отговори тя. — Мисля, че е той. Ще ми дадете ли телескопа?

Найт извади старомодния, но мощен телескоп и го подаде на Елфрайд, която гледаше с тъжни очи.

— Не мога да го вдигна сега — каза тя.

— Подпрете го на рамото ми.

— Много е високо.

— Под мишницата.

— Много е ниско. Ако искате, вие погледнете — прошепна едва чуто тя.

Найт вдигна телескопа и огледа морето, докато „Пафин“ влезе в полезрението му.

— Да, „Пафин“ е, малко параходче. Виждам ясно какво е изобразено на носа — птица с клюн, голям колкото главата ѝ.

— Виждате ли палубата?

— Чакайте малко, да, много ясно. Виждам черните фигури на пътниците на белия фон на палубата. Единият от тях взема нещо от друг пътник — мисля, че е телескоп, — да, така е, мисля, че го насочва към нас. Ще ни види, ако изпъкваме достатъчно добре на фона на небето. Сега изглежда, че при тях заваля, защото си обличат връхни дрехи и отварят дъждобрани. Изчезват, слизат долу, всички, с изключение на този, който помоли да му услужат с телескопа. Строен младеж... и продължава да ни гледа.

Елфрайд пребледня и пристъпи смутено.

Найт свали телескопа.

— По-добре да се връщаме — каза той. — Онзи облак над тях може скоро да ни настигне. Но вие изглеждате като болна. Защо?

— Има нещо във въздуха, което лицето ми не понася.

— Много чувствителни са тези прекрасни бузи, така ми се струва — каза нежно Найт. — От този въздух трябваше да поруменяят, нали, но понеже са на едно разглезено дете на природата...

Елфрайд възвърна цвета на лицето си.

— Зад нас има още какво да се види — продължи Найт.

Тя обърна гръб на парахода и на Стивън Смит и съзря извисяващия се по-високо от мястото, на което бяха те, отвесен склон на скалистия хълм отдясно — той не се вдаваше толкова навътре в морето, колкото основата на долината, но оформяше задната част на малка пещера и се виждаше като ниша в стена, извита наляво от мястото, на което те стояха.

В този край с пукнатини се разбираше съвсем ясно от какво е изграден огромният хълм чак до самата му сърцевина. Той

представляваше внушително напластяване на черно-сиви шисти, едноцветен в целия си ръст без нито един различен нюанс.

Скалите и планините са като хората — имат, както се казва, присъствие, което не е задължително да съответства на действителните им размери. Една малка скала може да направи силно впечатление; една голяма — да не впечатли никого. Това зависи, както и при човека, от челото на скалата.

— Не мога да я гледам тази скала — заяви Елфрайд. — Противна личност, от която изтръпвам. Да тръгваме.

— Можете ли да се катерите? — попита Найт. — Ако можете, ще се качим по тази пътека над смръщеното чело на този приятел.

— Проверете — каза пренебрежително Елфрайд. — Изкачвала съм много по-големи стръмнини.

Там, където бяха поспрели, една обрасла с трева пътека се извиваше от вътрешната страна на насип, издигнат да предпазва невнимателни пешеходци, до върха на пропастта и по нея покрай хълма се тръгваше навътре към сушата.

— Хванете ме под ръка, мис Суонкорт — предложи Найт.

— Така ми е по-добре, благодаря.

Когато изкачиха една четвърт от пътя, Елфрайд спря задъхана. Найт протегна ръка.

Тя я пое и двамата заедно изкатериха стръмнината. Като стигнаха горе, седнаха да починат по взаимно съгласие.

— Божичко, каква височина! — възкликна Найт, поемайки си дъх, загледан далеч в морето. От мястото, където се намираха сега, водопадът в основата на склона изглеждаше висок не повече от една педя.

Елфрайд гледаше наляво. Параходът пак се виждаше от всички страни, а поради морската безкрайност и откритото отвсякъде място, на което бяха стъпили, изглеждаше съвсем близо до брега.

— Зад онзи край — каза Найт, — където, изглежда, няма нищо, освен празно пространство, е разположена една движеща се компактна маса. Вятърът удря в челото на скалата, издига се нагоре, извисява се като фонтан много над главите ни, извива се над нас като арка и се разсейва назад. Всъщност се получава един преобърнат водопад — идеален като Ниагарския, — но вместо да пада, се издига и вместо вода има въздух. Ето какво става.

Найт хвърли един камък над насипа, прицелвайки се над скалата. Достигайки предела си, камъкът се извиси във въздуха, обърна се като птица и падна на земята зад тях. Те наблюдаваха в пълна тишина.

— Една лодка пресича Ниагарския водопад точно в подножието на водопада, където водата е съвсем спокойна, отдолу под нея се е свила падналата водна маса. Ние заемаме съвършено същото място по отношение на нашия въздушен водопад тук. Ако човек изтича на петдесет метра от скалата, ще почувства свеж вятър. Предполагам, че от другата страна на насипа има обратно течение.

Найт се изправи и се облегна на насипа. В мига, в който главата му се показва над насипа, шапката му сякаш се отлепи и се плъзна по челото в посока на океана.

— Това е обратното течение, както ви казах — извика той и изчезна зад малкия насип за шапката си.

Елфрайд почака минута; той не се върна. Почака още една минута, но от него нямаше и следа.

Паднаха няколко капки дъжд и внезапно заваля порой.

Тя стана и погледна през насипа. От другата страна имаше два-три метра равен терен, следваше стръмен наклон и след него — ръбът на пропастта. Найт беше на стръмнината с шапката на главата. С ръце и колене се опитваше да изпъзни на равното. Дъждът беше намокрил глинестата повърхност на наклона. Тук при леко намокряне на горния слой на почвата беше трудно да стоиш прав, защото ставаше много похлъзгаво, отколкото ако пръстта беше изцяло прогизнала. Отдолу земята беше твърда, а отгоре — хлъзгава от влажния повърхностен слой.

— Трудно ми е да се върна — каза Найт.

На Елфрайд й се сви сърцето.

— Но нали ще можете? — попита отчаяно тя.

Найт напрегна всички сили в продължение на две-три минути и на челото му избиха капки пот.

— Не, няма да мога — отговори той.

С болезнено усилие Елфрайд успя да изтласка от ума си предчувствието, че Найт е в смъртна опасност. Но трябваше да опита да му помогне. Пристъпи към коварния наклон, подпря се на затворения телескоп и протегна ръка, преди той да види какво прави тя.

— О, Елфрайд, защо? — каза той. — Страхувам се, че така само се излагаш на опасност.

И сякаш в потвърждение на думите му, правейки усилие с нейна помощ, и двамата се подхлъзнаха, но след това той отново се изправи. Подпря крака си на една издадена кварцова скала и се закрепил на ръба на пропастта. Пазейки равновесие, той понамести и закрепил Елфрайд — главата ѝ беше с трийсетина сантиметра по-ниско от горния край на стръмнината. Тя беше изпуснала телескопа, който се изтърколи до края и изчезна в ада.

— Дръж се здраво за мен — каза той.

Тя обви ръце около шията му толкова здраво, че докато той се държеше прав, за нея бе невъзможно да падне.

— Не се тревожи — продължи Найт. — Докато се задържаме над тази скала, сме в пълна безопасност. Чакай малко да реша какво трябва да направим.

Той обърна очи към шеметните дълбини под тях и се опита да прецени положението.

Един поглед му беше достатъчен, за да види всичко ужасяващо ясно. Нещата стояха така — ако не извършеха подвиг да изкачат стръмнината с непогрешимостта на машина, щяха да полетят и да се завъртят вихрено във въздуха.

За целта той трябваше да възстанови дишането си и да събере сили, които предишните му усилия бяха изчерпили. Затова изчакваше и гледаше врага в лицето.

Местните хора твърдяха, че връхната точка на тази ужасна, създадена от природата стена се издига на двеста и тринайсет метра над водната шир, над която бе надвиснала. Последните измервания показаха, че височината ѝ е точно сто деветдесет и осем метра.

Това значи, че е почти три пъти по-висока от Фламбъро, на половината на Саут Форланд, трийсет метра над Бийчи Хед — най-внушителният нос на източната или южната страна на този остров, — два пъти надвишава Сейнт Алдхелм, а три пъти — Лизард и е точно два пъти по-висока от Сейнт Бий. За едно място на западната крайбрежна ивица се знае, че е над скалата, но само с един-два метра. Това е Грейт Ормс Хед в Карнарвъншир. И не бива да се забравя, че тази скала се отличава с устременост, каквато другите скали нямат — тя се издига право нагоре от нивото на водата при прилив.

Но този забележителен защитен вал не е вдаден в морето: той по-скоро го огражда като стена на заливче, двата края на която са много по-ниски. Така, без да е издадена, хоризонталната ѝ част е вдлъбната. Океанските вълни, които прииждат директно от бреговете на Северна Америка, са издълбали пропаст в средата на един хълм и гигантът, приютен в залива и притихнал, стои отзад, стъпил върху две подпорки. Нито хълмът, нито пропастта, нито скалата имат име. Затова ще наричам скалата Безименната. (Вижте Предговора от автора.)

Това, което засилваше ужаса от нейната височина, беше черният ѝ цвят. Неспирните западни ветрове, които брулеха тъмното ѝ чело, сякаш я бяха лъснали с прозрачен слой восък като тъмносиньо грозде. Нещо повече, тя сякаш се носеше във въздуха и това внушаваше ужас, от който дъхът секваше.

— Това парче кварц, на което съм опрял краката си, е на самия нос на скалата — каза Найт, нарушавайки тишината, след като, без да мръдне, стоически бе размишлявал. — Сега ето какво ще направиш. Ще се изкатериш по мен, докато стъпиш на раменете ми, мисля, че стъпиш ли на тях, ще можеш да се качиш на равното.

— Ти какво ще правиш?

— Ще чакам да извикаш някого на помощ.

— Трябваше точно това да направя от самото начало, нали?

— Аз вече се бях подхлъзнал и по всяка вероятност нямаше да мога да се задържа, ако не беше ти. Но нека да не говорим сега. Бъди смела, Елфрайд, хайде.

Тя се подготви за изкачването и рече:

— Очаквах този момент, когато бяхме на кулата. Знаех, че ще се случи!

— Сега не е време за суеверия — възрази Найт. — Откажи се от това.

— Добре — каза послушно тя.

— Сега стъпи с единия крак на ръката ми, после с другия. Добре, много добре. Дръж се за рамото ми.

Елфрайд стъпи с двата крака на ръката му, свита като стреме, и се озова достатъчно високо, за да огледа хълма.

— Сега можеш ли да се прехвърлиш на земята?

— Страхувам се, че не мога. Ще се опитам.

— Какво виждаш?

— Наклонена земя.

— Какво има на нея?

— Пурпурен пирен и малко трева.

— Нищо друго — човек, някакво човешко същество?

— Нищо.

— Сега опитай да се издигнеш още малко. Нали виждаш онази туфа гърлица над теб? Хвани я здраво, но не разчитай много на нея. Стъпи на рамото ми, мисля, че ще излезеш горе.

С треперещи крака тя направи каквото ѝ беше казано. Свръхестественото му спокойствие и сериозност се предадоха и на нея и ѝ вдъхнаха кураж, какъвто тя нямаше. Скочи от рамото му и стъпи на земята.

После се обърна и го погледна.

За зла участ нейното засилване при отскока се отрази на неговото тегло и го тласна надолу, а това се оказа прекалено тежко за кварцовата скала, на която той бе стъпил. В действителност тя представляваше вулканична издатина в огромната черна маса, която се беше изронила през вековете, изложена на скреж и дъжд. Сега кварцовата скала се беше оголила и останала без солидна опора.

Тя се разклати. Найт сграбчи и с двете ръце по една туфа гърлица.

Кварцовата скала — неговото спасение — сега беше негодна за нищо. Тя се изтърколи и изчезна в ада, който бе погълнал и телескопа.

Едната туфа, за която се държеше, започна да се отскубва от корена си и Найт потегли след скалата. Това беше ужасяващ миг. Елфрайд издаде хриплив вопъл на отчаяние, наведе глава и закри с ръце лицето си.

Между покрития с туфи склон и гигантската отвесна скала стърчаха разядени назъбени ръбове, оформящи повърхност още по-стръмна от склона над тях. Свличайки се сантиметър по сантиметър, Найт направи последен отчаян опит да улучи най-ниско разположената туфа — едно сухо коренище, под което скалата оставаше напълно оголена. То възпря по-нататъшното му свличане. Сега Найт увисна на ръцете си, но тъй като наклонът на издадения горен ръб на скалата беше голям, той поемаше донякъде тежестта на тялото му, ала не можеше да му бъде опора.

Въпреки това страшно напрежение на тялото и ума Найт намери време за благодарност. Елфрайд беше в безопасност.

Тя лежеше на една страна над него, сплела пръсти. Като видя, че се е закрепил, скочи на крака.

— Сега, за да те спася, трябва да тичам за помощ — извика тя. — Ох, предпочитам аз да бях умряла! Защо се опита да ме спасиш? — Обърна се като обезумяла и хукна.

— Елфрайд, колко време ще ти трябва да стигнеш до Ендълстоу и да се върнеш?

— Четирийсет и пет минути.

— Няма да стане, ръцете ми ще издържат не повече от десет минути. Няма ли някой по-близо?

— Не, освен ако не срещна случаен минувач.

— Той няма да носи нищо, което би могло да ме спаси. Наоколо няма ли някакъв прът или пръчка?

Тя се огледа. Само пирен и трева, нищо друго.

Измина минута — може би малко повече, — през която и двамата не казаха нищо. Внезапно безпаметният и безпомощен ужас се изпари от лицето на Елфрайд. Тя изчезна от погледа му.

Найт усети присъствието на човешката самота.

[1] Алфред Тенисън, „Вълни, вълни, вълни“. — Б.пр. ↑

XXII

По женски^[1]

Разядените скали, страховито високи, са не по-малко обичайни от морските птици за крайбрежната ивица между Ексмур и Ландс Енд; но тази уединена, оградена маса беше най-грозната от всички. Сега Найт с ужас разбра, че тези върхове съвсем не са безопасни за онагледяване на научни експерименти за принципите на въздушните течения.

Той все още се държеше за стръмната стена на скалата — не с обезумялата хватка на отчаянието, а с упоритата решимост да използва и последната капка издръжливост и така да даде възможно най-дълго време на Елфрайд да осъществи намеренията си, каквито и да са те.

Хванал се ръка за ръка със света от времето на неговото сътворение, той се крепеше на него. Нито стръкче, нито насекомо от настоящето го разделяха с миналото. Вечната несъвместимост между тези черни пропасти и всичко живо, което се бори за живота си, се усеща особено силно, когато по най-външните скални ръбове няма туфи трева, лишеи или водорасли.

Найт се питаше какво ли означава бързото изчезване на Елфрайд и инстинктивно стигаше до заключението, че съществува съмнителна надежда да бъде спасен. Доколкото можеше да прецени, единственият му шанс за избавление беше възможността някой да донесе въже или прът, но тази възможност беше наистина далечна. Земята на тези хълмисти вериги беше толкова изоставена, че километри наред нямаше заграждения, освен някой случайно издигнат насип или ограда; тук рядко идваха хора — само когато трябваше да съберат или преброят стадото, което едва преживяваше.

Отначало, когато смъртта изглеждаше неправдоподобна, защото никога преди не се беше срещал с нея, Найт не можеше да мисли нито

за бъдещето, нито за нещо, свързано с миналото му. Можеше само да гледа непримиримо коварния опит на природата да сложи край на съществуването му и се помъчи да ѝ пречи.

Поради това, че отвесната скала оформяше нещо като огромен вътрешен цилиндър, чийто покрив беше небето, а дъно — морето, и ограждаше скалистото заливче като в голям полукръг, той можеше да види отвесния скат и от двете си страни. Плъзна поглед надолу и осъзна още по-ясно надвисналата заплаха. Всичко на повърхността излъчваше мрак, а дълбоко вътре цареше враждебна безутешност.

По силата на едно от онези познати стечения на обстоятелствата, с които неживият свят изкушава ума, когато човек е под напрежение, точно срещу очите на Найт, изложено на показ, имаше вкаменено изкопаемо, изпъкнало на фона на скалата. Това беше същество с очи. Очите, мъртви и превърнали се в камък, го гледаха. Беше едно от ранните раковидни животни, наречени трилобити. Разделени от милиони години в живота, Найт и този нисш организъм, изглежда, щяха да се срещнат в смъртта. Това беше единственият момент, в който погледът на Найт стигна до нещо, което някога е било живо и е искало да спаси тялото си, както самият той искаше сега.

Това създание представляваше нисша форма на съществуване, защото в онези ранни години равнините, обозначени от тези неизброими шистовидни пластове, никога не са били прекосявани от разумно същество, достойно да бъде наречено така. Зоофитите, мекотелите, стридите и раците са най-високоразвитите в онези древни времена. Отделните формации, разположени в необятното време, не знаеха нищо за превъзходящия ги човек. Бяха велики времена, но също и жестоки, каквито бяха и реликвите им. В смъртта си той щеше да бъде с нисшите.

Найт беше геолог, а предимството на навика пред случайността в пораждането на мислите на човек се проявява така, че дори и в този критичен момент умът му мигновено обхвана различни сцени във времето между епохите: тази, в която бе живяло това същество, и собствената му. Няма по-добро място от накъсан пейзаж, за да си представиш такива неща.

Времето се затваряше като ветрило пред него. Той се изправи лице в лице с началото и с всички междинни векове едновременно. Свирепи мъже, облечени в животински кожи, понесли за отбрана и

нападение огромни тояги и заострени копия, изскочиха зад скалата, както призраците пред обречения Макбет. Те живееха в хралупи, гори и колиби от кал, а може би в пещери в съседните скали. Зад тях стояха представители на по-ранна епоха. В нея нямаше хора. Грамадни слонски фигури, мастодонт, хипопотам, тапир, антилопи с чудовищни размери, мегатерий и милодон, застанали в момента един до друг. Зад тях, отчасти скрити, имаше накацали птици с огромни клюнове и свинеподобни същества, големи колкото коне. Още по-мрачно изглеждаха злокобните крокодилски силуети — алигатори и други странни образи, но кулминацията беше гигантският гущер игуана. Зад тях се виждаха очертанията на голяма змия и облаци летящи влечуги, а още по-назад под тях имаше подобни на риби твари на по-нисш стадий на развитие; и така нататък, докато сцените от живота на това вкаменено същество точно срещу него показаха настоящото състояние на нещата. Тези картини минаха пред очите на Найт като нарисувани за по-малко от половин минута и той отново се върна в действителността. Щеше ли да умре? Представи си Елфрайд, когато него го няма на този свят да я обича, и при тази картина сърцето му се сви като ударено с камшик. Той очакваше спасение, но какво може да направи едно момиче? Не смееше да помръдне и на милиметър. Наистина ли смъртта протягаше ръка? Предишното чувство, че вероятността да умре е малка, вече не беше толкова силно.

Но Найт продължаваше да се крепи на скалата.

На онези замислени, загрубели хора от югозападната част на Англия, прекарващи повечето дни и нощи на открито, им се струва, че Природата има настроения, но не само в поетичен смисъл: предразположеност към определено поведение в определено време без ясни закони, които да го управляват, или сезони, от които да зависи. На нея те гледат като на човек със своенравен темперамент; човек, който не раздава с щедра ръка ту добрини, ту злини, безпристрастно и в определен ред, а проявява неумолима жестокост или изумителна щедрост — в момент на неудържим каприз. За Природата човек е или любимец на прахосник, или слуга на скъперник. Когато е настроена враждебно, в номерата ѝ се проявява ехидна радост, породена от предчувствието за удоволствието при поглъщане на жертвата.

Подобно мислене беше нелепо за Найт, но сега той започна да го възприема. Беше захвърлен на една скала. Подложен на нови

страдания. Дъждът се усилваше и го измъчваше с изключителна настоятелност. Положението му бе крайно окаяно. С появата на дъжда на сцената той стана свидетел на една съвършено нова подредба на нещата. Тук валеше нагоре вместо надолу. Плътният, издигащ се въздух, който препускаше по стръмната стена на скалата, носеше дъждовни капки, а те се стоварваха върху него с такава скорост, че се забиваха в плътта му като студени игли. Всяка капка беше всъщност стрела, която пронизваше кожата му. Водните стрели сякаш го повдигаха с остриетата си; нормалният валеж никога не можеше да причини такива мъки. За кратко време се измокри до кости. С изключение на две места. Сухи останаха раменете му отгоре и дъното на шапката му.

Вятърът, макар че не беше силен в други моменти, сега беше напорист. Дърпаше го за палтото и го развяваше. Свикнали сме да гледаме на всичко, което ни пречи и не е живо, като на безчувствена, неумолима ръка на безразличието, която изчерпва повече търпението, отколкото издръжливостта. Тук обаче враждебността не се проявяваше по този бавен и отблъскващ начин. Тя беше вселенска сила, активна, развилняла се, жадна за завоевания: решителност, а не безсмислено препятствие.

Найт беше надценил силата на ръцете си. Те вече отслабваха. „Едва ли ще се върне, от десет минути я няма“, каза си той.

Тази грешка се дължеше на необичайния наплив от преживявания точно сега: Елфрайд я нямаше от три минути.

„Още толкова минути и краят ми ще дойде“, помисли си той.

Последва друг пример за неспособността на ума му да прави сравнения в такъв момент.

„Това е летен следобед — каза си той, — но толкова силен и студен дъжд през лятото никога не е имало.“

Отново грешеше. Дъждът беше съвсем обикновен като количество; въздухът беше съвсем обикновен като температура. Но както ставаше много пъти, заплашителният начин, по който му въздействаха, увеличаваше силата им.

Той отново погледна право надолу, вятърът и дъждовните капки повдигаха мустаците му, хлъзгаха се по бузите му, под клепачите му, влизаха в очите му. Ето какво видя долу: повърхността на морето точно под краката му, до пръстите му, но в действителност то беше на

повече от двеста метра под тях. Ние оцветяваме онова, което наблюдаваме, според настроението си. Морето щеше да бъде наситеносиньо, ако пред наблюдаващия се очертаваха благоприятни възможности; сега пред неговия взор то беше съвсем черно. Знаеше, че тясната бяла ивица е пяна — весело разлюляна, но толкова далечна сега, че сякаш само пулсираше и плискането едва се долавяше. Бяла ивица на черна вода — неговата погребална плащаница с черен ръб.

За него светът беше донякъде преобърнат. Дъждът валеше от долу нагоре. Под краката му имаше въздушно пространство и неизвестност; над него беше твърдата, позната земя и всичко, което той обичаше.

Безмилостната природа имаше само два гласа. По-близкият беше на вятъра в ушите му, усиливащ се и заглъхващ, докато го блъскаше и пронизваше мощно или леко. Вторият, далечният глас беше стенанието на безразсъдния океан надълбоко и надалече, който опираше потръпващия си хълбок в Безименната скала.

Найт продължаваше упорито да се държи. Вярваше ли на Елфрайд? Може би. Любовта е вяра, а вярата като откъснато цвете продължава да живее без корен.

Никой не би си помислил, че слънцето ще се покаже във вечер като тази. Но то се появи ниско над морето. Не с естествения си златист ръб, който докосва и най-отдалечените краища на пейзажа, не и със странната ярка белота, с която понякога се показва вместо с цвят, а като яркочервено петно върху оловносива земя — едно червено лице, което гледа с пиянска злоба.

Повечето мъже, които имат ум в главата, са наясно, а и малцина са толкова глупави, та да прикриват този факт от себе си или от другите, че явното парадиране може да се нарече самолюбие. Найт, без много да го показва, знаеше, че в интелектуално отношение е над средното ниво. И мислеше — не можеше да не си го помисли, — че смъртта му е предумишлена загуба на качествен материал за света; че такъв експеримент за убиване би могъл да се извърши с по-недоразвита форма на живот.

Някои хора, когато изпаднат в мрачно настроение, си представят, че жестоки обстоятелства искат да попречат на това, което умът се опитва да предприеме. Откажеш ли се от желанието, за което дълго си се борил, и захванеш ли се със следващата задача, наградата ти бива

подхвърлена с очевидно разочарование, че фалшивите надежди не могат да те дразнят повече.

Найт категорично се отказа да размишлява за живота и премина към съзерцаване на Тъмната долина и на неизвестното бъдеще отвъд нея. Няма да го последваме в мрачните дълбочини на тези разсъждения. Достатъчно е да кажем какво последва.

В този момент, когато вече не мислеше за живота, нещо наруши очертанието на насипа над него. Появи се петно.

Беше главата на Елфрайд. Найт мигновено се настрои да приветства отново живота.

Когато приятел види човек, обречен на пълна самота, лицето на този човек става безкрайно трогателно. Например ако се насочиш към плаващ маяк или фар на сред морето, където, макар да няма непосредствена опасност за живота им, отшелниците са се отдали на униение от тягостната изолация, красноречивата признателност за посещението на лицата им е достатъчна да развълнува и най-безчувствения наблюдател.

Погледът на Найт, насочен нагоре към Елфрайд, беше точно такъв, но и много повече от това. На лицето му се бяха появили бръчки и всяка поотделно видимо ѝ благодареше. Устните му се раздвижиха, за да каже „Елфрайд“, макар че от възмущение не можа да произведе нито звук. Очите му, за да изразят всичко, изминаха целия диапазон на красноречие — от дълбоката любов на влюбения до признателността на ближния, че не е забравен от някой друг като него.

Елфрайд се беше върнала. Той не знаеше какво би могла да направи. Може би само да наблюдава смъртта му. Но все пак се беше върнала, не го бе изоставила напълно, а това означаваше много.

За Елфрайд беше невероятно да види Хенри Найт, за когото тя бе просто дете, който я разиграваше, както си иска, който я побеждаваше и я караше горчиво да плаче, че е толкова незначителна, да изпитва благодарност при вида ѝ. Тя погледна надолу към него с лице, блеснало от дъжд и сълзи. Той леко се усмихна.

„Колко е спокоен! — помисли си тя. — Колко прекрасен е и благороден в своето спокойствие.“ В този момент беше готова да умре десет пъти за него.

Погледът ѝ улови парахода, който плавно се носеше в морето, но тя не му обърна никакво внимание.

— Колко още можеш да чакаш? — изрекоха бледите ѝ устни и вятърът препрати думите ѝ до Найт.

— Четири минути — каза той с глас по-слаб и от нейния.

— А ако има надежда за спасение?

— Седем или осем.

Сега той забеляза, че тя носи вързоп бяло платно и че е отслабнала извънредно много. В този момент Елфрайд изглеждаше толкова неестествено слаба и крехка, че се огъваше под острите дъждовни капки, които се забиваха в гърдите ѝ и като пара замъгляваха лицето ѝ. Нищо не намалява обема на дрехите така, както проливният дъжд, но дрехите на Елфрайд оставаха прилепнали по тялото ѝ като ръкавица.

Без да обръща внимание на заплашителните облаци, освен че вдигна ръка да избърше дъждовните струйки, стичащи се в очите ѝ, тя седна на земята и започна да разкъсва платното на ивици. Завързваше всяка следваща за предишната и след това ги усука на синджир. Така набързо се получи истинско въже, дълго шест-седем метра.

— Можеш ли да почакаш, докато свърша с връзването? — попита тревожно тя, като сведе поглед към него.

— Да, но не много дълго. Надеждата ми даде нови сили.

Елфрайд отново сведе очи, разкъса остатъка от платното на тесни ленти, завърза ги една за друга както преди, но на по-малко разстояние и уви дългата лента около памучното въже, което без това подсилване щеше да се разплете.

— Сега — каза Найт, който, наблюдавайки внимателно Елфрайд, вече бе схванал какво е намислила, но продължи да говори — мога да издържа още най-много три минути. Проверяваш ли един по един колко здрав е всеки възел?

Тя веднага откликна, провери всеки възел, като стъпваше с крак върху въжето между възлите и теглеше с ръце. Един възел се развърза.

— Ох, как може! Щеше да се скъса, ако не се беше сетил! — възкликна уплашено Елфрайд.

Тя завърза отново двата края. Сега въжето беше здраво отвсякъде.

— Като го пуснеш надолу — каза Найт, влязъл отново в ролята си на командващ, — изтегли се от края на склона към насипа, докдето позволява въжето. След това се наведи и хвани края с две ръце.

Отначало той мислеше, че ще приложи по-сигурен начин да се спаси, но в него се разкриваше недостатък да изложи на опасност нейния живот.

— Вързала съм го за кръста си — извика тя, — ще се подпра направо на насипа и ще го държа с две ръце.

Точно за това бе мислил и той, но не го бе предложил.

— Ще го пусна надолу и ще го разклатя три пъти, когато съм вече зад насипа — продължи тя, — за да дам знак, че съм готова. Внимавай, о, много внимавай, моля те!

Тя спусна въжето над него, за да разбере каква трябва да е дължината му откъм насипа, върна се и изчезна както преди.

Въжето се полюшваше до раменете на Найт. След малко последва трикратно подръпване.

Той изчака една-две секунди и го хвана.

Наклонът в горната част на стената на пропастта, дълъг един-два метра само, беше непреодолим за катерач с голи ръце, но сега се оказа безценен. Не повече от половината от теглото му се поемаше изцяло от памучното въже. Десетина протягания на ръцете, редуващи се с десетина стискания на въжето с крака го изкараха на нивото на земята.

Беше спасен, и то от Елфрайд.

Протегна схванатите си крайници като разбуждащ се от сън човек и се втурна по насипа.

Като го видя, Елфрайд скочи на крака с радостен писък. Очите на Найт срещнаха нейните и в този миг погледите на двамата разказаха с невероятно красноречие една дълго премълчавана емоционална приказка. Тласкани от импулс, на който и двамата не можеха да устоят, те се хвърлиха един към друг и се прегърнаха.

В момента, когато се прегърнаха, очите ѝ неволно потърсиха парахода „Пафин“. Беше избързал и вече не се виждаше.

Зашеметяваща радост, че е спасила мъжа, когото боготвореше, от най-ужасната смърт, разтърси нежното момиче до дъното на душата му. Радостта се сля със стремежа ѝ да се освободи от съзнанието за дълг към Стивън и с дързостта ѝ да не спази дадения обет. Всяка частица на волята ѝ сега беше напълно подчинена на чувството ѝ — волята ѝ като водеща сила я бе напуснала. Да остане пасивна, както остана сега, в прегръдката му, беше достатъчно високо постижение — една великолепна корона за всичките години от живота ѝ. Може би той

беше просто благодарен, но не я обичаше. Няма значение: безкрайно по-добре е да бъдеш дори слуга на по-великия, отколкото кралица на по-нисшите. Такива чувства, макар и неразпознаваеми като завършени мисли, препускаха във впечатлителната душа на Елфрайд.

По отношение на поведението им едва ли беше възможно други двама души да стигнат толкова близо до целувка, колкото Найт и Елфрайд през тези минути на импулсивна прегръдка под поройния дъжд. Но те не се целунаха. По природа Найт беше такъв, че не би си позволил да се възползва от непредпазливото и страстно признание, което тя мълчаливо бе направила.

Елфрайд се съвзе и се раздвижи леко, за да се освободи.

Той неохотно я пусна и след това я огледа от главата до петите. Тя изглеждаше малка като дете. Той разбра откъде е взела платното.

— Елфрайд, моя Елфрайд! — възкликна признателно изумен.

— Трябва да тръгвам сега — каза тя и се изчерви от радост и срам. — Следвай ме на известно разстояние.

— Дъждът и вятърът отвсякъде те пронизват, студът ще те убие. Бог да те благослови за тази преданост! Вземи моето палто и го облечи.

— Не, аз ще се стопля като тичам.

Абсолютно нищо не пазеше Елфрайд от времето, освен нейната единствена „одежда“. Една жена с ум в главата беше намерила начин да го използва. Зад насипа, докато Найт беше чакал смъртта, увиснал на шеметния склон, тя беше съблякла всичките си дрехи и беше останала само с корсаж и пола. Всичко друго, до последната нишка беше на земята, превърнато във въже от вълна или памук.

— Свикнала съм да съм мокра — добави тя. — Колко пъти ме е валял дъжд на гърба на Панзи. Довиждане, ще се видим, като се преоблечем и дойдем на себе си вкъщи пред камината!

Тя хукна под проливния дъжд като заек или по-скоро като фазан, който подскача с увиснала опашка и е намислил да полети, но не го прави. Скоро Елфрайд изчезна от погледа.

Найт се чувстваше неприятно мокър и измръзнал, но разгорещен от бурни страсти. Напълно разбираше момичешката свенливост на Елфрайд, когато отказа да бъде придружена в това оскъдно облекло, ала в същото време основателното ѝ оттегляне за този кратък половин час беше най-тъжната загуба за него.

Той събра смачкания и усукан тоалет от памук, дантела и бродерия и го праметна през ръка. Забеляза на земята плик, смачкан и мокър. Докато се опитваше да му възвърне първоначалната форма, един лист, който беше вътре, бе поет от вятъра и се изплъзна от ръката на Найт. Литна надясно, литна наляво, понесе се към ръба на скалата и над морето, запратен нависоко. Завъртя се във въздуха и след това се върна над главата му.

Найт проследи листа и го хвана. Погледна го да разбере струвало ли си е да го хване.

Непослушният лист се оказа потвърждение от банка за получени двеста паунда и оставени на разположение на мис Суонкорт, който разсеяното момиче беше забравило, че носи.

Найт сгъна внимателно влажната хартийка, доколкото това беше възможно, сложи я в джоба си и последва Елфрайд.

[1] Х. К. Бънър (1855–1896) — американски поет и романист. — Б.пр. ↑

XXIII

*Кога и кой ще измени
на старата любов?^[1]*

По това време Стивън Смит беше стъпил на кея в Касъл Ботеръл и дишаше родния въздух.

Загорялото лице, по-ясно оформените мустаци и наболата брада бяха основните допълнения и промени, които се забелязваха във външността му.

Понесъл един малък куфар, след като бе оставил другия си багаж в странноприемницата, той пое нагоре по хълмовете към Ийст Ендълстоу под вече намаляващия дъжд. Това място бе разположено в долина още по-навътре в сушата от съседното село на запад и макар да се намираха толкова близо едно до друго, външно двете села не си приличаха почти по нищо. Ийст Ендълстоу беше по-гористо и плодородно: гордееше се с господарската къща и парка на лорд Лаксилиан и не бе притиснато от мрачните голи възвишения, заради които крайбрежната околност изглеждаше толкова безнадеждно самотна — с изключение на малката долина, където бяха домът на викария и старата къща на мисис Суонкорт „Канарите“.

Стивън почти бе изкачил билото, когато дъждът отново се засили, и като се оглеждаше къде да се подслони временно, той продължи по една стръмна пътека, която навлизаше в долния край на гъста лешникова горичка. Скоро пътеката се появи върху една издатина точно над пътя, заслонена от надвисналата страна на купчина скални отломъци с храсти. По причина, известна само нему, той избра това място да се скрие от бурята и като обърна лице наляво, разгледа внимателно пейзажа, както се разглежда книга.

Сега наблюдаваше отвисоко долината, където беше домът на Елфрайд.

Мястото, от което гледаше, беше особено — то разкриваше или хубостите на преден план, или униинето на отдалечеността, тъй като един изненадващ наклон на терена скриваше цялата междинна картина. Привидно свързана с дърветата и храстите, израснали край него, в далечината се появяваше водна шир и после внезапно изчезваше сякаш зад ръбовете на редица скали, сред които се извисяваше високият гигант без име — малък и безличен, гледан оттук. Едно листо на клон до лакътя на Стивън замъгляваше цял хълм в това свършено различно, отдалечено място; китка зелени лешници скриваха изцяло една висока местност, а самата голяма скала изглеждаше по-дребна и от камък по насипа съвсем близо до него. Стивън бе виждал всичко това стотици пъти, но никога преди не бе изпитвал такава нежност, както сега.

Той продължи още малко в същата посока и видя кулата на църквата в Уест Ендълстоу, където тази вечер щеше да се срещне със своята Елфрайд. В същото време забеляза бяла точица, движеща се по хълма откъм скалите. Отначало му се стори, че е чайка, която лети ниско, но след това се оказа, че е тичащ много бързо човек. Фигурата летеше, без да обръща внимание на дъжда, който беше накарал Стивън да спре тук, спусна се по обраслия с пирен хълм, навлезе в долината и изчезна.

Докато разсъждаваше какво означава това явление, изненадан, той си даде сметка, че от същата посока се носи друга точица, съвсем различна от първата, в смисъл че беше видима, тъй като бе цялата черна. Бавно и уверено, тя продължи по същия път и сега вече нямаше съмнение, че това е мъжка фигура. Тя също постепенно се спусна от високото и се изгуби в долината.

Дъждът отново бе стихнал и Стивън излезе на пътя. Загледан напред, видя двама души и една двуколка. След малко те изчезнаха от погледа му, скрити от изникналия висок жив плет. Преди да се появят отново, той чу какво си говорят.

— Трябва да е някъде наоколо, щом пристига днес — каза висок мъжки глас и Стивън веднага позна чий е този тенор — беше на Мартин Канистър.

— И аз така мисля — отвърна другият мъж, бащата на Стивън.

Стивън пристъпи напред и застана точно пред тях. Баща му и Мартин, пременени в далеч не най-хубавите си дрехи, вървяха пеша, а

до тях един сив кон влачеше ярко боядисана двуколка.

— Така, така, мистър Канистър, загубеният човек се намери! — възкликна младият Смит, който използва обичайния поздрав на местните хора. — Татко, ето ме.

— Така, така, мойто момче, много съм доволен, че си ти! — възкликна Джон Смит, вън от себе си от радост, че вижда младежа. — Как си? Хайде да те водя у дома, да не стоим тук на тази влага. Туй време сигурно е ужасно за млад човек, дето идва от такова горещо място като Индия, нали така, съседа Канистър?

— Тъй, тъй. Ами какво ще правим с вехториите му? Кутии, грамадни денкове, чудни пакети с неразбираеми надписи, така си е.

— Съвсем не — каза през смях Стивън.

— Взехме двуколката да вървим направо в Касъл Ботеръл и да те чакаме да слезеш от парахода — обясни баща му. „Впрягай коня“, вика Мартин. Така и ще направим, викам аз и хайде, готово. Сега може би Мартин ще отиде за багажа, а ти и аз ще се върнем у дома пеша.

— Аз ще ви настигна. Пеги още си я бива, макар че и на нея времето не ѝ прощава, като на всички нас.

Стивън обясни на Мартин къде да търси багажа му и продължи към къщи в компанията на баща си.

— Понеже си дойде един ден по-рано, отколкото те чакахме — рече Джон, — ще завариш всичко наопаки, сър — виж ти, казвам „сър“ на собствения си син! Но ти много се издигна, Стивън. Закожихме прасето тази сутрин за теб, мислехме, че ще си гладен и доволен да похапнеш прясно месо. А сега ще го нарежем чак довечера. Обаче можем да ти приготвим хубава вечеря, нещо пържено, което ще върви добре с малко горчица и няколко хубави пресни картофа с глътка бира, та да ги преглътнеш по-лесно. Майка ти изчисти цялата къща, защото си идваш, избърса прах навсякъде, купи нов леген и кана от една жена, дето ходи по къщите да продава порцеланови съдове, излъска свещниците и почисти ключовете, дето навиваме часовника! Не знам какво още не е направила. Не съм виждал друг път такова старание, сигурен съм.

Такива разговори и въпроси на Стивън за здравето на майка му ги занимаваха, докато вървяха. Когато приближиха реката и къщичката зад нея, чуха часовника на майстора зидар да отмерва изминалите часове от деня на всеки петнайсет секунди и Стивън си представи как

майка му плъзга пръст по циферблата заедно с малката стрелка за минутите.

— Часовникът спря тази сутрин и сега майка ти го нагласява — обясни баща му и двамата прекосиха градината пред вратата.

Малко след като влязоха и Стивън почтително и сърдечно поздрави майка си, която се яви, облечена в памучна тъмносиня рокля, изпъстрена с новолунния и пълнолунния, звезди и планети, тук-там с по някой щрих, наподобяващ комета, за да се разнообрази десенът, отвън се чу скърцане на колела и Мартин Канистър затропа на прага — видяха се само два крака под една голяма кутия, скрила цялото му тяло. Когато всичият багаж беше пренесен и Стивън се качи в стаята си да се преоблече, мисис Смит, изглежда, се съвзе и умът ѝ си възвърна една мисъл, която беше отлетяла.

— Ама тоя часовник пукната пара не струва — каза тя, опитвайки се да залюлее махалото.

— Пак ли спря? — попита съчувствено Мартин.

— Да, разбира бе! — каза мисис Смит и продължи да говори като някои дами, на които много им приляга да подхващат теми, диктувани от настроенията им, вместо да приказват за нещо, наложено от ситуацията. — Джон ако го оставиш, ще похарчи за една година сума пари за тази дрънкулка да я чисти, макар че и ти можеш да я поправиш. Викам му: часовникът пак е спрял, Джон, а той ми вика: „Трябва да се почисти. Ето пет шилинга“. Часовникът пак се мъчи, казвам му аз. „Трябва да се почисти“, пак казва той. Часовникът не показва точно, Джон, викам аз. „Трябва да се почисти“, повтаря той. Всичките му части щяха да изтънеят като люспи, ако го бях слушала, и да знаеш, че можехме да купим един часовник красавец за парите, отишли на вятъра през последните десет години заради тази зеленикава развалина, дето за нищо не я бива. Мартин, сигурно си мокър. Синът ми отиде да се преоблече. Джон се е измокрил повече, отколкото бих искала, но казва, че му няма нищо. Няколко прислужници на мисис Суонкорт бяха тук — притичаха да се скрият от дъжда, когато отивали на разходка — и трябва да ти кажа, че бонетата им изглеждаха ужасно.

— Как сте вие тук? Ние бяхме в Касъл Ботеръл и ту тичахме, ту спирахме заради бурята, та сега горката ми глава ще се пръсне! Цвърчи

ли цвърчи, това пържене на риба от сутрин до вечер — се чу в този момент един дрезгав глас на прага.

— Божичко, това пък кой е? — възкликна тихичко мисис Смит и като се обърна, видя Уилям Уърм, който се опитваше да изглежда учтив и приятелски настроен, изкривил лицето си в широка усмивка, която нямаше нищо общо с настроението му. Зад Уилям стоеше една жена, два пъти по-едра от него, с голям чадър над главата си. Това беше мисис Уърм, съпругата на Уилям.

— Влизай, Уилям — рече Джон Смит. — Не колим прасе всеки ден. И вие също, мисис Уърм. Добре сте дошли. Откакто напусна мистър Суонкорт викария, май не съм те виждал, Уилям.

— Не, но да ти кажа истината, откакто съм на пътя при бариерата, почти никъде не ходя, нали вече не съм от семейството на викария, неделната църква не е задължителна за мен, разбираш ли. Нашето момче обаче може да ме замести сега и аз казах: Барбара, хайде да отидем да видим Джон Смит.

— Съжалявам, че горката ти глава е все така зле.

— Да, така е, това пържене на риба продължава цели нощи и дни наред. И знаеш ли, понякога не е само риба, ами и резени бекон с лук. И чувам как пращи и цвърчи мазнината като нещо толкова естествено, колкото е животът, не е ли така, Барбара?

Мисис Уърм, която през цялото време беше заета със затварянето на чадъра си, потвърди това изявление и като влезе, се видя, че е широколика, приятна на вид жена, с брадавица със снопче косми на едната буза.

— Опитвал ли си някога да излекуваш този шум, мистър Уърм? — попита Мартин Канистър.

— О, да, всичко съм опитвал, бога ми! Да, провидението е милостиво и се надявах, че ще направи нещо, като толкова години живее в свещеническо семейство като мен, но облекчение няма. Ще си остана беден, все така ще се клатушкам, ама животът е пълен с неприятности!

— Истина е това, тъжна истина, Уилям Уърм. Така си е. Този свят се е обърнал с краката нагоре.

— Съблечете се, мисис Уърм — намеси се мисис Смит. — Ние сме малко объркани, да ви кажа истината, защото синът ми току-що

пристигна от Индия един ден по-рано, отколкото го очаквахме, а човекът, който заколи прасето, ще дойде сега да го нареже.

Тъй като не желаше да злоупотребява по никакъв начин с хора, които са малко объркани, като ги гледа, мисис Барбара Уърм си свали бонето и наметката, втренчила очи в цветната леха пред вратата.

— Колко красив тигров крем! — каза мисис Уърм.

— Да, добре изглеждат тия цветя, но толкова неприятности си имам с тях заради децата, които идват тук. Ядат зрънцата от стъблата и викат, че било френско грозде. Много странен вкус имат децата, наистина.

— А кученцата изглеждат толкова свирепи, както винаги.

— Да, вярно — отвърна мисис Смит и се впусна в дидактични разсъждения. — Приличат повече на хора, отколкото на цветя. Но вървят добре с другите и не искат много грижи. Същото може да се каже и за тези там, много ги харесвам, макар че са толкова обикновени. Джон вика, че цветята не го интересуват, ама мъжете просто нямат очи за красивото. Вика, че любимото му цвете е карфиол. И да ви кажа всяка пролет треперя да не направи „перфектно убийство“.

— Не думайте, мисис Смит!

— Джон копае около корените, нали разбирате. Натиска с грубата си лопата корени, луковици, всичко, дето не се вижда над земята, и го преобръща, и накълцва всичко на парчета. Миналата есен, като отидох да преместя няколко лалета, намерих луковиците извадени, а стъблата — прекършени. Беше ги прекопал през пролетта и те, нали са много хитри, открили, че вече не са в рая, където са били дотогава.

— А какви са онези щастливци под живия плет?

— Онези ли? О, господи, това са ужасните полемониуми! Вместо да се гордея с тях, полудявам, като гледам как се наместват там, където не са желани. Може и да са много добре на новото място, но аз не обичам неща, дето и да не се грижиш за тях, те пак са си добре. Режа им корените, те стават още по-здрави. Прехвърлям ги от другата страна на плета, те ме гледат като изгонено гладно куче и след седмица-две пак изпълзват на предишното място. Където и да се обърнеш, те са там, растат, където нищо друго не вирее, и след месец-два не можеш да повярваш, че са толкова много. Джон приготви нова смес за торене и ми каза: „Мария, ако имаш цветя или нещо такова,

дето не го искаш, можеш да ги засадиш около моя тор, та да го поприкрият, макар че сигурно нищо ценно няма да порасне там“. И си помислих, ами тия полемониуми, ще ги сложа там, на такова място пакост не могат да направят. И така и направих. Те взеха да растат, да растат, върху сместа за торене, извън нея, върху боклука — покриха го всичкия. Когато Джон поиска да го използва за градината, ми каза: „Да ги вземат мътните твоите полемониуми, Мария! Изсмукали са всичко полезно от моя тор, останал е само пясък!“. Точно това бяха направили, нали са вечно гладни. Истината за мен е, че дълбоко в душата си те са плевели, а не цветя.

В този момент пристигна Робърт Ликпан, касапин и превозвач. Угоеното животно, което висеше в задната кухня, беше разсечено до средата на гръбнака. Междувременно мисис Смит се бе захванала да приготви вечерята.

Между рязането и кълцането се предлагаше бира. Уърм и касапинът слушаха разказа на Джон Смит как е срещнал Стивън, а очите им с празен поглед не се отместваха от покривката на масата, за да не може нищо странично да попречи на усилията им да си представят точно сцената.

Стивън се появи по средата на монолога и след кратко прекъсване, за да бъде приветстван с добре дошъл, баща му продължи така, сякаш той изобщо не беше присъствал и разказът беше предназначен специално за него, все едно че не знаеше нищо по въпроса.

— Да, казах, като го зърнах през плета, това ще да е момчето, познавам го аз по походката на дядо му, защото пристъпваше като горкия ми баща и никой друг, ама стъпката беше някак скоклива, та затова се зачудих. Приблжих се и казах: това е момчето, защото носеше черен куфар като търговски пътник. Ама си помислих: нали пътят е за всички хора по света, значи ще има повече от един търговски пътник. Но не изпусках нищо от поглед и казах на Мартин: това е момчето и аз го познавам по походката — семейна черта. Приближавам се и казвам: така е. Можех направо да се закълна.

Последва обсъждане на външния вид на Стивън.

— Изглеждаше малко по-слаб в лицето, отколкото като го видях в дома на викария, и не го познах, ако искате вярвайте — каза Мартин.

— Да — обади се друг от гостите, без да отмества очи от лицето на Стивън, — аз ще го позная където и да е. Взел е носа на баща си, ама съвсем същият е.

— Това често се забелязва — каза скромно Стивън.

— Но е по-висок — добави Мартин и плъзна поглед от краката до главата на Стивън.

— Мислех, че са еднакво високи — отвърна Уърм.

— Бог да те благослови, ама това е, защото е и по-широк. — И всички очи се насочиха групово към кръста на Стивън.

— Аз може и да съм бедняк, на когото му се преплитат краката, но мога да проявявам снизхождение — рече Уилям Уърм. — Ама как дойде тогава като непознат странник в дома на викария Суонкорт и никой не го позна след толкова години! Да, странна картинка е животът, Стивън, но може би трябва да ти казвам „сър“?

— О, засега не е необходимо — отговори Стивън и мислено реши, че ще внимава да не се засича повече с този семеен приятел, след като поиска ръката на Елфрайд.

— Ами за някои „сър“ е най-малкото, което могат да приемат — замислено продължи Уърм. — Различни са хората.

— И прасетата също — отбеляза Джон Смит, гледайки своето разполовено заклано животно.

Робърт Ликпан, касапинът, изглежда, се почувства призован да се включи в разговора.

— Да, и те си имат особености по рождение — заяви сега той. — Видял съм много свине да се държат странно.

— Не се съмнявам, майстор Ликпан — отвърна Мартин с тон, който показваше не само какво мисли, но и колко добри обноски има.

— Да — продължи касапинът като човек, който е свикнал да го слушат, когато говори. — Едно от тях беше глухо и нямо, ама не можехме да разберем какво му има. Ядеше, когато видеше, че в коритото има храна, но застанеше ли с гръб към него, не чуваше нищо горкото, дори цял ден да дрънчиш с кофата. Всичко можеш да правиш зад гърба му, то не се усеща. Ама добре се угояваше и беше лесно за заколване, с много крехко месо, много, такова месо не бях виждал, направо се топеше в устата ти... А едно друго — продължи касапинът, след като тихо изля в гърлото си половин литър бира и с

математическа точност постави обратно чашата си на същото място, откъдето я беше взел — се побърка.

— Колко тъжно! — пошепна мисис Уърм.

— Да, горкото, така си беше! Съвсем се побърка, както може да се побърка и най-умният човек. Като малко беше много потиснато, нямаше никаква надежда, че нещо ще излезе от него. Беше прасе на Андрю Стейнър, негово беше.

— Мога да го разбера това прасе — заяви Джон Смит.

— А беше хубаво животно. Нали всички знаете свинете на фермера Бъкъл? Всичките страдат от ревматизъм до ден-днешен, защото са били във влажна кочина като малки.

— Хайде сега да видим колко тежи — каза Джон.

— Ако нещо не беше наред, щяхме да го претеглим цялото, но нали всичко му е както трябва, ще го претеглим на части. Джон, можеш ли да си спомниш моята стара смешка?

— Да, помня я, макар че за първи път я чух преди няколко години.

— Да — каза Ликпан, — мога да кажа, че тази стара смешка се разказва от поколения в семейството. Баща ми я разказваше редовно, когато отиваше да коли прасе, беше повече от четирийсет и пет години в тоя занаят. Каза ми, че я чул от баща си още като дете, който я разказвал по същия начин при всяко колене на прасе, а навремето това си е било истинско колене.

Така си беше.

— Аз не съм чувала смешката — обади се нерешително мисис Смит.

— И аз не съм — побърза да се присъедини мисис Уърм, която като единствената друга дама в стаята смяташе, че е редно да следва законите на доброто възпитание, като приглася на мисис Смит за всичко.

— Ама, разбира се, че сте я чували — каза касапинът, гледайки скептично невежите дами. — Както и да е, не ми се ще да я повтарям, щото не е кой знае какво. Започва така — аз казвам: Топко ще ви каже колко тежи прасето. И събралите се съседни мислят, че това е синът ми, разбира се, но аз така наричам топката на кантара. Ха-ха-ха!

— Хи-хи-хи! — заприглася Мартин Канистър, който изслуша тази забележителна история за стотен път.

— Хо-хо-хо! — включи се и Джон Смит, който я изслуша за хиляден път.

— Хе-хе-хе! — разсмя се Уилям Уърм, който никога не беше чувал смешката, но се страхуваше да си признае.

— Хитрец е бил дядо ти, щом е измислил тази история — рече Мартин Канистър, опитвайки се най-спокойно да направи елегантна оценка на смешката.

— Както всички твърдят, умът му сечеше. Нали разбирате, всеки първороден син на фамилията Ликпан се казва Робърт, накратко им викат Боб^[2] и така тази история се предава от едно поколение на друго до днес.

— Горкият Джоузеф, по-малкото ти момче, никога няма да може да разказва тази история в компания, което е много жалко — каза замислено мисис Уърм.

— Няма да може. Да, умен човек беше дядо му, както се говори, но и от него имаше по-умен. Вуйчо ми Ливай. Вуйчо ми Ливай беше направил табакера за енфие, която трябваше да бъде загадка за приятелите му, ако искат да я отворят. Показваше я на сватби, кръщенета, погребения и на весели компании и ги караше да проверят колко са сръчни. Тази необикновена кутийка за енфие имаше пружинка отзад, която влиза и излиза, малка закопчалка отгоре, където беше капакът, един жлеб на края, един винт отпред и цялата в малки издутини и странни вдлъбнатини. Един опитваше с пружинката, друг с винта, трети с жлеба, но както и да опитваха, кутийката не се отваряше. Сещате ли се каква беше тайната?

Лицата на всички говореха, че колективният мисловен процес не е в състояние да даде отговор.

— Защо кутийката не можеше по никакъв начин да се отвори? Беше направена така, че да не се отваря, и човек можеше да се мъчи до края на света все напразно, защото тя отвсякъде беше залепена.

— Само много умен човек може да направи такава кутийка.

— Да, такъв си беше вуйчо Ливай.

— Такъв си беше. Помня го много добре. Най-високият човек, когото съм виждал.

— Такъв беше. Никога не спеше в легло след като порасна и стана голямо момче, защото нямаше толкова дълго. Когато живееше в

малката къща край езерото, оставяше отворена вратата на стаята, като си лягаше, за да има как да си протегне краката.

— Ама сега горкият е умрял и вече го няма, както ще стане с всички нас — отбеляза Уърм, за да запълни паузата, настъпила след заключителните думи на Робърт Ликпан.

Меренето и рязането на месото беше изпълнено, докато се водеха оживени разговори за пътуванията на Стивън; и накрая първите плодове от клането на деня — пържено месо с лук — бяха изсипани от тигана в една чиния на масата и докато стигнеха до устата от всички парчета месо се носеше пара и цвърчене.

Трябва да признаем, че в хода на тази операция благородният син на домакините изглеждаше съвсем не на място. А и не беше достатъчно философски настроен, за да си позволи да се почувства добре сред старите приятели на баща му. Не беше живял дълго у дома, от детските си години изобщо не беше живял тук. Най-неприятно в случая бе присъствието на Уилям Уърм, макар че той беше напуснал дома на мистър Суонкорт, но общуването отблизо с един бивш прислужник напомни на Стивън неприятно какво беше казал викарият за самия него, преди да замине от Англия. Мисис Смит си даваше сметка къде куца програмата за деня, която беше причина за зловещото стечение на обстоятелствата. Тя поговори със Стивън насаме.

— Аз не каня тук хора, които не са на моето ниво, Стивън, но какво можеш да направиш? Баща ти е толкова нечувствителен по природа, че прекарва много повече време с тях, отколкото е нужно.

— Няма нищо, майко — каза Стивън. — Ще го изтърпя.

— Когато приключим с работата за църквата и се преместим оттук, както се надявам, скоро, ще бъде различно. Ще бъдем сред нови хора, в по-голяма къща и ще се държим на ниво, надявам се.

— Знаеш ли дали мис Суонкорт си е у дома? — попита Стивън.

— Да, баща ти я видя тази сутрин.

— Често ли я виждате?

— Почти не я виждаме. Мистър Глим, помощникът на свещеника, понякога се отбива, но семейство Суонкорт сега не идват в селото, само минават през него. Ходят на вечеря у господаря по-често отпреди. А, тази бележка за теб я донесе едно момче сутринта.

Стивън нетърпеливо пое бележката и я прочете, докато майка му го наблюдаваше. Елфрайд я беше написала и изпратила следобед, преди да тръгне за скалата:

Да, ще се срещнем в църквата довечера в девет. Е. С.

— Не знам, Стивън — каза многозначително майка му, — дали още мислиш за мис Елфрайд, но ако бях на твое място, нямаше да се интересувам от нея. Хората разправят, че нищо от парите на старата мисис Суонкорт няма да отиде при заварената ѝ дъщеря.

— Вечерта се оказва много хубава, ще изляза малко да се поразходя наоколо — каза той, избягвайки директния отговор. — Може би като се върна, нашите гости ще са си отишли и тогава ще си поговорим спокойно насаме.

[1] Робърт Бърнс, „Старата любов“, известното стихотворение е публикувано през 1796 г. след смъртта на поета. Прев. Владимир Свинтила. — Б.пр. ↑

[2] Игра на думи — *bob* на англ. Означава „топка“, „тежест“ на махало и на отвес. — Б.пр. ↑

XXIV

*Вятър, птици и цветя усещат
вечерта^[1].*

Дъждът спря след залез-слънце, но вечерта остана облачна, а лунната светлина, омекотена и разсеяна зад мъгляв воал, се разстилаше бледосива над земята.

От малката къща на Джон Смит край брега на реката излезе тъмна мъжка фигура и забърза с лека стъпка към Уест Ендълстоу. Изкачвайки се все по-високо, мъжът зави, пое по един коларски път и видя кулата на църквата, към която се беше запътил, ясно очертана на фона на небето. Нямаше и половин час, откакто беше тръгнал, когато се прехвърли през оградата на църковния двор.

Това заградено място, пусто и безформено, беше както винаги неделима част от стария хълм. Тревата все още беше висока, а гробовете — променени според капризите на годините — нямаха нищо общо с класическата форма, която им придаваха Мартин Канистър и дядото на Стивън преди него.

Един звук долетя откъм Касъл Ботеръл. Беше часовникът на църквата, отчетливо ясен в тишината, сякаш идваше от кулата съвсем близо до него, която в своята самотна смълчаност не даваше никакви признаци на живот.

— Едно, две, три, четири, пет, шест, седем, осем, девет. — Стивън внимателно преброи ударите, макар че предварително знаеше колко са. Беше девет часът. Часът, който Елфрайд беше посочила като най-удобен за тяхната среща.

Стивън застана в преддверието на църквата и се послуша. Можеше да чуе и най-тихото човешко дишане, но там, където стоеше, нямаше никого. Пристъпи навътре, седна на каменната пейка и зачака с разтуптяно сърце.

Тихите звуци, които долавяше, само подчертаваха тишината. Вълнението на морето, някъде по крайбрежието, беше най-силният звук. По-слабо се чуваше прелитането на козодой в далечината. Най-слаби звуци, незначителни, издаваха есенни паяжини, понесли се във въздуха, крастава жаба, която кротко се придвижваше по тревата близо до входа, пукането на сухо листо, което един червей се опитваше да зарови в земята, махане на крило все по-наблизо и наблизо, докато накрая едно семенце с крилатка замря в краката му.

Сред всички тези тихи звуци той не долови единствения, който искаше да чуе — звукът от тихите стъпки на Елфрайд.

Цели петнайсет минути Стивън седя напрегнат, без да помръдне и мускул. След това се изправи и се премести откъм западната страна на църквата. Завивайки покрай кулата, нещо бяло се изправи пред него. Той се сепна, но бързо се съвзе. Това беше гробът на младия фермер Джетуей, все още чист и нов, сякаш току-що издигнат, белият камък, от който беше изсечен, изглеждаше особено странно сред тъмносините късове от местните каменоломни, от които бяха направени всички останали надгробни паметници.

Той си спомни вечерта, когато седеше тук в компанията на Елфрайд, спомни си съжалението, което изпита, че тя, макар и да не го е искала, е била зачетена и уважена от друг преди него. Но осезаемата му тревожност потуши това чувство и го сведе до сантиментална глупост; той закри сред гробовете към края на гробището, откъдето денем ясно се виждаха домът на викария и къщата, в която сега живееше семейство Суонкорт. Никакви стъпки не се долавяха по пътеката нагоре по хълма, но един прозорец на въпросната къща светеше.

Стивън знаеше, че няма грешка за часа или мястото на срещата, нито затруднение да се спази уговорката. Продължи да чака, нетърпението му премина в особено настроение, което не отчиташе времето. От унеса му го извади часовникът на Касъл Ботеръл.

Едно, две, три, четири, пет, шест, седем, осем, девет, ДЕСЕТ.

Един допълнителен кратък удар след деветия, който бе посрещнал тръпнещ от удоволствие; и колко различен беше онзи удар.

Той излезе от църковния двор от обратната страна, през която беше влязъл, и се спусна по хълма. Бавно се приближи до малката

порта пред нейната къща. Отвори я тихо и тръгна по чакълестата пътека към вратата. Тук спря за няколко минути.

Тогава през един отворен прозорец от другата страна на къщата до ушите му достигна сподавен мъжки глас. В отговор се разнесе ясен нежен смях. Смееше се Елфрайд.

Стивън усети мъчителна болка в сърцето. Върна се, както бе дошъл. Има разочарования, които ни разкъсват, и разочарования, които ни нанасят рана, чиито белези занасяме в гроба си. Тези разочарования са толкова дълбоки, че дори ако в бъдеще същото желание бъде удовлетворено, те не могат да бъдат заличени — остават като свидетелство за трайната загуба на щастие. Точно толкова беше огорчен Стивън сега — върховният момент на неговата мечта беше срещата, тайно уговорена тук; и ако Елфрайд беше дошла само десет минути след като той си бе тръгнал, разочарованието нямаше да го е напуснало.

Когато се върна у дома, младият мъж намери едно писмо, пристигнало в негово отсъствие. Убеден, че в него се съобщава причината за неявяване на срещата, макар че не можеше да си представи какво би могло да я извини, той нетърпеливо разкъса плика.

От Елфрайд нямаше и дума. В плика беше банковият документ за неговия депозит от двеста паунда. Обратната му страна представляваше бланка на чек — тя го бе попълнила със същата сума, която следваше да се изплати на приносителя на чека.

Стивън беше объркан. Опита се да отгатне какви са мотивите ѝ. Давайки си сметка колко малко знае какво прави тя напоследък, доста предвидливо предположи, че след изпращането на бележката сутринта и преди мълчаливото отхвърляне на подаръка му вечерта нещо се е случило и то беше предизвикало обрат в отношението ѝ към него.

Не знаеше какво да прави. Сега изглеждаше нелепо да отиде при баща ѝ на другата сутрин, както възнамеряваше, и да поиска двамата да се сгодят, след като съществуваше евентуална опасност тя да не го подкрепи. Приемливо му се струваше само едно — да чака и да види какво ще стане в следващите дни; да отиде в Бирмингам и да приключи със служебната поръчка, да се върне, за да разбере дали нещо се е случило и дали може да се срещнат; нейната изненада от неговата готовност да изчака може би щеше да я накара да покаже ясно скритите топли чувства както едно време.

Такова търпение можеше да прояви само човек, който по природа беше като Стивън. Девет от десет мъже щяха да се втурнат да се срещнат с нея, било то по честен начин или с непочтени средства, и да направят някаква беля. За добро или за зло.

Стивън замина за Бирмингам на сутринта. Един ден по-късно не би имало значение, но той нямаше да се успокои, докато не започнеше и не приключеше програмата, която сам си беше съставил. Физическата дейност понякога прогонва тревожността напълно, също както самоувереността.

[1] Уолтър Скоп, „Серенада“. ↑

XXV

Самият ми близък приятел^[1].

През тези дни, докато отсъстваше от дома, Стивън изпадеше в две редуващи се състояния. Когато емоциите го завладееха, го обземаше отчаяние. Когато не беше обзет от отчаяние, работата, която го чакаше, прогонваше буквално със сила всички дълбокомислени разсъждения по въпроса за Елфрайд и любовта.

В края на седмицата, когато дойде време да се върне, Стивън почти беше решил да се види с Елфрайд лице в лице. За случая беше избрал любимия си маршрут — с малкия параход от Бристол до Касъл Ботеръл; времето, което се печелеше от скоростта на железницата, се губеше от престоя по гарите и по-дългия път.

Беше ясна тиха вечер в началото на септември, когато Смит отново пристигна в малкия град. Искаше му се да се позабави на кея, преди да поеме нагоре по хълмовете, тъй като имаше романтичното намерение да се прибере у дома, като мине покрай нейната къща, но не му се искаше да скита из околността, докато настъпи часът, когато вечерните сенки ще го прикриват достатъчно добре, в случай че някой го наблюдава.

И така, докато чакаше приближаването на нощта, той съзерцаваше спокойната сцена: най-напред бледите отблясъци на запад нарисуваха печална едноцветна картина, на която полумракът започна бавно да придава кафяв нюанс. Появи се една звезда и още една, и още една. Те проблясваха сред рейки и такелаж на две бригантини, разположени в редица, сякаш бяха лампички, окачени на въжетата. Мачтите се полюшваха сънливо на безкрайното прииждане на прилива, който клокочеше и бълбукаше из всички кътчета и пролуки на пристанищната стена.

Сега с падналия здрач беше станало достатъчно тъмно за целта му; и точно когато се канеше да продължи с натъжено сърце, една малка лодка с двама души в нея се плъзна лека като сянка до средата на пристанището. Плаваше срещу него, продължи и се приближи до стъпалата за слизане в другия край. Единият от тези двама души беше мъж, както бе предположил Стивън, заради плавния замах на греблата. Когато двойката слезе по стъпалата и силуетите им се очертаха поясно, той можа да различи, че другата фигура е на жена с бяла украса — по всяка вероятност перо — на шапката или на бонето и това бяло петно беше единствената видима част от облеклото ѝ.

Стивън изостана за малко, а когато те продължиха, той също пое по своя път и скоро забрави за тази случка. Прекоси един мост и се отказа да върви по шосето, а тръгна по пътеката, която извеждаше в долината на Уест Ендълстоу; тогава чу тих звук от отваряне и затваряне на портичка няколко метра пред себе си. Когато стигна до портичката и мина покрай нея, чу съвършено същия звук от друга портичка малко по-нататък. Явно някой човек или някои хора вървяха пред него по пътеката с безшумни стъпки по мекия килим от торф. Сега Стивън закрачи по-бързо и видя две фигури. Едната носеше бялото перо, което беше забелязал върху шапката на жената от кея: това беше двойката, която бе слязла от лодката. Стивън изостана още малко назад.

В долния край на долината, докдето стигаше пътеката, покрай брега на потока, който течеше едва-едва, се отделяше друга пътека и водеше нагоре по склона на хълма отляво. Тя се простираше само до дома на мисис Суонкорт и до една или две малки къщи близо до нея. Отделни участъци от тази пътека не бяха покрити с трева и Стивън се убеди, че двойката пред него беше минала точно оттук, защото чуваше как под краката им потропват камъчета. Стивън се изкачваше в същата посока, но поради някаква неясна причина крачеше по-тихо от хората отпред. Не си даваше сметка, че мислено е изцяло ангажиран с въпроса коя би могла да е жената — гостенка в „Канарите“, прислужница или Елфрайд. Зададе си въпроса направо: може ли дамата да е Елфрайд? Мисълта, че това е една възможна причина за необяснимото ѝ невявяване на срещата, го връхлетя с болезнена сила.

През страничната портичка двойката излезе на ливадата пред къщата, където пътеката, сега широка и добре поддържана, се виеше

като в приказка между храстите до една осмоъгълна беседка, наречена „Белведере“ заради всеобхватния изглед към съседните земи, който осигуряваха зелените пейки в нея. Пътеката отминаваше покрай беседката и продължаваше към къщата и към дома на градинаря от другата страна, откъдето се насочваше неуверено към Ййст Ендълстоу; затова Стивън не се поколеба да се разходи из това място, което едва ли можеше да се нарече частна собственост.

Стори му се, че отново чу зад себе си отварянето и затварянето на портичката. Обърна се, но не видя никого.

Хората от лодката стигнаха до беседката. Единият от тях заговори:

— Страхувам се, че ще ни се карат, защото е много късно.

Стивън веднага разбра чий е познатият глас. „Елфрайд!“, прошепна той на себе си и се хвана за едно дръвче, докато премине вълнението му, предизвикано от нейното присъствие. Сърцето му биеше неравномерно; не искаше да узнае какво значи всичко това, макар че точно такава беше целта му.

— Отново излиза лек вятър, как шуми ясенът — продължи Елфрайд. — Не го ли чуваш? Колко ли е часът?

Стивън пусна дръвчето.

— Трябва ми светлина, за да ти кажа. Влез в беседката. Там въздухът е тих.

Стивън позна интонацията на този глас, неговите особености прозвучаха като напеви на северните птици, които той чу при връщането си в родната страна, сякаш нещо старо и естествено беше възстановено, макар че не се възприемаше като естествено преди възстановяването.

Влязоха в „Белведере“. Долната част на беседката беше от плътно заковани на кръст дъски, а в горната част имаше прозорци.

Чу се драскане на кибрит и ярка светлина се разпръсна от вътрешността на постройката. Светлината роди танцуващи сенки на листа, сенки на стъбла, лъскави ивици, точици, проблясвания и сребристи нишки от всевъзможни разновидности и мимолетни съществувания. Светлината разбуди мушици, които литнаха към нея, разкри бляскави есенни паяжини, смути земните червеи. Стивън отделяше малко внимание на такива явления и още по-малко време. В беседката той видя една силно осветена картина.

Първо, лицето на своя приятел и наставник Хенри Нйт, с когото се бяха отчуждили не поради някаква конкретна причина, а заради отсъствие на единия или другия, напредване на възрастта и разминаване на гледните точки.

А след това неговата ярка, лично негова звезда — Елфрайд. Лицето ѝ беше по-женствено сега, отколкото по времето, когато тя казваше, че е негова, но си оставаше все така чисто и цветущо. Безбройните леко усукани кичури на красивата ѝ коса изглеждаха както обикновено, малко по-различна беше само прическата, за да е в крак с модата.

Челата им бяха близко едно до друго, почти се докосваха, и двамата гледаха надолу. Елфрайд държеше часовника си, Нйт държеше свещта с дясната си ръка, а с лявата бе обвил талията ѝ. Част от картината стигна до очите на Нйт през хоризонталните летви, които се кръстосваха като ребра на скелет.

Ръката на Нйт обви още по-плътно кръста на Елфрайд.

— Осем и половина е — каза тя с тих глас, странно мелодичен, което, изглежда, се дължеше на възбудата от удоволствието, че е получила ново доказателство за любов.

Пламъкът се смали и угасна и всичко потъна в тъмнина, толкова плътна, че мракът, преди свещта да хвърли светлина, не можеше да се сравнява с нея.

Стивън, съкрушен и натъжен до дъното на душата си, извърна глава. Обръщайки се, видя неясен силует зад беседката от другата страна. Очите му привикнаха към тъмнината. Човешки силует ли беше това, или тъмен хвойнов храст?

Влюбените се появиха, бързо минаха край лавровите храсти и продължиха по пътя към къщата. Неясната фигура се беше раздвижила и се озова точно пред Смит. Човекът беше толкова плътно загърнат в дрехите си, че не беше възможно да се различи жена ли е, или мъж — виждаше се само едно очертание. То се отдалечи безшумно нататък.

Стивън пристъпи напред, страхувайки се, че някаква неприятност грози другите двама.

— Кой си ти? — извика той.

— Няма значение кой съм — отвърна тих шепот изпод надиплената одежда. — Който и да съм, дано я стигне моята съдба! Познавах добре — много добре! — един младеж, когото ти измести,

както сега друг измести теб. Ще ѝ позволиш ли да разбие сърцето ти и без време да те вкара в гроба, както направи с онзи преди теб?

— Мисля, че вие сте мисис Джетуей. Какво правите тук? И защо говорите такива безумни неща?

— Защото за сърцето ми утеха няма, но никой не го е грижа. Дано ѝ се случи същото и на нея, дете ми докара такава беда!

— Тихо! — извика Стивън, верен на Елфрайд въпреки всичко. — Тя никому не би направила нищо лошо умишлено, никога! Как се озовахте тук?

— Видях, че двамата идват насам по пътеката, и исках да разбера дали това е тя. Как може да не я мразя, щом мисля за миналото? Как може да не я наблюдавам, щом мисля за момчето си? Как може да не ѝ мисля злото, щом на него му мисля доброто?

Наведената фигура се отдалечи, мина през портичката и сенките на полето я погълнаха.

Стивън беше чувал, че след смъртта на сина си мисис Джетуей полудяла и изпаднала в окаяно положение, и като я пожали, той отхвърли безумните ѝ нападки, но не и обвинението към Елфрайд в изневяра. Това обвинение му влезе в главата и се смеси с усещанията, което новото преживяване беше породило. Историята от разигралата се сценка, чийто свидетел той стана, съвпадаше с разказа на нещастната жена, който колкото и неоснователен да е бил в някой по-раншен момент, сега за него беше правдоподобен.

Бавно натрупващото се отчаяние, съвсем различно от силен пристъп, както са различни например гладът и смъртоносният изстрел, го притисна и стисна тялото и душата му. Откритието не беше съвсем неочаквано, защото през последните няколко дни на силна тревожност, от онази вечер в църковния двор, той бе склонен да тълкува несигурното положение като неблагоприятно за себе си. Надеждите му, че ще се случи най-доброто, бяха просто периодични изтласквания на един хроничен страх от най-лошото.

Едно особено обстоятелство съпътстваше нещастieto му. Фактът, че негов съперник беше Найт, когото някога той обожаваше като мъж, а това се наблюдава много рядко в наше време, когото и сега обичаше, добавяше към мъката му възмущение от постъпката на този човек и го караше да бъде циничен. Хенри Найт, когото той беше възхвалявал, докато проглуши ушите на Елфрайд, от когото тя

всъщност ревнуваше, за да не би заради него да бъде пренебрегната от Стивън, може би я беше спечелил по-лесно точно заради тези хвалебствия, които Стивън бе спрял да изрича по нейно настояване. По този въпрос, както и по всички други, тя му заповядваше като кралица. От държането ѝ, колкото и кратко да я беше наблюдавал, и от думите ѝ, колкото и малко да бяха, Стивън разбра, че нейното отношение към Найт е съвсем различно. Фактът, че тя гледаше с уважение и обожание новия си любим, вдигнала поглед нагоре като към пиедестал, беше очевиден от факта, че се усмихваше снизходително на Стивън от висотата на положението си.

Внезапното му отхвърляне от Елфрайд подхранваше други терзания. За безпристрастния наблюдател този въпрос допускаше най-малко две тълкувания — той произтичаше или от усилието ѝ да остане вярна на първия си избор, докато любимият, който е пред очите ѝ, измества напълно любимия в спомените ѝ, или произтичаше от желанието да не загуби неговата любов, докато се увери в любовта на другия. Но за Стивън Смит мотивът при второто тълкуване не можеше да се припише на Елфрайд.

Той се замисли за писмата ѝ, в които тя не бе споменала и дума за Найт. Все пак беше успокоително, че само в две от тях би могла да направи това. В едното, писано около седмица преди Найт да пристигне, когато, макар и да не споменаваше за обещаното гостуване, тя едва ли е имала някаква конкретна причина да премълчи това. В следващото писмо споменаваше, между другото, за Найт, но Стивън бе напуснал Бомбай много преди то да пристигне.

Стивън загледа черното очертание на близката къща, където тя се връщаше като един многоъгълник в небето, и почувства, че мрази това място. Не знаеше много факти около този случай, но не можеше да не свързва инстинктивно измяната на Елфрайд с брака на баща ѝ и с въвеждането им в лондонското общество. Той затвори желязната порта, граничеща с живия плет, безшумно, както я беше отворил, и излезе на поляната. Оттук можеше да види старата къща на викария — единствената къща, която му напомняше за онези сладостни дни от началото на любовта му към Елфрайд. Натъжен, той се отдалечи от мястото, което вече не беше кътче, където мислите му да свият гнездо, докато е някъде далеч, и продължи към източното село, за да стигне до бащиния дом, преди обитателите му да се оттеглят за нощта.

Най-близкият път до малката къща беше през парка. Стивън не бързаше. При щастieto често има основание за неотложни действия, но нещастieto рядко е съпроводено от спешност или припряност. Понякога той спираше под ниско увисналите клони на дърветата, насочил празен поглед в земята.

Стоеше така не само с невиждащи очи, но и с парализирани мисли, когато един ясен звук премина в тишината и отекна надалеч. Това беше удар на камбана от кулата на църквата в Ийст Ендълстоу, която се намираще в долчинката на по-малко от четирийсет метра от имението на лорд Лаксилиан в оградения парк. Разнесе се още един удар и стана ясно защо бие камбаната; последваха бавни последователни удари.

— Някой е умрял — каза високо той.

Погребалният звън отекваше за жител на източната енория. Необичайното беше, че сега, когато камбаната биеше на умряло, не се спазваше обичаят в Ендълстоу и в другите енории от околността. При всеки смъртен случай полът и възрастта на покойника се обявяваха чрез различни комбинации. Три трикратни удара означаваша, че покойникът е мъж; два трикратни — че е жена; три двукратни — че е момче; два двукратни — че е момиче. Постоянното биене на камбаната означаваше по-скоро подновяване, а не начало на камбанен звън, за което Стивън, бидейки надалеч, не беше чул.

Завладялата го за миг тревога за родителите му го напусна. Беше ги оставил в цветущо здраве и ако сериозна болест бе повалила някого, той щеше да бъде уведомен за това. Но тъй като пътят му към дома минаваше под тисовите дървета в църковния двор, той реши да надникне в камбанарията и да поприказва с Мартин Канистър, който би трябвало да е там.

Стивън изкачи стръмния склон и се замисли дали да не се откаже от идеята си. Настроението му беше такова, че всеки разговор с човек, пред когото не можеше да сподели мъката си, щеше да му бъде досаден. Но преди да осъществи едно от двете си намерения, младият човек видя между дърветата ярка светлина, чиито лъчи пронизваха като игли тъжната переста зеленина на тисовите дървета. Светлината идваше от църковния двор.

Без да мисли, Стивън пристъпи напред. Никога две места с еднакво предназначение не са изглеждали толкова различни, колкото

църковният двор и селото до него. Тук тревата беше грижливо поддържана и оформяше част от моравата пред господарската къща; цветя и храсти бяха безразборно засадени и на двете места, но гробовете — два-три, които се виждаха — имаха съвършено еднаква форма и бяха еднакво гладки, та денем изглеждаха като току-що избръснати брадички. Ограда нямаше, границата между Божията земя и тази на лорд Лаксилиан беше очертана само с няколко квадратни камъка, на равно разстояние един от друг. Сред онези, които приемат романтично въпроса за последното си жилище, повечето биха предпочели място като това пред всички останали; някои биха се притеснили, че е толкова спретнато и подредено, и биха предпочели дивото било на съседния хълм, където Природата е облякла най-непретенциозната си одежда.

Следващото, което Стивън откри, беше, че източникът на светлина се намира много близо до земята, и реши, че това е фенер в полуизкопан гроб. Но когато се приближи още малко, стана ясно, че фенерът се намира непосредствено под стената на страничния кораб, в прохода под една арка. Сега той чу гласове и започна да разбира каква е истината. Като тръгна към разкопаното място, Смит различи отляво купчина пръст, а пред себе си каменни стъпала, които се бяха показали след изкопаването на пръстта и водеха надолу под църквата. Това беше входът на голяма семейна гробница, която продължаваше под северния кораб. Стивън никога не я беше виждал отворена и като слезе едно-две стъпала надолу, се наведе да погледне под арката. Гробницата изглеждаше претъпкана с ковчези, с изключение на едно празно пространство по средата, оставено свободно за влизане и достъп до стените, на три от които ковчезите бяха положени в каменни ниши.

Мястото беше добре осветено със свещи, закрепени на дървени подложки за стената. Като слезе още едно стъпало по-надолу, разпозна кои са живите хора в гробницата. Те бяха баща му, майстор зидар, Мартин Канистър, негов помощник, и двама или трима млади и стари работници. Наоколо бяха разпръснати лостове и чукове. Цялата компания, разположила се върху ковчези, които бяха преместени от местата им очевидно за някаква поправка или за разширяване на гробницата, ядяха хляб и сирене и пиеха бира от една чаша с две дръжки, която се предаваше от човек на човек.

— Кой е умрял? — попита Стивън, пристъпвайки към тях.

[1] Псалми 41:9. — Б.пр. ↑

XXVI

*До това последно нищо под
земята...^[1]*

При тези думи на Стивън всички очи се обърнаха към входа и участниците в този конклав, същински кардинали на таен съвет в Древния Рим, го изгледаха въпросително.

— Ама това е нашият Стивън — каза баща му, като се надигна от мястото си, стиснал чашата с бира в лявата си ръка и размахвайки дясната. — Майка ти те чака, мислеше, че ще се върнеш преди да се стъмни. Ако изчакаш малко, ще тръгнем заедно. Аз съм свършил за днес и направо се прибирам.

— Да, това е господарят Стиви, точно така е. Радвам се, че толкова скоро пак те виждам, господарю Смит — каза Мартин Канистър, сдържайки радостта, изразена с думи, като придаде на лицето си строг неутрален израз, за да покаже, че чувствата му са в съзвучие, доколкото е възможно, с тържествената атмосфера на една семейна гробница.

— И аз теб, Мартин, и теб, Уилям. — Стивън кимна на останалите, които, дъвчейки хляб и сирене, бяха принудени да отвърнат на поздрава, приятелски присвивайки очи, оградени с безброй бръчки и бръчици.

— Та кой, значи, е умрял? — повтори Стивън.

— Лейди Лаксилиан, горката господарка, както ще стане с всички нас — отвърна зидарят, помощник на майстора. — Ще разширим гробницата да направим място и за нея.

— Кога е умряла?

— Рано тази сутрин — отговори баща му и думите му прозвучаха така, сякаш постоянно се връщаше към тази мисъл. — Да,

тази сутрин. Мартин блъска тук почти оттогава. Ама то се очакваше. Беше много слаба.

— Да, горката, тази сутрин — продължи помощникът на майстора зидар, един прекрасно остарял човек, чиято кожа изглеждаше твърде голяма за тялото му, та не можеше да остане на едно място. — Сигурно вече е узнала дали ще отиде горе, или долу, горката жена.

— На колко години беше?

— Не повече от двайсет и седем-осем на светлината на свещ, но през деня, господи, изглеждаше най-малко на четирийсет.

— Ами да, вечер и денем богатите жени изглеждат с двайсет години по-различно — отбеляза Мартин.

— Всъщност беше на трийсет и една — намеси се Джон Смит. — Казаха ми го хора, които знаят.

— Само толкова?

— Изглеждаше много зле, горката. С ръка на сърцето може да се каже, че беше умряла още преди години.

— Както казваше баща ми, „хем умрял, хем прав стои“.

— Аз я видях, горката — намеси се един от работниците иззад няколко разместени ковчега — тази година точно на Свети Валентин, представяте ли си? Вървеше под ръка с господаря. Тогава си казах: „Тази благородна дама се е запътила към гробището, но още не знае това“.

— Предполагам, че господарят ще напише на всички други лордове, миропомазани в страната, че нея вече я няма?

— Това отдавна вече е сторено. Видях цял куп писма да потеглят един час след смъртта ѝ. Какви прекрасни черни кантове имаха тия писма, широки почти сантиметър и половина.

— Прекалено широко е — отбеляза Мартин. — С две думи, много е съмнително човек да тъгува по сантиметър и половина. Сигурен съм, че хората не изпитват повече от един много тесен кант, когато изобщо изпитват нещо.

— Има и две момиченца, нали? — попита Стивън.

— С хубави чисти личица, останали без майка сега.

— Идваха у свещеника Суонкорт да си играят с мис Елфрайд, когато аз бях там — каза Уилям Уърм. — Да, идваха! — Последното изречение беше изречено, за да добави необходимата доза меланхолия към вече казаното, което само по себе си не съдържаше нужната за

случая тъга. — Да — продължи Уърм, — тичаха нагоре по стълбите, тичаха надолу, следваха я навсякъде. Много привързани бяха към нея, много. Ех!

— По-привързани, отколкото към майка си, така разправят — добави един работник.

— Ами то си е естествено, нали така. Лейди Лаксилиан стоеше настрана от тях, все на сън я караше и децата не виждаха в нейно лице веселата компания, заради която харесват възрастните. Миналата зима видях мис Елфрайд да говори с господарката и двете деца и тогава мис Елфрайд им избърза носовете толкова внимателно, но на господарката и през ум не й беше минало, че това трябва да се прави, а децата, естествено, се привързват към онези, които са им най-добри приятели.

— Било каквото било, жената е умряла и трябва да й намерим място — каза Джон. — Хайде, момчета, допийте си бирата и ще освободим този ъгъл, та утре веднага щом съмне, като почнем при стената, всичко да бъде разчистено.

Стивън попита къде ще бъде положена лейди Лаксилиан.

— Тук — обясни баща му. — Ще изместим малко назад тази стена и ще направим ниша, това е достатъчно преди погребението. Помня как веднъж майката на господаря ми рече: „Джон, това място трябва да се разшири, за да може да се настани и някой друг“. Но не очакваше, че толкова скоро ще дойде нейният ред. Струва ми се, че е по-добре да преместиш първо лорд Джордж, не е ли така, Симиън?

Той посочи с крак един тежък ковчег, покрит с нещо, което първоначално е било червено кадифе, но сега цветът едва се разпознаваше.

— Както кажеш, майсторе — отговори сбръчканият помощник. — Горкият лорд Джордж — продължи той, гледайки замислено огромния ковчег, — едно време с него бяхме смъртни врагове, каквито могат да бъдат само един лорд и един простосмъртен. Горкият! Потупваше ме по рамото и започваше да ме ругае, като че ли сме от едно семейство или сме съседи, а той — човек от простолюдието. Ругаеше ме където и когато му падне, после отново побесняваше и златото, с което бяха покрити хубавите му нови зъби, блестеше като жълти клещи, а пък аз, нали съм дребен и беден, трябваше само да си мълча. Какъв неуморен, прекрасен благородник! Много го харесвах понякога. Но от време на време, като се заглеждах в страшния му ръст,

си мислех: „Ама един ден колко ще ни тежиш на ръцете, господарю, докато те свалим в гробницата под църквата в Ендълстоу!“.

— Тежеше ли? — попита един млад работник.

— Тежеше. Двеста и петдесет килограма и нито грам по-малко. Това олово, този дъб, дръжките, той самият и кой знае какво още — тук старият човек плесна с ръка капака на ковчега с такава сила, че костите вътре задрънчаха, — този човек за малко да ми счупи гърба, когато хванах краката му да ги наведе, докато слизахме по стъпалата. „Ах — викам на Джон тогава, нали така беше, Джон, — никога славата на един човек не е тежала толкова много на друг човек.“ Но пак ви повтарям, понякога харесвах лорд Джордж.

— Странно нещо — каза друг, — макар и да са тук под един покрив, удобно разположили се, сплотени, всички от семейство Лаксилиан, те са толкова различни един от друг, колкото са кротката овца и развратният козел, не е ли така?

— Вярно е, заслужава си да се помисли за това.

— И още нещо — ако той е горе на небето, не знае какво прави жена му, също като някой на луната, дете жена му е долу в ада. Или някой нещастник, когото пращат в пъкъла, крещи на някой щастливец горе в облаците, съвсем забравил, че през цялото време телата им остават положени едно до друго.

— Да, трябва да се помисли и за това, че аз мога да извикам силно в ухото на сприхавия лорд Джордж, ама той не може да ме чуе.

— А аз мога да ям лук под носа на изисканата лейди Джейн и тя не може да ме надуши.

— Защо на всички главите им са обърнати нататък? — попита един млад мъж.

— Защото такива са законите на църквата, глупако. За живите законът е да гледат право нагоре и право надолу, а за мъртвите — на изток и на запад. Всяко общество си има закони.

— Ще трябва обаче да го нарушим този закон с няколко клетки души. Хайде, запретвайте ръкави — подкани ги майсторът зидар.

И те отново се заловиха за работа.

Ритуалът при погребенията можеше да бъде лесно проследен по външния вид на струпаните наоколо ковчези. Парадните символи на тези, които бяха тук отпреди едно-две поколения, все още бяха запазени. При по-старите се виждаше само голо дърво с по няколко

вещи се дрипи. При още по-старите парчета от дървото лежах на пода на нишата и от ковчега беше останало само оловото, а при най-стария ковчег дори оловото се беше издуло и натрошило на парчета, разкриващо на любопитното око купчина прах вътре. Щитовете върху много от тях бяха станали доста халтави и се сваляха с ръка, а матовите им повърхности все още показваха не много ясно името и титлата на покойника.

Над главите им ребрата на кръстовидния свод и вдлъбнатините в арките се извиваха във всички посоки, спускайки се ниско над стените, където беше високо колкото човек да застане прав.

Останките на Джордж, четиринайсети барон, и на още двама или трима други, всички те покойници от по-ново време в сравнение с онези в струпаните ковчези, бяха оставени поради липса на място в дъното на гробницата върху дървени магарета, а не в ниши като останалите. Трябваше да бъдат преместени, за да се оформи мястото, което най-накрая им беше отредено. Стивън, като установи, че мястото и работата, която се вършеше, съответстват на мрачното му настроение, продължи да чака.

— Симиън, помниш ли лейди Елфрайд, дето избяга с един актьор? — каза Джон Смит и след малко добави: — Мисля, че по същото време баща ми беше тук гробар. Я да видим къде може да е?

— Тук някъде — отвърна Симиън и се огледа. — Ами ето я тази благородна жена, как само съм я прегърнал. — Той спусна единия край на ковчега, който беше вдигнал, избърса лице, хвърли парче изгнило дърво върху друго на земята, за да посочи нещо, и продължи: — Това там е съпругът ѝ. Хубава двойка бяха, срещат се тука такива, и добри хора също. Да, помня, макар че бях дете тогава. Тя се влюби в този неин млад мъж и в църквата в Лондон запитали има ли пречка да се извърши бракосъчетанието, но старият лорд, баща ѝ, който всъщност чул трикратното питане, не разбрал, защото името ѝ било изречено бързо и неясно наред с други. Когато сватбата свършила, тя каза на баща си, а той изпаднал в много силен гняв и ѝ заявил, че няма да получи и пукната пара. Лейди Елфрайд каза, че не иска нищо, само го моли да ѝ прости, щяла да се издържа, като играе в пиеси със съпруга си. Старият лорд се уплашил и им дал една къща да живеят в нея и голяма градина, и една-две малки ниви, и една карета, и няколко златни монети. Но тя горката умря при първо раждане, а мъжът ѝ —

нямаше мъж с по-нежна душа от неговата — си загуби ума и му се пръсна сърцето, така разправяха. Както и да е, погребяха ги в един ден — бащата и майката, но бебето оживя. Да, семейството на господаря направи тогава много за този човек — погребяха го тук, при жена му, и ето го сега в ъгъла. В неделята след погребението имаше проповед и тя гласеше така: „Преди да се скъса сребърната верижка или да се счупи златната чаша“^[2], и докато траеше, мъжете на няколко пъти вдигаха ръка да си избършат очите, а жените до една плачеха на глас.

— А какво стана с бебето? — попита Стивън, който често беше слушал откъси от тази история.

— Отгледа я баба ѝ и стана хубава девойка. Ама защо ѝ трябваше да бяга със свещеника, искам да кажа, с викария Суонкорт. Баба ѝ умря, а титлата и всичко останало премина в друг клон на семейството. Суонкорт прахоса парите на жена си, а тя му остави мис Елфрайд. Тази работа с бягането се предава от поколение на поколение като лудост или подагра. А тия две жени си приличат като две капки вода.

— Кои две?

— Лейди Елфрайд и младата госпожица, която е жива сега. Същата коса и очи, но майката на мис Елфрайд беше доста по-тъмна.

— Колко измамно нещо е животът, нали — каза замислено Уилям Уърм. — Ако Бог беше миропомазал жените вместо мъжете, мис Елфрайд щеше да бъде лорд Лаксилиан, искам да кажа — лейди. Но кръвта е изтекла и тя не значи нищо за семейство Лаксилиан по човешките закони, каквото и да означава по Божиите закони.

— Все ми се струваше — рече Симиън, — като гледах как мис Елфрайд прегръща малките господарки, че има прилика, но сигурно това е било само в мойта глава, защото годините няма как да не са променили старото семейство.

— Сега да преместим тези двата и да се връщаме вкъщи — намеси се Джон Смит, за да разпали както подобава на един майстор трудовия ентузиазъм, който бе показал ясни признаци, че почти се е изпарил в увлечението по сладките приказки. — Колкото е останало от бирата, ще почака тук до утре, никой от тия нещастни души няма да я докосне.

Така вечерната работа приключи и компанията се оттегли от жилището на тихите мъртви, като затвори старата желязна врата и

завъртя шумно бравата, за да влезе езичето ѝ в дупката в рамката на вратата — колко нелепо действие спрямо онези, които дори не мечтаят да избягат.

[1] Алфред Тенисън, „Двата гласа“. — Б.пр. ↑

[2] Старият завет, Еклезиаст 12:6. — Б.пр. ↑

XXVII

Как трябва да те поздравя?^[1]

Любовта често умира с времето — но много по-често умира, защото идва някой друг. При Елфрайд Суонкорт главната причина за отхвърлянето на любимия беше, че новодошлият се държеше по-мъжествено от предишния. В сравнение с назидателните и злостни подигравки, които ѝ отправяше Найт, цялата благосклонност на Стивън изглеждаше безвкусна; в сравнение с емоционалната съдържаност на Найт постоянните изблици на Стивън изгледаха превзети. Тя беше започнала да мечтае за някой по-мъжествен. Стивън едва ли можеше да бъде наречен мъж.

Може би имаше склонност към непостоянство в природата ѝ — природа, която в очите на съзерцателите ѝ, неизпитали това непостоянство, оставаше неповторимо изтънчена в своята гъвкавост и отзивчивост. Провалът на Стивън да спечели завинаги сърцето ѝ се дължеше отчасти на свързания с неговата стеснителност навик да се подценява пред нея — ако тази странност се демонстрира пред разумни мъже, тя поражда бащинска привързаност, каквато откритото себеизтъкване не може да постигне, но непременно ще накара и най-разумната жена на света да подцени онзи, който я проявява. Мъжкото превъзходство изчезва, женските подигравки започват; баналният, но не по-малко печален факт е, че жената, която е по-нежното създание, рядко притежава способността да оцени равноправното отношение на този, когото тя следва да допълва. Неизменното отношение на родителите на Стивън, разбира се, не беше свързано с отхвърлянето на сина им от Елфрайд. За момичета като нея бедността може и да не е, както е за повечето хора на този свят, грях сама по себе си, но тя е грях, защото благоприличието и изисканите маниери рядко се срещат при бедните. Малко са онези жени от стари семейства, които приемат, че

една жена може да носи селски дрехи и да е с добра душа, а един безспорно прост селянин не е нищожество. Грубите ръце и дрехи на Джон Смит, необразованата му съпруга, неизбежно ограничените им виждания, които Елфрайд постоянно наблюдаваше, все пак не може да не са оказали отрицателно влияние.

Като се прибра след опасното приключение край морския бряг, Найт се почувства зле и почти веднага се оттегли. Младата дама, която му бе оказала такава съществена помощ, беше направила същото, само че се появи отново, официално облечена, към пет часа. Тя обикаляше къщата и беше неспокойна, но не поради разминаването на косъм със смъртта. Бурята, която беше съборила дървото, бе повалила и тръстиката и със спасението на Найт всички тежки мисли около злополуката я бяха напуснали. Взаимните им признания, до които тя доведе, занимаваха ума ѝ много по-дълго.

Безпокойството на Елфрайд беше заради злощастното обещание да се срещне със Стивън, което я застигаше като призрак отново и отново. Усещането ѝ за неговата незначителност в сравнение с Найт нарастваше тревожно. Сега тя си мислеше колко добър беше съветът на баща ѝ да се откаже от него и съжеляваше, че не го е послушала, също както тогава се възмущаваше от думите му. Може би нищо не променя младите умове така силно, както откритието, че техните най-скъпи и силни желания постепенно зазвучават цинично в хода на времето и влизат в хармония с най-егоистичните възгледи, които в младостта си са презирали.

Часът на срещата дойде и тя изпадна в криза, а след нея последва срыв.

„Господ да ми прости, но не мога да се срещна със Стивън! — помисли си тя. — Не че го обичам по-малко, но обичам повече мистър Найт!“

Да: тя щеше да спаси себе си от един мъж, който не е подходящ за нея, въпреки клетвите за вярност. Щеше да послуша баща си и повече нямаше да има нищо общо със Стивън Смит. Така решението да наруши обещанието придоби добродетелна окраска.

През следващите дни от устата на Найт не се чу никакво ясно признание. Самотни разходки и сцени, на една от които в беседката свидетел беше станал Смит, имаше често, но Найт я ухажваше толкова незабележимо, че никой, освен Елфрайд с нейната деликатна

чувствителност не би помислил, че е ухажване. Сега тя наистина започна да се наслаждава на времето. Отхвърли чувството, че е извършила грях с предишни постъпки, и без да мисли, се отдаде на опиянението от момента. Фактът, че Найт не казваше нищо конкретно, не представляваше неудобство. Понеже знаеше, че макар и да беше предала нечии чувства, за нея любовта съществува, тя я предпочиташе в сегашния ѝ вид на духовна същност и искаше да избегне за известно време по-вулгарния ѝ език — думите. След като бяха тласнати да демонстрират преждевременно чувствата си, и двамата се отдадоха на това.

Но скоро след като се отърва от гузната си съвест по въпроса за измяната, тя отново се разтревожи. Ами ако Найт случайно срещне Стивън в енорията и тя стане тема на разговора им?

Колкото повече опознаваше Найт, толкова повече Елфрайд осъзнаваше, че той не само не знае за присъствието на Стивън в живота ѝ преди него, но не допуска, че някой може да я е ухажвал преди. Обикновено тя говореше толкова откровенно, че всичките ѝ чувства се разкриваха, а те със своята прямота издаваха какво таи дълбоко в сърцето си. Но беше настъпил моментът за промяна. Тя нито веднъж не намекна, че знае за приятеля на Найт. Когато жените решат да пазят тайна, стават наистина потайни; много често това започва да се случва с появата на втори любим.

Бягството ѝ от дома сега я преследваше като призрак, по-лош от всеки друг, и като призрака от Гленфинлас на сър Уолтър Скот освирепяваше при всеки опит да бъде прогонен. Природната ѝ почтеност я подтикваше да сподели с Найт и да се довери на великодушието му да прощава; знаеше също, че стратегически е по-добре да му каже по-рано, ако изобщо смята да му казва. Колкото по-дълго криеше, толкова по-трудно щеше да го разкрие. Но тя отлагаше. Слепият страх, който съпътства сляпата любов при младите жени, е твърде силен, за да позволи да бъде изпълнено едно само по себе си противоречиво изискване на морала:

„Как аз ви любя, чувствате го вий — такваз любов страха си как да скрий?

Той с нея расне, с него тя расте, едно от друго се пораждат те!“^[2]

За сватовници бяха сочени баща ѝ и майка ѝ. Викарият помнеше обещанието ѝ да обясни от кого е телеграмата, която беше получила дни след сцената в беседката, и я попита направо. Този път тя си призна.

— Поддържах писмена връзка със Стивън Смит, откакто той замина, до неотдавна — каза спокойно тя.

— Какво — извика викарият ужасен, — пред очите на мистър Найт?

— Не, когато разбрах, че държа повече на мистър Найт, се вслушах в съвета ти.

— Много любезно от твоя страна. Кога започна да харесваш мистър Найт?

— Мисля, че този въпрос не е уместен, папа; телеграмата беше от пътническият агент, но не беше изпратена по моя молба. Съобщаваше кога пристига параходът, с който Стивън се връща у дома.

— У дома! Той тук ли е?

— Да, мисля, че е в селото.

— Искат ли да те види?

— Само предложи с най-добри намерения. Но не ме разпитвай така, папа! Това е цяло мъчение.

— Ще кажа само още едно нещо — отвърна той. — Срегнахте ли се?

— Не сме. Уверявам те, че в този момент между мен и младежа, към когото изпитваш такава антипатия, няма никаква уговорка, както няма между него и теб. Ти ми каза да го забравя и аз го забравих.

— О, хубаво, макар че не ме послуша отначало, ти си добро момиче, Елфрайд, защото ме послуша най-накрая.

— Не ме наричай „добро момиче“, папа — каза тя рязко, — нямаш представа... но колкото по-малко се говори за някои неща, толкова по-добре. Не забравяй само, че мистър Найт не знае нищо за него. О, всичко е толкова объркано! Не знам какво ще правя.

— При това положение аз бих бил склонен да му кажа, във всеки случай обаче не бих се притеснявал, ако научи. Съвсем скоро разбра, че бащата на младия Смит живее в тази енория — ти защо си се разтревожила толкова?

— Не мога да ти кажа, но трябва да ми обещаеш — умолявам те, мълчи по тоя въпрос пред него! Това ще ме погуби!

— Горката. Найт е добър човек, умен мъж, но в същото време усещането ми е, че не е кой знае колко добра партия за теб. Мъже с такава нагласа на ума като неговата не са от най-прекрасните съпрузи. Ако решиш да изчакаш, може да срещнеш и някой много по-богат. Но уверявам те, че ни най-малко не съм против избора ти, ако го харесваш. Шарлот, както ти е известно, много се радва.

— Добре, папа — каза тя — усмихвайки се обнадеждено, докато въздишаше, — хубаво е, че съм зарадвала семейството си, като съм харесала мистър Найт. Но не съм добро момиче, о, не, много далеч съм от това!

— За съжаление, никой от нас не е добър — заяви кротко баща ѝ, — но момичетата имат привилегията да променят мнението си, нали разбираш. Още през древността поетите са знаели това. Катул казва — *Mulier cupido quod dicit amanti, in vento!* Каква памет имам само! Във всеки случай смисълът е, че както си му е редът, думите на една жена към любимия ѝ са празни приказки. Недей да се тревожиш за това, Елфрайд.

— Ах, какво ли знаеш ти!

Те стояха на моравата и видяха Найт, който вървеше бавно надолу по една виеща се пътека. Когато застана пред него, на Елфрайд ѝ беше олекнало много; сега нещата изглеждаха по-ясни. Отговорността за нейното непостоянство изглеждаше частично прехвърлена от раменете ѝ върху плещите на баща ѝ. И все пак нещо продължаваше да я тревожи.

„Ах, ако знаеше само колко далеч съм стигнала със Стивън и кажеше пак същото, щях да съм много по-щастлива!“ Това беше мисълта, която я занимаваше.

Следобед влюбените излязоха да поездят час-два; и макар че не искаха никой да ги вижда заради смъртта на лейди Лаксилиан, чието погребение се беше състояло предния ден в много тесен кръг, все пак минаха покрай църквата на Ийст Ендълстоу.

Стъпалата към семейната гробница, както вече беше казано, бяха от външната страна на сградата непосредствено под страничния кораб. Тъй като не бяха слезли от конете, и двамата можеха да видят отвисоко храстите, които ограждаха гробището.

— Виж, гробницата, изглежда, още е отворена — каза Найт.

— Да, отворена е — потвърди тя.

— Кой е този човек там? Сигурно е каменоделецът?

— Да.

— Дали не е Джон Смит, бащата на Стивън?

— Мисля, че е той — каза Елфрайд със страх.

— А, така ли? Искам да го попитам как е синът му, моето избягало протеже. А както баща ти описваше гробницата, излиза, че вътре е интересно. Какво ще кажеш да влезем?

— Мислиш ли, че е редно? Може би лорд Лаксилиан е там?

— Малко вероятно е.

Елфрайд се съгласи, тъй като не можеше да направи нищо друго. Сърцето ѝ се бе свило от ужас, но се поуспокои, когато се замисли какъв човек е Джон Смит. Тих, скромнен мъж, той сигурно щеше да се държи с нея, както преди любовните епизоди със сина му, които биха могли неволно да му дадат основание за някакви претенции. Така че, без да се тревожи, тя хвана Найт под ръка, след като слезе от коня, и двамата тръгнаха между гробовете. Каменоделецът я позна, щом тя се приближи, и както обикновено почтително свали шапка.

— Знам, че сте мистър Смит, баща на моя някогашен приятел Стивън — започна Найт, който открито беше разгледал загорялото до ръждиво лице на Джон.

— Да, сър, аз съм.

— Как е синът ви? Чух за него само веднъж, откакто замина за Индия: Надявам се, че ви е говорил за мен — мистър Найт, запознах се с него преди няколко години в Ексънбери.

— Да, така е. Стивън е много добре, благодаря, сър, и е в Англия, всъщност той е у дома. С две думи, сър, сега е долу в гробницата, гледа ковчезите на покойниците.

Сърцето на Елфрайд се разтуптя, сякаш пеперуда запърха с крила. Найт изглеждаше изумен.

— Просто невероятно — измърмори той. — Знае ли, че съм тук?

— Наистина нямам представа, сър — отвърна Джон в желанието си да се измъкне от тази бъркотия, за която подозираше, но не я разбираше.

— Семейството ще има ли нещо против, ако влезем в гробницата?

— О, и таз хубава, сър. Десетки хора вече бяха тук. Всеки може да влезе.

— Слизаме долу, Елфрайд.

— Страх ме е, че ще бъде много задушно — рече умолително тя.

— О, не, мис — каза Джон. — Ние варосахме стените и сводовете в деня, когато гробницата беше отворена, и още веднъж сутринта преди погребението, та затова мястото сега ухае като хамбар.

— Тогава бих искал да ме придружиш, Елфи, нали и ти си от това семейство.

— Не обичам да ходя там, където смъртта присъства толкова категорично. Ще остана при конете, може и да се отвържат.

— Що за глупост! Нямах представа, че чувствата ти са толкова неустойчиви, та тленните останки на няколко души могат да ги смутят. Но остани, разбира се, щом толкова те е страх.

— О, не, не ме е страх, не говори така.

Отчаяна, тя го хвана под ръка и си помисли, че може би изведнъж всичко ще се изясни до десет минути, тъй като Стивън сигурно ще поиска да придружи приятеля си обратно до коня му.

Отначало мракът в гробницата, осветена само от две свещи, беше толкова непроницаем, че не се виждаше нищо; но пристъпвайки по-напред, Найт различи пред черните грамади покрай стените един млад мъж — застанал прав, той пишеше в тефтерче.

Найт изрече една дума:

— Стивън!

Стивън Смит, за когото не можеше да се твърди, че няма абсолютно никаква представа къде се намира Найт, веднага позна приятеля си, също и русата жена, застанала до него, чиито черти знаеше наизуст.

Стивън се обърна и се здрависа с него, без да каже нищо.

— Защо не ми писа, моето момче? — попита Найт, който по никакъв начин не отбеляза присъствието на Елфрайд. За него, автора на есета, Смит все още беше селският момък, когото беше покровителствал и за когото се бе грижил, и ако му представеше официално дамата, в която беше влюбен, на Стивън това щеше да му се стори нелепо и глупаво.

— А ти защо не ми писа? — попита Стивън.

— А, да. Защо не съм ти писал? Защо не сме си писали? Винаги това е въпросът, на който не можем да отговорим ясно, без да изпитахме неудовлетворение от несъответствията между нас. Аз обаче не съм те забравил, Смит. Сега се виждаме и трябва пак да се видим, за да говорим по-дълго и на по-удобно място. Искам да знам всичко за теб. Разбрах, че добре си се справил, и трябва да ме научиш как се постига това.

Елфрайд стоеше настрана. Стивън проумя от пръв поглед какво означава това и веднага се досети, че тя изобщо не е споменала името му пред Найт. Умението му да избягва сътресения беше главното качество, с което умът му будеше уважение, и благодарение на него той далеч превъзхождаше Найт. В този случай реши, че трябва да се постарее срещата да приключи спокойно, без да се накърняват чувствата на Найт или Елфрайд. Усещането, че е задължен на Найт, никога не го беше напускало, а любовта му към Елфрайд сега преливаше от великодушие.

Доколкото се осмеляваше да проследи държанието ѝ, Стивън разбра, че нейното поведение ще имитира неговото и ако той се държи като непознат, тя ще направи същото, за да се избави от това положение. За да улесни постигането на целта си, трябваше да бъде съдържан към Найт и да съкрати срещата, доколкото е възможно.

— Страхувам се, че краткото време, с което разполагам, няма да позволи дори едно такова удоволствие — каза той. — Тръгвам утре. А докато замина за Европа и после за Индия, което ще бъде след две седмици, едва ли ще мога да отделя и минута.

Разочарованието на Найт и възмутеният му поглед при този отговор причини на Стивън такава пронизваща болка, каквата беше изпитвал само при появата на Елфрайд. Думите за краткото време бяха съвсем верни, но тонът, с който бяха изречени, съвсем не беше такъв. Щеше да се чувства поласкан да поговори с Найт както едно време и преживяваше тази невъзможност като фатална загуба за себе си — отблъскваше съзнателно приятеля си, за да спаси една жена, която изобщо не се интересуваше от него.

— О, съжалявам — каза Найт с променен глас. — Но разбира се, ако имаш да уреждаш важни дела, не бива да ги отлагаш. И ако това се окаже първата ни и последна среща, нека от все сърце да ти пожелаем успех. — Доброто у Найт надделя, тържествената атмосфера на това

място прогони от душата му всички моментни огорчения от изречени думи, които за него вече бяха просто детинщини. — Странно е това място, на което се срещаме — продължи той, оглеждайки гробницата.

Стивън побърза да се съгласи, след което настъпи мълчание. Почернелите ковчези сега се виждаха по-ясно, отколкото отначало, изпъкнали на фона на варосаните стени и арки. Тази сцена се запечата и у тримата като неизличим момент от тяхната история. Найт, замислен, стоеше между двамата си събеседници, но малко по-напред, Елфрайд беше от дясната му страна, а Стивън Смит — от лявата. Бледата дневна светлина отдясно хвърляше слаби отблясъци, които се оцветяваха в синьо и контрастираха с жълтия пламък на свещта от стената. Елфрайд, свенливо отдръпнала се назад и застанала най-близо до входа, беше най-добре осветена, докато Стивън бе попаднал изцяло под пламъчето на свещта и за него късчето небе, което се виждаше над стъпалата, бе само едно стоманеносиньо петно и нищо повече.

— Откакто гробницата е отворена, съм бил тук два или три пъти — отбеляза Стивън. — Баща ми беше поел работата тук, нали разбираш.

— Да. А ти какво правиш? — попита Найт, гледайки бележника и молива, които Стивън държеше.

— Скицирах детайли от църквата, а сега преписвам някои имена от ковчезите тук. Преди да замина от Англия, доста се занимавах с такива неща.

— Да, разбира се. Ах, това сигурно е горката лейди Лаксилиан. — Найт посочи един ковчег от златистожълто дърво, поставен на каменни трупчета в новата ниша. — А останалите от семейството са от тази страна. Кой са тези двамата, толкова плътно един до друг?

Гласът на Стивън леко трепна, като понечи да отговори:

— Това е лейди Елфрайд Кингсмор, по баща Лаксилиан, а това е Артър, съпругът ѝ. От баща ми знам, че те... че той избягал с нея и двамата се оженили против желанието на нейните родители.

— Значи това е обяснението за малкото ви име, мис Суонкорт? — обърна се Найт към Елфрайд — Нали ми казахте, че семейството ви е от рода Лаксилиан?

— Това е баба ми — уточни тя, опитвайки се напразно да навлажни сухите си устни, преди да заговори. В този момент изглеждаше обзета от угризения на съвестта като Магдалена на

Гуидо^[3], но лицето ѝ беше по-детско. Беше извърнала леко глава от Найт и Стивън, отправила поглед към небето, което се виждаше отвън, сякаш спасението ѝ зависеше от това бързо да отиде там. Беше хванала Найт под ръка, но отдръпна ръката си, защото се засрами, че се държи интимно с него в присъствието на предишния си любим, но в същото време не искаше да се отдалечава, затова ръкавицата ѝ просто леко докосваше ръкава му. „Ако ти простят, значи ли, че грях не си извършил?“^[4], нашепваше сега сърцето на Елфрайд.

Разговорът не вървеше от само себе си и се поддържаше от отделни изказвания.

— Какви ли не мисли започват да се въртят в главата на човек, докато стои тук толкова тържествено — каза Найт с подobaващо тих глас. — Колко много се говори за смъртта понякога! Колко много самите ние мислим за нея! За всеки, който лежи тук, можем да кажем: „... защото колкото е високо небето над земята, толкова е велика милостта (на Господа) към тия, дето се боят от Него...“. Как е понататък, Елфрайд? Това е Псалм сто и втори.

— Да, знам — пошепна тя и продължи още по-тихо, страхувайки се някои думи да не предадат нейното вълнение на Стивън: „Дните на човек са като трева; като полски цвят — тъй цъфти той: понесе се над него вятърът, и няма го, и мястото му вече го не познава“.

— Е, да ги оставим сега — рече замислено Найт. — Случаи като този, изглежда, ни заставят да странстваме вън от себе си, далеч от уязвимото тяло, в което живеем, и да се развихряме, докато възприятията ни нарастват толкова много, че излизат извън границите на физическия свят и стават непропорционални на него. Поглеждаме назад към слабото миниатюрно стъбълце, от което избуява тази необятна пищност, и питаме: как е възможно такъв капацитет да се разгърне от такова малко нещо? Трябва ли да се върна към всекидневната си разходка в тази тясна килийка, в човешкото тяло, където ме терзаят мисли за света? Нали така?

— Да — съгласиха се Стивън и Елфрайд.

— Чувстваме, че не е редно такава достойна за похвала всеобхватност, каквато притежава едно чувствително същество, да стои затворена в слабото си тяло като в ковчег. Кое друго разколебава намеренията ни за бъдещето, освен подобна мисъл? Както и да е, нека

да се настроим по-радостно, защото има много неща за вършене от всички нас.

Докато Найт говореше унесено на двамата млади, без да знае нищо за измамата, в която по различни причини участваха двете разделени сърца, и за местата, които са ги свързвали преди, и той, и тя смятаха, че няма да спечелят, ако решат да мерят сили с потъналия в мисли ментор. Външно не толкова хубав, колкото младият архитект или дъщерята на викария, задълбоченото мислене и интегритетът на Найт придаваха достойнство на лицето му, от което нямаше и следа по лицата на другите двама. Трудно е да измислиш правила, отнасящи се и за двата пола, а Елфрайд, момиче, което все още не беше пораснало, едва ли трябваше да бъде товарена със задължения от морален характер, възлагани при такива обстоятелства на мъжа. Чарът на жената отчасти е в това колко вещица е в любовта. Но ако почтеността е сама по себе си добродетел, а Елфрайд изобщо не притежаваше тази добродетел сега и съществуваше заради самото съществуване, това едва ли беше добре за Найт. Стивън, макар че си служеше с измама, воден от благородни подбуди, все пак мамеше; и макар че такава стратегия може да се похвали с добри резултати, ако успее, тя рядко се радва на одобрение, особено ако се провали.

При друг случай, дори да беше сам със Стивън, Найт едва ли би намекнал за евентуалната си връзка с Елфрайд. Но сега някои обстоятелства го подтикваха да сподели.

— Стивън — каза той, — това е мис Суонкорт. Отседнал съм в дома на баща ѝ, което сигурно знаеш. — Той пристъпи няколко крачки към Стивън и продължи още по-тихо: — Да ти кажа също, че ние сме сгодени и ще се оженим. — Колкото и тихо да бяха изречени думите, Елфрайд ги чу и зачака отговора на Стивън, притаила дъх, в пълна тишина, ако можеше да се нарече тишина звукът, който издаваше роклята ѝ при всеки удар на сърцето — тя се разлюляваше като че ли в такт с пулса ѝ, шумолеше, докосвайки стената в отговор на същото пулсиране. Дневната светлина, която стигна до лицето ѝ, му придаде синкава бледност, за разлика от лицата на другите двама.

— Моите поздравления — пошепна Стивън и каза на висок глас: — Аз познавам мис Суонкорт... малко. Сигурно помниш, че баща ми е от енорията на мистър Суонкорт.

— Мислех, че не си живял у дома, откакто те са тук.

— Точно така, оттогава не съм живял у дома.

— Виждала съм мистър Смит — намеси се със запъване Елфрайд.

— Е, нямам извинение. Ако не се познавахте, трябваше да ви представя един на друг; щом се познавате, не трябваше толкова ревниво да заставам между двама ви. Но обяснението ми, Смит, е, че за мен и сега ти си все същото момче.

В този момент Стивън, изглежда, осъзна много по-остро отпреди колко жестока е съдбата му. Не можа да преглътне думите, които изрече с мрачна горчивина:

— Трябваше да кажеш, че все още изглеждам като сина на селския майстор, какъвто съм, и затова не съм подходящ за церемонията по представянето ни един на друг.

— О, не, не! Няма такова нещо. — В ушите на Елфрайд това прозвуча като опит на Найт да отговори шеговито, а в ушите на Стивън — да отговори сериозно; и в двата случая обаче той претърпя неуспех и произнесе една реч, която прозвуча изкуствено и беше неприятна и на двамата. — Е, хайде да излезем навън. Мис Суонкорт, много сте мълчалива. Не му обръщайте внимание на Смит. Аз го познавам от години, както ви казах.

— Да, казахте.

— Като си помисля само, че изобщо не е споменала за мен! — измърмори Смит и си помисли с известно угризение колко много приличаше нейното поведение на неговото, когато за първи път, непознат, отиде в дома ѝ.

Излязоха на светло. Найт не обърна повече внимание на поведението на Елфрайд, обяснявайки си го с естествената свенливост на една млада жена, която хората са видели с него и са разбрали веднага какви са отношенията им; Елфрайд тръгна напред и закричи през гробището.

— Много си се променил, Смит — каза Найт, — но предполагам, че не повече, отколкото се очакваше. Въпреки това не си мисли, че ще се интересувам по-малко от теб и от успехите ти, когато решиш да ми ги споделиш. Не съм забравил за твоята връзка, която се явява причина да заминеш за Индия. Млада дама от Лондон, нали така? Надявам се, че нещата се развиват благоприятно.

— Не, годежът е разтрогнат.

Тъй като никога не се знае дали при такива обстоятелства е по-добре да изразиш съжаление или радост — всичко зависи от това какъв е годежът, — Найт излезе от затруднението с неутралния коментар:

— Надявам се, че е за добро.

— И аз се надявам. Но те моля да не ме разпитваш повече — не, не си настоявал, не искам да кажа това, само че предпочитам да не говорим по този въпрос. — Стивън изрече забързано тези думи.

Найт не каза нищо повече и двамата последваха Елфрайд, която продължаваше да върви няколко крачки пред тях и не беше чула несъзнателно направения от Найт намек за нея. Стивън се сбогува на входа на гробището, не излезе навън, а остана загледан в Найт и любимата му, които се готвеха да се качат на конете си.

— Мили боже, Елфрайд — възкликна Найт, — колко си бледа! Изглежда, не трябваше да те водя в тази гробница. Какво има?

— Нищо — каза едва-едва Елфрайд. — След малко ще дойда на себе си. Всичко беше толкова странно и неочаквано там долу, че се почувствах зле.

— Ти почти не се обади. Да ти донеса ли малко вода?

— Не, не.

— Мислиш ли, че е безопасно да яздиш?

— Напълно, наистина е безопасно — изрече тя и го погледна умолително.

— Добре тогава, хайде горе! — пошепна Найт и внимателно ѝ помогна да се намести на седлото.

Предишният ѝ любим продължаваше да наблюдава това представление, облегнат на портата, от десетина метра разстояние. Вече на седлото, стиснала здраво юздите, тя обърна глава, сякаш не можеше да устои на нещо, което силно я привличаше, и за първи път от онази паметна раздяла наред пущинака, недалеч от Сейнт Лонс, след безразсъдното обещание да се омъжи за него, Елфрайд погледна в лицето младия мъж, първия, когото беше обичала. Младежът, който толкова пъти я беше наричал „неразделната ми съпруга“, а тя го бе назовавала „свой съпруг“. Погледите им се срещнаха. Животът трябва да се оценява по силата на преживяванията, а не по действителната му продължителност. Техният поглед, мимолетен в хронологията на събитията, продължи колкото цял сезон в тяхната история. За Елфрайд

силната болка от укоризнените очи на Стивън прободеше като гвоздей сърцето ѝ с ужасяващо безразличие, неопикуемо с думи. С болезнено усилие тя извърна очи, подкани коня и зашеметена от смущаващи спомени, стана сляпа и глуха за всяко присъствие около себе си. Измамата беше пълна.

Като изкачи едно хълмче, Найт се озова там, където паркът се превръщаше в дървета и шубраци, застана съвсем близо до нея и я попита:

— По-добре ли си сега, мила?

— О, да. — Тя притисна с ръка очите си, сякаш да заличи образа на Стивън. На бузите ѝ пламтеше по едно неестествено ярко алено петно, но иначе лицето ѝ си оставаше все така бледо.

— Елфрайд — започна Найт с менторския си тон, — знаеш, че и през ум не ми минава да те поучавам, но не е ли проява на недостойна слабост една жена да се покрусил от някаква гледка, която в края на краищата не представлява нищо ново? Аз мисля, че всяка, която е достойна да бъде наречена жена, трябва да гледа смъртта спокойно. Сигурен съм, че и ти мислиш така.

— Да, така мисля.

Неговата недосетливост за това какво я измъчва, свидетелство за липса на всякакви подозрения, че нещо се върши зад кулисите, показваше колко неспособен да мами е Найт, а не че поначало е лишен от чувствителност към човешката природа. Това, ясно доловено от Елфрайд, изостри още повече угризенията ѝ и тя обожествил Найт заради тази разлика между тях. И макар че лицето и гласът на Стивън, когото бе видяла преди малко, съживиха старите ѝ симпатии, те не можаха да възпрат преклонението ѝ пред Найт сега, когато Стивън пак не беше пред очите ѝ.

Тя беше отговорила на въпроса на Найт набързо, след което премина на безопасни теми. Върнаха се у дома и се разделиха, докато дойде време за вечеря. След вечеря гледаха от гостната как се здрачава и Найт излезе на терасата. Елфрайд решително го последва, водена от добродетелни намерения.

— Мистър Найт, искам да ти кажа нещо — заяви тя тихо, но твърдо.

— И какво е то? — попита развеселен любимият ѝ. — Нещо, свързано с щастието, надявам се. Не позволявай нищо да те натъжава

както днес.

— Не мога да ти отговоря, докато не ти разкажа всичко — каза тя. — И ще го сторя утре. Днес си го припомних. Става дума за нещо, което някога направих, а смятам, че не трябваше да го правя.

Налага се да отбележим, че това беше доста меко казано, докато всъщност тя имаше предвид една безумна страст и едно бягство, независимо какво точно, на което единствено случайността беше попречила да се превърне в обществен скандал.

Найт си помисли, че става дума за някаква дреболия, и спокойно отговори:

— Значи няма да чуя ужасното признание сега?

— Не, не сега. Не тази вечер — рече Елфрайд с глас, който беше загубил малко от твърдостта си. — Не е нещо дребно, както си мислиш, и много ме тревожи. — Уплашена какъв ефект може да има настойчивостта ѝ, тя добави строго: — Макар че на теб може и да ти се стори дребно.

— Но не уточни кога ще ми кажеш.

— Утре сутринта. Кажеш часа, моля те, за да знам, че съм се уговорила. Искам да определяш един час, защото съм безволева и може да опитам да се измъкна. — Тя се разсмя малко изкуствено, което показва колко несигурно е решението ѝ.

— Ами след закуска — в единайсет часа.

— Да, в единайсет часа. Обещавам. Трябва да настояваш да си спазя думата.

[1] Лорд Байрон, „Когато двамата се разделихме“. — Б.пр. ↑

[2] Уилям Шекспир, „Хамлет“, Действие III, Сцена II, Прев. Валери Петров. — Б.пр. ↑

[3] Гуидо Рени (1576–1642) — италиански бароков художник, чиито картини са главно на религиозни теми, каквато е и „Каещата се Магдалена“ (ок. 1635). — Б.пр. ↑

[4] Писма, адресирани до Клейб Стронг, бивш губернатор на Масачузетс, Ню Йорк (1816). — Б.пр. ↑

XXVIII

*И тревожен аз мечтата си
приспивам^[1].*

— Мис Суонкорт, единайсет часът е.

Тя гледаше през прозореца на дрешника си на първия етаж, а Найт я наблюдаваше от перилата на терасата, където от известно време седеше, без да прави нищо — само отместваше поглед от страниците на книгата в едната си ръка към ярките цветове на мушкатото и чехълчетата, а след това към споменатия отворен прозорец.

— Да, знам. Идвам.

Той се приближи и застана под прозореца.

— Как си тази сутрин, Елфрайд? Не изглеждаш по-добре, въпреки дългата нощна почивка.

След малко тя се появи на вратата, хвана го под ръка и двамата тръгнаха бавно надолу по чакълестата алея, която излизаше на реката и се отдалечаваше под дърветата.

Решението, взето отпреди петнайсет часа, беше да му каже цялата истина и сега моментът бе дошъл.

Крачка след крачка те продължаваха напред, а тя все още не беше проговорила. Бяха стигнали почти до края на алеята, когато Найт наруши тишината:

— А сега признанието, Елфрайд?

Тя спря за момент, пое дълбоко дъх и ето какво му каза:

— Веднъж ти споменах — по-точно те накарах да повярваш — нещо, което не е истина. И ти сигурно си помислил, че догодина ще бъда на деветнайсет години, но всъщност аз станах на деветнайсет на последния си рожден ден.

Беше й дошло прекалено много. Сега, когато чашата беше преляла, никакви угризения, никакви съображения за честност,

никакво желание да направи признание и да получи опрощение с целувка не можеха да подтикнат Елфрайд да рискува. Ужасът, че той няма да ѝ прости, се засилваше при мисълта за вчерашната измама, която можеше не само да го разочарова, но и да го отврати. Осигуреното с мълчание негово благоразположение за още един ден си струваше повече от надеждата за цял живот със страх всеки ден.

От вълнението, предизвикано при мисълта какво е възнамерявала да каже, гласът ѝ се разтрепери толкова естествено, та Найт нито за миг не заподозря, че думите се явяват в последния момент да заместят нещо. Той се усмихна и топло стисна ръката ѝ.

— Мила моя, Елфи, колко си очарователна — такава си сега и не възражай, — как може да имаш такива смешни скрупули за някаква си дреболия. Наистина никога не съм се замислял дали деветнайсетият ти рожден ден е минал, или предстои. И, боже мой, добре че е така, защото никак не приляга на един педантичен дядка, десетина години по-стар от теб, да се занимава с подобни маловажни неща.

— Не ме ласкай — недей! Макар че ценя високо казаното от теб, не го заслужавам.

Но Найт, който беше в изключително добро настроение, прие многострадалното възклицание като израз на скромност.

— Виж какво — добави след малко той, — още повече те харесвам заради тази високоморална възискателност, макар че я нарекох смешна. — И продължи с нежна загриженост: — Едно нещо харесвам у една жена, Елфрайд, и то е да има душа честна и прозрачна като небесна светлина. Мога да приема всичко, ако притежава това, но не мога да простя нищо, ако го няма. Елфрайд, ако съществува жена с такава душа, това си ти и след като я имаш, пази я и не се увличай по модни теории за привилегиите на жените и за естественото им право да се отклоняват от правия път. Повярвай ми, мило момиче: благородната жена трябва да бъде почитена като благородния мъж. Като казвам почитеност, имам предвид честност не само в бизнеса и в социалния живот, а във всички любовни занимания, в които жените проявяват особено голяма волност.

Елфрайд загледа разтревожено дърветата.

— Хайде сега да отидем на реката, Елфи.

— Бих дошла, ако имах шапка — каза тя, сякаш сподавяше някаква тъга.

— Ще ти я донеса — отвърна Найд, доволен, че срещу такава дребна услуга ще си осигури компанията ѝ. — Седни за малко тук. — Обърна се и бързо се запъти към къщата за въпросната шапка.

Елфрайд седна на една от грубо скованите пейки, които красяха тази част от парка, вперила поглед в тревата. Вдигна очи, когато съвсем наблизко чу леки и неравномерни стъпки. На пътеката, която пресичаше алеята и продължаваше покрай живия плет, Елфрайд видя вдовицата на фермера, мисис Джетуей. Преди да забележи момичето, тя спря и загледа къщата, части от която се виждаха между храстите. Надявайки се, че противната жена ще продължи по пътя си, без да я види, Елфрайд се приведе и отстъпи назад. Но мисис Джетуей, повела безмълвен разговор с къщата, съпроводен от жестове, които обърканият ѝ ум, изглежда, ѝ диктуваше, забеляза девойката, веднага тръгна и застана пред нея.

— Ах, мис Суонкорт! Защо ме тормозите? Не може ли да минавам през вашето владение?

— Може да минавате, ако искате, мисис Джетуей. Не ви тормозя.

— Тормозите ума ми, а умът ми е целият ми живот, защото моето момче е още там, не е в тялото ми.

— Да, горкият той. Беше ми много мъчно, когато умря.

— Знаете ли от какво умря?

— Туберкулоза.

— О, не, не — каза вдовицата. — Думата „туберкулоза“ има много значения. Умря, защото с ваше съгласие станяхте негова любима, а после го измавихте — и това го уби. Да, мис Суонкорт — прошепна възбудено тя, — вие убихте моя син!

— Как може да сте толкова зла и глупава! — отвърна възмутено Елфрайд и се изправи. Но възмущението не беше нещо обичайно за нея и тъй като бе крайно изтерзана и измъчена от последните събития, тя загуби всички съпротивителни сили, които би имала, ако настроението ѝ не беше такова. — Не можех да му попреча да ме обича, мисис Джетуей!

— Точно на това можехте да попречите. Знаете как започна всичко, мис Елфрайд. Да, казахте, че името Феликс е по-хубаво от всяко друго име в енорията, знаехте, че е неговото име и че онези, на които сте го казали, ще му го предадат.

— Знаех името му — разбира се, че го знаех, но никога не съм искала някой да му предаде думите ми.

— Но знаехте, че ще му ги кажат.

— Не, не знаех.

— А след това, когато на Еньовден минахте покрай нашата къща, където се бяха събрали момчетата, и искахте да слезете от коня, Джим Дрейк и Джордж Ъпуей, и още трима-четирима хукнаха да държат понито, а Феликс стоеше срамежливо отзад, вие защо го повикахте и настояхте, че искате той да го държи?

— О, мисис Джетуей, мислите толкова погрешно! Просто го харесвах — затова поисках той да държи коня. Беше внимателен и мил — винаги беше такъв — и аз го харесвах.

— Защо тогава му позволихте да ви целуне?

— Това е лъжа, о, да, така е, така е — извика Елфрайд, докарана до сълзи от отчаяние. — Той застана зад мен и се опита да ме целуне, и затова му казах, че не искам никога повече да го виждам.

— Но не сте се оплакали на баща си или на някой друг, а щяхте да го направите, ако това ви е оскърбило, както се преструвате сега, че така е било.

— Той ме помоли да не казвам на никого и аз — толкова глупаво — го послушах. По-добре да бях казала. Не съм очаквала, че ще бъда тормозена заради добрината си. Моля ви, оставете ме, мисис Джетуей. — Елфрайд вече само я умоляваше.

— Вие грубо го пропъдихте и той умря. И преди да е изстинал, обикнахте друг. После безгрижно го отпратихте да си гледа работата и си намерихте трети. И ако смятате, че това е нищо, мис Суонкорт — продължи тя, пристъпвайки още по-близо, — трябва да знаете, че всъщност е много сериозно. Забравихте ли как хукнахте да се жените? А пътуването до Лондон и връщането на другия ден неомъжена — такъв позор може да съсипе доброто име на всяка жена, прегрешила далеч по-малко от вас. Ако сте забравили, аз не съм. Да не си върна на любимия, е лошо, но да не си му върна, след като си му станала съпруга, е разврат.

— Каква зловна, жестока лъжа! Не я повтаряйте, о, недейте!

— Новият ви любим знае ли? Мисля, че не, защото, ако знаеше, нямаше да бъде с вас! Тази история, колкото и малко да е известна, и

досега се предава от човек на човек, но аз знам повече от всички, затова се чудя защо трябва да щадя любовта ви?

— Добре тогава, давайте, щом е така! — извика разпалено Елфрайд. — Направете и кажете всичко, което може да ме съсипе; опитайте, дайте воля на езика си; направете го. Хайде де! Само злословите! Ето го той идва. — Гласът ѝ затрепери, като видя между листата любимия Найт да прекрачва вратата с шапката ѝ в ръка. — Веднага му кажете, и това ще изтърпя.

— Не сега — отвърна жената и изчезна надолу по пътеката.

Вълнението от последните ѝ думи беше възвърнало руменината на бузите ѝ и като избърса набързо очите си, тя закрачи по алеята и докато любимият ѝ я настигна, следите от емоциите бяха почти изчезнали от лицето ѝ. Найт ѝ сложи шапката на главата, придърпа я към себе си и я хвана под ръка.

Беше последният ден, преди да заминат за Сейнт Ленардс и Найт, изглежда, възнамеряваше да го прекара в нейната компания. Разхождаха се из долината. Есента беше навлязла в онзи период, когато и най-обикновените дървета са толкова богати на багри, че не могат да бъдат пресъздадени с цветовете комбинации на художническата палитра. Най-лъскави от всички са буковете, които се променят постепенно от ярко ръждивочервено в края на клоните до яркожълто по-навътре; младите дъбове са все още неопределено зелени; белите борове и бодливата зеленика са почти сини, докато отделни представители на други разновидности демонстрират кестеняви и пурпурни цветове във всички оттенъци.

Реката — такава, каквато беше — тук следваше пътя си сред камъни, гладки като плочи за настилка, но прорязани от неравномерно широки цепнатини. От лятната суша водният поток толкова беше намалял, че сега представляваше кристално ясна нишка, виеща се по средата на скалистото корито, издълбано от зимния поток. Найт излази от храстите, които на това място почти скриваха реката от погледа, и скочи върху сухата част на речното дъно.

— Елфрайд, никога не съм виждал такова нещо! — възкликна той. — Леските образуват над реката идеална арка, а дъното е прекрасно павирано. Сякаш води към портата на манастир. Нека да ти помогна да слезеш.

Той я преведе през храсталаците и долу по камъните. Продължиха до мъничък водопад, трийсетина сантиметра широк и висок, и седнаха край него на плочите, които девет месеца в годината буйният поток заливаше. От краката им се процеждаше изтънялата водна нишка, която единствена оставаше да им каже какво е предназначението и основанието за съществуването на този покрит с листа проход и да продължи зигзагообразния си път, докато се изгуби в сенките.

След като беше размишлявал над всичко това, Найт, подпирайки се на лакът, загледа критично Елфрайд.

— Такава разкошна коса не се ли изтощава и изтънява с годините, когато човек не е на осемнайсет, а на двайсет и осем? — попита той най-сетне.

— О, не — отвърна бързо тя с видима неохота да се замисля за подобно нещо, толкова неприятно, че за мъжете би било трудно да разберат това. После продължи със затаено безпокойство: — Наистина ли мислиш, че пицната коса е по-податлива на изтъняване, отколкото не толкова буйната?

— Да, наистина. Смятам, всъщност почти съм сигурен, че ако по този въпрос имаше статистика, щеше да видиш, че оплешивяващите хора първоначално са имали буйна коса, а онези, които като млади са имали по-рядка коса, с годините я запазват без особени промени.

Тревогата на Елфрайд не само се изписа на лицето ѝ, но притисна сърцето ѝ. Може би за една жена мисълта, че ще загуби хубостта си е почти толкова ужасяваща, колкото и мисълта, че ще загуби репутацията си. Във всеки случай тя изглеждаше все така мрачна, каквато беше през целия този ден.

— Не бива да се тревожиш за нещо, което е само украса на външността ти — каза Найт с онази строгост в гласа си, която беше обичайна за него, преди тя да го омае и разнежи.

— Мисля, че е дълг на всяка жена да бъде красива колкото може. Ако бях учена, щях да кажа в коя глава и в кой стих го е написал един от твоите латински автори. Знам, че е писано по този въпрос, защото папа го е споменавал.

— *Munditiae, et ornatus, et cultus*, „за бижутата и другите накити“ — това ли е? Цитат от Ливий^[2], който изобщо не е оправдание.

— Не, не е това.

— Няма значение тогава, имам причина да не размахвам пръст срещу теб, Елфи. Можеш ли да я отгатнеш?

— Не, но ще се радвам да я чуя — каза тя признателно. — Защото е страшно, когато говориш така. Каквото и страшно име да заслужава слабостта, трябва откровено да призная, че се ужасявам, като си помисля, че косата ми може да не остане същата.

— Разбира се, че една разумна жена ще предпочете да загуби ума си вместо хубостта си.

— Не ме интересува, че ми се подиграваш и ме съдиш жестоко. Знаем, че косата ми е красива, и всички го потвърждават.

— Но, мила моя мис Суонкорт — започна нежно той, — не съм казал нищо по-различно. Но нали знаеш, че има разлика да имаш красива външност и красива душа.

— Горката красавица по душа е жалка фигура пред другата — красавицата по външност — в очите на всеки мъж, без да изключвам и теб, мистър Найт, макар че с удоволствие го отричаш — заяви дръзко Елфрайд и продължи по-тихо: — Не трябваше да си правиш труда да ме спасяваш да не падна от скалата, щом смяташ, че животът ми очевидно не си струва тези усилия.

— Може би ти смяташ, че моят живот не струва колкото твоя.

— Струва колкото всеки друг живот!

Ръката ѝ разплискваше водата на мъничкия водопад, без да отмества очи от нея.

— Упрекваш ме, че съм строг с теб, Елфрайд. Но знаеш ли, че ти се държиш лошо с мене?

— Как така? — попита тя и отмести поглед от безсмисленото си занимание.

— Като ти подарих бижу, за да те зарадвам, което ти не прие.

— Може би сега ще го приема, може би сега го искам.

— Добре! — каза Найт.

Пакетчето беше извадено от джоба му и поднесено за трети път. Елфрайд го пое с радост. Недоразумението между двамата беше отстранено и важният подарък беше неин.

— Веднага ще сваля тези грозните — възкликна тя — и ще сложа твоите, какво ще кажеш?

— Че ще бъда поласкан.

Колкото и невероятно да изглеждаше, като се има предвид как общуваха помежду си, Найт все още не се беше осмелил да целуне Елфрайд. В това отношение беше далеч по-бавен от Стивън Смит. Най-голямата проявена от него свобода, на която Стивън се оказа свидетел, Найт беше демонстрирал в беседката. И понеже бузата на Елфрайд все още беше забранен плод за него, той каза, без да се замисли:

— Елфи, бих искал да докосна това твое прелъстително ухо. Обиците са мой подарък, нека да ти ги сложа.

Тя се подвоуми, но колебанието ѝ изглеждаше насърчително.

— Нека да сложа само едната, а?

Лицето ѝ поруменя още повече.

— Мисля, че това не е нещо обичайно или редно да се прави — каза тя, като изведнъж се обърна и продължи да разплисква водата на мъничкия водопад.

Тишината бе нарушена от птица, дошла на поточето да пие. След като проследи как потапя човката си, как се пръска с вода и отлита на едно дърво, Найт отговори с онази любезна безцеремонност, която на нея ѝ беше толкова приятна да слуша:

— Виж сега, Елфрайд, може и да си искрена, но мисля, че възразяваш съвсем малко, затова позволи ми, хайде.

— Искрена съм, така е — каза тя доверително, гледайки го право в лицето. За нея беше особено удоволствие, че може да прояви малко искреност, без да изпитва страх. — Не възразявам — харесва ми такава внимание. Но си мисля дали е редно да ти позволя?

— Тогава ще го направя! — отвърна той с онази особена настойчивост, до която се прибегва за дреболии — в очите на женкаря това е едно нищожно, незначително препятствие в хода на флирта или задявката, но за сериозните хора, понеже не си играят с жените, е нещо необичайно, само по себе си най-ценното, което може да бъде предоставено, и най-цененото, което може да бъде получено.

— Да, ще го направя — прошепна тя без задръжки, отказала се от ролята на церемониалмайстор. Наведе се към него, тръсна назад коса и наклони глава настрани. При това движение ръката и рамото ѝ неизбежно се опряха на гърдите му. От допира сетивата и на двамата се съсредоточиха в точката на контакта. През цялото време, докато предприемаше деликатната маневра, Найт трепереше като млад хирург пред първа операция.

— А сега другата — помоли Нйт шепнешком.

— Не, не.

— Защо не?

— Не знам точно.

— Трябва да знаеш.

— Докосването ти ме възбужда. Да се връщаме у дома.

— Не говори така, Елфрайд. В края на краищата какво толкова?

Просто нищо. Обърни се, скъпа.

Тя беше безсилна да се противопостави и веднага се обърна; и тогава без никакво предварително решение на единия или другия лицата им се доближиха, той я привлече и я целуна.

Нйт беше едновременно най-пламенният и най-хладнокръвният мъж. Когато емоциите му стихнеха, ставаше почти муден; когато се пробудеха, ставаше повече от страстен. И сега, без да е мислил за ранен брак, той постави направо въпроса. Зададе го с цялата страст, трупана дълги години и прикривана зад естествена сдържаност:

— Елфрайд, кога ще се оженим?

Думите му й прозвучаха сладостно; но в сладостта се примесваше и горчивина. В това негово ново неприкрито поведение, чиято кулминация беше този ясен въпрос, зададен в деня на клеветническите обвинения на мисис Джетуей, тя видя непостоянството си като чудовищно престъпление. Тайната ѝ любов към Нйт не изглеждаше като същинска изневяра, както ѝ се стори сега, оповестена и показана пред лицето на заплахи. Нейната разсеяност беше изтълкувана от него като знак, че тя преживява нещо необичайно.

— Не настоявам да получа веднага отговор, скъпа — каза той, като видя, че тя не е в състояние да му отговори ясно. — Не бързай.

Като всеки почтен мъж Нйт беше обичан и вкаран в заблуждение от жена. Може да се каже, че неговото заслепление в любовта доказваше това, защото любовният опит обикновено се свързва с безчестие. Завладееше ли го страстта, загубваше си ума. Като любовник Нйт беше по-целенасочен и далеч по-искрен от приятеля си Стивън, който в други отношения беше лекомислен в сравнение с него.

Без да казва нищо повече по въпроса за тяхната женитба, Нйт я задържа на една ръка разстояние от себе си, сякаш държеше огромен букет, и я загледа нежно, като я преценяваше.

— Добре ли ми стои красивият ти подарък? — попита тя развълнувана до сълзи, които напиреха от очите ѝ.

— Без съмнение, прекрасно — каза любимият ѝ по-весело, за да я успокои. — О, трябва да ги видиш, с тях си още по-бляскава. Представяш ли си, аз съм те разхубавил!

— Наистина ли съм толкова хубава? Радвам се за теб. Да можех само да се видя.

— Не можеш. Трябва да изчакаш да се приберем.

— Няма да мога — каза тя през смях. — Но има начин.

— Наистина има. Само на една жена може да ѝ дойде наум.

— Дръж ме здраво.

— О, да.

— Да не ме пуснеш да падна?

— В никакъв случай.

Под тях струйката вода не продължаваше по пътя си, а се разстилаше и образуваше гладко малко езерце. Найт я прихвана, а тя коленичи и се наведе напред.

— Мога да се видя. Колкото и благочестиво да се опитвам, не мога да не се възхищавам как изглеждам с тях.

— Съмнение няма. Как може толкова много да харесваш украшения? Подмамваш ме да развия и аз вкус към тях. Преди да те срещна, мразех всякакви такива неща.

— Харесвам украшенията, защото искам хората да се възхищават на това, което притежаваш, да ти завидват и да казват „Ако можеше да съм на неговото място“.

— Сигурно не трябва да имам възражения срещу това. Още колко ще се оглеждаш?

— Докато се умориш да ме държиш. О, искам да те питам нещо. — Тя се обърна. — Кажи ми честно. Кой цвят на косата харесваш най-много сега?

Найт не отговори веднага.

— Кажи светла — опита се да го придума тя. — Не казвай кестенява като онзи път.

— Светлокестенява, тогава. Същият цвят като на моята любима.

— Наистина ли? — каза Елфрайд, приемайки думите за истина, макар да знаеше, че е ласкателство.

— Да.

— И сини очи, а не лешникови? Кажи да, кажи да.

— За днес вече беше достатъчно.

— Не, не.

— Добре, сини очи. — Найт се засмя, притегли я към себе си и я целуна втори път, пристъпвайки към тази операция внимателно като лозар, който докосва един грозд така, че да не нарани нито едно зърно.

В първия момент Елфрайд реагира, като отдръпна лицето си и това движение леко изкриви шапката ѝ и разбърка косата. В този трепетен миг, без да мисли, тя възкликна, слагайки ръка на ухото си.

— Ах, трябва да внимаваме! Изгубих другата обица, докато правех същото. — Едва изрекла тези думи, тя осъзна значението им. На лицето ѝ се изписа тревога и тя стисна устни, сякаш от страх да не каже още нещо.

— Какво си правила? — попита объркан Найт.

— Ами седях навън — отвърна бързо тя.

[1] Алфред Тенисън, In Memoriam (LXV). — Б.пр. ↑

[2] Тит Ливий (59 г.пр.Хр.-17 г.сл.Хр.) — римски историк, написал история на Рим, известна под заглавието „От основаването на града“. — Б.пр. ↑

XXIX

*Внимавай ти, изеднико на
нашата радост^[1].*

Вечер е в началото на октомври и благата мекота на есенните залези озарява Лондон до най-отдалечената му източна част. Сред ярко осветената западна част в неподвижния въздух се издигат колони от дим като високи дървета. На сянка всичко е пищно и мъгляво синьо.

Мистър и мисис Суонкорт и Елфрайд наблюдават тези бляскави огнени контрасти от прозореца на голям хотел близо до Лъндън Бридж. Пътуването им до Сейнт Ленардс на гости при приятели е приключило и на път към дома те са отседнали за ден-два в метрополията.

През същото това време Найт се прехвърли в Бретон през островите Джърси и Сен Мало. После отиде в Нормандия и се върна в Лондон два дни след като там пристигнаха Елфрайд и нейните родители.

И така, тази октомврийска вечер те се събраха в гореспоменатия хотел, където предварително бяха запазили стаи. Следобед Найт отиде в квартирата си в Ричмънд да вземе някои неща, а когато се върна и един сервилен келнер го въведе в уютна стая, нямаше по-щастлив мъж от него, когато видя Елфрайд и доведената ѝ майка седнали там, капнали от умора, след като цял ден бяха пазарували.

Елфрайд не изглеждаше променена след пътуването; Найт беше силно почернял. Скоро двамата се усамотиха в един ъгъл на стаята. След като вълшебните думи бяха изречени, на младото момиче и през ум не му минаваше, че може да подхранва интереса към себе си, като се преструва на много или малко сдържана, както правят други по-обиграни девойки. Нейният любим беше отново при нея и това ѝ стигаше: тя му разкри цялата си душа.

Скоро приключиха с вечерята и когато встъпителният разговор за пътуванията им завърши, те преминаха към предстоящото завръщане у дома.

— Това омаломощаващо пътуване утре през Южен Девън с този средиземноморски климат направо ме ужасява! — каза мисис Суонкорт. — Надявах се, че през този сезон ще бъде по-хладно.

— По море пътували ли сте?

— Не, никога, искам да кажа, не, откакто има железница.

— Тогава, ако можете да си позволите един допълнителен ден, предлагам да го направим. Ламаншът е като езеро точно сега. Мисля, че до Плимут ще стигнем за около четирийсет часа, а лодките тръгват точно долу под моста — посочи той през рамо на изток.

— Виж ти, виж ти! — възкликна викарият.

— Това е идея — добави съпругата му.

— Разбира се тези параходи са просто черупки, но нали нямате нищо против? — попита Найт.

— Не, нямаме.

— А салонът е като пазар за риба в затънтено провинциално градче, но това няма значение, нали?

— Боже мой, не. Ако бяхме помислили по-рано, можехме да използваме яхтата на лорд Лаксилиан. Но няма значение, ще отидем. Ще избегнем неприятното друсане по цялото протежение на Лондон утре сутринта, да не говорим за риска да те убие някой увеселителен влак, а този риск, ако се вярва на вестниците, съвсем не е малък по това време на годината.

Елфрайд също мислеше, че идеята е прекрасна; в десет часа на другата сутрин два файтона изпълзяха покрай Монетния двор, между неестествено високите стени на Найтингейл Лейн и се насочиха към реката.

Първото превозно средство беше заето от пътниците, а във второто бе натоварен багажът под надзора на мисис Снюсън, камериерка на мисис Суонкорт, а през последните две седмици и на Елфрайд — тъй като по-младата дама не беше свикнала някой да ѝ помага, когато се облича, доведената ѝ майка настояваше тя да ползва тази услуга, поне когато са на път, далеч от къщи.

Междувременно каруци, вързопи и миризми от всякакъв род напиреха толкова силно, че файтоните се придвижваха възможно най-

бавно. На моменти се налагаше да спират, за да може тежките превозни средства, които разтоварваха пред тях, да се изтеглят — извършването на този подвиг бе съпроводено от доста псувни и шум. Викарият подаде глава през прозореца.

— Явно има някаква грешка в маршрута — каза той притеснено, като се отдръпна навътре. — Няма нито едно прилично возило, освен нашите. Чувал съм, че в тази част на Лондон има ужасни свърталища, където те подмамват и те убиват — дали нашият файтонджия не е замесен в такъв заговор?

— О, не, не. Всичко е наред — каза мистър Найт, свеж като утринна роса, седнал до Елфрайд.

— Позовавам се — продължи викарият още по-притеснено — просто на неща, които виждам. Това не може да е главният път от Лондон до Плимут по вода, защото изобщо не е път до никое място. Ще изпуснем парахода и влака също — така мисля аз.

— Смятайте, че всичко е наред. Всъщност вече стигнахме.

— Тримърс Уорф — извика файтонджията и отвори вратата.

Едва бяха слезли и видяха, че файтонджията от задния файтон е влязъл в схватка с тълпа пъргави носачи, които настъпваха в колона срещу него, за да се доберат до чантите и кутиите, а напред цялата тази блъсканица мисис Снюсън протягаше ръце към небето. Найт пристъпи смело и след трудна борба разпръсна тълпата — останаха двама души, върху чиито рамене и колички багажът изчезна към реката с изненадваща скорост.

Други мъже от същата тълпа, избързали напред, се разкрещяха на лодкарите, трима от които се приближиха и след като двама от тях бяха отхвърлени, багажът се затъркаля към единствения останал.

— Никога през живота си не съм виждал толкова ужасно нещо, никога! — каза мистър Суонкорт, качвайки се със залитане на лодката. — По-лошо и от „Глад и Меч“^[2]. Смятах, че подобно поведение се наблюдава само по континенталните пристанища. Ти не си ли изненадана, Елфрайд?

— О, не — каза Елфрайд, която се появи на мръсната сцена като дъга на мрачно небе. — Мисля, че е нещо ново и приятно.

— Къде в широкия океан е нашият параход? — попита викарият. — Не виждам нищо друго, освен стари черупки.

— Точно зад тази черупка — обясни Найт, — ей сега ще я заобиколим и ще застанем под него.

Обектът на тяхното търсене скоро се разкри пред погледа им — тежкоподвижно мастиленочерно туловище, което сякаш не бе докосвано от бояджийска четка през последните петдесет години. Намираше се до друга подобна безформеност, а пътят до борда минаваше между двата парахода по тясна ивица вода, широка около сто и четирийсет сантиметра в единия край, която постепенно се стесняваше, докато изчезне. Тъкмо навлязоха в този тесен коридор, една ярко боядисана съперничка се понесе по реката като пуснат в тръс кон, който вдигаше и плискаше такива вълни, че тяхната неустойчива лодка се заклати, подхвърляна от водата; викарият и съпругата му залитаха ту насам, ту натам, накланяйки се един към друг, докато главите им се докоснат, със същите физиономии като на Пънч и Джуди^[3]; талазите се разбиваха в двете лодки и заливаха съпрузите.

— Ужасно! Отвратително! — измърмори мистър Суонкорт под носа си, а на глас каза: — Мислех, че сме на парахода. Нямах да дойда, ако знаех с какви неприятности е свързано.

— Ако трябва да ни мокрят, поне да го правят с чиста вода — добави възрастната дама, бършейки роклята си с носна кърпичка.

— Надявам се, че е напълно безопасно — продължи викарият.

— Папа, не си много смел — извика весело Елфрайд.

— Смелостта е притъпено възприятие за непредвидимост — отговори строго мистър Суонкорт.

Мисис Суонкорт се засмя, Елфрайд се засмя и Найт се засмя, и точно в този момент, както се бяха развеселили, един мъж, който се намираше някъде между главите им и небето, се развика към тях и те изведнъж се оказаха близо до „Джулиет“ и тръпнещи, се качиха на парахода.

Стана ясно, че отливът ще ги забави с един час, и тъй като нямаше какво да правят, съпрузите Суонкорт заряха безцелно поглед към облечените в сини вълнени пуловери мъже, които извършваха тайнствени операции, захванали се да кърпят с насмолена връв; обърнаха очи към отблясъците от ярка слънчева светлина, подобни на излъскани до блясък медни звезди, понесли се по вълните, танцуващи и мамещи погледа им; заслушаха се в силната музика на подемния кран, действащ наблизо; във въздишките от комините на

преминаващите параходи, които замираха колкото повече плавателните съдове се отдалечаваха; в подвикванията от палубите наблизно, които звучаха като „Ах-хи-хей!“.

Десет и половина, а те още не бяха потеглили. Мистър Суонкорт въздъхна уморено и огледа спътниците си. Определено не си струваше да гледа лицата им. На тях толкова категорично беше изписано „Аз чакам“, че нищо друго не можеше да се долови. Нямаше да се оживят, докато Провидението не вдигнеше нивото на водата и не ги пуснеше да продължат.

— Мислех си — каза Найт, — че сме се озовали сред най-рядко срещаната категория хора в кралството. Една от най-странните характерни черти на човек е, че не цени собственото си време. Тук има колкото искаш търпеливи и щастливи представители на тази категория. Скитници, толкова различни от пътници.

— Но те са търсачи на удоволствия, за които времето не означава нищо.

— О, не. Търсачите на удоволствия, които срещаме по големите пътища, са по-нетърпеливи от търговските пътници да продължат към целта си. Освен че губят време, докато стигнат крайната точка на пътуването си, тези изключителни хора се възползват от възможността да изкарат морска болест, избирайки този маршрут.

— Не може да бъде! — възкликна викарият уплашено. — Разбира се, че не може, мистър Найт, не и тук в нашия Ламанш, пред дома ни, ако може така да се изразя.

— Морските канали са много ветровити места и нашият Ламанш не е по-различен. Разваля настроението на моряците. Учени са изчислили, че за една година от Ламанша в рая отиват повече грешници, отколкото от другите пет океана, взети заедно.

Най-сетне те наистина тръгват и събралото се множество веднага се оживява. Мъжът, който през цялото време неистово тегли едно въже, макар и по всичко да личи, че то няма край, спира да се мъчи и параходът се понася по криволичетата Темза. Навсякъде всичко представляваше интерес за Елфрайд, както и това.

— Сега вече всичко е наред — заяви мисис Суонкорт, след като оставиха зад гърба си река Нор, — но не мога да кажа, че дотук пътуването ми хареса.

Тъй като вече се намираха в открито море, беше излязъл лек бриз, който ободри нея и двамата ѝ по-млади спътници. За съжаление, ефектът върху викария беше точно обратният — лицето му придоби цвят на конфитюр от кайсии, изпъстрен с точици в малиново, каза, че се чувства неразположен, и изчезна от погледа им.

Следобедът минаваше бавно. Мисис Суонкорт тактично се оттегли да чете и сгодената двойка остана насаме. Елфрайд хвана Найт под ръка доверчиво и гордо, докато се разхождаха нагоре-надолу по палубата или продължаваха до носовата част и се облягаха на перилата на бака да гледат как залязващото слънце постепенно се изтегля над кърмата към огромна облачна маса, сиво-синкава със златисти краища, обърнати нагоре. Тя беше като дете, жизнена и въодушевена, макар че, като се разхождаше нагоре-надолу с него пред очите на другите пасажери, които я забелязваха, отначало доста се смущаваше, защото за първи път се излагаше на показ, възползвайки се от такова покровителство.

— Сигурно завиждат и си говорят за нас — пошепна тя в ухото на Найт и крадешком се усмихна.

— О, не — отговори той спокойно. — Защо да ни завиждат и какво биха могли да кажат?

— Нищо лошо, разбира се — отвърна Елфрайд, — освен нещо такова: „Колко щастливи са тези двамата! И тя е толкова горда сега“. Лошото е — продължи тя, гласувайки му абсолютно доверие, — че чух онези двама мъже току-що да ме споменават: „Тя е най-елегантното момиче на парахода“. Но аз не възразявам, нали разбираш, Хари.

— И през ум нямаше да ми мине, че би могла да възразиш, дори и да не ми беше казала — заяви Найт много ласкаво.

На нея никога не ѝ омръзваше да задава въпроси на любимия си и да се възхищава на отговорите му, хубави, лоши или безразлични, каквито и да бяха. Притъмня и дойде нощта, на хоризонта и на небето заблестяха светлинки.

— Виж там, пред нас, това сияние във въздуха, като сребрист блясък. Наблюдавай го и ще видиш в какво ще се превърне.

Тя се загледа няколко минути и тогава видя, че отстрани на хълма се появяват две бели светлини, които изпращат сиянието.

— Какъв заслепяващ блясък! Какво показват?

— Южният нос — преди ги закриваше скалата.

— Какви са тези блещукащи светлинки, наредени в права линия, сигурно е някой град?

— Доувър.

През цялото време, а и след това от един облак изплуваше все по-голяма и голяма светкавица, осветяваше лицата им, докато двамата се разхождаха нагоре-надолу, проблясваше над водата и за миг се появи на хоризонта като енергично изтеглена линия.

Тази нощ Елфрайд спа дълбоко. На сутринта първата ѝ вълнуваща мисъл беше, че Найт е толкова близо, колкото близо беше и у дома в Ендълстоу, и като погледна през прозореца на каютата, първото, което видя, беше отвесната стена на Бийчи Хед, искрящо бяла на яркото слънце в шест часа сутринта. Красивото утро обаче скоро смени настроението си. Студен вятър и белезникава мъгла се спуснаха над морето, предвещавайки мрачен ден.

Когато приближиха Саутхамптън, мисис Суонкорт дойде да каже, че съпругът ѝ е доста зле и иска веднага да слезе, за да пътува по суша.

— Ще се почувства прекрасно веднага щом стъпи на твърда земя. Какво да направим — да тръгнем с него или да продължим, както бяхме решили?

Елфрайд, удобно подслонила се под чадъра, който Найт беше отворил да я пази от вятъра, ужасено замоли:

— О, не ни карайте да слигаме на брега! Ще бъде много жалко!

— Добре тогава — каза насмешливо мисис Суонкорт, като че ли говореше на дете. — Я виж, от вятъра е поруменяла, от морето ѝ се е отворил апетит, от него е и доброто настроение, но кой ли я прави щастлива? Да, наистина ще бъде много жалко.

— Такава ми е съдбата, винаги да ми говорят назидателно — въздъхна Елфрайд.

— Ще направим каквото кажете, мисис Суонкорт — започна Найт, — но...

— Аз самата предпочитам да остана на парахода — прекъсна го възрастната дама. — А мистър Суонкорт определено иска да продължи сам. Така че това решава въпроса.

Викарият, с посивяло лице, беше свален на брега и веднага оздравя.

Докато седеше, останала сама, Елфрайд видя една жена с воал да се качва на парахода с други пътници от пристанището. Беше облечена

в черна коприна, праметнала тъмен шал през ръка. Без да се оглежда, тя се запъти към задната част, отредена за пътниците от втора класа. Руменината на Елфрайд, която мисис Суонкорт беше харесала толкова много, изчезна от лицето ѝ и тя видимо се разтрепери.

Втурна се към другия край на парахода, където беше мисис Суонкорт.

— Нека все пак да се върнем у дома с влака заедно с папа — помоли настоятелно тя. — Предпочитам да тръгна с него, хайде да вървим!

Мисис Суонкорт се огледа, сякаш не можеше да реши.

— Ах — възкликна тя, — много късно е вече! Защо не каза, когато имаше достатъчно време?

В този момент „Джулиет“ потегли — задвижи се и започна бавно да се отдалечава от пристанището. Нищо не можеше да се направи, трябваше да останат, освен ако параходът не се върнеше обратно, но това щеше да предизвика голяло объркване. Елфрайд се отказа от тази идея и тихо се примири. Щастieto ѝ бе покосено.

Жената, чието присъствие я беше разтревожило толкова много, приличаше досущ на мисис Джетуей. Тя, изглежда, преследваше като сянка Елфрайд. След няколко минути напразни усилия да разбере какво крои мисис Джетуей, та постоянно я следи, Елфрайд реши, че ако това наистина е тя, срещата е случайна. Припомни си, че вдовицата, която не можеше място да си намери, често посещаваше родното си село близо до Саутхамптън, където беше старият ѝ дом, и може би предпочиташе да пътува по този маршрут, защото бе поевтино.

— Какво има, Елфрайд? — попита Найт, застанал пред нея.

— Нищо, освен че съм много потисната.

— Нищо чудно; това пристанище е много потискащо. Сякаш бяхме притиснати долу под него, отритнати от всички. Но сега пак ще усетим морския бриз и той ще те освежи, мила.

Свечери се и падна мрак, докато се отдалечаваха от Саутхамптън и преминаваха през канала Солънт. Елфрайд беше толкова обезпокоена, че палавото ѝ настроение от предишните двацет и четири часа напълно се беше изпарило. Времето също бе станало помрачно и макар че сутрешните дъждове бяха спрели, небето беше покрито, по-нагъсто от всякога, с плътни оловни облаци. Колко красив

беше залезът предишната вечер, когато заобиколиха Северния нос, а сега нищо не подсказваше кога светилото ще угасне. Найт се поразходи с нея, но тъй като вече бе свикнал с внезапните промени в настроението ѝ, не се интересува за тези състояния, които си обясняваше с впечатлителността и податливостта ѝ.

Елфрайд погледна крадешком към другия край на парахода. Мисис Джетуей, или нейната двойница, седеше на кърмата, втречена в Елфрайд.

— Хайде да отидем на носа — побърза да каже тя на Найт. — Виж там, онзи мъж поставя фенерите през нощта.

Найт се съгласи и след като проследиха операцията с червените и зелените светлини от лявата и от дясната страна на парахода и издигането на бялата светлина на мачтата, продължиха да се разхождат, докато засилващият се вятър не им попречи. От време на време Елфрайд поглеждаше скришом назад, за да разбере дали врагът ѝ е наистина там. Никой не се виждаше сега.

— Да слезем ли долу? — попита Найт, като видя, че палубата е почти празна.

— Не — отвърна тя, — но ако бъдеш така любезен да поискаш от мисис Суонкорт едно одеяло, бих останала, стига да нямаш нищо против. — Беше ѝ хрумнало, че предполагаемата мисис Джетуей може и да пътува в първа класа, и се ужасяваше да не я срещне случайно.

Найт се появи с одеялото и двамата седнаха зад един брезент на завет точно когато двете червени очи на бреговата батарея Нийдълс блеснаха срещу тях от мрака — две остри игли, издигнали се като неясни привидения в небето. В осем часа трябваше да слязат долу на вечеря, която не подлежеше на описание, и Елфрайд изпита огромно облекчение, като не откри там и следа от мисис Джетуей. Пак се качиха горе и останаха там, докато мисис Снюсън, залитайки, не се добра до тях, за да им предаде заръката на мисис Суонкорт, че е време Елфрайд да слезе долу. Найт я придружи и се върна да постои още малко на палубата.

Елфрайд се съблече и легна, скоро се унесе, но не заспа дълбоко. Нямаше представа колко дълго е лежала, обаче постепенно осъзна, че някой шепне в ухото ѝ.

„Виждам, че доста далеч си стигнала с него. Колкото и да ме дразниш сега, ще дойде и моят ред, ще видиш.“ Нещо подобно ѝ беше

казано или нещо в този смисъл.

Елфрайд се събуди стресната и ужасена. Знаеше, че ако думите са действително изречени, те принадлежат само на един човек и това е вдовицата Джетуей.

Без светлина каютата тънеше в мрак. От съседното легло тя чуваше шумното дишане на втората си майка, а от по-далечното Снюсън дишаше още по-шумно. Това бяха единствените редовни пътници в каютата, така че мисис Джетуей вероятно бе влязла тайно по някакъв начин и беше заела свободното легло до мисис Снюсън. Страхът, че вероятно е станало точно така, засили безпокойството на Елфрайд толкова много, че възможното се превърна в действително, защото как би могъл непознат човек от другия край на парахода да успее да се вмъкне? Ами ако е било само сън?

Елфрайд се надигна и погледна през прозореца. Видя морето, което блъскаше и връхлиташе от едната страна на кораба точно до главата ѝ, а след това се отдръпваше мътно и стенецо в необятността на една неопределеност; и отвъд всичко това — две спокойни светлини като звезди без лъчи. Сега Елфрайд се страхуваше да извърне лице от прозореца, да не би да съзре мисис Джетуей, застанала до леглото ѝ, и размишляваше дали да не извика Снюсън да ѝ прави компания. Корабната камбана оповести, че е два часът, а след нея чу и гласове и това я окуражи. Не си струваше да вика Снюсън.

Все пак Елфрайд не можеше да се измъчва така повече, рискувайки онова ужасно шепнене пак да я разстрои. Тя набързо се наметна с нещо, излезе в коридора и благодарение на слабо осветения вход към салона стигна до долното стъпало на стълбите и се изкачи на палубата. Там беше изключително мрачно. През деня изглеждаше съвършено различно място. Елфрайд видя трепкащата светлина от компасната будка и мъглявото очертание на кормчията; също и един силует на носа. Друга жива душа не се виждаше от единия до другия край.

Имаше обаче още двама души на фалшборта. Единият се оказа нейният Хари, а другият беше помощник-капитанът. Тя наистина се зарадва и приближавайки, разбра, че те водят спокоен разговор по въпроси на мореплаването. Тя се затича към тях и хвана Найт под ръка — отчасти в прилив на обич, отчасти заради усещането за стабилност.

— Елфи! Още не си заспала? — зачуди се Найт, след като двамата се отдръпнаха няколко крачки настрани.

— Не, не мога да заспя. Може ли да остана тук? Долу е много тъмно и ме беше страх. Къде сме сега?

— Южно от Портланд Бил. Виж тези светлини отстрани на носа. Ужасно място, особено нощем, когато се развилнее буря. А виждаш ли онази светлинка, която се потапя и се показва отдясно? Това е плаващ фар в опасната плитчина Шамбълс^[4], където немалко параходи са станали на трески. Между фара и нас е Голямото надбягване — на това място си дават среща убийствени течения, които образуват водовъртежи, — този участък е бурен и при най-спокойно време, а когато има вятър е страшен. Този тъмен, печален хоризонт, който едва различаваме отляво, е Уест Бей, чието окончание на сушата е Чесъл Бийч.

— Колко е часът, Хари?

— Минава два.

— Слизаш ли долу?

— О, не, не и тази нощ. Предпочитам чистия въздух.

Тя си помисли, че може би не му е приятно, задето е дошла при него по никое време.

— Иска ми се и аз да остана тук, ако ми позволиш — каза плахо тя.

— Да ти позволя, Елфи! — възкликна Найт, като сложи ръка на раменете ѝ и я притегли към себе си. — Аз съм двойно по-щастлив, когато си до мен. Да, ще останем и ще наблюдаваме настъпването на деня.

Намериха затуленото кътче, седнаха и се наметнаха с одеялото както преди.

— Какво искаше да ме питаш? — интересува се той, докато се поклащаха ту нагоре, ту надолу.

— О, не е кой знае какво, а може би не трябва да питам за това — каза тя колебливо. Внезапно обзелото я желание беше следното: веднага да разбере дали някога е бил сгоден и дали е щял да се жени. Ако беше така, щеше да използва това като основание да му разкаже накратко как самата тя се е държала със Стивън. Думите, уж прошепнати от мисис Джетуей, така бяха потиснали момичето, че то мислеше за бягството си в най-черни краски и мечтаеше да се

разговори, като си признае на мига. Ако самият Найт някога се е държал неблагоприятно, може би ще прости за такова нещо на всеки друг, надяваше се тя.

— Искан да те попитам — продължи тя — дали някога си бил сгоден. — И добави с треперещ глас: — Надявам се, че си бил, всъщност нямам нищо против, ако си бил.

— Не, никога не съм бил — отговори Найт незабавно и убедително. — Елфрайд — продължи той и в гласа му прозвуча щастлива гордост, — аз съм дванайсет години по-възрастен от теб, имам житейски опит и в известен смисъл познавам светското общество, а ти — не. Въпреки това не съм толкова неподходящ за теб, както си представят ограничените хора, за които разликата във възрастта съвсем сигурно означава по-голям натрупан опит в любовта.

Елфрайд потръпна.

— Студено ти е, вятърът е много силен, нали?

— Не — отговори тъжно Елфрайд. Мисълта, която беше опорна точка в надеждата, че ще ѝ бъде простено, се оказа погрешна. Изясняването на оскъдния му опит в любовта, което преди две години щеше да я преизпълни с радост, сега я попари като слана. — Нали не възразяваш, че те попитах? — продължи тя.

— О, не, съвсем не.

— И никога ли не си целувал много жени? — пошепна тя с надеждата, че той ще каже „Целувал съм най-малко сто“.

Часът, обстоятелствата и сцената бяха такива, че предразполагаха и най-сдържаните хора към взаимно доверяване.

— Елфрайд — зашепна в отговор Найт, — странно, че задаваш този въпрос. Но ще ти отговоря, макар че никога досега не съм го обсъждал с никого. Много глупаво е от моя страна, че избягвам жените. Цял живот не съм целунал нито една — освен теб и майка ми. — Трийсет и две годишният мъж с опит целият пламна от естествен момчешки свян, докато правеше това признание.

— Ама нито една? — не можеше да повярва тя.

— Не, нито една.

— Колко странно.

— Общоприето е точно обратното поведение. И въпреки това за онези, които са наблюдавали мъжете, както съм правил аз, моят случай не е нищо особено. Светските особи са любимци на жените — по

принцип така се смята, — но повърхностните хора не мислят в перспектива, за да видят, че може да има мълчаливи, самотни изключения.

— Гордееш ли се с това, Хари?

— Не, наистина не. Последните няколко години искам да постъпвам, както аз смятам за добре, да танцувам като един безгрижен мъж. Кой знае от колко щастливи преживявания съм се лишил заради това, че никога не съм ухажвал.

— Защо не си го правил?

— Не мога да кажа. Не смятам, че съм такъв по природа — може би обстоятелствата ми пречеха. Съжалявам поради друга причина. Този мой голям пропуск остави следи. Колкото по-възрастен ставах, толкова по-ясно осъзнавах, че това безусловно ми пречи да харесвам жени, които, за разлика от мен не са толкова неопитни; така загубих надежда да намеря в деветнайсети век млада дама, която да е в същото естествено състояние като моето. И тогава открих теб, Елфрайд, и за първи път почувствах, че моята претенциозност е благословия. И ми помогна да съм достоен за теб. Веднага усетих, че колкото и различни да сме за много неща, в това отношение си приличаме. Е, не се ли радваш, Елфрайд?

— Да, радвам се — отвърна тя с напрегнат глас. — Но винаги съм смятала, че мъжете имат много връзки, преди да се оженят — особено ако се оженят много млади.

— Така, предполагам, мислят всички жени и наистина са прави за повечето ергени, както вече казах. Но едно малцинство от назадничави мъже не мислят така и се чувстват много неловко, когато стигнат до същността на въпроса. В моя случай това обаче нямаше значение.

— Защо? — попита тя притеснено.

— Защото ти знаеш за любовните и съпружеските предварителни споразумения по-малко и от мен, така че не можеш да правиш обидни сравнения, ако не спазвам задълженията си както трябва.

— Мисля, че ги спазваш прекрасно.

— Благодаря, мила. Но — продължи Найт през смях — важна е само експертната оценка, а твоята не е такава.

Ако беше казала „Да, такава е“ съвсем не толкова убедително, колкото го чувстваше, Найт можеше и да се изненада малко.

— Ако някога си била сгодена — продължи той, — очаквам да имаш друго мнение за моите умения. Но в такъв случай не би трябвало...

— Не би трябвало какво, Хари?

— О, исках просто да кажа, че в такъв случай никога нямаше да си позволя удоволствието да ти направя предложение, тъй като твоят чар е в липсата на опит, скъпа.

— Не си ли жесток към жените?

— Мисля, че не. Имах право да задоволя вкуса си, като опитам недокосвани устни. Някои мъже, различни от мен, развиват този вкус с възрастта — но не намират своята Елфрайд...

— Какъв е този ужасен звук, който чуваме, когато се забием в някоя вълна?

— От витлото е... — не намират своята Елфрайд, за разлика от мене. И като си помисля, че открих такова невиждано цвете тук, на запад, за което един мъж е колкото безброй мъже за някои жени, а едно пътуване през Ламанша е като околосветско пътешествие.

— А би ли се отказал от една жена — започна тя с треперлив глас, — ако си се сгодил за нея, но след това си разбрал, че тя е получила една целувка, преди ти да си я целунал.

— Една целувка, не, едва ли.

— А две?

— Не, но не мога да говоря така обобщаващо. Ако тя прекали с това, разбира се, че ще ме принуди да я намразя. Но нека да се съсредоточим върху себе си, а не да гадаем какво би могло да се случи.

Елфрайд бе оставила мислите си „да се губят в неверни догадки“^[5] и всяка дума на Найт беше за нея тежък удар. Дълго останаха мълчаливи, загледани в черното тайнствено море, заслушани в странния глас на неспокойния вятър. Полюшването на вълните, когато морският бриз не е бурен и студен, действа успокояващо и на най-изтерзания ум. Както се беше облегла на Найт, тя бавно се смъкна надолу и като погледна към нея, той установи по тихото й равномерно дишане, че е заспала. Тъй като не искаше да нарушава покоя й, Найт продължи да стои така, без да мърда, и изпита огромно удоволствие, че осигурява опора на топлото й младо тяло, което при

всяко поемане на въздух се надигаше и при всяко издишване се спускаше.

Той също се отпусна, макар че остана напълно буден. Стана му приятно, когато осъзна пълното доверие, което тя му гласува, и си помисли колко очарователно невинна е, щом може да заспи така простичко и естествено. Нещо повече, потъналият в мисли, непрактичен човек на книгите чувстваше, че поема огромна отговорност, нагърбвайки се да закриля и напътства такова доверчиво същество. Кроткият сън, приспал душата ѝ, укротяваше и неговата душа. Но тя простена и неспокойно се завъртя. Бълнуването ѝ стана разбираемо.

„Не му казвайте — няма да ме обича... не съм искала за никого срам и позор — наистина не съм, затова не казвайте на Хари. Ние щяхме да се оженим — затова тръгнах... А той казва, че не иска жена, която вече е целувана. И ако му кажете, той ще си отиде, а аз ще умра... Умолявам ви, имайте милост! Ох!“ — Елфрайд се стресна от кошмара.

Миг преди това отдясно се бе разнесъл камбанен звън и той я събуди.

— Какво е станало? — възкликна ужасено тя.

— Станало е четири часът — успокой я Найт. — Не се плаши, пиленце, нищо страшно няма. Какво сънува?

— Не мога да кажа, не мога да кажа! — извика тя и потръпна. — О, не знам какво да правя!

— Стой спокойно с мен. Скоро ще съмне. Виж там зорницата колко е прекрасна. Облаците изцяло са се разпръснали, докато си спала. Какво сънува?

— Една жена от нашата енория.

— Не я ли харесваш?

— Не. Тя не ме харесва. Къде сме сега?

— На юг от река Екс.

Найт не попита какво бе говорила насън. Гледаха небето, докато Елфрайд се успокои. Започна да се развиделява. Първо се появи мъждива светлина. След това вятърът промени настроението си и притихна, подухвайки леко. Звездата постепенно изчезна в деня.

— Така бих искала да умра — каза Елфрайд, като се изправи и се наведе над фалшборта да гледа как проблясващата звезда угасва.

— Както го е казал поетът — отвърна Найт.

*Да угаснеш, както зорницата гасне, не да се спусне
зад потъмнелия запад, не да се скрие
помътняла наред буреносното небе,
а да се стопи в божествената светлина.^[6]*

— О, значи и на други хора им е минавала същата мисъл. Винаги така става с моите оригинални идеи — оригинални са само за мен и за никой друг.

— Не само с теб е така. Когато бях начинаещ рецензент, за мен това беше ужасен капан — затъвах в проблеми, с които се сблъсках, съвсем нови за мен, и после разбирах, че са били проучени от мислещия свят, когато съм бил още дете.

— Това е прекрасно. Радвам се, когато разбере, че си направил нещо глупаво, защото то сякаш те доближава малко по-близо, а аз съм правила толкова много глупави неща. — И Елфрайд отново си помисли за своята зложелателка, заспала под палубата, върху която те сега пристъпваха.

Нагоре по цялото крайбрежие от малки заливчета, врязани в планината, изпъкваха възвишения. После едно розово небе се разстла над източното море и зад ниската линия на сушата, захвърляйки премяната си върху изтънелите въздушни облаци в същата посока. Всичко, което се отразяваше на земята, изглеждаше сега като безброй пръсти, нетърпеливи да уловят малко от бистрата светлина, хвърлена толкова щедро от небосвода, и след фантастичното лъскаво до гланц жълто на изток по-големите възвишения по крайбрежието се обагриха в същите нюанси. Грубите и оголени контури на Старт Пойнт уловиха най-ясния, най-ранния от всички проблясъци, както ги уловиха и стените на неговия бял фар, кацнал върху една издатина на отвесната му стена като статуя на средновековен светец в ниша.

Величественият им съсед Болт Хед отляво оставаше все още непозлатен, запазил сивотата си.

И тогава се яви слънцето, сякаш се изтласкваше, насочвайки се към морето от най-източната точка на сушата, проправяйки сияйна, подобно на стълбата на Яков, пътека между себе си и Елфрайд и Найт,

обвивайки ги с лъчите си за няколко минути. По-скромните благородници от крайбрежието — Фроуорд Пойнт, Бери Хед и Прол, — всички те вече бяха залети от светлина, а най-накрая и най-малките неравности от вълни, скали или заливчета, дори най-вътрешните вдлъбнатинки на красивата долина Дарт получиха своя дял; и слънчевата светлина, станала вече всеобщо притежание, престана да е прекрасна и желана, каквато беше само преди половин час.

След закуска пред погледа им изникна Плимут, който се очертаваше все по-ясно, колкото повече се приближаваха към него, а вълноломът изглеждаше като тъничък сноп, проблясващ на повърхността на морето. Елфрайд тайно се огледа за мисис Джетуей, но не можа да разпознае фигурата ѝ. След това в суматохата, когато слизаха, тя отново се огледа със същия резултат, но жената вероятно се бе измъкнала на кея незабелязано. Дълбоко въздъхвайки от облекчение, Елфрайд зачака Нйт да се погрижи за багажа им и тогава видя баща си, който си пробиваше път през тълпата, като въртеше бастуна си, за да привлече вниманието им. Те се добраха до него и влязоха в града, който се усмихна слънчево на Елфрайд, както беше направил преди година и половина, когато тя се озова тук в същия час като избраница на Стивън Смит.

[1] Популярна гуляйджийска песен от неизвестен автор. — Б.пр.

↑

[2] Уилям Шекспир, Хенри V, Действие I, Пролог — Хорът. Прев. Валери Петров. — Б.пр. ↑

[3] Герои от известна куклена комедия. — Б.пр. ↑

[4] Shambles (англ.) — „касапница“, „нещо опустошено, нещо станало на сол“. — Б.пр. ↑

[5] Джон Милтън (1608–1674) — Lycidas, елегия в памет на неговия удавил се приятел Едуард Кинг. — Б.пр. ↑

[6] Робърт Полък (1798–1827) — шотландски писател, „Пътят на времето“. — Б.пр. ↑

XXX

Слуга на любовта^[1]

Елфрайд не се отделяше от Найт нито за ден. Каквото и да се говореше за нея, нямаше съмнение, че верността ѝ към него ангажираше изцяло сърцето и битието ѝ. Беше се появил мъж по-прекрасен от Стивън и тя беше захвърлила всичко, за да го следва.

Тя беше непосредствено момиче и никога не се притесняваше, че любимият ѝ ще узнае колко много му се възхищава. Нито веднъж не изказа идея, различна от неговите идеи, не оспори негово твърдение, не прояви никаква независимост, не показа, че държи на своето за каквото и да е. Уважаваше и най-мимолетния му каприз, подчиняваше му се, като че ли е закон, и ако изказвайки мнение по някой въпрос, той се включеше с различно становище, тя веднага се отказваше от думите си като погрешни и несъстоятелни. Дори двусмислиците и *espieglerie*, лудориите ѝ, бяха израз на същото поведение; игри на отгатване, олицетворяващи думите на нейния прототип — нежната и чувствителна снаха на Наоми: „И тя рече: Да придобия твоето благоволение, господарю мой; понеже ти ме утеши и понеже говори благосклонно на слугинята си, ако и да не съм като някоя от твоите слугини“ (Книги от Стария завет, Рут).

Един дъждовен ден тя пръскаше с вода растенията в оранжерията. Найт седеше под голяма пасифлора и наблюдаваше сцената. Поглеждаше дъжда навън, който се силеше от небето, след това дъжда на Елфрайд вътре, на по-големи капки, които падаха от дървета и храсти, след като бяха висели на клонките като малки сребърни плодове.

— Трябва да ти дам нещо, което да те накара да мислиш за мен в твоята квартира — каза тя. — Какво ли да е то? Портретите са по-

скоро вредни, отколкото полезни, защото запечатват най-некрасивия израз на лицето ти. Кичур коса носи лош късмет. Бижута не обичаш.

— Нещо, което ще ми припомня многобройните сцени, които сме разигравали в тази оранжерия. Знам на какво ще се зарадвам най-много. На това миниатюрно дръвче в саксия, тази мирта, за която ти се грижиш толкова внимателно.

Елфрайд погледна замислено растението.

— Мога спокойно да я пренеса в моята кутия за шапки — продължи Найт. — Ще я сложа на прозореца, за да е винаги пред очите ми и така ще мисля постоянно за теб.

По една случайност миртата, която Найт бе избрал, имаше странна история. Първоначално това беше клонче, което Стивън Смит носеше в бутониерата си и оттам го премести в саксията, като ѝ каза, че ако от клончето стане дръвче, тя трябва да се грижи за него, да го пази за спомен, та да не го забравя, когато той е надалеч.

Тя погледна натъжено дръвчето и обзета от чувство за справедливост, породено от спомена за Смит, изпита дълбоко съжаление, че Найт поиска точно него. Изглеждаше прекалено, повече от обикновена жестокост да го изхвърли.

— Няма ли нещо друго, което да ти харесва повече? — попита тъжно тя. — То е просто една обикновена мирта.

— Харесвам я. — Като видя, че тази идея не ѝ допада, той я попита: — Защо не искаш да я взема?

— О, не... не че не искам... почувствах... Ах, ето и друг калем, пуснал е корен, и тя е също толкова малка, тази е по-хубава и листата ѝ са по-красиви — миртус мирофила.

— Нека да е тази. Да я занесат в моята стая, за да не я забравя. А другата с какъв романс е свързана?

— Подарък ми е.

Тази тема беше приключена. Найт забрави за нея, докато не влезе в стаята си вечерта и не видя втората мирта на тоалетката, както беше поискал. Спря за миг, възхитен колко свежи са листата на светлината на свещта, и тогава се замисли за компромиса, който бяха постигнали този ден.

Любимите мъже, както и любимите жени може да се разгледят от прекалено много доброта. Неизменното покорство на Елфрайд беше научило Найт да реагира строго педантично, колкото и привързан да

беше към нея. „Защо отказа да ми даде първото цвете, което поисках?“, запита се той. Макар и да се противопостави съвсем плахо, това бе толкова необичайно за нея, че веднага направи впечатление. Той ни най-малко не ѝ се сърдеше: просто държанието ѝ днес, толкова различно от всеки друг път, го накара да се замисли по въпроса, защото беше озадачен. „Подарък ми е“ — това бяха думите ѝ.

Щом признава, че е подарък, мислеше той, едва ли държи повече на един приятел, отколкото на своя любим, затова няма никакво значение дали ще повери растението на мен. „Освен ако е подарък от любим“ — измърмори той. — „Чудя се дали Елфрайд е имала любим преди мен?“, каза високо, сякаш беше направил откритие. Тази мисъл и други, свързани с нея, завладяха изцяло вниманието му, докато заспа — доста по-късно от обикновено.

На другия ден, когато останаха пак насаме, той някак внезапно попита:

— Повече или по-малко ме обичаш, Елфи, след онова, което ти казах на парахода?

— Ти ми каза толкова много неща — отговори тя, като вдигна очи към него и се усмихна.

— Имам предвид признанието, което ме примамва да направя, че никога досега не съм бил в ролята на любовник.

— Толкова е приятно, че съм първата в сърцето ти — рече тя, опитвайки се да задържи усмивката си.

— Искам да ти задам един въпрос сега — продължи Найт някак неловко. — Задавам го от каприз, нали разбираш, а не сериозно, Елфрайд. Може да ти се стори странен.

Елфрайд се опита отчаяно да не се изчерви. Макар и измъчена, дори не ѝ хрумна, че преbledняването, а не обикновеното изчервяване, показва по-дълбоката вина, която човек изпитва.

— О, не, няма да ми се стори — каза тя, защото почувства, че трябва да отговори нещо, за да запълни паузата, последвала думите на питащия.

— Ето какъв е въпросът: имала ли си някога любим? Почти съм сигурен, че не си имала, но все пак, така ли е?

— Не точно любим, с две думи, не си струва да се говори за това, Хари — каза неуверено тя.

Найт си даде сметка, че е пренапрегнат от чувства, и усети болезнено пробождане в сърцето.

— Но е бил любим?

— Ами предполагам, че е бил нещо такова — бавно отговори тя.

— Искам да кажа мъж, нали разбираш?

— Да, но просто един човек и...

— Но наистина ти е бил любим?

— Да, разбира се — такъв беше. Да, би могло да се каже, че беше мой любим.

Повече от минута Найт не отрони нито дума и продължи мълчаливо да отмерва времето, почуквайки с пръст в такт със стария часовник в библиотеката, където се водеше този разговор.

— Но ти нямаш нищо против, нали, Хари? — попита тя тревожно, като се притисна към него и загледа лицето му.

— Разбира се, че нямам нищо против. Разумът диктува, че един мъж не може да има нищо против такава дреболия. Просто си мислех, че не си имала — това е всичко.

Но един лъч от ореола на нейния блясък беше угаснал. По-късно обаче, когато Найт бродеше сам сред голите и ветровити хълмове и размишляваше по въпроса, лъчът внезапно се появи. Може и да е имала любим, но изобщо да не е държала на него. Може и да е използвала неправилно думата, като през цялото време е имала предвид „обожател“. Разбира се, че е била обожавана; разбира се, че един мъж може да е изразил обожанието си по-настойтелно от останалите — това е нещо съвсем естествено.

Двамата седяха на една от градинските пейки, когато му се удаде случай да провери дали предположението му е вярно.

— Обичаше ли го този твой любим или обожател поне малко, Елфи?

— Мисля, че да — промърмори неохотно тя.

Найт усети как го наляга същата онази мъка.

— Но малко? — попита той.

— Не съм сигурна колко.

— Но си сигурна, скъпа, че го обичаше малко?

— Мисля, че го обичах малко.

— Но не много, Елфи?

— Обичта ми не се подхранваше от преклонението ми пред неговите способности.

— Но обичаше ли го силно, Елфрайд? — попита Найт тревожно.

— Не знам какво точно разбираш под „силно“.

— Това са глупости.

— Разбираш ме погрешно и ми пусни ръката! — извика тя и очите ѝ плувнаха в сълзи. — Хари, не бъди жесток с мен и не ме разпитвай. Не го обичах така, както обичам теб. А как може да съм го обичала силно, след като не мислех, че е по-умен от мен. Защото наистина не мислех. Не можеш да си представиш колко много ме наскърбяваш.

— Няма да кажа нито дума повече по този въпрос.

— И няма да мислиш повече по този въпрос, нали? Знаем, че когато не съм пред очите ти, се замисляш за моите слабости, но аз не мога да се боря с тях, като не знам какви са. Как ми се иска да не беше толкова съвършен по природа, Хари, наистина ми се иска! Ако можеше поне да се възползвам от преимуществата, които тази твоя природа би ми предоставила, и в същото време да те имам такъв, какъвто си...

— Какви са тези преимущества?

— По-малко тревожност, повече сигурност. Обикновените мъже не са толкова деликатни във вкусовете си като теб; и ако любимият или съпругът не е толкова придирчив, изтънчен и чувствителен по душа, нещата вървят по-добре, така си представям, доколкото съм имала възможност да наблюдавам света.

— Да, навярно е така. Плиткоумието има това преимущество, че в него не можеш да се удавиш.

— Но аз мисля, че ще те имам такъв, какъвто си, да, ще те имам — каза чаровно тя. — На практика онези съпрузи и съпруги, които възприемат нещата философски, са много скучни, не е ли така? Такова нещо направо ме убива. Тебе те харесвам най-много такъв, какъвто си.

— Макар да не ми е приятно, че си харесвала някого преди мен?

— Да. И не бива да се терзаеш. Недей!

— Ще се опитам, Елфрайд.

Тя остана с тази надежда, но сърцето ѝ не се успокои. След като той преживяваше толкова тежко този момент, какво ли щеше да каже, ако знаеше цялата история и я възприемеше също като мисис Джетуей? Никога нямаше да я направи най-щастливото момиче на

света, като поиска да бъде завинаги негова. Тази мисъл я притискаше като надгробна плоча всеки път, когато се появеше в разтревожения ѝ ум. Тя се опита да повярва, че мисис Джетуей никога няма да прояви жестокостта със злонамерени намеци да представи в още по-лоша светлина безразсъдната ѝ постъпка; и стигна до заключението, че след като досега е опазила тайната си, трябва да продължи все така, ако е възможно. Защото за него неприятен можеше да е не единствено самият факт, а и умишленото му укриване.

Но Елфрайд знаеше, че мисис Джетуей е неин враг и я мрази. Възможно беше да направи и най-лошото. А направеше ли го, край на всичко.

Щеше ли тази жена да се вслуша в разума и да се убеди да не погубва някой, който никога съзнателно не ѝ е причинявал нищо лошо?

Беше вечер в долината между скалите на Ендълстоу и крайбрежието. Рекичката, която едва-едва течеше по пътя си към морето, се чуваше ясно как ромоли, а над нея започна да се оформя бяла панделка мъгла. В левия край на долината на небесния фон можеше да се види черният силует на църквата. На отсрещния край имаше няколко лешникови дръвчета, а там, където нямаше такива — храсти прешип, колкото човешки бой, със стъбла яки като дървета. От време на време се чуваше крясък на някоя птица, която излиташе ужасена оттам, където беше заспала, да търси ново място за сън и да изкара необезпокоявана нощта.

Във вечерния полумрак по-надолу в долината, под редица невзрачни дъбове все още се виждаше една селска къща. Беше съвсем самотна. Изглеждаше доста голяма, прозорците на някои стаи бяха заковани отвън с дъски и това създаваше впечатлението, че цялата постройка е напълно изоставена. От предната врата няколко несиметрично разположени груби и безформени каменни стъпала, вкопани в скалата, водеха до потока, който в края им беше издълбал корито и в него се събираше вода. Очевидно обитателят или обитателите на къщата се снабдяваха с вода по този начин.

Откъм по-високата част на склона се чуха леки стъпки. На пътеката се появи неясна женска фигура, която се приближи до вратата

и плахо почука. Тъй като отговор не се чу, чуването се повтори отново без резултат и затова се потрети. Пак безуспешно.

На долния етаж имаше само два прозореца, единият от които не беше закован с дъски и през него проникваше светлина, тъй като нито капаци, нито пердета закриваха стаята от очите на някой минувач отвън. Толкова малко хора минаваха тук по тъмно, че всякакви подобни мерки за прикриване, изглежда, бяха ненужни.

Съдейки по светлината, която падаше върху дърветата, нейният източник беше само един блещукащ огън. След третото почукване посетителката пристъпи малко вляво, за да погледне през прозореца вътре, и откри лицето си. Танцуващият жълт отблясък освети хубавото и напрегнато лице на Елфрайд.

Вътре в стаята светлината от огъня в камината беше достатъчна да я освети и да се види, че мебелите в къщата са по-хубави, отколкото би могло да се очаква от жалкия ѝ външен вид. Елфрайд установи, че в стаята няма никого. Освен трепкането и пукането на огъня нищо друго не се движеше, нито се чуваше.

Тя натисна дръжката на вратата и влезе, отмятайки наметалото, което я обгръщаше — нямаше шапка или боне, беше се облякла, както обикновено се обличат за вечеря хората в провинцията. После застана пред стълбището и извика ясно, но някак уплашено:

— Мисис Джетуей!

Отговор не последва.

Изпитвайки едновременно облекчение и съжаление — успокоение за сърцето, разочарование за ума, Елфрайд спря, сякаш не можеше да прецени какво да направи. Реши да почака и седна на един стол. Минутите се влачеха и след половин час, когато търпението ѝ се изчерпа, тя потърси нещо в джоба си, извади оттам едно писмо и откъсна от него неизписаната страница. След това извади молив и написа:

Уважаема мисис Джетуей,
Дойдох да Ви посетя. Исках много да Ви видя, но не мога да чакам повече. Дойдох да Ви помоля да не изпълнявате заканите си, които отправихте към мен. Недейте, умолявам Ви, мисис Джетуей, да казвате на

никого, че съм избягала от вкъщи! Това ще прекрати връзката ми с него и ще ме съсипе. Ще направя всичко за Вас, ако проявите добрина към мен. В името на това, което ни свързва — и двете сме жени, — недейте, моля Ви, да ме опозорявате.

Ваша,

Е. Суонкорт

Тя сгъна писмото по диагонал, адресира го и го остави на масата. Вдигна качулката на главата си, цялата в къдрици, и излезе тихо, както беше дошла.

Докато се развиваше този епизод в къщата на мисис Джетуей, Найт отиде от трапезарията в гостната, където свари мисис Суонкорт.

— Елфрайд изчезна някъде горе или другаде — рече тя. — А аз точно четях нещо в един стар брой на *Настояще*, на който попаднах случайно преди малко — една статия, за която ти веднъж ни спомена, че е твоя. С цялото ми уважение към познанията ти по литература, Хари, позволи ми да кажа, че според мен това излияние е пълна глупост.

— За какво е? — попита Найт, като взе списанието и се зачете.

— Не се изчервявай. Дано това те е научило да си по-великодушен. Не съм чела през живота си толкова некавалерско писание — от един мъж, искам да кажа. Но хайде, прощавам ти, било е, преди да срещнеш Елфрайд.

— О, да! — Найт я погледна. — Сега си спомням. Текстът на тази проповед изобщо не е мой, а ми беше предложен от един млад човек на име Смит — същият, за когото ти споменах, че е от вашата енория. Тогава идеята ми се стори доста хитроумна и я доразвих за няколко гвинеи, защото не можех да измисля нищо друго.

— Коя идея не е твоя в този текст? Любопитна съм да разбера.

— Ами... — започна Найт някак неохотно. — Опитът учи, че възлюбената на един мъж, също като шивача му, естествено, прави грешки, когато изпълнява своите задължения, ако този мъж ѝ е

първият; и обратното, любимата, която е безупречна при първата целувка, сигурно има някакъв опит в любовта.

— Да разбирам ли, че си написал това, позовавайки се на нечии думи, без да си проверил така ли е наистина?

— Да, така е.

— Мисля, че това е недопустимо и нечестно. Откъде знаеш, че е вярно? Предполагам, че сега съжаляваш.

— Тъй като ме настрои сериозно, ще бъда откровен. Убеден съм, че това е съвсем вярно, и след като съм го написал, ще го отстоявам навсякъде. Но често съжалявам, че съм го написал, наред с други неща от този сорт. Оттогава съм остарял и смятам, че такъв тон в писането само вреди на света. Всеки, който знае нещичко за литературата, става писател, стига да може да скалъпи няколко невзрачни сатири за жените, а самите жени също се хванаха на този номер и аз започнах да се срамувам от моите събрата.

— О, но ти си влюбен сега, Хари, а това променя всичко — каза мисис Суонкорт шеговито.

— Така е, но не това е причината.

— Щом си го открил от собствен опит, нещо като патето се оказало лебед, изглежда глупаво да отричаш, че подобна възможност може да се появи в живота и на други мъже.

— Много болезнено удряш, братовчедке Шарлот — каза Найт. — Като онова момче, което сложило камък в снежната топка, и затова повече няма да играя с теб. Извинявай, отивам на моята вечерна разходка.

Макар че беше говорил с насмешка, тази среща и този разговор внезапно бяха потиснали Найт. Някак странно, точно след откритието му, че Елфрайд е знаела какво значи да обичаш сърдечно, преди да се запознае с него, умът му не спираше да се занимава с този въпрос и познатата лула, която пушеше, докато крачеше нагоре-надолу покрай живия плет, не можа да му донесе утеха. Досети се отново за онези безсмислени думи на Елфрайд — напълно забравени до този момент, — за първата целувка на едно момиче, и разсъжденията му се сториха съвсем разумни. Разбира се сега го измъчваха, защото се отнасяха до Елфрайд.

Когато Найт я целуна, Елфрайд беше много различна от жената, целуната от Стивън. За добро или за лошо, тя се беше научила да играе

прекрасно ролята на сгоденото момиче; по очарователен начин беше усъвършенствала държането си в тази втора авантюра и това вероятно се дължеше на откритото ѝ насърчаване на Стивън. Найт с цялата енергия на ревнивата чувствителност я нападаше заради някакви думи, които по невнимание беше оставила да се изплъзнат от устата ѝ, за една обича, думи, които навремето той не беше разбрал добре какво значат. Това беше при онази „първа“ целувка край мъничкия водопад.

„Трябва да внимаваме. Загубих другата веднъж, когато правех това.“

Найт се изчерви колкото от наранена гордост, толкова и от горчиво съжаление, като си спомни колко често ѝ бе казвал с цялата си наивност: „Винаги съм искал да съм първият допуснат до сърцето на една жена, само недокосвани устни за мен, други няма“. Колко наивно сляп е изглеждал на това момиче! Колко ли му се е смяла вътрешно! Направо му приля, като си спомни за признанието, което беше изтръгнала от него на парахода в тъмнината на нощта. Единствено представата за нея, която пазеше достойнството му, когато в този случай излезе от черупката си — чаровното ѝ невежество по всички тези въпроси, — се оказа толкова нелепа!

Този мъж, чието въображение беше подхранвано свръхмерно със самотни обучения и мълчаливи наблюдения на себеподобните му — чиито емоции, станали изтънчени и деликатни от самотата му като растения, затворени в килер, сега бяха ужасно наранени. Нещо повече, няколко години, посветени на изучаване на поезия, и ако трябва да се каже истината, на опити да съчинява поезия, бяха доразвили присъщата му емоционалност за сметка на практическите му умения. За него голямото очарование на Елфрайд се криеше в убеждението му, че ласкателството беше напълно непознато за нея. Той започна да мисли, че е толкова трудно да завладееш пръв сърцето на една жена, колкото е трудно да влезеш пръв в лековитите води на къпалнята Витезда^[2]. Че Найт трябваше да бъде такъв — вторият любим на Елфрайд не биваше да е един от тълпата енергични хора, лишени от задълбоченост, чиято добродушност компенсира липсата им на разбиране, — беше пълна случайност. Че вълнуващото се, объркано, открито сърце на Елфрайд трябваше да брани себе си без ничия помощ от прецизната острота и логическа мощ на Найт, които той щеше да хвърли срещу нея рано или късно, тласкан от пробудилите се у него

съмнения — в това беше нейната зла участ. Очевидно беше нещастното разминаване на две обстоятелства — силен ум, упражняващ своята безпогрешна атака срещу сърцето, което притежателят на тоя ум обичаше повече от своето.

Посветеността на Елфрайд на този мъж — толкова смирена и предана — стана враг сама на себе си. Вкопчена в него по толкова безпомощен начин, тя го беше научила да приема нейната вяръност за даденост — урок, който мъжете бързо усвояват. Ако се беше бунтувала от време на време, това нямаше да му навреди, а тя щеше да се сдобие с огромни предимства. Но Елфрайд го беше превърнала в свой идол и беше горда да бъде негова крепостна робиня.

[1] Алфред Тенисън, *In memoriam*. — Б.пр. ↑

[2] Евангелие от Йоана, 5:1:18. — Б.пр. ↑

XXXI

... природата в прелестна
обвивка
укрива гнилост...^[1]

— Хайде да отидем пак на скалите, Елфрайд — каза той един ден и без да я попита иска ли, сякаш понечи да тръгне веднага.

— Скалата от нашето ужасно приключение? — попита тя и потръпна. — От тази скала все едно ме дебне смъртта.

Въпреки това нейната индивидуалност до такава степен бе станала зависима от неговата, че думите, които изрече, не бяха израз на протест и тя веднага се приготви да го придружи.

— Не, не тази — уточни Найт. — И на мен тя ми е противна. Другата, искам да кажа... как ѝ беше името? Уинди Бийк.

Уинди Бийк беше втората по височина скала на това крайбрежие и както често се случва с природните забележителности на земното кълбо, а също и с интелектуалните възможности на хората, тя се ползваше с репутацията, че държи първенството. Нещо повече, това беше скалата, на която Елфрайд се беше озовала заедно със Стивън Смит една незабравима лятна сутрин, когато той им гостуваше.

Макар че потръпваше при мисълта за първата скала и опасностите, на които тя и любимият ѝ бяха изложени, мястото бе свързано само с Найт и следователно не беше толкова неприятно, колкото Уинди Бийк. За нея там беше не само потискащо, там ѝ се отправяше едно постоянно обвинение.

Но тъй като не обичаше да отказва, каза:

— Тя е по-далеч от другата.

— Да, но може да отидеш с коня.

— Ти също, нали?

— Не, аз ще вървя пеша.

Повтаряше се същото — точно както се бяха уговорили със Стивън. Нещо фатално я дебнеше отвсякъде. Но спря да се противи.

— Добре, Хари, ще отида с коня — каза покорно тя.

Петнайсет минути по-късно беше на седлото. Но колко различно беше настроението в сравнение с предишния път. Тя беше отказала да властва над по-малкия, за да робува на по-големия. Тук и сега вече нямаше място за преструвки, нямаше галопиране с Панзи, докато изчезне от погледа на кавалера си, а той се обърка и умори, нямаше дръзки изказвания за *La Belle Dame sans Merci*. Елфрайд се почувства изтощена от силата на любовта си.

По пътя говореше предимно Найт. Елфрайд слушаше мълчаливо — беше се оставила изцяло на леките движения на коня, плавно потъвайки и издигайки се като морска птица на морска вълна.

Когато физическите сили на четириногото се изчерпаха, Найт нежно я вдигна от седлото, върза коня и двамата продължиха до скалата, където се беше оформило място за сядане. Найт седна, придърпа ловко Елфрайд към себе си и двамата загледаха морето.

Малко над тази меланхолична и безкрайно монотонна линия — океанският хоризонт — висеше едно слънце с цвят на месинг без никакви видими лъчи в небето. Това небе не беше осветено или огряно от слънцето, както е обичайно при залез. Тази небесна равнина посрещаше солената маса от сива вода, напръскана тук-там с бяло. От време на време до лицата им стигаше влажен полъх, вероятно фини пръски от ударите на морето, което блъскаше подножието на скалата.

На Елфрайд ѝ се искаше много отдавна да е седяла тук с предишния си любим Стивън и да се е съгласила да му стане съпруга. Краткото време между тогава и сега беше още един страх в списъка на дълбоките ѝ, хронични страхове.

Но Найт беше много нежен тази вечер и я притискаше плътно до себе си.

Никой не беше отронил и дума, откакто бяха седнали, когато Найт, загледан все така надалеч, замислено каза:

— Чудя се дали в миналото други влюбени са седели тук, прегърнати като нас сега. Сигурно защото това място сякаш е предназначено за това.

Споменът за една позната двойка, която беше седяла тук, за последвалата от това много обсъждана загуба и за младежа, изпратен

да търси изгубената вещ, накара Елфрайд да погледне надолу, малко встрани и зад гърба си. Много хора, загубили някаква дреболия, неволно обхождат с поглед мястото, където е станало, колкото и отдавна да е било. Често те не намират нищо. Елфрайд, извърщайки глава, видя нещо да проблясва слабо от един процеп в скалистото място за сядане. Само за няколко минути през деня слънцето осветяваше тази ниша до най-вътрешните ѝ пукнатини и тези минути течаха точно сега, а хоризонталните слънчеви лъчи, за добро или за зло, показаха на Елфрайд загубеното украшение. Мислите ѝ мигновено се насочиха към неволно изпуснатите думи за случилото се, когато обицата се беше изгубила. И веднага я обзе лошо предчувствие, че като я види, Найт ще си припомни какво беше казал. Затова инстинктивно понечи да я вземе, без някой да я види.

Тя беше толкова дълбоко в пукнатината, че Елфрайд не можа да я измъкне с ръка, макар че направи няколко прикрити опита.

— Какво правиш, Елфи? — попита Найт, като забеляза, че тя се мъчи да направи нещо, и също се обърна назад.

Тя се беше отказала от усилието, но твърде късно.

Найт се вгледа в цепнатината, от която Елфрайд беше измъкнала ръката си, и видя онова, което и тя бе видяла. Веднага извади ножче от джоба си и с местене и побутване извади обицата на земята.

— Нали не е твоя? — попита той.

— Моя е — отговори тихо тя.

— Ами невероятно е, че я намираме по този начин. — И тогава Найт си спомни още нещо. — Да не би да е същата, за която ми каза?

— Да.

Ако очите казват истината, в ума на Найт изплуваха злощастните думи, които тя бе изрекла, когато за първи път се целунаха. Сега той се опита да възпре собствените си думи, които все пак изговори, по-скоро за да получи уверение, че нещата не са такива, каквито изглеждат, а не от желание да се рови в миналото.

— Наистина ли беше сгодена за онзи твой любим? — попита той, загледан отново в морето.

— Да... но не точно. Все пак мисля, че бях.

— О, Елфрайд, сгодена! — промълви той.

— Мисля, че щеше да бъде таен годеж. Но не гледай толкова разочаровано, не ме обвинявай.

— Не, не.

— Защо казваш „Не, не“ по този начин? Успокояващо, но с половин уста.

Найт не отговори веднага на този въпрос.

— Казах ти веднъж, Елфрайд — продължи той, следвайки собствените си мисли, — че ти си първата жена, която съм целунал влюбено. Предполагам, че целувката не е кой знае какво и някои млади хора успяват да избегнат всички ласкателства и любезности, освен тези на човека, за когото след това се женят. Но аз имам особени слабости, Елфрайд, и защото съм водил особен живот, сега, предполагам, трябва да плащам за това. Надявах се — без да имам право да се надявам по отношение на теб. Ти, естествено, си предоставила на бившия си възлюбен привилегиите, които сега предоставяш на мен.

Едно „Да“ се отрони от устните ѝ като последен тъжен шепот на лек ветреца.

— И той те е целувал, разбира се.

— Да.

— А ти може би си му позволила да се държи по-свободно, отколкото се държа аз.

— Не, не съм — отговори тя този път отривисто.

— Но той се държеше така, без да му е позволено?

— Да.

— Как само те обожавах, Елфрайд, а колко сдържан бях! — възкликна Найт мрачно с разтреперан глас. — Толкова много дни и часове надеждата ми беше в теб и колко много се страхувах да те целуна, не само онези два пъти. А той не е имал никакви задръжки да...

Тя се приближи към него, треперееща като от студ. Ужасена, че цялата тази история, допълнително украсена, ще стигне до него, така се бе развълнувала, че Найт млъкна, разтревожен и озадачен. Нейната невинност, която я караше да се страхува толкова много от нещо само по себе си маловажно за света, ѝ вменяваше още по-голяма вина. За Найт това би могло да означава, че една жена, която се безпокои до такава степен от предварителни разговори, сигурно крие ужасен епизод от живота си.

— Знам — продължи Найт с неописуемо забавени движения и интонация, — знам, че съм абсурдно педантичен към теб, че искам да

си изцяло и само моя. Исках да мисля, че си била моя в миналото, още преди да се запознаеш с мен — от люлката. Исках насила да бъдеш моя, Елфрайд — продължи разпалено той, — не мога да преодолеея ревността си към теб! Такъв съм по природа и такъв трябва да бъда, и мразя факта, че друг те е целувал преди мен, да, мразя го!

От гърдите ѝ се отрони дълга, дълбока въздишка като ридание. Лицето на Нйт беше строго, той нито веднъж не я погледна, вперил поглед в морето, което слънцето бе предоставило на здрача. По високите места времето от залез до падането на нощта е кратко — затова здрачът не е мярка за време — и макар че там, където седяха, бе вечер, в долините от половин час само се беше смрачило. Сред мрачната необятност на морето едно блещукане постепенно наложи присъствието на плаващ маяк в далечината.

— Къде те целуна за първи път твоят любим — на място като това ли, Елфрайд?

— Да.

— Ти не ми казваш нищо, трябва да ти изтръгвам думите. Защо правиш така? Защо не спомена нищо, след като най-спокойно ти поверих тайните си, което предполагаше, че в замяна ще чуя твоите? Защо на парахода „Джулиет“ беше толкова потайна? Като си помисля, излиза, че си ме правила на глупак, докато съм те уверявал колко е прекрасно, че нямаме тайни един от друг, и ти се съгласяваше на думи, а на дело вършиш точно обратното. Доверието щеше да се отрази толкова благотворно на нашето щастие. Ако ти ми имаше доверие и без да те разпитвам, ми споделяше — аз щях да бъда различен. Но ти премълчаваш всичко, затова ще те разпитвам. В Енделстоу ли живееше тогава?

— Да — отговори тихо тя.

— Къде беше, когато той те целуна за пръв път?

— Седях на това място.

— Така си и мислех — каза Нйт, като се обърна към нея. — И това обяснява всичко: думите, които извика, и как ме излъга за тях, и всичко останало! Прости ми, че говоря толкова рязко, Елфрайд, прости ми. — Той бегло се усмихна и продължи. — Аз съм един жалък простосмъртен, щом всеки път свиря втора цигулка и всеки път ме мамят на дребно!

— О, недей да говориш така, Хари, недей!

— Къде другаде те целуна, освен тук?

— Седяхме на един гроб... в гробището... и на други места — каза тя бавно и безразсъдно.

— Няма значение, няма значение! — възкликна той, като видя сълзите и смущението ѝ. — Не искам да те наскърбявам. Не ме интересува.

Но всъщност го интересуваше.

— Няма разлика, разбираш ли — продължи Нйт, давайки си сметка, че тя не отговаря.

— Студено ми е — каза Елфрайд. — Да се връщаме.

— Да, толкова късно в годината не бива да стоиш дълго навън: трябва да слезем от тази скала, преди съвсем да се е стъмнило, че да не виждаме къде стъпваме. Мисля, че конят става нетърпелив.

Сега Нйт ѝ говореше само баналности. Надяваше се до последния момент, че тя доброволно ще му разкаже цялата история на първото си влюбване. Все по-неприятно му ставаше, че тя крие тайна от такъв характер. Това ли беше пълното доверие, което си представяше, че ще съществува между него и невинната му млада съпруга, непознала друга любов, освен неговата? Той я вдигна да седне на коня, после тръгнаха сковано. Отровата на подозрението действаше.

По пътя към дома се случи един инцидент, който и двамата добре запомниха, защото хвърли още по-голяма сянка в мрака. Нйт не можеше да прогони от ума си думите на Адам, който укоряваше Ева в *Изгубеният рай*, и най-накрая ги изрече шепнешком:

Сама обаче от змията излъгана — от нея ти, а пък от тебе аз!...^[2]

— Какво е това? — попита плахо Елфрайд.

— Цитат.

Бяха се спуснали в една котловина и кулата на църквата се очертаваше на бледото вечерно небе, а по-ниската част оставаше скрита от няколко дървета. Като не получи отговор, Елфрайд загледа кулата и се опита да си спомни друг, съвсем различен цитат, с който би могла да върне нежността му. След като помисли малко, тя каза с подкупващ глас:

— „Само Той е моя твърдина, мое спасение, мое прибежище: няма да се поколебая повече“^[3].

Продължиха. Няколко минути по-късно видяха три или четири птици да излитат от кулата.

— Здравата ѝ част се движи — изненада се Найт.

Един ъгъл от квадратната грамада се олюля напред, потъна и изчезна. Последва силен грохот и облак прах се издигна там, където преди малко всичко беше толкова ясно.

— Това са реставраторите на църквата, тяхно дело е! — каза Елфрайд.

В този момент видяха, че мистър Суонкорт се приближава към тях. Беше оживен и очевидно погълнат от нещо в момента.

— Съборихме кулата! — възкликна той. — Стана по-бързо, отколкото смятахме. Първоначалната идея беше да сваляме камък по камък, нали разбирате. Но по този начин се отвори много широк процеп и стана опасно за мъжете да стоят върху стената. Тогава решихме да я сринем и следобед трима мъже се захванаха с единия ъгъл, който поддават най-много. Тръгнаха си, като се стъмни, и смятаха утре сутринта да довършат, но половин час след като си отидоха, тя се срути. Много успешна работа, наистина прекрасна. Ама тя си беше държелива стара кула въпреки пукнатината. — Мистър Суонкорт избърса лицето си, изпотило се от вълнение.

— Горката стара кула! — каза Елфрайд.

— Жал ми е за нея — включи се Найт. — Беше интересна антика — исторически паметник на местното изкуство.

— О, но ние ще издигнем нова, уважаеми господине — възрази мистър Суонкорт, — прекрасна кула, проектирана от първокласен лондонски архитект в най-новия стил на готиката, в духа на християнството.

— Така ли? — възкликна Найт.

— О, да. Няма да бъде във варварския тромав архитектурен стил на този район, толкова груб и езически, какъвто няма никъде другаде в Англия. Съветвам ви, когато мъжете си отидат, да разгледате църквата, преди да предприемат нещо друго. Сега може да седите в задната част с олтара, да гледате надолу към нефа през западния свод и оттам надалеч в морето. Всъщност — добави мистър Суонкорт авторитетно — ако утре сутрин пред олтара се извършва бракосъчетание, то може да се наблюдава с чаша хубаво питие от палубата на кораб, отправил се

към Южно море. Както и да е, но след вечеря, когато изгрее луната, отидете двамата и вижте сами.

Найт се съгласи, трескав и нетърпелив. През последните няколко минути беше решил, че не може да изкара още една нощ, без да говори допълнително с Елфрайд по въпроса, който сега ги разделяше: беше решен да узнае всичко и да се разтовари от безпокойството си по някакъв начин. Елфрайд с радост би избягала от по-нататъшен разговор с него насаме тази вечер, но такъв разговор изглеждаше неизбежен.

Щом луната, се показва, излязоха. Възможността да видят лунния пейзаж — благовидната причина за тяхното пребиваване сред природата — нямаше нищо общо с истинските подбуди на Найт да хване под ръка нежната Елфрайд, която не по-зле от него знаеше това.

[1] Уилям Шекспир, „Дванайсета нощ“. Действие I, Сцена II. Прев. Валери Петров. — Б.пр. ↑

[2] Джон Милтън (1608–1674), „Изгубеният рай“. Книга 12. Прев. от английски Ал. Шурбанов. — Б.пр. ↑

[3] Старият завет, Псалтир, Псалом 61:3. — Б.пр. ↑

XXXII

*Какво си пожелах, преди да те
целуна^[1].*

Беше октомври и вечерите бяха хладни. След като провери дали е добре загърната, Найт я поведе по пътеката към хълма, който бяха изкачвали толкова пъти заедно, когато съмнението беше нещо непознато за тях. Щом стигнаха при църквата, видяха, че едната стена на кулата се е срутила изцяло и се намираще в краката им, превърнала се в руини. Откъм източната си част кулата беше здрава и можеше да устои на ненадейно връхлетели бури и на съсипващи обсади години наред, дори сега. Влязоха през страничната врата, продължиха на изток и седнаха на стъпалата към олтара.

Тежкият свод, който свързваше кулата и нефа, очертаваше тази вечер черна рамка около далечна мъглявина, простираща се на запад. Точно до външната стена на свода беше купчината паднали камъни, след това част от гробището, осветено от луната, и зад него широкото изпъкнало море. Разкриваше се гледка, каквато бе невъзможно да се види, откакто средновековните майстори за първи път бяха скрепили старата кула със старата църква, която ѝ придаваше по-тържествен вид и следователно трябваше да се предположи, че тя представлява някакъв специален интерес, а не просто привлича заради лунната светлина, древните стени, морето и брега, които сега, опасявам се, при всяко споменаване се възприемаха като вик на кукувица — всички я чуват, но никой не ѝ отговаря. Алени, сини и пурпурни лъчи осветяваха двамата през източния прозорец, зад който светии и ангели се надпреварваха сред първичната природа между земята и небето и хвърляха на плочника в краката на седналите по-меки отблясъци на същите полупрозрачни цветове, а сред тях сенките на главите на Найт

и Елфрайд бяха две матови изпъкнали петна. Скоро един облак покри луната и отблясъците угаснаха.

— Ето, няма ги вече! — каза Найт. — Мислех си, Елфрайд, че това, да се надяваме, е мястото, където скоро ще коленичим заедно. Но аз съм неспокоен и притеснен и ти знаеш защо.

Преди тя да отговори, луната отново се върна, озарявайки тази част от гробището, която беше пред очите им. Тя освети първо мястото, което беше най-близко до тях, и зад него, където облакът сянка още не се беше оттеглил, се откри най-ярко от всичко друго един бял гроб — гробът на младия Джетуей.

Найт, който все още се вълнуваше каква е тайната на Елфрайд, си припомни какво бе казала тя за целувката на един гроб в това гробище.

— Елфрайд — каза той с престошена закачливост, която ни най-малко не прикриваше спотаения укор, — знаеш ли, мисля, че без да искаш, ми разказа за миналото си — за целувките и за годежа, — без да ми дадеш повод да се почувствам неловко или да се разтревожа. Това ли беше гробът, на който спомена, че сте седели?

Тя замълча за миг, после отвърна:

— Да.

Найт се стресна колко точен се оказа зададеният напосоки въпрос; стана му неприятно, макар че почти всички останали гробове имаха изправени надгробни плочи, на които не беше възможно да се седне.

Дори сега Елфрайд не предложи на педантичния си любим обяснението, което той желаше да получи, и нейната мълчаливост го подразни както преди. Искаше му се да я смъмри.

— Защо не ми кажеш? — попита той възмутено. — Елфрайд, нали знаеш, че на нищо не държа повече, отколкото на това — всичко трябва да бъде изчистено между двама души, преди те да станат съпруг и съпруга. Не виждаш ли колко препоръчително и мъдро е такова поведение, за да се избегнат по-късно нежелателни непредвидени случаи като разкриване на тайни. Защото една тайна, Елфрайд, която изобщо не е важна, може да стане причина за фатално недоразумение само защото е разкрита, но не е била споделена. Смята се, че няма двойка без тайни, които единият от двамата никога да не е искал или възнамерявал другият да знае. Това може или не може да е вярно, но ако е вярно, някои хора са щастливи по-скоро въпреки,

отколкото заради него. Ако един мъж забележи друг да гледа многозначително жена му, която се изчервява и сепва, смяташ ли, че ще се задоволи с нейното вярно обяснение как веднъж, за нейно голямо съжаление, случайно е припаднала в ръцете на този мъж, както би се задоволил, ако тя му го е разказала доброволно много преди обстоятелствата да я принудят да му каже? Ами ако този твой обожател, за когото ми сподели във връзка с тоя гроб тук, се появи и започне да досажда? Това ще ни вгорчи живота, ако не знам докрай нещата, както не ги знам сега. — Найт изрече последните изречения с нарастващо вълнение.

— Това просто няма как да стане — каза тя.

— Защо? — попита рязко Найт.

Елфрайд беше отчаяна, че той е в толкова мрачно настроение, и се разтрепери. В главата ѝ се въртяха всякакви мисли и вероятно без да е имала предварително намерение да увърта, побърза да отговори:

— Ако е умрял, как може да дойде?

— Умрял ли е? О, това е съвсем друго нещо! — възкликна Найт с облекчение. — Но чакай да видя — ти какво каза за гроба и за него?

— Това е неговият гроб — отговори тя.

— Какво! Този, който е погребан тук, ли е бил твоят любим? — попита Найт отчетливо.

— Да, но нито го обичах, нито го насърчавах.

— Но си му позволила да те целуне — това са твои думи, Елфрайд.

Тя не отговори.

— Защо — продължи Найт, припомняйки си постепенно обстоятелства и фрази — каза, че в известен смисъл си била сгодена за него — и това е точно така, ако те е целунал. А сега твърдиш, че никога не си го насърчавала. Доколкото си спомням, думите ти бяха — почти сигурен съм, — че си седяла с него на този гроб. Мили боже — извика той вече ядосан, — ти не ми казваш истината! Защо си играеш с мен така? Аз имам право да знам. Елфрайд, ние никога няма да бъдем щастливи. Някакво проклятие тегне над нас или над мен, или над теб и то трябва да бъде премахнато, преди да се оженим. — И се отдръпна гневно, сякаш си тръгваше.

Тя скочи и се вкопчи в ръката му.

— Не си отивай, Хари, недей!

— Кажи ми тогава — настоя строго Найт. — И запомни — повече никакви увъртания, иначе, честна дума, ще те намразя. Боже мой, дотам да стигна, че да ме прави на глупак едно момиче с лъжите си.

— Недей, не бъди толкова жесток! О, Хари, Хари, имай милост и се откажи от тези ужасни думи! Аз съм честна по природа — такава съм — и не знам как се стигна дотам, че ме разбираш погрешно! Но бях изплашена! — Тя така се разтрепери от вълнение, че както го бе хванала, той се олюля заедно с нея.

— Каза ли ми, че си седяла на този гроб? — попита унило той.

— Да, и беше вярно.

— Боже мой, но нима е възможно човек да седи на собствения си гроб?

— Това беше друг човек. Прости ми, Хари, моля те!

— Какво, единият любим в гроба, другият — седнал на гроба му?

— Оооо, да.

— Значи е имало двама преди мен?

— Аз... предполагам, че е така.

— Не ставай глупава с твоите предположения — мразя всичко това — заяви Найт почти презрително. — Значи, научаваме странни неща. Не знам какво бих направил — никой не знае как и колко обстоятелствата може да го деформират, — но съвестта ми едва ли би позволила да приемам любезностите на новия любим, докато седя върху тленните останки на бившия; честна дума, не бих го направил. — Отдаден на мрачни размисли, Найт продължи да гледа гроба, който стоеше втренчен в лицата им като призрак на отмъщението.

— Погрешно ме съдиш... и толкова мъчително! — извика тя. — Не съм си помисляла нищо такова, повярвай ми, Хари, не съм. Всичко се случи от само себе си.

— Е, предполагам, че не си имала намерение за нещо такова — каза той. — Никой никога няма — продължи тъжно той.

— И никога не съм обичала този, който е в гроба.

— Предполагам, че с втория любим, докато сте седели тук, сте си дали клетва за вечна вяност?

Елфрайд отговори с учестено и мъчително поемане на дъх, което показваше, че всеки момент ще се разридае.

— Значи си решила да бъдеш все така потайна — постанови той.

— Разбира се, че си дадохме клетва — отвърна тя.

— „Разбира се!“ Изглежда, не гледаш сериозно на този въпрос?

— Останал е в миналото и вече не означава нищо за нас.

— Не означава нищо, Елфрайд, и макар че може да разсмее някой лекомислен човек, няма как да не огорчи един истински мъж. Да му причини много силна болка. Разкажи ми от начало до край — всичко.

— Никога. О, Хари, как може да искаш такова нещо, та ти само една дума като чуеш за това, ставаш толкова груб с мен.

— Елфрайд, чуй ме. Знаеш, че онова, което си казала, в крайна сметка само дразни чувствителното въображение. Чувството, което аз изпитвам, може да се нарече чиста сантименталност; не искам да си мислиш, че един обикновен годеж в миналото, направен просто и ясно, влияе на моята любов или на желанието ми да станеш моя съпруга. Но ти, изглежда, имаш още какво да кажеш и точно там е бедата. Има ли още?

— Не много — рече тя.

За минута Найт запази мрачно мълчание.

— „Не много“ — обади се най-сетне той. — Наистина се надявам да не е много! — Гласът му прозвуча плътно и равно. — Не трябва да възразяваш, Елфрайд, ще ти кажа нещо, което ще прозвучи странно, но така или иначе, ще го кажа: ако имаше още много да се добави към едно описание, включило всички подробности за един развален годеж, то това трябва да бъде нещо изключително, за да направи невъзможно за мен и за всеки друг да те обича и да се ожени за теб.

Променливото настроение беше тласнало Найт да отиде много по-надалеч, отколкото ако беше по-спокоен. Но дори и така, ако тя отстояваше правата си поне до някаква степен, той нямаше да бъде толкова безапелационен; ако беше по-силна като характер — по-силна и с по-бедно въображение, — щеше да се възползва по-добре от мястото, което заемаше в сърцето му, за да му въздейства. Но доверчивата нежност, която го беше спечелила, винаги се оказваше някак обвързана с потока от събития, тласкащи всяка такава жена да разчита повече на благосклонността на съдбата да получи желаното, отколкото на собствените си аргументи.

— Ами не бих казал, че ти имаш вина; предполагам, че аз имам лош късмет — измърмори цинично той. — Нямах право да те разпитвам — всеки би го определил като арогантност. Но когато се яви недоразумение, човек се чувства засегнат от предмета на недоразумението. Ти никога не си твърдяла, че не си имала любим, защо в такъв случай трябва да те обвинявам? Прости ми.

— Не, не. Предпочитам гнева ти пред тази хладна обидена учтивост. Стига, Хари! Защо ми причиняваш това? Сякаш съм ти просто една позната.

— Ти се държиш така с мен. Защо не отвърщаш на доверието с доверие?

— Да, но аз не ти зададох нито един въпрос, свързан с миналото ти — не исках да знам за него. Единственото, което ме интересуваше, беше, че откъдето и да си дошъл, каквото и да си правил, когато и да си обичал, накрая си мой. Хари, ако от самото начало знаеше, че съм била влюбена, нямаше ли да ме обичаш?

— За мен нещата не стоят точно така. Признавам, че идеята за твоята неопитност ме привличаше много. Но си мисля: ако знаех, че в предишната ти любовна история има някакъв момент, който ти ще откажеш да разкриеш, когато те помоля за това, никога не бих те обикнал.

Елфрайд горчиво се разплака.

— Такава ли съм аз — просто една играчка, лишена от характер, — та освен младост друга привлекателна черта, не притежавам? Нямам ли ум? Ти каза, че съм умна, че мисля оригинално — това нищо ли не означава? Не съм ли поне малко красива? Аз мисля, че съм, знам, че съм, да, знам! Ти ме похвали, че имам хубав глас, държание и умения. Но всичко това нищо не струва, защото аз случайно видях един мъж, преди да срещна теб!

— О, стига, Елфрайд, „случайно видях един мъж“ е много равнодушно казано. Нали помниш, че си била влюбена в него?

— Бях малко влюбена!

— И отказваш сега да отговориш на простия ми въпрос как е свършило всичко това. Още ли отказваш, Елфрайд?

— Нямах право да ме разпитваш — ти сам го каза. Не е честно. Имай ми доверие, както аз ти имам.

— Това съвсем не е така.

— Аз няма да те обичам, ако си толкова жесток. За мен е жестоко да спорим по този начин.

— Може би е жестоко. Да, така е. Увлякох се в чувствата, които изпитвам към теб. Господ ми е свидетел, че не съм го направил нарочно, но толкова те обичам, че постъпих лошо с теб.

— Няма нищо Хари! — веднага възкликна тя, като се присламчи и се притисна към него. — Изобщо няма да си спомням, че си се държал грубо, ако ми простиш и не ми се сърдиш повече. Наистина ми се иска да съм точно такава, каквато ти си смятал, че съм, но просто няма как, нали разбираш. Ако знаех само, че ще се появиш, щях да отида да живея в манастир, за да съм достатъчно добра за теб.

— Е, няма значение — рече Найт и се обърна да поеме по обратния път. Опитваше се да говори по-весело, докато вървяха. — Диоген Лаерций казва, че философите доброволно се лишавали от възможността нещо да се изпречи пред очите им, за да не прекъсват размишленията си. Мъжете, когато се влюбят, би следвало да правят същото.

— Защо? Но това е без значение — не искам да знам. Недей да ми говориш двусмислено — каза тя неодобрително.

— Защо ли? Защото тогава никога няма да се разсеят от откритието, че техният идол е втора употреба.

Тя сведе поглед и въздъхна; задминаха разрушената стара църква и бавно се насочиха към входа на гробището. Найт не беше на себе си и не можеше да се преструва. Тя не беше казала всичко.

Той леко я придържаше по стъпалата и в действителност беше внимателен като всеки влюбен мъж. Но блясъкът беше помръкнал, а мечтата не бе същата като преди. Може би Найт по природа не беше скроен да бъде семеен. Може би неудобството, което цял живот беше изпитвал към жените и което той приписваше на случайността, в крайна сметка не беше случайно, а бе естествен резултат от инстинктивни реакции, толкова незабележими, че ставаха неразличими за самия него. А дали грубата разправа с всяка красива илюзия, колкото и измислена да е тя, подценява истинската и неподправена красота, която всъщност поражда илюзията, никой не може да каже. Сигурното беше, че разочарованието на Найт, когато разбра, че е втори или трети във внезапните увъртания на Елфрайд и нежеланието ѝ да бъде искрена, го докараха до ръба на цинизма.

[1] Вероятно част от баладата „Лорд Джейми Дъглас“, писана не по-късно от 1670 г. — Б.пр. ↑

XXXIII

*О, дъще вавилонска, която ще
запустееш,
блажен онзи, който ти
отплати за всичко,
което си ни сторила!^[1]*

Когато не беше непосредствено ангажиран с Елфрайд, Найт имаше навика да се разхожда сам около час и половина след вечеря, преди лягане и този негов навик беше известен на приятелите му в Ендълстоу, включително и на Елфрайд. След като ѝ помогна да мине по стъпалата, тя тихо каза:

— Ако искаш да си направиш обичайната обиколка на хълма, Хари, аз мога да се прибера и сама.

— Благодаря, Елфи, в такъв случай ще се разходя.

На лунната светлина нейната фигура се разми в тъмнината и Найт, след като изчака няколко минути, пое отново към църквата. Сега идваше моментът да запали пура или лула и да се отдаде на тихи размисли. Но тази вечер умът му беше твърде напрегнат за подобно удоволствие. Той просто продължи до мястото, където беше паднала кулата, и седна на една от големите отломки, които бяха част от нея до днешния ден, когато поредица от обстоятелства, произтичащи от Стивън Смит, докато работеше при мистър Хюби, лондонски човек на изкуството, доведоха до разрушаването ѝ.

Прехвърляйки през ума си възможните епизоди от миналото на Елфрайд и собствените си представи, че няма нищо смущаващо в това нейно минало, той седна и загледа белия гроб на младия Джетуей, който този път беше точно пред него. Морето, макар и сравнително спокойно, можеше, както обикновено, да се чуе от това място през цялото разстояние между врязаните скали отдясно и отляво,

разлюляно, омотано сред скупчените като острови високи издадени скали, осеяли морската ивица — нещастни скелети на разядени канари, които все още издържаха на ударите на приливите.

За да пренасочи тези не особено радостни мисли, Найт реши, че му е нужно физическо натоварване. Изправи се и се приготви да се качи до върха на струпаните камъни от разрушената църква, откъдето се разкриваше по-широка гледка, отколкото от земята. Протегна ръка да хване острия ръб на един необичайно голям каменен блок, за да си помогне да се придвижи по-високо, когато ръката му най-неочаквано попадна на нещо съвършено различно от твърд камък, какъвто очакваше да напипа. Беше нещо лепкаво и омотано, което се влачеше по скалата. Тъмнината от вътрешността на църквата му пречеше да вижда ясно и по принуда започна да гадае. „Сигурно е някакъв космат вид мъх или лишей“, предположи той.

Но то лежеше отпуснато на камъка.

„Сигурно е туфа трева.“

Но не беше жилаво, нито влажно като свежа трева.

„Може да е баданарка на някой от майсторите.“

Но такива четки, спомни си той, са по-остри и макар че се използват при ремонт на постройки, не вършат работа при разрушаването им.

Каза си: „Сигурно са нишки на копринен пискюл“.

Опипа по-навътре. Беше някак топло. На него моментално му стана някак студено.

Да усетиш студенината на неодушевена материя, когато очакваш топлина, е много стряскащо; но тъй като по правило, а не по изключение, предметите имат температура, по-ниска от тази на човешкото тяло, това едва ли е толкова шокиращо, колкото да усетиш топлина там, където очакваш студенина.

„Само Господ знае какво е това“, помисли си той.

Опипа още по-навътре и след минута ръката му се озова върху човешка глава. Беше топла, но неподвижна. „Нишките на пискюл“ бяха коса — дълга и разрошена, което означаваше, че главата е на жена.

Недоумяващ, Найт не помръдна от мястото си и се опита да си събере мислите. Според разказа на викария за разрушаването на кулата работниците цял ден подкопавали основите, тръгнали си вечерта с намерението на сутринта да довършат окончателно започнатото.

Половин час след като си отишли, подкопаната стена се срутила. Жената, която беше полузатрупана, изглежда, е била точно там в момента на срутването.

С един подскок Найт се изкачи по-високо и се опита с голи ръце да разчисти отломките. Купчината върху тялото представляваше в по-голямата си част дребно натрошени парчета и прах, но в огромно количество. Щеше да спести време, ако извика помощ. Прекоси черковния двор и забърза надолу по хълма.

След малко Найт пресече един път, който се изкачваше по малък рид, открояващ се като тъмна сянка на лунната светлина, и точно там пътят прехвърляше рида като бразда на фона на небето. В момента, в който се озова на това място, той видя на възвишението някакъв човек, вървящ срещу него. Найт сви встрани и пресрещна непознатия.

— Нещастен случай в църквата — каза той без всякаво предисловие. — Кулата е затрупала някого, който оттогава лежи под нея. Ще дойдете ли да помогнете?

— Разбира се, че ще дойда.

— Жена е — обясни Найт, докато крачеха бързо по стария път, — затова мисля, че двамата ще можем да я извадим. Знаете ли къде има лопата?

— Лопатите на гробарите са някъде тук. Държаха ги в кулата.

— Сигурно има и разни неща на работниците.

Огледаха наоколо и в един ъгъл в преддверието намериха три лопати, внимателно подредени. Като се запъти към западния край, Найт посочи мястото на трагедията.

— Трябваше да донесем фенер! — възкликна той. — Но може да се справим и без него. — И се захвана да освободи затрупаната жена.

Другият мъж, който отначало гледеше безпомощно, последва примера му и отмести по-големите камъни, примесени с отломки.

Но въпреки усилията им минаха десет минути, преди да измъкнат тялото на нещастната жена. Вдигнаха я внимателно, колкото можаха, задъхани я пренесоха на гроба на Феликс Джетуей, който беше само на няколко крачки, обърнат на запад, и я положиха върху него.

— Наистина ли е умряла?

— Така изглежда. Коя е най-близката къща? На викария, предполагам.

— Да, но тъй като ще трябва да извикаме доктор от Касъл Ботеръл, мисля, че ще е по-добре да я пренесем в тази посока, отколкото да се отдалечаваме от града.

— А много ли е по-далеч до първата къща в тази посока, отколкото до дома на викария или до „Канарите“?

— Не много.

— Да я пренесем там тогава. И ако не възразявате, аз мисля, че най-добрият начин е да сплетем ръце.

— Ни най-малко. Радвам се да помогна.

Хванали ръце на кръст така, че се получи нещо като люлка, те вдигнаха жената и закрачиха рамо до рамо по една пътека, посочена от непознатия, който, изглежда, познаваше добре околността.

— Аз прекарах близо час в църквата — продължи Найт, когато излязоха от гробището. — След това заобиколих, отидох при разрушената кула и така я намерих. Ужасно е, като си помисля, че без да искам съм прекарал толкова време в присъствието на една умираща, отлитаща душа.

— Кулата се срути по здрач, нали така? Мисля, че има два часа оттогава?

— Да. И сигурно е била там сама. Защо ли е трябвало да бъде на гробището по това време?

— Трудно е да се каже. — Непознатият загледа любопитно увисналото лице на неподвижното тяло. — Може ли да я обърнем за миг, за да падне светлината върху лицето ѝ? — попита той.

Обърнаха главата ѝ към луната и мъжът се вгледа отблизо в чертите ѝ.

— Ама аз я познавам! — възкликна той.

— Коя е тя?

— Мисис Джетуей. А къщата, за която сме тръгнали, е нейната. Тя е вдовица; следобед разговаряхме. Бях в пощата в Касъл Ботеръл, а тя дойде да изпрати едно писмо. Горката! Трябва да побързаме.

— Хванете малко по-здраво китката ми. Гробът, върху който я положихме, не е ли на единствения ѝ син?

— Да, така е. Сега разбирам. Била е на гроба. След смъртта на сина си стана една нещастна, обезверена жена, която от сутрин до вечер го оплакваше. Беше фермерска съпруга, много образована, мисля, че е била учителка.

Найт изпита състрадание. Собствената му съдба по някакъв странен начин изглеждаше преплетена със съдбата на семейство Джетуей заради връзката на Елфрайд с него и с нещастния син на това семейство. Той не отговори и те продължиха да се придвижват.

— Тя започва да натежава — каза непознатия, нарушавайки мълчанието.

— Да, така е — отвърна Найт и след поредната пауза добави: — Мисля, че сме се виждали и преди, но не мога да си спомня. Може ли да попитам кой сте вие?

— О, да. Аз съм лорд Лаксилиан. А вие кой сте?

— Аз гостувам в „Канарите“, казвам се Найт.

— Чувал съм за вас, мистър Найт.

— И аз за вас, лорд Лаксилиан. Радвам се, че се запознахме.

— Аз също. Името ви ми е познато от печата.

— И на мене вашето. Това ли е къщата?

— Да.

Вратата беше заключена. Като помисли малко, Найт провери какво има в джоба на безжизнената жена и намери там голям ключ, с който лесно отвори вратата. Огънят в камината беше угаснал, но лунната светлина влизаше през многоцветния прозорец с оловен уплътнител между стъкълцата и рисуваше фигури по пода. Лъчите ѝ ги улесниха да видят, че стаята е доста добре обзаведена — същата, в която Елфрайд бе стояла сама преди две или три вечери. Те положиха товара си върху старомодна кушетка до стената и Найт затърси лампа или свещ. Намери свещ на една полица, запали я и я постави на масата.

И Найт, и лорд Лаксилиан разгледаха внимателно бледото лице, и двамата бяха почти сигурни, че надежда няма. При повърхностния преглед не видяха никакви следи от насилие.

— Знам къде живее доктор Грансън — каза лорд Лаксилиан — и затова мисля, че ще е по-добре аз да отида да го извикам, а вие да изчакате тук.

Найт се съгласи. Лорд Лаксилиан излезе и забързаните му стъпки скоро заглъхнаха. Найт остана наведен над тялото и след няколко минути внимателен оглед се убеди окончателно, че на жената отдавна не може да ѝ се помогне нито с ланцет, нито с хапче. Крайниците ѝ бяха започнали да изстиват. Найт покри лицето ѝ и седна.

Минутите минаваха. Найт продължи да размишлява за всичко, което се беше случило тази вечер. Очите му се бяха насочили към масата и той беше видял, че върху нея има хартия за писма и други писмени принадлежности. Сега обаче забеляза всичко поотделно — мастилница, писалка и хартия — попивателна и за писма. Няколко листа бяха отделени настрани, някой беше започнал да пише писма на тях, но се бе отказал, като че ли недоволен от написаното. Имаше също пръчка черен восък и печат, сякаш обикновеното залепване не беше сигурно. Тези листове, както бяха оставени открити на масата, позволяваха да бъдат прочетени няколкото думи върху всеки от тях. Началото на едното писмо гласеше:

Сър,
Като жена, която е била благословена да има свой скъп син, умолявам Ви да приемете едно предупреждение

Другото:

Сър,
Ако благоволите да приемете предупреждение от една непозната, преди да е станало твърде късно да промените посоката, чуйте

Третото:

Сър,
С това писмо прилагам друго, което без всякакви обяснения от моя страна разказва една обезпокоителна история. Бих искала обаче да добавя няколко думи, за да видите по-ясно в каква заблуда

Ставаше ясно, че след тези отхвърлени начални думи е написано и изпратено четвърто писмо, след като е било одобрено от автора му.

На масата имаше две капки восък — бяха капнали от пръчка, оставена на ръба, а от края, който стърчеше, восъкът беше потекъл, доказателство, че е бил още топъл. Там беше и столът, на който е седял пишещият, адресът на писмото се беше отбелязал на попивателната хартия, а горката вдовица, направила всичко това, лежеше мъртва. Найт беше видял достатъчно, за да си извади заключението, че мисис Джетуей, която е искала да съобщи нещо от голяма важност на приятел или познат, е написала много предпазливо писмо и е отишла в пощата, но след като е излязла от дома си, се върна в него едва когато лорд Лаксилиан и той я донесоха мъртва.

Неописуемата меланхолия на цялата сцена, докато чакаше, безмълвен и сам, не беше много различна от настроението на Найт, макар че беше сгоден за хубаво и привлекателно момиче, макар че беше в нейната компания допреди малко. Докато седеше върху останките от разрушената кула, той осмисли едно ново състояние — продължителното бездействие, на което се бе отдал напоследък заради Елфрайд, вероятно щеше да се отрази зле на човек като него, когото чакаше работа. На това положение можеше бързо да се сложи край, ако се оженят по-скоро.

Найт си даваше сметка, че не е получил желаното, защото си бе поставил прекомерно висока цел. Сега, когато до голяма степен се беше отказал от амбициите да постигне идеала си, той сериозно смяташе да насочи силите си към практическата страна на нещата и така да се пребори със склонността към самовглъбяване, която никога не го ощастливи, нито се оказа от полза за близките му. Да се втурне в нова посока, като се ожени — идея, станала много примамлива след запознанството му с Елфрайд, — тази вечер не го привличаше особено. Загубата на тази илюзия беше свързана с възвръщането на старото му усещане, че си губи времето, което бе повече от вероятно. Въпреки че Найт беше под властта на чувствата си, контролът над него бе намалял; нужно беше да направи специално усилие от своя страна, за да остане в тяхно владение особено сега, когато трезвият му разсъдък бързо се възвръщаше.

Размишленията му бяха прекъснати от шум на колела и конски тропот. Вратата се отвори, за да влязат докторът, лорд Лаксилиан и някой си мистър Кул, следовател при смъртни случаи в окръга (който този ден бил по служба в Касъл Ботеръл и след вечеря си приказвал с

доктора, когато пристигнал лорд Лаксилиан); след тях влязоха две медицински сестри и няколко безделници.

След повърхностен преглед мистър Грансън заяви, че жената е мъртва, умряла от задушаване, причинено от силен натиск върху дихателните органи; беше уговорено дознанието за причините на смъртта да стане на другата сутрин, преди следователят да се върне в Сейнт Ланс.

Малко след това всички хора, които бяха нахлули в къщата, напуснаха и вдовицата остана в смъртта, както и в живота през последните две години съвсем сама.

[1] Библия, Книги от Стария завет, Псалтир, Псалом 137/8. — Б.пр. ↑

XXXIV

*Щастлив ще бъде онзи, който
ти отплати,
постъпвайки с тебе така,
както ти
постъпи с нас^[1].*

Бяха изминали шестнайсет часа. Найт влезе в дамския салон на „Канарите“, след като се беше върнал от разследването за смъртта на мисис Джетуей. Елфрайд не беше там.

Мисис Суонкорт зададе един-два въпроса за решението на съда и за някои подробности около обстоятелствата. После каза:

— Почталъонът дойде тази сутрин точно след като ти излезе. Имаше само едно писмо за теб, тук е при мен.

Тя извади писмото от кутията си за ръкоделие и му го подаде. Найт го пое разсеяно, но се стресна, като го погледна, измърмори нещо и излезе от стаята.

Писмото имаше черен печат, а почеркът, с който бе изписан адресът, бе съзерцаван дълго и натрапливо от него предишната вечер.

Найт беше много възбуден и се огледа за място, където никой няма да му пречи. Беше сезонът, когато пада тежка роса, и тя от сутрин до вечер къпеше зелените храсти на по-сенчести места; въпреки това той намери едно изоставено парче земя — тревна площ, оградена с храсти, и там внимателно изчете писмото, което бе отворил пътем.

Почеркът, печатът, хартията, встъпителните думи — всичко това говореше, че писмото до него е писано и изпратено от вдовицата Джетуей, която сега бе мъртва и студена. Той разбра на мига, че недовършените бележки, които бяха привлекли погледа му предната вечер, са били предназначени само и единствено за него. Спомни си някои думи, които Елфрайд беше изрекла в съня си на парахода: тя

увещаваше някого да не му казва нещо, защото това ще я съсипе — спомен, който до този момент изглеждаше толкова обикновен и незначителен, че почти го бе забравил. Всичко това нахлу в него като емоция, силна емоция на извънредно страдание. Хартията в ръката му трепереше, докато четеше:

Долината, Ендълстоу

Сър,

Една жена, която няма какво да губи на този свят, ако бъде наказана за деянието си, което сега върши, желае да Ви даде няколко съвета, отнасящи се до дамата, в която сте влюбен. Ако благоволите да приемете едно предупреждение, ще разберете какво искам да кажа.

Вас ви мамят. Може ли жена като тази да бъде почтена?

Жена, която насърчава един честен младеж да я обича, а после го отхвърля и той умира.

Жена, която след това си взима за любовник мъж от простолюдието, на когото баща ѝ забранява да посещава къщата им.

Жена, която тайно напуска дома си, за да се омъжи за този мъж, среща се с него и двамата отиват в Лондон.

Жена, която по една или друга причина се връща неомъжена.

Жена, която в последващата си кореспонденция с него, стига дотам, че го нарича „неин съпруг“.

Жена, която е написала приложеното писмо, за да иска от мен, която най-добре от всички знам цялата история, да запазя в тайна скандала.

Надявам се, че скоро ще стана недостъпна и за хули, и за похвали. Но преди да ме прибере, Бог ми даде сили да отмъстя за смъртта на моя син.

Гъртруд Джетуей

Към писмото беше приложена бележката, написана с молив от Елфрайд в къщата на мисис Джетуей.

Уважаема мисис Джетуей,
Дойдох да Ви посетя. Исках много да Ви видя, но не мога да чакам повече. Дойдох да Ви помоля да не изпълнявате заканите си, които отправихте към мен. Недейте, умолявам ви, мисис Джетуей, да казвате на никого, че съм избягала от вкъщи! Това ще прекрати връзката ми с него и ще ме съсипе. Ще направя всичко за Вас, ако проявите добрина към мен. В името на това, което ни свързва — и двете сме жени, — недейте, моля Ви, да ме опозорявате.

Ваша,

Е. Суонкорт

Найт уморено се обърна с лице към къщата. Близо до храстите, сред които беше застанал, теренът ставаше стръмен и достигаше почти до нивото на първия етаж на „Канарите“. Стаята за преобличане на Елфрайд се намираше в изпъкналия ъгъл срещу него и беше осветена от два прозореца, разположени така, че от мястото, където Найт беше застанал, погледът му минаваше през прозорците и обхващаше помещението. Елфрайд беше там, спряла се между двата прозореца пред овалното огледало на подпора. Оглеждаше се дълго и внимателно, после се обърна, отметна назад глава и погледна през рамо как изглежда.

Никой не може да твърди дали бе намислила нещо, или проявяваше някакъв каприз; може в този момент да е изпаднала в дълбока тъга. Може би сърцето ѝ ридаше, „Колко съм злочеста!“, но впечатлението, което направи на Найт, не беше хубаво. Той мрачно сведе поглед. Поради нещастния случай писмото на мъртвата жена, случайно свързано с инцидента, доби смисъл, далеч по-различен от написаното. Това обстоятелство придаде на грозните думи безмилостна справедливост, сякаш изпратена от гроба. Найт не можеше да държи повече това писмо. Накъса го на парченца.

Чу шумолене в храстите зад гърба си, обърна глава и видя Елфрайд, тръгнала след него. Хубавото момиче го погледна в лицето тъжно усмихнато с надежда, но твърде пресилена, за да отмести

настанилия се под нея страх. Жестоките думи, които той беше изрекъл предната вечер, още й тежаха.

— Видях те от прозореца, Хари — каза плахо тя.

— Има роса, ще си намокриш краката — заяви той, като че ли беше глух.

— Няма нищо.

— Опасно е да са ти мокри краката.

— Да... Хари, какво има?

— О, нищо. Да продължа ли сериозния разговор, който започнах снощи? Може би не; може би по-добре не.

— О, не знам. Колко ужасно е всичко това! Как искам да си пак такъв, какъвто беше, тогава щеше да ме целунеш, щом дойда при теб! Защо не поиска целувка? Защо не поискаш сега?

— Прекалено свободно поведение — чу той как измърмори сам на себе си.

— Заради снощния противен разговор — продължи тя. — О, тези думи! Черна беше за мен тази нощ.

— Целувка! Мразя тази дума! За бога, не ми говори за целуване. Мислех, че ще бъдеш достатъчно тактична да се въздържаш от думата „целувка“, като се има предвид целувките, които си получила.

Тя силно пребледня, лицето ѝ се изопна и натъжи. Сега това лице беше толкова изящно и нежно, че и с пръст да го натиснеш, щеше да посинее.

Найт тръгна, Елфрайд го последва мълчаливо, без всякаква съпротива. Той отвори една портичка и двамата се озоваха на пътека, която минаваше през стърнище.

— Може би ти преча? — попита тя, докато той затваряше портичката. — Да те оставя ли сам?

— Не. Чуй ме, Елфрайд. — Гласът му беше сподавен и неравен. — Винаги съм бил честен с теб — ти ще бъдеш ли честна с мен? Ако някаква — странна — връзка е съществувала между теб и някой мой предшественик, кажи ми. По-добре е да узная сега, въпреки че това може и да ни раздели, отколкото да го открия след време. А у мен се появиха и съмнения. Няма да кажа как, защото ненавиждам начина, по който това стана. Разкриването на каквато и да е тайна от миналото ти ще вгорчи живота ни.

Найт зачака търпеливо в позата на човек, обзет от спокойствие. Очите му гледаха тъжно и настоятелно. Погледът му се насочи към пътеката.

— Ще ми простиш ли, ако ти кажа всичко? — възкликна умолително тя.

— Не мога да обещаая, зависи какво ще да ми кажеш.

Елфрайд не можеше да понесе мълчанието, което последва.

— Няма ли да ме обичаш? — избухна тя. — Хари, Хари, обичай ме и ми говори както обикновено! Направи го, умолявам те, Хари!

— Ще постъпиш ли честно? — попита Найт все по-ядосано. — Или не? Какво съм ти сторил, че се държиш така с мен? Като че ли съм хванат в примка; всичко се крие от мен! Защо така, Елфрайд? Това те питам.

Във вълнението си бяха оставили пътеката и крачеха през мокрото стърнище, препъвайки се, без да го забелязват, без да внимават къде стъпват.

— Аз какво съм направила? — колебливо попита тя.

— Какво ли? Как може да питаш какво, когато знаеш много добре? Не ме ли държа умишлено в неведение за нещо, свързано с теб, което, ако съм го знаел, би могло да промени цялото ми поведение; и въпреки това питаш какво си направила?

Тя видимо посърна и не каза нищо.

— Не че вярвам на злословия — писани или шепнешком изречени; не и аз. Не знам така ли е, или не, честна дума, не мога да кажа. Знаем, че сърцето ми те превърна в светица. Погледнех ли в очите ти, мислех, че там виждам истина и невинност, чисти и свършени, възплътени от Бога в една жена. Може би не бива да очаквам свършената истина, но обикновената истина ще я имам — или нея, или нищо друго. Просто признай, това, което премълчаваш, изключително важно ли е, или не?

— Не разбирам съвсем какво искаш да кажеш. Ако съм скрила нещо от теб, то е, защото много те обичам и се страхувах, страхувах се да ти се доверя.

— Тъй като не си склонна да се доверяваш, искам да ти задам няколко прости и ясни въпроса. Позволяваш ли?

— Да — каза тя и на лицето ѝ се изписа уморено примирение. — Кажете най-грубите думи, ще ги понеса.

— Носят се слухове за теб, Елфрайд, ще стане скандал, а аз няма да мога да му се противопоставя, ако не знам точно за какво е. Може да не се отнася изцяло за теб или дори изобщо да не те засяга. — Найт флиртуваше с непримиримата си мъка. — По време на Френската революция Паризьо, балетмайстор, бил обезглавен по погрешка вместо Паризио, капитан на кралските гвардейци. Много ми се иска в околността да има и някой друг с името Е. Суонкорт. Виж това.

Той ѝ подаде писмото, което тя бе написала и оставила на масата в дома на мисис Джетуей. Елфрайд го погледна разсеяно.

— Не е такава, каквото изглежда — каза умолително тя. — Сега изглежда като някаква ужасна измама, но причината да го напиша, е много по-естествена, отколкото си мислиш. Единственото ми желание беше никой да не заплашва нашата любов. О, Хари, това беше всичко. Нищо лошо няма в това.

— Да, да, но независимо какво казва горката нещастна жена, долавям, че нещо не е наред.

— Какво казва?

— Каквото ми беше написала — вече е скъсано. Елфрайд, наистина ли си избягала с един мъж, в когото си била влюбена? Това е пъкленото твърдение. Основателно ли е такова обвинение — истина ли е, вярно ли е, Елфрайд?

— Да — промълви тя.

Лицето на Найт помръкна.

— За да се омъжиш за него? — отрониха дрезгаво устните му.

— Да. О, прости ми! Тогава не те познавах, Хари.

— В Лондон?

— Да, но аз...

— Отговори на въпроса ми, не казвай нищо друго, Елфрайд. Нарочно ли се опита да се омъжиш за него тайно?

— Не, не беше нарочно.

— Но опита?

Тя леко се изчерви и потвърди:

— Да.

— А след това ти писа ли му като на свой съпруг, а той на теб като на твоя съпруга?

— Чакай, чакай! Беше...

— Отговори ми, само ми отговори!

— Добре тогава — да. — Устните ѝ трепереха, но все пак тя успя да продължи с достойнство: — Бих ти казала; знаех и знам, че съм постъпила лошо. Но не посмях; толкова те обичах. Толкова много! Ти беше всичко за мен на този свят — всичко си и сега. Няма ли да ми простиш?

Тъжно е, като си помислиш, че мъже, отначало обявили своите любими или съпруги за съвършени, не допускат да бъдат разколебани, даже ако Бог им докаже противното, но веднъж усъмнят ли се в тяхната невинност, морално ги осъждат въз основа на доказателства, които биха се срамували да използват, дори ако съдеха куче.

Нежеланието на Елфрайд да говори, което произтичаше от наивната ѝ вяра, че е много по-виновна, отколкото всъщност бе, беше объркало непоправимо ума на Найт. Сега, след като се бе разделил с първата си невъзможна мечта, този мъж с въображение бе преминал в другата крайност и всяко едно движение на Елфрайд — всяко потрепване, всяка неясна дума — се възприемаше като доказателство за това, че е недостойна.

— Елфрайд, приключихме със сладките приказки — каза Найт, — край на любезностите. Гледай ме в очите и както вярваш на Господ горе, отговори ми искрено на още един въпрос. Сама ли замина с него?

— Да.

— Върна ли се у дома същия ден, в който замина?

— Не.

При тази дума сякаш падна гръм, от който земята и небето ги заболя. Найт се обърна настрана. На лицето на Елфрайд се изписа пълно отчаяние, че не е способна да обясни нещата така, както всъщност бяха — отчаяние, което не само отхвърля всяка надежда за пряко обяснение, но уморено се отказва от всякакви допълнителни възможности за смекчаване на вината.

Сцената остана запечатана години наред върху ретината в очите на Найт: мъртвото кафяво стърнище и бурените в него, редицата букове в далечината, които закриваха изгледа към къщата, листата — червени и болнави.

— Трябва да ме забравиш — каза той. — Няма да се оженим, Елфрайд.

Страданието, което изпита душата ѝ при тези негови думи, стана видно от непоносимата болка, изписана на лицето ѝ.

— Какво значи това, Хари? Само така говориш, нали? — Тя го погледна съмняващо се и опита да се засмее, сякаш бе повече от ясно, че в думите му няма истина. — Не говориш сериозно, знам — надявам се, че е така? Аз ти принадлежа и ще бъда твоя години наред.

— Елфрайд, говорих много рязко с теб; казах онова, което би трябвало само да си го мисля. Харесвам те и нека да ти дам един съвет. Омъжи се за твоя човек колкото може по-скоро. Колкото и отегчени да се чувствате един от друг, вие си принадлежите и аз няма да застана между вас. Мислиш ли, че бих могъл, мислиш ли, че бих могъл и за минута? Ако не можеш да се омъжиш за него сега и станеш съпруга на друг, не му разкривай тази тайна след сватбата, ако не си му я казала преди това. Защото тогава искреността ще бъде проклятие.

Зашеметена от думите му, тя възкликна:

— Не, не, няма да се омъжа, освен ако не е за теб, аз трябва да съм твоя.

— Ако се бяхме оженили...

— Но нали не искаш да кажеш, че... че ще си отидеш и ще ме оставиш, и няма да си нищо повече за мен, о, не искаш!

Разтърсващите я ридания правеха думите ѝ неразбираеми. Тя се овладя и продължи да търси по лицето му лъч надежда, каквато там нямаше.

— Аз се прибирам — каза Найт. — Не тръгвай след мен, Елфрайд, не желая.

— О, не, наистина няма.

— След това отивам в Касъл Ботеръл. Довиждане.

Като че ли се разделяха за деня — спокойно, както беше говорил много пъти, разделяйки се временно с други хора — и тя, изглежда, така възприе думите му. Найт нямаше сила да ѝ каже ясно, че си отива завинаги; той самият не беше сигурен дали няма да се върне обратно, понесен от неустойима емоция, или може да победи себе си и нея в него, да превърне тази раздяла във върховно сбогуване и да се представи на света отново като мъж, който не принадлежи на никоя жена.

Десет минути по-късно той излезе от къщата, като се разпореди за багажа си — ако не се върне до вечерта, да го изпратят в квартирата му в Лондон, откъдето възнамерява да пише на мистър Суонкорт какви са причините за внезапното му заминаване. Спусна се в долината и не

можа да се сдържи да не обърне глава. Видя стърнището и една слаба момичешка фигура напред него — нависоко до небето. Елфрайд, послушна както винаги, почти не беше мръднала, защото той ѝ бе казал да стои там. Погледна и отново я видя — виждаше я седмици и месеци наред. Отмести очи от гледката, прокара ръка по лицето си, сякаш за да заличи видяното, въздъхна дълбоко и продължи.

[1] Библия, Книги от Стария завет, Псалтир, Псалом 137:8. — Б.пр. ↑

XXXV

Така ли ти ще ме оставиш? —
Недей —
недей!^[1]

Действието се премества в квартирата на Найт в Бийдс Ин. Късно вечерта на другия ден след заминаването му от Ендълстоу. Над Лондон се изсипва ситен дъжд, който оформя влажен и мрачен ореол над всяка добре осветена улица. Не беше валяло достатъчно дълго, за да се чуе ясното отчетливо изтрополяване на бързите превозни средства, което звучи, след като порой измие добре настилката; но сега беше мокро, колкото тротоарът и пътят да станат хлъзгави, лепкави и кални както за хора, така и за коли.

Найт стоеше прав до камината, загледан в гаснещата жаравя, преди да излезе и мрачно да поеме по пътя за дома в Ричмънд. Шапката беше на главата му, газта беше изключена. Транспарантът на прозореца, който гледаше към уличката, не беше спуснат и със светлината отвътре, осветяваща тавана на стаята, вместо обичайното дрънкане нахлуха само приглушеният тропот и забързаната реч, които неизбежно, а не по желание, достигаха до слуха.

Докато стоеше така и чакаше да минат няколкото минути, докато стане време да се качи на влака, до ушите му стигна, сред всички останали звуци, и леко чукане на вратата. Беше толкова тихо, че отначало шумът отвън почти го заглушаваше. Когато чукането се повтори, Найт се запъти към коридора, пълен с книги и боклуци, и отвори.

Една жена, плътно загърната, но видимо с крехка фигура, стоеше на площадката под газовата лампа. Тя се хвърли на врата на Найт и сподавено извика:

— О, Хари, Хари, ти ме убиваш! Не можеш да не дойда. Не ме отпращай — недей! Прости на твоята Елфрайд, че дойде — толкова много те обичам.

За миг вълнението и изненадата завладяха Хари.

— Елфрайд — извика той. — Какво значи това? Какво си направила?

— Не ме наранявай, не ме наказвай — о, недей! Не можеш да не дойда, това ме убиваше. Снощи, когато не се върна... не можах да го понеса, не можах! Само ми позволи да бъда с теб и да виждам лицето ти, Хари, нищо повече не искам.

Клепачите ѝ бяха зачервени и подпухнали от много плач, а нежното ѝ розово-червено лице беше ожулено, пламнало от постоянното триене с носна кърпа, с която си бършеше очите.

— Кой е с теб? Сама ли си дошла? — попита нетърпеливо той.

— Да. Снощи, когато ти не се върна, продължих да се надявам, че ще дойдеш — каква мъчителна нощ, — чаках, чаках, но ти не дойде! На сутринта, когато от писмото ти се разбра, че няма да се върнеш, избягах и отидох в Сейнт Ланс, а после пристигнах с влака. И цял ден пътувах да стигна при теб, нали няма да ме накараш да си вървя, Хари, защото аз ще те обичам винаги, докато умра?

— Не е хубаво за теб да оставаш тук. О, Елфрайд, знаеш ли какво си причиняваш сама? Сега, като си дошла при мен, ще ти излезе лошо име. Не се ли опари първия път, та да не правиш повече така?

— Лошо име! Хари, аз скоро ще умра и за какво ще ми трябва името тогава? О, да бях аз мъжът, а ти — жената, никога нямаше да те оставя заради такава малка грешка като моята! Защо мислиш, че съм постъпила толкова отвратително, като съм избягала с него? Ах, как бих искала ти да беше избягал с двайсет жени, преди да си ме познавал, та да мога да ти покажа, че за мен това не е никаква грешка и се радвам, че те срещам след всички тях, за да те имам! Ако ме познаваше истински, ако знаеше само колко съм вярна, Хари. Не може ли да съм твоя? Кажи, че и ти ме обичаш, и не ме оставяй повече, нали няма? Няма да го понеса — през тези дълги часове, дни и нощи теб да те няма, защото ме мразиш.

— Не те мразя, Елфрайд — каза нежно той и тя се облегна на ръката му. — Но не бива да оставаш тук сега — искам да кажа, поне засега.

— Сигурно не трябва, но как ми се иска да можех да остана. Страх ме е, че ако ме изгубиш от поглед, нещо лошо ще се случи и няма да се видим отново. Хари, ако не съм достатъчно добра да ти бъда съпруга, мога да бъда твоя слугиня, да живея при тебе, и тогава няма да ме отпращаш, за да не те видя никога повече. Приемам всичко, само това — не.

— Не, не мога да те отпратя, не мога. Господ знае какво черно бъдеще може би ни чака след тази вечер, но не мога да те отпратя! Седни сега, а аз ще се опитам да си събера мислите и да реша какво е най-добре да направим.

В този момент и двамата чуха силно чукане на входната врата, придружено от звъна на звънеца, който отекна от тавана до мазето. Вратата бързо се отвори и след няколко набързо разменени думи на входа тежки стъпки се заизкачваха по стъпалата.

Мистър Суонкорт, със зачервено лице, измъчен и навъсен, се появи на стълбите. Качи се по-нагоре и застана срещу тях. Хвърли поглед към Нйт с безмълвно възмущение и се обърна към разтрепераното момиче.

— О, Елфрайд! Намерих те най-последно. Това ли са твоите номера, мадам? Кога ще се откажеш от тези идиотщини и ще започнеш да се държиш благоприлично? Ще бъдат ли опозорени името и домът ми с твоите скандални постъпки, подобаващи за дъщерята на една перачка? Хайде, мадам, тръгвай!

— Тя е толкова уморена! — каза Нйт с дълбоко изтерзан глас. — Мистър Суонкорт, не бъдете строг с нея, моля ви, бъдете нежен и я обичайте!

— На вас, сър — обърна се мистър Суонкорт към него, само защото обстоятелствата го налагаха, — нямам какво да кажа. Мога само да отбележа, че колкото по-бързо се освободя от вашето присъствие, толкова по-доволен ще бъда. Защо не можахте да ухажвате дъщеря ми като почтен мъж, не знам. Защо тя — глупаво, неопитно момиче — трябваше да бъде изкушена да постъпи толкова безразсъдно, не знам. Дори и да не е знаела какво друго да направи, освен да избяга от дома си, мисля, че вие би трябвало да знаете.

— Той не е виновен — той не ме е изкушил, папа! Аз сама дойдох.

— Ако искахте годежът да се развали, защо не го казахте ясно? Ако никога не сте имали намерение да се жените, защо не я оставихте на мира? Кълна се, че ми е много неприятно да мисля лошо за човек, когото съм смятал за приятел!

Найт, душевно сломен и уморен от живота си, не понечи да каже и дума в отговор. За да се защити, трябваше да обвини Елфрайд. Затова изпитваше жалко удовлетворение, оставяйки баща ѝ да мисли и да говори погрешно. Слаб лъч на задоволство проникна в мрачния му мозък, като си помисли, че викарият може би никога нямаше да узнае нищо друго, освен че Найт, нейният любим, е изкушил дъщеря му да избяга, както, изглежда, мистър Суонкорт погрешно смяташе.

— Идваш ли? — подкани я пак мистър Суонкорт. Хвана я за ръка, тя не оказа съпротива и я поведе надолу по стълбите. Найт я проследи с поглед, в последния момент го обзе отчаяна надежда, че ще се обърне. Тя продължи, без да погледне назад.

Той чу вратата да се отваря — и пак да се затваря. Колелата на един файтон закачиха бордюра, един глас измърмори къде трябва да отидат. Вратата се затръшна, колелата се задвижиха и те потеглиха.

От момента, в който тя се появи, в душата на Хари Найт се разрази ужасен конфликт. Инстинктът, емоциите, пристрастията му — както искате ги наречете — го подтикнаха да тръгне, да вземе Елфрайд и да стане неин хранител и пазител за цял живот. После го завладя ужасяващата мисъл, че детинското, неразумно и недискретно посещение при него само потвърждава доколко благоприличието не означава нищо за нея; че откритостта, която всъщност е непрестореност без нищо излишно, означава безразличие към порядъчността; и няма нищо чудно една такава жена да е била мамена в миналото. Изпаднал в състояние на горчив цинизъм, той си каза: „Подозрително настроената дискретна жена, която вижда само в зли, черни краски ближните си, е достатъчно проникателна, за да не може някой мъж да я заблуди; пропадат онези жени, които са доверчиви създания като Елфрайд“.

Часовете и дните минаваха, а Найт продължаваше да бездейства. С течение на времето живителната сила на нейното присъствие намаляваше, а способностите на ума му да оборва доводите ѝ нарастваха. Бе убеден, че тя го обича, за него също беше непосилно да спре да я обича, но да се ожени за нея, не би могъл. Само да можеше

да бъде отново неговата собствена Елфрайд — жената, която изглеждаше точно така, — но онази жена беше мъртва и погребана и той вече не я познаваше! А как да се ожени за тази Елфрайд — ако първоначално я беше видял такава, каквато беше, тя щеше да бъде в неговите очи една интересна, нещастна позната — и нищо повече.

Сърцето му спираше при мисълта, че е изправен пред едва ли не най-лошото стечение на обстоятелствата в сравнение с всичко онова, което бе допускал в приятната компания на социалната философия и на своите сатирични есета.

Моралните устои в живота на този човек бяха достойни за похвала, но независимо от остротата на своя интелект Найт притежаваше и мъничко твърдоглавие, което най-често се среща у скрупулъзно честните хора. На него истината му изглеждаше много чиста и прозрачна абстракция, за да бъде неизбежно смесвана с грешки, каквато я виждат практичните хора. След като самият той беше сбъркал в предположението, че Елфрайд е несравнима, нищо на света не можеше да го накара да повярва, че в крайна сметка тя не е чак толкова лоша.

Той остана в града още две седмици да се колебае между страстта и идеите. Една от тези идеи остана непокътната и тя беше, че е по-добре Елфрайд и той да не се виждат.

Когато огледа томовете книги на лавиците — беше отварял малко от тях, откакто Елфрайд си бе присвоила сърцето му, — недокоснати и строго подредени, те го упрекнаха, че е изменил на старата вяра от младостта и зрелите си години. Беше изоставил тези винаги верни приятели, изглежда, те го укоряваха заради преходното щастие с една послушна жена, което му бе причинило само мъка. Духът на себеотричане, граничещо с аскетизъм, който в миналото винаги вдъхваше живот на Найт, сякаш го беше напуснал с раждането на любовта и заедно с него си беше отишло и самоуважението, компенсирало дотогава липсата на удовлетвореност. Горката малка Елфрайд, вместо да запази предишното си място в неговото верую, прибави към образа си един нюанс на съблазън. Може би беше човешко и естествено, че Найт нито веднъж не се замисли дали не ѝ дължи една малка жертва за нейната всеотдайност да му спаси живота.

Съзнавайки, че по този начин, като римски император, е зарязал кралства и провинции, той се зачуди как е могъл да ѝ разкрие най-

съкровенията си тайни и намерения; да прояви такава откритост, каквато не би си позволил пред никой друг. Как така не се бе въздържал да ѝ опише най-недостъпните крепости на ума си?

Найт беше здравомислещ и можеше да прекрачи отвъд чувствата и да разбере, че собствената му любов, както и любовта на други хора, може да угасне с промяна на мястото и обстановката. В същото време разбираше, че тъгата е допълнително наложена:

О, разкаяние последно, ти може да умреш!^[2]

Но тъй като беше убеден, че смъртта на разкаянието е най-доброто за него, той не се поколеба да предприеме точно това. Затвори квартирата си, прекрати контактите си с издателите и замина от Лондон за континента. Тук го оставяме да броди безцелно, но без да се отказва от основната цел да забрави Елфрайд.

[1] Томас Уайът (1503–1542) — един от големите поети на Английския ренесанс, „Молба“, любовна балада. — Б.пр. ↑

[2] Алфред Тенисън, In Memoriam. — Б.пр. ↑

XXXVI

*Парата е накитът, който
разкрасява^[1].*

— Не мога да разбера какво им става на тия хора в Сейнт Ланс, никак не мога.

— Искаш да кажеш, с техните „Как сте, как сте?“.

— Да, с техните „Как сте, как сте?“, после се здрависват, канят ме да вляза и любезно разпитват за теб, Джон.

Тези думи бяха част от разговора между Джон Смит и съпругата му една съботна вечер през пролетта след заминаването на Найт от Англия. Стивън отдавна се бе върнал в Индия, а неуморимите съпрузи бяха напуснали парка на лорд Лаксилиан в Ендълстоу и се бяха преместили в удобна къща край пътя на около километър и половина от Сейнт Ланс, където Джон имаше собствен склад за камък и плочи.

— Преди да дойдем тук, шест месец оттогава — продължи мисис Смит, — години наред съм плащала в града пари на ръка, а потраканите продавачи разменяха с мен по някоя дума само през тезгяха. Половин час по-късно срещнех ли ги на улицата, ме гледаха, като че ли изобщо не ме познават.

— Гледат те, но не те виждат.

— Така правят някои от тия безсрамници. Мълчаливите и равнодушните гледат над главата ми, погледът им минава през мен, над рамото ми, но никога не срещат очите ми. Кротко — свенливите обръщат глава на другата страна, ако ме видят, че крача срещу тях, и се шмугват в някоя уличка, за да не делят тротоара с мен. Напетият млад книгопродавач ги прави тези номера, дъщерите на месаря, младите чираци на тапицера. Много сме си близки, когато има работа да вършат с теб и никой не ги вижда, но въобще не ги е грижа за една стара жена, когато се правят на изискани, ама занаятът им ги издава.

— Така е, Мария.

— Е, днес вече е различно. Още не съм стигнала на пазара, и мисис Джоукис се втурва към мен пред очите на целия град и вика: „Мила мисис Смит, сигурно сте се уморили да ходите! Влезте и хапнете нещо за обяд. Настоявам, след като ви познавам толкова години! Не си ли спомняте как ходехме заедно да търсим пера на бухали сред развалините на Замъка?“. Човек не знае кога какво ще му потрябва, затова ѝ отговорих учтиво. Не бях стигнала до ъгъла, когато онзи преуспяващ млад адвокат Суийт, голямо конте е той, ме настигна, останал без дъх, и вика: „Мисис Смит, извинете ме за нахалството, но едно къпиново клонче се е закачило за края на роклята ви и се влачи кой знае откъде; позволете ми да го махна“. Ще повярваш ли, че това стана пред Кметството? Коя е причината за тази внезапна любов към една стара жена?

— Не знам, освен ако не е разкажание.

— Разкажание! Ти луд ли си, Джон? Разкайва ли се човек с пари в джоба и петдесет години живот пред себе си?

— И аз си мислех нещо такова — каза Джон, пренебрегвайки въпроса като не особено уместен, — днес получих от хората повече загриженост и любезност от всякога, откакто се преместихме тук. Старият Олдърман Тоуп прекоси улицата да дойде при мен, за да се здрависаме — така направи. Стори ми се странно, понеже бях с работните си дрехи. А след това и младият Уерингтън.

— Кой е той?

— Ами човекът от Хил стрийт, който свири и продава флейти, тромпети, цигулки и ключове за настройване. Говореше с Иглоскери, онзи дребничък ерген, който си държи парите в ценни книжа. Минавам покрай тях, ама не си и помислям, нито очаквам да ми кимнат такива зализани господа, когато съм с работните си дрехи...

— Ти все така ходиш в града — с работните дрехи. Колко пъти съм ти казвала, ама полза няма.

— Е, както и да е, бях с работните дрехи. Уерингтън ме видя. „О, мистър Смит, каква хубава сутрин, чудесно време човек да се захване да строи“, вика той, ама високо и дружески, като че ли сме в дълбока пещера, където няма с кого друг да говори. Странно, защото Уерингтън е един от първите на новата класа, която излиза на мода.

В този момент на вратата се почука. Мисис Смит веднага отвори.

— Ще ни извините, мисис Смит, сигурен съм, но хубавото пролетно време така ни действа. Да, просто не можахме да стоим повече вътре, излязохме с мисис Треуън веднага щом си изпихме чая. И като видяхме вашите красиви минзухари как са цъфнали, си позволихме да дойдем. Само да разгледаме градината, ако не възразявате.

— Ни най-малко — каза мисис Смит и те влязоха в градината. Тя вдигна изумено ръце, щом те обърнаха гръб. — Боже мой!

— Кой е? — попита съпругът ѝ.

— Ами мистър Треуън, управителят на банката, и съпругата му.

Изумен, Джон Смит излезе и погледна портичката на градината, опитвайки се да си събере ума. Не бяха минали и две минути, когато се чу шум и една карета с два коня се появи на пътя. В нея се беше разположила изискана на вид дама, с маниери на херцогиня. Когато каретата се изравни с къщата на Смит, тя обърна глава и веднага нареди на кочияша да спре.

— Ах, мистър Смит, радвам се да видя, че изглеждате толкова добре. Не можах да се въздържа да не спра за малко — да поздравя вас и мисис Смит за щастието, което преживявате. Джоузеф, потегляме.

И каретата продължи към Сейнт Ланс.

Мисис Смит изскочи иззад един лавров храст, където се бе спряла в размисъл.

— Просто щях да си сваля шапката за поздрав — каза Джон, — както щях да направя за горката лейди Лаксилиан преди години.

— Господи! Коя е тя?

— Жената от странноприемницата — как ѝ е името — мисис... мисис... От „Фолкън“.

— Жената от странноприемницата. Колко си недодялан само. Можеше да кажеш: стопанката на хотел „Фолкън“, тъй като вече ще любезничим. Направо са за смях някои хора, но нека бъдем справедливи.

Мисис Смит може би, без да иска, се разнежваше от необикновеното приятелско отношение на хората в Сейнт Ланс. И трябва да признаем, че това беше много хубаво от нейна страна. Интересът, който по-неопитните в този град проявяваха толкова гротескно, беше искрен и равностоен по своята същност на блестящите усмивки на по-обиграните.

В това време мистър и мисис Треуън излязоха от градината.

— Ще ги попитам направо — пошепна Джон на жена си. — Ще кажа: „Ще ме извините за въпроса, мистър и мисис Треуън, ама ние нещо не сме наясно. Как така всички днес сте толкова любезни?“. А? Звучи ми правилно и разумно, нали така?

— Да не съм чула нито дума! Боже мой, ще се научиш ли някога на добри обноски?

— Сигурен съм, че сте много горди, мистър и мисис Смит, че имате толкова прочут син — каза, приближавайки се, управителят на банката.

„За Стивън е това, сигурна бях!“, каза си тържествуващо мисис Смит.

— Не знаем подробности — отвърна Джон.

— Не знаете!

— Не.

— Ами целият град за това говори. Нашият достопочтен кмет го загатна снощи в речта си на вечерята, която даде на клуб „ВсекиеАвторнаСебеси“.

— И какво за Стивън? — подкани го мисис Смит.

— Ами вашият син е бил почетен от губернатори, князе и кой знае какви още в Индия, бил много близък с разни набаби и щял да проектира голям дворец, катедрала, болници, колежи, зали и укрепления с общото съгласие на управляващите — и християни, и езичници.

— Сигурно беше, че момчето ще успее — каза мистър Смит чистосърдечно.

— Всичко това е във вчерашния брой на *Сейнт Ланс Кроникъл*, а нашият достопочтен кмет, който председателстваше, засегна много ловко въпроса в снощната си реч.

— Много любезно от страна на достопочтения кмет, който е бил председател — рече майката на Стивън. — Надявам се, че момчето ще прояви здрав разум и няма да загуби каквото сега има, но мъжете не са много умни. Ще го хване някоя жена на въдицата си.

— Е, мистър и мисис Смит, стъмва се вече и трябва да вървим, но не забравяйте, че всяка събота, когато дойдете на пазар, сте добре дошли в нашата къща. Винаги ще има чаша чай за вас, от месеци ви

чака, както знаете, макар че може и да сте забравили. Аз съм жена, която говори направо и казва каквото мисли.

Когато посетителите си отидоха и слънцето залезе, а лъчите на луната започнаха да се показват по стените на жилището, Джон Смит и жена му седнаха с вестника, с който набързо се бяха сдобили. И когато свършиха с четенето, обсъдиха как най-добре да се справят с новите социални изисквания, на които според мисис Смит можеха да отговорят с нови мебели и по-голяма къща.

— И, Джон, само да не забравиш — предупреди го в заключение тя. — Като пишеш на Стивън, за нищо на света не споменавай отново името Елфрайд Суонкорт. Напуснали сме онова място, повече нищо не знаем за нея, освен слухове. Изглежда, я е прежалил и аз много се радвам за това. Лош късмет беше, че попадна на това момиче. Семейството ѝ не се държеше добре с него от самото начало до края; затова по-добре да не си смесват кръвта. Знаем, че мисли за нея, но не толкова отчаяно. Така че не се опитвай да научиш нещо за нея, за да не трябва да отговаряме на въпросите му. Тогава може и да излезе от ума му.

— Така да бъде — съгласи се Джон.

[1] Робърт Бърнс, „Има едно момче в този град“. — Б.пр. ↑

XXXVII

Защото след много дни...^[1]

Найт обикаляше Южна Европа под предлог, че изучава историческите паметници на континента.

Той преброди величествените църкви на Амиен, обиколи Арденското абатство, изкачи чудатите кули на Лаон, разгледа Ноайон и Реймс. После отиде в Шартър, огледа разядените от времето островърхи кули и старинната резба, след това се разходи из Кутанс. Кара лодка под скалистата основа на Мон Сен Мишел, видя начупената линия на хоризонта от рушащи се стени и кули, украсяващи острова. В Сен Уен и Руан се задържа дни наред, така беше и във Везелей, в Санс и на други свети места. След като се отказа да се занимава с ранно френско изкуство със същата безсмислена припряност, с каквато беше предприел обиколката, той продължи и се застоя във Ферара, Падуа и Пиза. Преситен от Средновековието, се насочи към Римския форум. После спря да проследи как светлината на луната и звездите залива водите на Неаполския залив. Отиде в Австрия, почувства се изтощен и потиснат от равнините на Унгария и Бохемия, но полъхът на вятъра от склоновете на Карпатите го освежи.

След това се озова в Гърция. Отиде в Маратон и се опита да си представи разгрома на персийските войски; отиде да види Ареопага, за да си представи как свети Павел говори на древните атиняни; отиде да види Термопилите и остров Саламис, за да си припомни фактите и легендите за Втората гръцко-персийска война — резултатът от усилията му беше малко или повече хаотичен. Найт се умори от тези места, както и от всички останали. После преживя ужаса от едно земетресение в Йонийско море и замина за Венеция. Там се спусна с гондола по Канале Гранде, главния път с много завои, а вечер скиташе безцелно по улици и площади, когато нито една вълничка не

нарушаваше спокойствието на лагуните и не се чуваше нито звук, освен ударите на часовника в полунощ. След това прекара седмици наред в музеите, галериите и библиотеките във Виена, Берлин и Париж и оттам се върна у дома.

Така времето мина и стигаме до един февруарски следобед, петнайсет месеца след раздялата на Елфрайд и нейния любим на потъмнялото стърнище, обърнато към морето.

Двама мъже, които очевидно не бяха лондончани и чиято външност говореше, че са от чужбина, се срещнаха случайно на една от насипаните с пясък алеи на Хайд Парк. По-младият, повече склонен да се оглежда около себе си в сравнение с другия, забеляза приближаването на по-възрастния, който малко след това вдигна очи и погледна разсеяно, както, изглежда, бе обичайно за него.

— Мистър Найт — това наистина си ти! — възкликна по-младият.

— Мистър Стивън Смит! — откликна Найт.

Внезапно и у двамата настъпи някаква промяна, защото лицата им загубиха част от първоначално изписалата се на тях искреност и импулсивност. Последвалите думи очевидно бяха жалък опит и от двете страни да прикрият неловкото чувство.

— Отдавна ли си в Англия? — попита Найт.

— От два дни — отговори Смит.

— През останалото време все в Индия ли беше?

— Почти.

— Голям шум се вдигна около теб минатата година в Сейнт Ланс. Мисля, че четох нещо такова във вестниците.

— Да, имаше нещо.

— Поздравявам те за тези постижения.

— Благодаря, но не са нищо особено. Обикновен професионален успех, когато няма конкуренция.

Последва мълчание, което винаги настъпва между някогашни приятели — те вече не са истински близки, но не са стигнали до нивото на обикновени познати. И двамата насочиха поглед към парка. Възможно беше през тези месеци Найт да не е забравил как Стивън се бе държал с него при последната им среща и да е оставил първоначалният му интерес към съдбата на бившия му приятел да угасне, защото е преценил, че не е нужно да го поддържа. Стивън

сигурно бе изцяло подвластен на чувствата, породени от убеждението, че Найт му е отнел жената, която обичаше толкова много.

И тогава Стивън Смит зададе един въпрос, като придаде на поведението и тона си известна дързост, за да скрие, ако е възможно, факта, че този въпрос означава много повече, отколкото неговият събеседник предполага.

— Женен ли си?

— Не съм.

В отговора на Найт прозвуча неопишуема горчивина, почти печал.

— Аз никога няма да се ожена — добави решително той. — А ти?

— И аз няма — каза Стивън тъжно и тихо като човек, който се намира в стая на болен.

В пълно неведение дали Найт знае, или не за неговите някогашни претенции към Елфрайд, той реши да рискува с още няколко думи по този въпрос, който все още имаше болезнена притегателна сила за него.

— Значи, от годежа с мис Суонкорт нищо не излезе? — попита той. — Нали помниш, че веднъж, когато се видяхме, ти беше с нея?

Гласът на Стивън леко потрепери — явно не зачиташе решителната воля на притежателя си да не допуска това. Любовните връзки в Индия още не бяха притъпили емоциите му дотам, че да може да ги контролира.

— Годежът беше развален — отговори бързо Найт. — С годежите често става така — за добро или за лошо не свършат с женитба.

— Да, така става. Какво правиш напоследък?

— Какво правя ли? Нищо.

— Къде си бил?

— Трудно ми е да кажа. В общи линии обикалях Европа, може би ще ти е интересно да чуеш, че се опитвам сериозно да изуча европейското изкуство на Средновековието. Бележките ми за всеки обект, който разгледах, са на твое разположение. На мен не ми трябват.

— Ще се радвам... Значи, пътуване наблизо и надалеч!

— Не надалеч — отговори Найт мрачно разсеян. — Нали знаеш, искам да кажа, че на овцете понякога им се завива свят — в главата им се развива киста с течна материя, която разяжда мозъка им и те

започват по странен начин да се въртят в кръг, без да спират. Аз пътувах по същия начин — обикалях в кръг като замаян овен.

Необмисленото, ядно и несвързано говорене на Найт, който сякаш искаше да даде израз на онова, което си представя, а не да изложи някои мисли пред Стивън, изненада болезнено младия човек. Дните на бившия му приятел по някакъв начин се бяха разпаднали: Найт беше станал друг човек. Самият Стивън се беше променил много, но не чак толкова, колкото Найт.

— Върнах се вчера у дома — продължи Найт, — без да съм осмислил дори няколко идеи, които си заслужават.

— Ти си нашият Хамлет. Хамлет в отвратително настроение — заяви Стивън разочаровано и откровено.

Найт не отговори.

— Знаеш ли — продължи Стивън, — след онова, което видях, почти можех да се закълна, че вече си се оженил.

Лицето на Найт се изопна и той каза:

— Можеше ли?

Стивън нямаше сили да се откаже от потискащата, примамваща го тема.

— Да. И затова се чудя.

— За кого очакваше, че ще се ожения?

— За тази, с която те видях.

— Благодаря за чуденето.

— Заряза ли те?

— Смит, нито дума повече — отговори Найт с равен глас. — Никога не ми задавай въпроси на тази тема. Имам основание да не искам, разбери. Колкото и да продължаваш с въпросите, няма да получиш отговори.

— О, изобщо не желая да те разпитвам за нещо, което ти е неприятно, не желая! За миг почувствах, че бих искал да обясня нещо за себе си и да чуя подобно обяснение от твоя страна. Но няма, няма, в никакъв случай.

— Какво би искал да обясниш?

— Загубих жената, за която щях да се ожения, а ти не си се оженил, както си възнамерявал. Може да обменим мисли.

— Никога не съм те питал нищо за твоя случай.

— Знаем.

— И заключението е очевидно.

— Точно така.

— Истината, Стивън, е, че съм решил никога да не споменавам нищо по този въпрос, за което имам основателна причина.

— Несъмнено. Както си имал основателна причина да не се ожениш за нея.

— Подло е да говориш така. Имах причина, жалко, че беше толкова основателна.

Тревожността на Смит го накара да рискува с още един въпрос.

— Тя не те ли обичаше достатъчно? — Той пое дъх бавно и постепенно, докато чакаше с плаха надежда отговора.

— Стивън, злоупотребяваш с обикновената любезност, като продължаваш да задаваш въпроси от този род след това, което ти казах. Не мога да те разбера. Трябва да вървя.

— Защо, мили боже! — възкликна развълнувано Стивън. — Говориш така, сякаш ти самият не си я отнел от някого, който е имал по-основателни претенции към нея от теб.

— Какво искаш да кажеш с това? — попита Найт недоумяващо. — Какво си чул?

— Нищо. И аз трябва да вървя. Довиждане.

— Върви, щом трябва — каза Найт, този път неохотно. Сигурен съм, че не разбирам защо се държиш така.

— Нито аз теб. Винаги съм ти бил благодарен и що се отнася до мен, изобщо не трябваше да се отчуждаваме така.

— А аз не съм ли бил винаги благоразположен към тебе, Стивън? Знаеш, че съм бил! Отчуждаването започна от теб, знаеш това.

— Не, не. Грещиш за отношенията ни. Винаги ти си бил резервиран към мен, а аз съм ти се доверявал. Предполагам, че е било естествено заради различното ни положение в обществото. И когато аз, ученикът, започнах да се държа резервирано, на теб, учителя, явно не ти хареса. Все едно, исках да те поканя да се видим.

— Къде си отседнал?

— Хотел „Гровнър“ в Пимлико.

— Аз също.

— Това е удобно, да не кажем странно. Аз ще остана ден-два в Лондон, а после заминавам да видя баща си и майка си, те живеят в Сейнт Ланс сега. Ще се видим ли тази вечер?

— Може, но не обещавам. Искан да остана сам час или два, но във всеки случай ще знам къде да те намеря. Довиждане.

[1] Книги от Стария завет, Еклезиаст 11:1. — Б.пр. ↑

XXXVIII

*Ревността е остра като
преизподнята^[1].*

Стивън се замисли, и то сериозно, за тази кратка среща със стария си приятел, който някога беше за него пример за подражание. Въпреки всички развлечения в последните години той се наскърбяваше от едно тихичко гласче, което продължаваше да му напомня за верността му към Найт. Неговата преданост може би се дължеше на това, че Найт винаги се отнасяше към него просто като към ученик — понякога дори го обиждаше и накрая, макар и неволно, му нанесе възможно най-голямата обида — отне му любимата. В емоционално отношение той беше устроен така, че реагираше по-скоро по модела на жените, отколкото на мъжете; и дълбоката рана, причинена от Найт, може би поддържаше у него топли чувства, които проявената загриженост би потушила изцяло.

Найт, от друга страна, се ядоса, след като се разделиха, че не е подхванал Стивън, както правеше едно време. Думите, които Смит бе изрекъл, че някой друг преди Найт е имал претенции към Елфрайд, щяха да го накарат да каже, ако Смит беше по-млад, нещо от рода на „Хайде, разкажи ми всичко, моето момче“, и Стивън веднага щеше да се разприказва.

Наивното момче Стивън, макар че сега външно беше станал опитният мъж Стивън, се връщаше ясно в спомените на Найт този следобед. В момента той пребиваваше временно в Лондон и след като уреди два от трите бизнес въпроса, които останаха за този ден, се озова разсеяно в мрачните коридори на Британския музей половин час преди да го затворят. Срещата със Смит беше сляла настояще с минало, заличавайки празнината от отсъствието му от Англия, все едно тя никога не бе съществувала, докато последните събития от предишния

му престой в Лондон не се случиха сякаш само ден преди събитията днес. Конфликтът, свързан с Елфрайд Суонкорт, който тогава го измъчваше, се разбуди, като че ли възстановил се след дълбок сън. Всъщност, докато отсъстваше през тези дълги месеци, макар да потискаше намерението си да я направи своя съпруга, не беше забравил, че тази жена може да се нагоди към неговия характер; и вместо да се опитва да изличи от ума си всички мисли за нея, той ги приемаше като слабохарактерност, която трябваше да бъде толерирана.

Найт се върна в хотела си много по-рано вечерта, отколкото обикновено. Не го интересуваше дали причината е добронамереното желание да прекрати бавно продължаващото отдалечаване между него и най-стария му познат, или неутолимата жажда да чуе какво означават мрачните подмятания, набързо изречени от Стивън, които показваха, че знае за Елфрайд повече, отколкото Найт предполагаше.

Той вечеря набързо, разпита за Смит и скоро се озова в присъствието на младия мъж, удобно разположил се пред една камина до масичка с няколко списания за наука и изкуство.

— Аз все пак дойдох — каза Найт. — Тази сутрин се държах странно и помислих, че ще е добре да се видим. Но ти няма как да не си забелязал това, Стивън, знам, че е така. Да приемем, че се дължи на скитанията ми из Франция и Италия.

— Няма нужда от повече обяснения, направо сядай. Много се радвам, че пак те виждам.

Точно в този момент Стивън едва ли би признал пред Найт, че минута преди да го въведат при него, той препрочиташе някои стари писма от Елфрайд. Те не бяха много и до тази вечер мястото им беше в ъгъла на кожения му куфар заедно с други спомени и реликви, които го придружаваха в пътуванията му. Познатите гледки и звуци на Лондон, срещата с приятеля му бяха възвърнали и у него чувството за постоянна връзка с Елфрайд и любов, което пребиваването му в другия край на света до известна степен беше възпряло, но не и унищожило. Отначало смяташе само да погледне писмата, но прочете едно, после друго, докато с тях нахлуха тъжни спомени. Той ги сгъна и ги сложи в джоба си. И вместо да се върне към света на изкуството и състоянието, в което се намираше, продължи да размишлява за странните обстоятелства, когато след завръщането си бе разбрал, че в крайна сметка Найт не е съпруг на Елфрайд.

Възможността да получиш някаква удовлетвореност поражда усилващата се увереност, че това задължително трябва да се случи. Стивън даде воля на въображението си и усети по-дълбоко, отколкото през последните месеци, че без Елфрайд животът му няма да е особено приятен, нито ще прослави Създателя си.

Седяха край камината и си говореха на случайни теми, тъй като никой не искаше пръв да повдигне въпроса, който най-много желаше да обсъди. На масата със списанията имаше два-три бележника, единият от които беше отворен. Като видя, че в него има само скици, Найт разсеяно взе да го прелиства с един пръст. По-късно, когато Стивън излезе за малко от стаята, Найт реши да запълни паузата с по-внимателно разглеждане на скиците.

Първоначални идеи, отнасящи се до всякакви видове къщи, бяха грубо нахвърлени на отделни страници. Бяха възпроизведени антични предмети, фрагменти от индийски колони, а на гигантски статуи и чудновати орнаменти от скалните храмове на островите Елефанта и Кенери небрежно се натрапваха контури на съвременни врати, прозорци, покриви, готварски печки, мебели — с други думи, всичко от практиката на един действащ архитект, който пътува с отворени очи. Сред тези скици се появяваха наброски на средновековни образи за възпроизвеждане върху дърво или стъкло — глави на Дева Мария, светии и пророци. Стивън, както изглежда, не беше голям художник, но неговите човешки фигури бяха скицирани точно и ловко. В многобройните повторения в полетата на страниците Найт забеляза една особеност. Всички светии имаха нещо общо — големи ореоли и малки ореоли над наклонените им глави, но лицето беше винаги едно и също. Профилът — колко добре познаваше Найт този профил!

Ако това беше единичен случай, той щеше да обяви приликата за случайна, но повторението означаваше нещо повече. Найт отново си припомни думите, изречени набързо от Смит по-рано същия ден, и пак загледа рисунките.

Когато младият мъж се върна, Найт, видимо развълнуван, попита:

— Стивън, за какво са предназначени тези рисунки?

Стивън погледна бележника с пълно безразличие.

— Светии и ангели, нахвърлял съм ги в свободното си време. Бяха предназначени за витраж в една английска църква.

— Но кого идеализираш с тази жена, която винаги използваш за образа на Дева Мария?

— Никого.

И тогава една мисъл светкавично мина през ума на Стивън и той погледна приятеля си.

Истината е, че Стивън съвсем несъзнателно беше скицирал лицето на Елфрайд и отначало не разбра какво точно цели с въпроса си приятелят му. Ръката, също като езика, лесно се научава да повтаря наизуст, без изобщо да има нужда от помощта на ума; такъв беше и този случай. Младите мъже, които не могат да съчинят стихове за възлюбените си, се захващат да ги рисуват и в първите години на голямата си любов Смит не се уморяваше да скицира Елфрайд. Схематичният образ от скиците на Стивън наложи много неща да бъдат преосмислени. Найт я беше познал. Възможността да се обменят мисли беше отпаднала.

— Елфрайд Суонкорт, за която бях стоден — поясни тихо той.

— Стивън!

— Знам какво искаш да кажеш с това възклицание.

— Елфрайд? И ти, Стивън?

— Да, а ти се чудиш защо съм скрил от теб този факт, когато се видяхме в Ендълстоу, нали?

— Да, чудя се, и не само за това, не само.

— Направих го за добро, може да смяташ, че за всичко съм виновен, но го направих за добро. Кажи ми сега, как да се държа с теб по същия начин както преди?

— Не знам, не мога да ти отговоря.

Найт беше потънал в мислите си. И само веднъж промълви:

— Следобед, когато каза, че съм я отнел, заподозрях, че може би нещо ми намекваш. Но го отхвърлих. Откъде я познаваш? — попита той почти заплашително.

— Бях по работа, за една църква, преди години.

— Когато беше при Хюби, разбира се, разбира се. Не го проумявам. — Тонът му се повиши. — Не знам какво да кажа — да ме мамиш така толкова време!

— Изобщо не съм те мамил.

Найт стана и закрачи из стаята. Беше силно пребледнял и с развълнувал глас изрече:

— Не постъпи така, както бих постъпил аз с теб при тези обстоятелства. Усещам го много силно и те уверявам, че никога няма да го забравя!

— Кое?

— Твоето поведение, когато се видяхме в семейната гробница и ти казах, че ще се женим. Навсякъде само измама и безчестие, едно и също в целия свят!

На Стивън не му хареса това погрешно тълкуване на мотивите му, макар че то не беше нищо друго, освен прибързано заключение на приятел, силно развълнуван от връхлетелите го емоции.

— От уважение към нея не можех да направя нищо друго — каза той твърдо.

— Точно така! — възкликна Найт с горчив упрек в гласа. — Предполагам, че от уважение към нея не можа и да се ожениш за нея. Надявах се, толкова исках той, който се оказа, че си ти, да постъпи в края на краищата точно така.

— Много съм ти признателен за тази надежда. Но говориш доста загадъчно. Аз мисля, че имах най-добрата причина, каквато някой би могъл да има, за да не го направя.

— О, каква е тази причина?

— Не е възможно да ти я кажа.

— Би трябвало да си намерил възможност; би трябвало да я разкриеш сега просто от уважение към нея, Стивън! — извика Найт, който вече не се владееше. — Знаеш го много добре, затова ми е болно и обидно, че изобщо не си се опитал да компенсираш по някакъв начин тази жена — толкова доверчива, толкова склонна да слуша само чувствата си, горката малка глупачка, толкова по-зле за нея!

— Ти си луд, щом говориш така! Ти я отне от мен, нали?

— Да вземеш отхвърленото от друг, едва ли е отнемане. Във всеки случай няма да се разберем по този въпрос, затова е по-добре да се разделим.

— Но аз съм сигурен, че погрешно разбираш нещо, и това е ужасно — продължи Стивън, потресен до дъното на душата си. — Кажи ми, какво съм направил? Загубих Елфрайд, но грях ли е това?

— Заради нея или заради тебе...

— Какво?

— ... се разделихте?

— Ще ти кажа честно. Изцяло заради нея, изцяло.

— Каква беше причината?

— Не знам. Но ще ти разкажа историята, без да премълчавам нищо.

До този момент Стивън смяташе, че е омръзнал на Елфрайд и тя го е заменила с Найт, но не му се щеше да избързва с това изявление сега или дори да си мисли така. Искаше да си представя нещо съвсем различно, съответстващо много по-добре на надеждата, появила се в резултат на отчуждаването между Найт и Елфрайд надеждата, че любовта на Елфрайд към приятеля му не е пряка причина, а резултат от пресъхналата любов към самия него.

— Не бива да допуснем подобен въпрос да ни скара — отвърна Найт, възприемайки поведение, което изцяло прикриваше истинското му чувство, сякаш сега му беше непоносимо да слуша нечия изповед. — Разбирам, че сдържаността, която прояви онзи път в гробницата, е била продиктувана от съображения за благоразумие. — И завърши престорено: — Цялата тази история беше странна, но не и от голямо значение, може би и от разстоянието във времето вече не ме засяга, обаче нямам нищо против да чуя разказа ти.

Тези думи на Найт, изречени да внушат, че отдавна се е оттеглил и е напълно безразличен, подтикнаха Стивън да говори — може би с известно самодоволство — за тайния си годеж с Елфрайд. Описа подробно как е започнало всичко, разказа за недопускащите възражения думи и действия на баща й, решил да убие тяхната любов.

Найт продължи да говори и да се държи като незаинтересован външен човек. Ставаше все по-наложително да прикрива емоциите си от очите на Стивън; в противен случай младият човек нямаше да бъде толкова искрен и срещата им щеше отново да ги озлоби един към друг. Каква е ползата от една фалшива изповед?

В искрения си разказ Стивън бе стигнал до момента, когато напусна дома на викария заради отношението на баща й. Интересът на Найт нарасна. Дотук тяхната любов изглеждаше толкова невинна и детинска.

— Това е хубав пример за казуистика — отбеляза той, — да решиш дали заслужаваш порицание, или не, като не си казал на Суонкорт, че родителите ти са негови енориаши. И какъв беше резултатът, когато те отпрати?

— Обещахме си тайно да останем верни един на друг. И за да удържим на обещанието, решихме да се оженим.

Вълнението на Найт от неизвестността се засили още повече, когато Стивън навлезе в тази част от историята.

— Ако нямаш нищо против, продължавай — подкани го той, поддържайки спокоен тон.

— О, не, нямам нищо против.

И Стивън му разказа с подробности за срещата с Елфрайд на гарата; за наложителното отиване в Лондон, за да не бъде отложена церемонията. Дългото пътуване следобед и вечерта; нейната уплаха и внезапно настъпилият у нея обрат; и кулминацията му при пристигането в Лондон; слизането от влака и незабавното им връщане по обратния път, станало единствено по нейно желание; пътуването цяла нощ; тревожното им очакване да се зазори; пристигането им в Сейнт Ланс най-накрая — всичко това най-подробно. Разказа също така, че една жена от селото на име Джетуей била единственият човек, който ги е видял на отиване или на връщане; и как изплашила до ужас Елфрайд. Разказа как чакал извън града, докато наскърбената му любима отишла да вземе своето пони, и как за последен път я целунал там, на около километър и половина от града по пътя за Ендълстоу.

Стивън разказа всичко това с желание. Вярваше, че по този начин, дума след дума, доказва, че претенциите му към Елфрайд са основателни.

— Проклетата да е тази жена, проклета! — това жалко писмо, което ни раздели! О, боже!

Найт отново закрочи из стаята и изрече тези думи, отдалечавайки се.

— Какво каза? — попита Стивън, като се обърна.

— Казах ли? Казах ли нещо? Просто мислех за твоята история и за това колко е странно, че харесах същата тази жена след това. И че сега... сега почти съм я забравил и никой от нас не се интересува от нея, освен като от приятел, нали разбираш?

Найт все още стоеше в далечния край на стаята, някак в сянка.

— Точно така — потвърди Стивън, който вътрешно ликуваше, защото Найт наистина го бе заблудил с безцеремонното си държание.

Но той беше заблуден не толкова от неговото цялостно превъплъщение, колкото от неоспоримата сила на факта, че Найт

никога за нищо не го бе заблуждавал. Така допускането, че неговият приятел вече не обича Елфрайд, беше като освобождаване от огромен товар, който бе обърнал нещата срещу него.

— Допускайки, че Елфрайд би могла да обича друг мъж след теб — каза по-възрастният, прикриващ се зад маската на нехайния критик, — не я прави по-лоша заради това нейно преживяване.

— По-лоша? Съвсем не, разбира се.

— Мислил ли си някога, че тази нейна постъпка е била безумна и необмислена?

— Не, наистина никога не съм мислил — каза Стивън. — Аз я убедих. Тя не видя нищо лошо в това, докато не реши да се върне, нито пък аз, а и нямаше нищо такова, освен липсата на пълна дискретност.

— Тя пожела да се върне веднага щом усети, че е направила нещо лошо, така ли?

— Точно така. И аз вече бях започнал да мисля същото.

— Такава детинска лудория би могла да бъде погрешно изтълкувана от всеки зле настроен човек, нали?

— Да, но никога не съм чул да е имало нещо такова. Всеки, узнал какви са истинските обстоятелства около тази история, щеше само да се усмихне. В целия свят Елфрайд щеше да е единствената, която смята, че е извършила грях с тази си постъпка. Горкичката, така си мислеше и беше много уплашена.

— Стивън, обичаш ли я сега?

— Ами харесвам я и винаги ще я харесвам, нали разбираш — отвърна той уклончиво, следвайки стратегията, която любовта подсказва. — Не съм я виждал обаче толкова време, та едва ли може да се очаква, че я обичам. Ти обичаш ли я още?

— Как да ти отговоря, без да се срамувам? Колко непостоянни сме ние, мъжете, Стивън! Мъжете може да обичат много силно за известно време, но жените обичат много дълго.

— Да, разбирам. Аз я обичах посвоему. Всъщност обичах я много по едно време, но пътуванията някак заличават старите увлечения.

— Така е, наистина е така.

Най-забележителната особеност на този разговор може би беше, че макар и единият, и другият събеседник първоначално да имаха своите подозрения, породени от няколко дребни неща, за разпалването

на дълготрайната любовна страст у съперника му, никой не допускаше, че може да е заблуден така, както самият той заблуждаваше.

— Стивън — продължи Найт, — недоразуменията между нас вече са изгладени и мисля, че трябва да тръгвам. Нали нямаш нищо против да се върна в моята стая?

— Няма ли да останеш да хапнем нещо? Защо не дойде за вечеря?

— Ще трябва да ме извиниш този път.

— Тогава ще закусваме утре.

— Много ще бързам.

— Ранна закуска, която няма да попречи на нищо?

— Ще дойда — обеща Найт колкото се може по-ентузиазирано, за да прикрие голямата си неохота. — Да, рано, да речем в осем часа, тъй като сме под един покрив.

— Когато кажеш. Нека да бъде в осем.

Найт тръгна. Да продължава да се преструва, да прикрива чувствата си, както правеше по време на жалкия им разговор, беше толкова изтезание, че той повече не издържаше. За първи път в живота си Найт трябваше да изпълнява толкова убедително една роля. А човека, когото трябваше да заблуди, беше Стивън, който покорно го гледаше през очите на младостта си като пример за безупречна почтеност.

Легна и се отдаде безконтролно на трескавата си възбуда. Стивън — той беше единственият съперник, само той! Имаше един жалък абсурден развой на нещата, който Найт, нещастен и разкъсан от угризения, не можеше да не отбележи. Стивън беше просто едно момче за него. Най-печалното бе осъзнаването, че точно невинността на Елфрайд, която я беше накарала да види в малката си грешка тежко прегрешение, го беше подвела фатално. Ако Елфрайд бе запазила поне в някаква степен присъствие на духа и беше заявила, че не е направила нищо лошо, отровният дъх на мъртвата мисис Джетуей нямаше да окаже никакъв ефект. Защо не настоя неговото малко, послушно момиче да каже нещо повече? Ако по този въпрос беше проявил настоятелност, каквато обикновено проявяваше към други, всичко можеше да се изясни. Сърцето му се късаше, като си припомни колко кротко бе изтърпяла словесното му бичуване, как не го укоряваше за нищо, а само го уверяваше в безграничната си любов.

Найт благослови Елфрайд за чистата ѝ душа и забрави за грешката ѝ. Припомни си много ясно онези хубави летни сцени с нея. Отново я видя на първата им среща, срамежлива да вземе думата и в същото време в нетърпението си да обясни се впуска да говори почти против волята си. Как го чакаше наред някоя зелена поляна без обикновените женски превземки, че е безразлична! Колко се гордееше, като я видяха с него, и как в очите ѝ ясно се четеше, че той е най-великият гений на света!

Найт взе решение и след това спря да се преструва повече, че ще заспи. Стана, облече се и седна да чака деня.

Тази нощ и Стивън беше неспокоен. Не защото беше отвикнал да се завръща сред английския пейзаж, не защото щеше да се види с родителите си и да поживее за кратко в английската провинция. Той сънуваше, но само този път пазарите на Бомбай, равнините и укрепленията на Пуна бяха измамни сенки. В основата на съня му имаше един-единствен факт. Елфрайд и Найт се бяха разделили и техният годеж не се бе състоял. Разривът сигурно бе настъпил, след като Стивън разбра за тяхната близост, и, продължи да разсъждава той, най-вероятно причината за това беше, че тя е възвърнала загубената си обич към него.

Мислите на Стивън по този въпрос бяха мислите на влюбения, а не уравновесената преценка на непредубедения наблюдател. Вроденият му оптимизъм започна да трупа надежда след надежда, докато в ума му не остана и следа от съмнение, че топлите чувства, които тя още хранеше към него, са били забелязани от Найт и това е предизвикало раздялата им.

Решението му да отиде и да види Елфрайд беше импулсивно и неустойчиво. Във всеки случай да пътува от Сейнт Ланс до Касъл Ботеръл, по-малко от трийсет километра, да преброди като призрак старите места, да разпита тихомълком за нея — това би било чудесен начин да прекара първите свободни часове след пристигането у дома.

Сега той беше по-богат, отколкото преди, беше стъпил на краката си и положението, което си бе извоювал, заличаваше всички социални различия на местна почва. Беше станал прочут, дори *sanguine clarus*, ако се съди по думите на почитаемия кмет на Сейнт Ланс.

[1] Книги от Стария завет, Песен на песните 8:6. — Б.пр. ↑

XXXIX

Всеки до любимата^[1]

Двамата приятели и съперници закусиха заедно на другата сутрин. Никой не спомена нито дума по въпроса, обсъждан предишната вечер толкова словоохотливо и толкова неискрено. През повечето време Стивън съжаляваше, че трябва да остане в града още един ден.

— Както знаеш, ще тръгна за Сейнт Ланс утре — каза той на Найт, докато привършваха закуската. — Ти днес какво ще правиш?

— Имам една среща точно преди десет — отговори замислено Найт — и след това трябва да се видя с двама-трима души.

— Ще ти се обадя довечера — рече Стивън.

— Обади се. Може да дойдеш да вечеряме — искам да кажа, ако се срещнем. Може и да не преспя в Лондон довечера; всъщност изобщо не съм сигурен още каква ще ми е програмата. Но първото, което ще направя, е да преместя багажа си оттук в Бийдс Ин. Засега довиждане. Ще ти пиша, ако не се видим.

Сега беше девет без петнайсет. След като Найт тръгна, Стивън стана още по-нетърпелив и се замисли как ще изкара този бавно влачещ се ден, преди да се запъти към онова място на света, където може би някой все още таеше топли мисли за него. И внезапно му хрумна, че ангажиментът, който го задържаше в града, спокойно може да бъде отложен.

Веднага след като взе това решение, той пристъпи към действия. Погледна часовника си и видя, че остават четирийсет минути до влака, който потегляше в десет часа от Падингтън. Разполагаше с петнайсет минути до тръгването за гарата.

След като надраска набързо една бележка с молба деловата среща да се отложи и една до Найт, за да се извини, че няма да го види,

той плати сметката за хотела, поръча да изпратят багажа му с товарен влак, скочи в един файтон и се понесе към голямата гара.

Скоро след това зае мястото си във влака.

Началникът на движението изчака да надуе свирката, за да се качи в съседното купе един мъж, когото Стивън бе зърнал за миг, докато тичаше по перона в последния момент.

Смит се отпусна на мястото си, безмълвен в недоумението си. Човекът приличаше на Найт — изненадващо много. Възможно ли беше да е той? За да стигне дотук, трябва да е прелетял като вятъра до Бийдс Ин и почти без да спира, да е тръгнал отново. Не, не можеше да е той, не беше в негов стил.

В началото на пътуването толкова мисли се въртяха в ума на Стивън, че главата му се наду. Обмисляше какво му предстои да направи. Щеше да пристигне един ден по-рано от датата, която бе съобщил в писмо до родителите си, и уговорката с тях беше, че те ще го посрещнат в Плимут — този план бе приет с неописуемо удоволствие от достопочтените съпрузи. Веднъж вече същата тази уговорка беше променена с по-ранна дата на пристигане. Сега обаче той щеше да отиде направо в Касъл Ботеръл, да поскита вечерта сред добре познатите околности, да поразпита и да се върне в Плимут за срещата, както се бяха уговорили — беше го измислил така, че техният лелеян план да не се променя, а неговото нетърпение да се поуталожи.

В Чипнам трябваше малко да чакат, имаше откачване и прикачване на вагони.

Стивън погледна навън. В същия момент на съседния прозорец се появи друга мъжка глава. Всяка гледаше лицето на другата.

Найт и Стивън се озоваха един срещу друг.

— Ти — тук! — възкликна по-младият мъж.

— Да. Изглежда, и ти също — каза странно Найт.

— Да.

Егоизмът на любовта и жестокостта на ревността в този момент се разкриха. Всеки от двамата видя приятеля си така, както никога преди не го беше виждал. Всеки от двамата беше обезпокоен от присъствието на другия.

— Нали каза, че ще пътуваш утре? — попита Найт.

— Да. Но после размислих и тръгнах днес. А твоята среща, изглежда, е била това пътуване, така ли?

— Не. Аз също размислих. Оставих ти бележка с обяснение защо няма да може да се видим тази вечер, както се уговорихме.

— И аз ти оставих бележка.

— Не изглеждаш добре, и сутринта, като те видях, не изглеждаше добре.

— Имам главоболие. А ти си пребледнял.

— Аз също страдам от главоболие. Мисля, че ще трябва да почакаме тук няколко минути.

Закрачиха нагоре-надолу по перона, всеки смутен от неловкото присъствие на приятеля си. Стигнаха до края на пътеката за пешеходци и спряха разсеяно.

С празен поглед Стивън проследи групата носачи, заети с местенето на едно тъмно и странно на вид возило от края на композицията, за да вкарат друго, оставено между първото и предната част на влака. След като операцията приключи, двамата приятели се върнаха при вагона, в който пътуваха.

— Няма ли да дойдеш тук? — попита Найт не особено любезно.

— Нося одеяло, пътническа чанта и чадър — много е досадно да се местя сега — отговори неохотно Стивън. — Защо ти не дойдеш?

— И аз имам разни вещи. Не си струва да ги местя сега, нали пак ще се видим?

— О, да.

И всеки седна на мястото си. Тъкмо потеглиха, когато някакъв мъж на перона вдигна ръце и спря влака.

Стивън погледна навън да разбере какво става.

Един от служителите обясняваше на свой колега:

— Онзи сандък трябва да върви с нашия влак. Не виждаш ли, че е за централната линия? Хайде, бързо! Какви глупаци има на тоя свят!

— Какво безобразие са тези спирания! — възкликна нетърпеливо Найт, като се подаде през купето си. — Сега какво има?

— Онова возило, което видяхме, изглежда, е било откачено по погрешка от нашия влак — обясни Стивън.

Той наблюдаваше процеса на скачването. Возилото, което разпозна — беше го видял на гара Падингтън, преди да потеглят, — изглеждаше по-скоро скъпо и тържествено, а не мрачно. Като че ли беше съвсем ново и модерно изработено, а впечатляващият му вид привлече вниманието и на други хора. Гледаше как двама мъже от

двете му страни полека го придвижват на колелата му, а то се приближаваше сякаш все по-бавно и по-тъжно; последва леко разтърсване, съединяването беше станало и влакът отново потегли.

Цял следобед Стивън размишляваше каква може да е причината за неочакваната поява на Найт. За Касъл Ботеръл ли пътуваше? Ако беше така, би могъл да има само една цел — да посети Елфрайд. Що за идея е това?

В Плимут Смит хапна нещо, после разбра откъде тръгва влакът за Камелтън, новата гара близо до Касъл Ботеръл и Ендълстоу.

Найт беше вече там.

Стивън застана до него, без да каже нищо. В този момент двама мъже изпъзяха изпод колелата на чакащия влак.

— Този сандък е лек — каза мрачно единият. — Изобщо не тежи, също като празна суета.

— Не тежи, но е много важен — отговори другият, по-умен и осведомен.

Тогава Смит разбра, че към влака им е прикачено същото внушително тъмно возило, което ги следваше през целия път от Лондон.

— Ти нали продължаваш? — попита Найт, обръщайки се към Стивън, след като разсеяно проследи погледа му.

— Да.

— Останалото разстояние може да го изминем заедно, нали?

— Разбира се. — И двамата влязоха в едно купе.

Вечерта настъпваше бързо. Беше навечерието на Свети Валентин, блаженопочившия закрилник на младите влюбени — и слънцето светеше ниско изпод ръба на плътен намръщен облак, украсявайки възвишенията на хоризонта с оранжево огнени корони. Когато влакът смени посоката си на един завой, слънчевите лъчи се протегнаха през прозореца и подмамиха Найт да отвори полузатворените си очи.

— Предполагам, че ще слезеш в Сейнт Ланс — промърмори той.

— Не — отговори Стивън, — очакват ме утре.

Найт замълча.

— А ти — ти в Ендълстоу ли отиваш? — попита многозначително по-младият мъж.

— Щом ме питаш, не мога да не ти кажа, че отивам там, Стивън — продължи Найт бавно и със същата решителност, каквато проявяваше през целия ден. — Отивам в Ендълстоу да видя дали Елфрайд Суонкорт е все още свободна и ако това е така, да поискам от нея да стане моя съпруга.

— И аз също — вметна Стивън Смит.

— Мисля, че ще бъде напразно — отвърна решително Найт.

— Естествено, че така мислиш. — В гласа на Стивън имаше много горчивина. — Можеше да кажеш „надявам се“ вместо „мисля“ — добави той.

— Не бих направил такова нещо. Казах ти моето мнение. Няма съмнение, че Елфрайд Суонкорт те е обичала някога, но тогава е била толкова млада, че едва ли е знаела какво иска.

— Благодаря — рече лаконично Стивън. — Знаеше не по-зле от мен какво иска. Ние сме връстници. Ако ти не се беше намесил...

— Не говори така, Стивън, недей! Как разбра, че съм се намесил? Бъди честен, моля те!

— Тя беше моя, преди да стане твоя — каза приятелят му, — знаеш това! И не ми беше лесно, като разбрах, че е твоя и че ако не си ти, всичко би могло да се развие в моя полза. — Стивън говореше с натежало сърце и гледаше през прозореца, за да скрие вълнението, което се изписа на лицето му.

— Абсурдно е — отвърна Найт по-спокойно — да разглеждаш нещата в такава светлина. Казвам ти го за твое добро. Ти, естествено, не искаш да видиш истината — харесвала те е само в момичешката си фантазия, а от това и следа не остава.

— Не е вярно — извика убедено Стивън. — Ти ме измести. И сега отново заставаш между нас, за да ме лишиш отново от шанса ми! От моето право! Колко нечестно от твоя страна пак да се появиш и да се опиташ да ми я отнемеш! Когато ти я спечели, аз не се намесих, затова, мистър Найт, мисля, че сега трябва да отвърнеш със същото!

— Не ме наричай „мистър“, двамата вече сме равни.

— Първата любов е вечна и тя е моя.

— Кой ти каза това? — попита презрително Найт.

— Първата й любов бях аз. И заради мен вие двамата се разделихте. Струва ми се, че е така.

— Така беше. И ако трябва да ти разказвам по какъв начин това доведе до раздялата ни, ще се убедиш, че никак не е хубаво да я безпокоиш — както ти казах и преди, ще бъде напразно. Нямам намерение да обяснявам, защото подробностите са болезнени. Но щом не искаш да ме чуеш, карай така, за бога. Не ме интересува какво правиш, моето момче.

— Нямах никакво право да се налагаш така. Само защото, когато бях момче, те гледах с уважение като учител и ти ми помагаше, за което съм ти благодарен и съм те обичал, сега си позволяваш толкова много и се намесваш. Жестоко е — не е справедливо — да ме нараняваш така!

Найт изглеждаше дълбоко обиден от това.

— Стивън, тези думи са неверни и недостойни за който и да е мъж, недостойни са и за теб. Знаеш, че ме съдиш погрешно. Ако някога си имал полза от нещо, на което съм те научил, много ще се радвам да разбера, че е така. Знаеш, че съм го правил охотно и нито веднъж по никакъв начин не съм искал да те превърна в мой длъжник.

Доброто сърце на Стивън се трогна и той притеснено каза:

— Да, да, не съм справедлив за това — признавам.

— Мисля, че това е гарата на Сейнт Ланс. Ще слезеш ли?

Лекотата, с която Найт се върна към конкретното събитие, което предстоеше, накара Стивън отново да се затвори в себе си.

— Не, казах ти, че отивам в Ендълстоу — отговори решително той.

Лицето на Найт не трепна и той не каза нищо повече. Влакът продължи да трака, Стивън се облегна в ъгъла си и затвори очи. Осветената в жълто вечер бе покафеняла, неясните сенки се сгъстяваха, а един облак прах от време на време се блъскаше в прозореца, носен от хладния вятър, който духаше от североизток. Отначало позлатени, а сега мрачни, хълмовете губеха закръглените си форми, които имаха на дневна светлина, и се превръщаха в черни дискове, увиснали като гирлянди на фона на небето — цялата природа се беше загърнала с наметалото, което ранната вечер мятеше върху пейзажа по това време на годината.

Стивън се стресна, объркан след продължителното мълчание; мина известно време, преди да се съвземе.

— Колко истинско беше, колко истинско! — възкликна той, прекарвайки ръка през лицето си.

— Кое беше истинско? — попита Найт.

— Този сън. Заспах за няколко минути и сънувах един сън — толкова ясно си го спомням.

Той уморено загледа мрака навън. Вече приближаваха Камелтън. През вечерната мъгла проникваше светлината на лампите — всяко пламъче лумваше след кратка пауза, после слабо премигваше срещу поривите на вятъра.

— Какво сънува? — попита замислено Найт.

— О, няма значение. Беше много мъчително. Сънищата нищо не означават.

— Предполагам, че е точно така.

— Сигурен съм. Но както и да е, щом искаш да чуеш, ще ти разкажа. Беше много ясна сутрин, ти и аз бяхме в църквата на Ийст Ендълстоу, застанали до купела. В задната част при олтара лорд Лаксилиан стоеше сам, строг и невъзмутим, съвършено различен от всеки друг път, но аз знаех, че е той. На олтара се беше изправил един странен свещеник, отворил Библията си. Вдигна очи и попита лорд Лаксилиан, „Къде е младоженката?“. Лорд Лаксилиан отговори: „Няма младоженка“. В този момент някой се появи на входа. Знаех, че това е лейди Лаксилиан, която умря. Той се обърна и й каза: „Мислех, че си в гробницата долу под нас, но сигурно само съм сънувал. Ела“. Тя тръгна. Минавайки покрай нас, ме лъхна такъв студ, че възкликнах: „В мен вече няма живот!“, и както става в сънищата, се събудих. Но ето ни в Камелтън.

Навлизаха бавно в гарата.

— Какво ще правиш? — попита Найт. — Наистина ли смяташ да посетиш семейство Суонкорт?

— В никакъв случай. Първо ще поразпитам. Ще отседна тази вечер в „Лаксилиан Армс“. А ти сигурно ще отидеш направо в Ендълстоу?

— Едва ли по това време на деня. Може би не знаеш, че нейното семейство... искам да кажа, че баща ѝ е скаран с мен не по-малко, отколкото с теб.

— Не знаех.

— И както и ти, не мога вече да нахлувам в къщата като стар приятел. Разбира се, имам привилегията да поддържам връзка от разстояние, каквато и да е тя.

Найт свали прозореца и погледна навън.

— На гарата е пълно с хора — добави той. — Изглежда, всички нас чакат.

Когато влакът спря, двамата приятели, които почти се бяха разделили, видяха на светлината на уличната лампа, че тълпата зяпачи се е събрала около групичка мъже с черни пелерини. Една странична врата към перона беше отворена и отвън стоеше нещо тъмно, което отначало те не схванаха какво е. Тогава Найт различи отгоре му, на фона на нощното небе, фигури като кедри и разбра, че е катафалка. Нямаше много посрещачи на пътниците — повечето се бяха струпали точно там. Найт и Стивън слязоха и погледнаха в същата посока.

Оказа се, че и мрачното возило, което ги бе придружавало цял ден от Лондон, приключва пътуването си тук. Беше спряло точно срещу отворената врата. Зяпачите отстъпиха назад, отваряйки място от вратата до возилото, и мъжете с пелерини се качиха в него.

— Предполагам, че са общи работници — каза Стивън. — Странно, но познавам трима от тях, те са от Ендълстоу. Чудна работа.

Мъжете започнаха да слизат, двама по двама, и на уличното осветление се видя, че носят светъл ковчег от сатенено дърво, полиран до блясък. Осемте мъже качиха товара на раменете си и бавно минаха през вратата.

Найт и Стивън излязоха отвън и се приближиха към вече отдалечаващата се процесия. Един файтон, който беше част от кортежа, сви близо до уличната лампа. Тя освети лицето на викария на Ендълстоу, мистър Суонкорт, който изглеждаше с години по-стар, откакто го бяха видели за последен път. Найт и Стивън неволно отстъпиха назад.

Найт заговори един човек на улицата:

— Какво общо има мистър Суонкорт с това погребение?

— Той е баща на дамата.

— На коя дама е баща? — попита Найт толкова тихо, че човекът го изгледа втренчено.

— Бащата на дамата в ковчега. Тя умря в Лондон, нали разбирате, и я изпратиха тук с влака. Тази вечер ще я пренесат у дома и

утре ще я погребат.

Найт стоеше, втренчен с празен поглед в мястото, където бе стояла катафалката, сякаш виждаше нещо или някого там. После се обърна и съзря слабата фигура на Стивън, приведен като старец. Хвана стария си приятел под ръка и го издърпа далеч от светлината.

[1] Уолтър Скот, „Песен“, сп. „Мирър“, 24 април 1830 г. — Б.пр.

↑

XL

Добре дошло, момиче гордо^[1].

Беше изминал половин час. Двама печални мъже се лутаха в тъмнината по пътя от Камелтън към Ендълстоу.

— Дали сърцето ѝ не е издържало? — размишляваше Хенри Найт. — Дали аз не съм я убил? Бях толкова жесток с нея, Стивън, и тя е умряла! И нека Бог няма никаква милост към мен!

— Как може да си я убил повече от мен?

— Ами аз я оставих, почти избягах, и не ѝ казах, че няма да се върна, и на последната ни среща не я целунах нито веднъж, а я оставих да си тръгне нещастна. Какъв глупак съм бил, какъв глупак! Искам да направя най-жалкото признание, преди тълпи от мои сънародници да поднесат извинения на моята любима за най-голямата жестокост, която проявих към нея!

— Твоята любима! — заяви Стивън като през смях. — Всеки мъж може да каже това, предполагам, че всеки. Но аз знам, че тя беше моя любима, преди да стане твоя и след това. Ако някой има право да я нарича своя, това съм аз.

— Говориш като човек, който е в неведение. Направила ли е някога нещо за теб? Рискувала ли е например името си заради теб?

— Да, рискувала е — отговори убедено Стивън.

— Не съвсем. Живяла ли е заради теб — доказала ли е, че не може без теб, да се смее и да плаче за теб?

— Да.

— Никога! Рискувала ли е някога живота си за теб — не! Моята любима го рискува за мен.

— Било е само от добро сърце. Кога е рискувала живота си за теб?

— Тя рискува собствения си живот, за да спаси моя, ей там на скалата. Горкото дете беше с мен, гледаше пристигането на парахода „Пъфин“, а аз се подхлъзнах. Животът и на двама ни висеше на косъм. Да бяхме умрели там!

— О, чакай — настоя Стивън с насълзени очи. — Отишла е на скалата, за да види, че се връщам у дома — беше обещала. Месеци по-рано беше казала, че ще го направи. Щеше ли да бъде там, ако изобщо не я беше грижа за мен?

— Ти, естествено, си въобразяваш, че Елфрайд е умряла заради теб — каза Найт с мрачен сарказъм, лишен от острога и затова неубедителен.

— Няма значение. Ако разберем, че когато е умряла, е била твоя, повече и дума няма да кажа.

— Ако разберем, че е била твоя, и аз няма да кажа и дума повече.

— Много добре, така да бъде.

Тъмните облаци, които слънцето беше скрило, започнаха да леят дъжд все по-обилно.

— Не може ли да изчакаме някъде, докато този порой спре? — попита объркано Стивън.

— Както искаш. Но не си струва. Ще научим някои подробности и ще се върнем. Гледай хората да не ни познаят. Аз сега съм никой.

Бяха стигнали до едно място, където пътят се разделяше на две — едното отклонение заобикаляше западното село Уест Ендълстоу, а другото продължаваше за Ийст Ендълстоу. Тръгнаха по алеята за пешеходци и след известно време видяха, че катафалката се движи малко пред тях.

— Струва ми се, че завиха към Ийст Ендълстоу. Виждаш ли ги?

— Не мога да ги видя. Сигурно грешиш.

Найт и Стивън влязоха в селото. Ивица светлина пресичаше пътя, излизайки през полуотворената врата на една ковачница, откъдето се чуваше как духалото раздухва огъня и чукът звънти. Дъждът се усилваше и те машинално се запътиха към топлината и уютата, за да потърсят подслон.

По петите им вървеше друг мъж, без връхна дреха или чадър, с един пакет под мишница.

— Много е мокро тази вечер — каза той на двамата приятели и ги подмина. Те застанаха под навеса отвън, а мъжът влезе вътре при

огъня.

Ковачът спря духалото и заговори новодошлия.

— Идвам пеша чак от Камелтън — обясни той. — Длъжен бях да дойда тази вечер, нали разбираш.

Той протегна пакета, който беше кръгъл, към пламъците, за да види дали дъждът не го е намокрил. Като го подпря с ръба напред на огнището, го намести с една ръка да се закрепи, бършейки лицето си с носна кърпа, която държеше с другата ръка.

— Сигурно знаеш какво нося тук — каза той на ковача.

— Не, не знам — отговори ковачът и отново спря духането.

— Понеже още вали, ще ти покажа — добави преносителят.

Той постави тънкия широк пакет, който имаше остри ъгли в различни посоки, върху наковалнята, а ковачът раздуха огъня, за да стане по-светло. След като разопакова пакета, измъкна лист кафява хартия и го разстла. После разгъна парче сукно и го сложи върху хартията. Третата обвивка — фина коприна — на свой ред бе поставена отгоре. Увитият предмет се показва и той го вдигна, за да го разгледа ковачът.

Найт и Стивън обърнаха глави и погледнаха.

— И какво е това? — попита ковачът.

— Това е венецът — красива изработка, нали? И доста пари струва!

— Майсторска работа с метал, по-добра не съм виждал.

— От същите хора е, които изработиха и ковчега, но това още не беше готово и не можах да го изпратят вчера в къщата в Лондон. Та трябваше да се оправям тази вечер.

Внимателно увитите предмети бяха плочка за ковчег и венец.

Найт и Стивън се приближиха. Като видяха, че искат да видят надписа на плочката, човекът, изпратен от погребалното бюро, любезно я обърна към тях и двамата едновременно и за миг прочетоха на червеникавокафявата светлина на въглищата:

ЕЛФРАЙД

СЪПРУГА НА СПЕНСЪР ХУГО ЛАКСИЛИАН

ПЕТНАЙСЕТИ БАРОН ЛАКСИЛИАН

УМРЯЛА на 10 ФЕВРУАРИ 18...

Те прочетоха и препрочетоха думите — Стивън и Найт, — сякаш една душа крепеше живи и двамата. После Стивън сложи ръка на рамото на Найт и те се оттеглиха от жълтия пламък далече, все по-далече, докато потънаха в хладния мрак и тихото небе се спусна над главите им като неясна сива пелена на отчаяна монотонност.

— Къде отиваме? — попита Стивън.

— Не знам.

Последва продължително мълчание.

— Елфрайд омъжена! — прошепна Стивън, сякаш се страхуваше този факт да не стане известен на света.

— Лъжа — прошепна Найт.

— И мъртва. Отхвърли и двамата ни. Мразя лъжата, мразя я.

Найт не каза нищо.

Чуваше се само бавното отмерване на времето от биещия пулс и на единия, и на другия, мекото докосване на ръмящия дъжд по дрехите им и слабото бръмчене на ковашкото духало съвсем наблизко.

— Ще следваме ли Елфи по-нататък? — попита Стивън.

— Не, нека да я оставим сама. Тя е далече от нашата любов, нека да е далече и от нашите укори. Тъй като не знаем и половината от причините, които са я подтикнали да постъпи така, как може да кажем, Стивън, дори сега, че не е била невинна и вярна? — Гласът на Найт звучеше кротко и нежно като глас на дете. Той продължи: — Може ли да я наречем амбициозна? Не. Обстоятелствата, както обикновено, са задушили желанията ѝ — плахи и деликатни като самата нея, — изложени във всеки момент на грубата сила на случайността. Знаем, че е така, а ти?

— Може би — сигурно. Хайде да вървим.

Продължиха към Касъл Ботеръл, където бяха изпратили багажа си от Камелтън. Дълго време крачиха мълчаливо. По едно време Стивън спря и леко хвана Найт под ръка.

— Чудя се как е умряла — каза той със задавен шепот. — Хайде да се върнем да разберем нещо повече.

Върнаха се обратно и като влязоха в Ендълстоу за втори път, попаднаха на една отворена врата. Това беше кръчма, казваше се „Добре дошли у дома“, изглежда, неотдавна беше ремонтирана и изцяло обновена. Името на новия собственик беше Мартин Канистър.

Найт и Смит прекрачиха прага. Вътре беше тихо и те поеа по коридора, който ги заведе в кухнята — там беше запален огън, който с бумтене излизаше през комина и осветяваше пода, тавана и белите стени толкова ярко, че свещта хвърляше само допълнителен отблясък. Една жена с бяла престилка и черна рокля стоеше сама зад старателно изчистена маса от чамово дърво. Пръв Стивън, а след него и Найт познаха, че това е Юнити, която беше прислужница в дома на викария и камериерка в „Канарите“.

— Юнити — рече тихо Стивън, — не ме ли позна?

За миг тя го погледна въпросително и лицето ѝ се проясни.

— Мистър Смит, да, това сте вие — каза тя. — А това е мистър Найт. Моля ви, седнете. Може би знаете, че се омъжих за Мартин Канистър.

— Откога си омъжена?

— От около пет месеца. Оженихме се същия ден, в който моята скъпа мис Елфи стана лейди Лаксилиан. — Очите на Юнити заблестяха и плувнаха в сълзи, които се стекоха по бузите ѝ, въпреки нейните усилия да ги задържи.

Когато видяха как тя се разтоварва от същата мъка, двамата мъже, така решително контролиращи себе си, изпитаха разтърсваща болка. И двамата се обърнаха с гръб и отстъпиха няколко крачки встрани.

— Бихте ли отишли в салона, господата? — покани ги Юнити.

— Нека да останем тук с нея — пошепна Найт и като се извърна, каза: — Не, ще поседим тук, искаме малко да починем и да се изсушим, ако може.

Тази вечер опечалените приятели останаха с домакинята край големия огън. Найт седеше в нишата, оформена от комина, където беше в сянка. И като проявиха малко доверчивост, те я спечелиха и тя им разказа онова, което бяха дошли да чуят — за смъртта на горката Елфрайд.

— Един ден след като мистър Найт си отиде за последен път, разбрахме, че я няма в „Канарите“, баща ѝ тръгна да я търси и я доведе вкъщи болна. Къде е била, не знам, но беше много зле седмици наред. Каза ми, че ѝ е все едно какво ще стане с нея и че ѝ се иска да умре. Когато се пооправи, ѝ казах, че ще доживее да се омъжи, а тя ми отговори: „Да, ще направя всичко за благо на моето семейство, та от

безсмисления ми живот да има поне някаква практическа полза“. Така започна ухажването на лорд Лаксилиан. Първата лейди Лаксилиан почина и той беше много затруднен, защото момиченцата останаха без майка. Те свикнаха да идват при нея, облечени в малките си черни рокли, защото я харесваха много, дори повече от собствената си майка, така си беше. Казваха ѝ „нашата малка мама“. Тези деца малко я съживиха, но тя не беше същото момиче като преди — виждах го — и слабееше все повече. Лорд Лаксилиан започна да кани семейство Суонкорт все по-често и по-често на вечеря — но никой друг от познатите си, — докато накрая семейството на викария излизаше и влизаше в господарската къща по всяко време на деня. Хората разправят, че момиченцата помолили баща си да позволи на мис Елфрайд да живее с тях, а той казал, че ако са послушни, може би ще ѝ позволи. Както и да е, времето минаваше и един ден аз казах: „Мис Елфрайд, не изглеждаш добре, както беше по-рано, и макар че никой друг не го забелязва, аз го виждам“. Тя се засмя и отговори: „Ще доживея да се омъжа, както ти ми предрече“. „Така ли, мис? Много се радвам да го чуя“, казах аз. „За кого мислиш, че ще се омъжа?“, попита тя. „Предполагам, че за мистър Найт“, отвърнах аз. „О!“, извика тя и пребледня, и докато стигна до нея, се свлече като чувал с картофи и припадна. След малко, като дойде на себе си, каза: „Юнити, сега ще продължим нашия разговор“. „По-добре не днес, мис“, казах аз. „Да, ще го продължим — настоя тя. — За кого мислиш, че ще се омъжа?“ „Не знам“, отговорих аз. „Познай“, подкани ме тя. „Не за моя господар лорда, нали?“ „Да, за него“, рече тя с отчаяно разочарование. „Но не идва често да те ухажва“, учудих се аз. „О, ти не знаеш“, възрази тя и тогава ми съобщи, че сватбата ще бъде през октомври. След това малко се ободри, дали беше от мисълта, че известно време ще бъде по-далеч от дома, или не, не знам. Защото, нали може да говоря направо, за нея домът ѝ вече не беше същият. Баща ѝ беше строг и рязък с нея, а мисис Суонкорт, макар че се държеше добре посвоему, беше хладно любезна, което не беше кой знае какво, и горкичката Елфрайд много се измъчваше от всичко това. Около месец преди сватбата тя, господарят и двете деца излязоха да яздят и представляваха много красива гледка; повярвайте ми, него не го видях нито веднъж насаме с нея, винаги децата също бяха там и това правеше ухажването много странно. А моят господар е такъв хубавец, нали знаете, чак накрая, струва ми се,

че тя започна да го харесва, тогава я видях да се усмихва и да се произчервява на някои неща, които той говореше. Той я искаше, защото децата я искаха, и всички виждаха, че ще им бъде любяща майка, и приятел, и другар в игрите. А моят господар не е само хубавец, но и чудесен кавалер, откъдето и да го погледнеш. Подари ѝ толкова красиви подаръци, ах, единия си го спомням, чудна гривна с диаманти и смарагди. Ах, как само се изчерви, като я видя! За малко бузите ѝ порозовяха както преди. Помогнах ѝ да се облече в деня, когато и двете се омъжихме — това беше последното, което направих за нея, горкото дете! Когато тя стана готова, аз изтичах горе да облека и моята сватбена рокля, те заминаха, а след тях заминахме Мартин и аз; веднага след като господарят и господарката ги венчаха, пасторът ожени и нас. Това бяха две много тихи сватби — почти никой не разбра. Надеждата крепи младото сърце и моята господарка малко се ободри, защото господарят беше толкова хубав и мил.

— Как умря, и то далеч от дома? — промълви Найт.

— Нали разбирате, сър, тя пак се влоши, преди да се оженият, и след сватбата моят господар я заведе в чужбина да смени обстановката. Връщаха се у дома и бяха стигнали в Лондон, където тя много се разболяла, не могли да я местят и там умряла.

— Много ли я обичаше той?

— Какво? О, да!

— Много я обичаше?

— Много, повече от всичко. Не изведнъж, а постепенно. Такава беше тя, спечелваше хората, когато я опознаеха добре. Убедена съм, че той беше готов да умре за нея. Горкият ми господар, сърцето му се къса.

— Утре ли е погребението?

— Да, съпругът ми е в семейната гробница сега заедно с работниците да оправят стъпалата и да изчистят стените.

На другия ден двамата мъже крачеха през познатата долина от Касъл Ботеръл към църквата на Ийст Ендълстоу. И когато погребението свърши и всички си тръгнаха от църковния двор, който приличаше на морава, мъжете слязоха тихо по стъпалата в семейната гробница на Лаксилиан и застанаха под ниските кръстовидни сводове, осветени и сега, както предишния път. В новата ниша на криптата

беше положен ковчег, позагубил малко от блясъка си, и още един, съвсем нов, все още целият светъл и чист.

До него се виждаше тъмната фигура на мъж, коленичил на влажния под, закрил ковчега направо с тялото си, сплел ръце, потънал в отчаяна скръб. Беше все още млад — може би по-млад от Найт — и дори в този момент се виждаше колко грациозно и добре развито е тялото му. Той мълвеше молитва и изобщо не забелязваше двамата мъже, застанали на няколко метра от него.

Найт и Стивън пристъпиха напред, там, където веднъж бяха стояли заедно с Елфрайд, преди тя да слезе долу в тишината при прародителите си и да затвори завинаги ясните си сини очи. Чак сега двамата различиха в мъждивата светлина коленичилата фигура. Найт веднага позна, че опечаленият е лорд Лаксилиан, безутешният съпруг на Елфрайд.

Почувстваха се като натрапници. Найт дръпна Стивън назад и двамата мълчаливо, както бяха влезли, се оттеглиха.

— Хайде, ела — каза Найт с треперещ глас. — Нямаме право да бъдем тук. Друг е застанал преди нас — по-близо до нея, отколкото сме ние.

И рамо до рамо двамата се върнаха да прекосят сивата тиха долина на Касъл Ботеръл.

[1] Уолтър Скот, „Гордата Мейси“ (1818 г.). — Б.пр. ↑

Издание:

Автор: Томас Харди

Заглавие: Две сини очи

Преводач: Ваня Томова

Година на превод: 2017

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: Апостроф

Град на издателя: София

Година на издаване: 2017

Тип: роман (не е указано)

Националност: американска

Печатница: Ропринт ЕАД

Излязла от печат: 19.09.2017 г.

Отговорен редактор: Христина Мираз

Редактор: Илияна Бенюва-Бени

Коректор: Грета Петрова

ISBN: 978-954-2962-51-9

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/9927>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.